

**ALMA MATER EUROPAEA
EVROPSKI CENTER, MARIBOR
Socialna gerontologija**

DOKTORSKA DISERTACIJA

Janez Görgner

ALMA MATER EUROPAEA
Evropski center, maribor

Doktorska disertacija
študijskega programa 3. Bolonjske stopnje

SOCIALNA GERONTOLOGIJA

**POMEN ŽIVLJENJSKIH PRELOMNIC ZA
MEDGENERACIJSKO SOŽITJE V SLOVENSKI
DRUŽINI**

Mentor:izr. prof. dr. Jože Ramovš

Kandidat: Janez Görgner

Maribor, april 2018

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju profesorju dr. Jožefu Ramovšu za nesebično pomoč pri nastajanju disertacije. Hvala Inštitutu Antona Trstenjaka, ki mi je posredoval podatke za kvantitativni del raziskave. Hvala dr. Martini Berlič za nasvete kako pristopiti k reševanju problemov, ki so nastali v kvantitativni raziskavi in spodbude. Hvaležen sem tudi vsem profesorjem, ki so me v študijskem procesu bogatili z znanjem.

POVZETEK

Od rojstva do smrti se soočamo s paleto različnih življenjskih prelomnic, ki so lahko bodisi pozitivne ali negativne. Predstavljajo nekakšen konec in hkrati nov začetek v življenju posameznika in družine, obenem pa vplivajo tudi na sožitje med generacijami v družini. V disertaciji smo s kvantitativno in kvalitativno raziskovalno metodo raziskali pomen življenjskih prelomnic za medgeneracijsko sožitje. S kvantitativno raziskavo smo opredelili različne življenjske prelomnice, jih razvrstili v skupine in statistično obdelali. V kvalitativni raziskavi smo s pomočjo polstrukturiranega intervjuja ugotavljali, kako posamezniki, družina in generacije v njej doživljajo te prelomnice ter na kakšen način se z njimi soočajo. Raziskava kaže, da sta vloga družine in življenje v njej pomembna za vsakega človeka, življenjske prelomnice pa vplivajo na ustvarjanje življenja v družini in medgeneracijsko sožitje. Na podlagi rezultatov raziskave smo umestili tudi vlogo socialnega gerontologa pri iskanju dobrih rešitev v različnih življenjskih okoliščinah, ki jih ti prelomni dogodki povzročajo. Disertacija dokazuje pomen življenjskih prelomnic za posamezne družinske člane in medgeneracijsko sožitje v slovenski družini. Naloga prav tako spodbuja k nadaljnjemu raziskovanju življenja v družini in sožitja med njenimi generacijami.

Ključne besede: življenjske prelomnice, družina, sožitje v družini, generacije, medgeneracijsko sožitje.

ABSTRACT

From birth to death we are faced with a number of life's milestones that can be either positive or negative. They symbolize an end as well as a new beginning of various dimensions in the life of an individual and that of a family, while also having an impact on the coexistence of generations within a family. In this dissertation, the meaning of life's milestones for intergenerational coexistence is examined through quantitative and qualitative research methods. Various life's milestones were defined, divided into groups and statistically analyzed with the help of quantitative research. By using qualitative research, i.e. semi-structured interviews, we tried to establish how an individual, a family and the generations within it experience these milestones and how they cope with them. The research shows that all individuals appreciate the importance of the role of the family and family life, and that life's milestones have an impact on creating family life and on the coexistence of different generations within it. Based on the research results, we also tried to define the role of a social gerontologist in the search for good solutions to different life circumstances that arise from these milestone events. The dissertation proves the meaning of these milestones for individual family members and intergenerational coexistence in a Slovenian family. The thesis also encourages others to further research family life and intergenerational coexistence.

Key words: life's milestones, family, family coexistence, generations, intergenerational coexistence.

KAZALO

1	UVOD	1
2	POMEN TEORIJ ZA RAZUMEVANJE PROBLEMA	6
	2.1 Opredelitev pojma družina in njen razvoj skozi čas.....	9
	2.1.1 Različne opredelitve pojma družina.....	9
	2.1.2 Družinsko življenje v zgodovinski perspektivi (zgodovinske teorije).....	14
	2.1.2.1 Opisi družinskega življenja v mitologiji	15
	2.1.2.2 Antropološke in etnološke razlage družine	18
	2.1.2.3 Opisi družinskega življenja v svetih knjigah – religiji.....	20
	2.1.2.4 Zgodovina družine v predindustrijski, industrijski in postindustrijski dobi	25
	2.1.3 Teorija simboličnega interakcionizma	30
3	OPREDELITEV POJMA GENERACIJA	33
	3.1 Značilnosti generacije veteranov (1922–1943).....	43
	3.2 Značilnosti generacije otrok blaginje (angl. »baby boom generation«, 1943–1960)	44
	3.3 Značilnosti generacije x (1961–1980)	46
	3.4 Značilnosti generacije y (1981–2000)	49
	3.5 Značilnosti generacije z ali globalne generacije (od leta 2000 naprej).....	52
4	OCENA DOSEDANJIH RAZISKOVANJ NA OBRAVNAVANEM PODROČJU	56
5	SOŽITJE GENERACIJ IN KREPITEV MOČI V DRUŽINI.....	65
6	RAZISKAVA	71
	6.1 Namen in cilji raziskave.....	71
	6.2 Model raziskave.....	73
	6.2.1 Model kvantitativne raziskave	73
	6.2.2 Model kvalitativne raziskave	74
	6.3 Metode raziskovanja	77
	6.3.1 Opis metod	77
	6.4 Hipoteze, njihovo testiranje in raziskovalna vprašanja	78

6.4.1 Način preverjanja posameznih hipotez in raziskovalnih vprašanj	79
6.5 Kvantitativna analiza podatkov	81
6.5.1 Razvrstitev življenjskih prelomnic po skupinah	84
6.5.2 Rezultati in interpretacija	90
6.5.2.1 Družina	93
6.5.2.2 Življenjske krize	96
6.5.2.3 Kariera in poklicna dejavnost.....	99
6.5.2.4 Osamosvojitvev	102
6.5.2.5 Soočanje s starostjo	104
6.5.2.6 Trenutki moči	105
6.5.2.7 Drugo.....	107
6.6 Kvalitativna analiza podatkov	107
6.6.1 Raziskovalna vprašanja za polstrukturirani intervju	108
6.6.2 Populacija, velikost vzorca ter način in težave pri izvedbi polstrukturiranih intervjujev	109
6.6.3 Način obdelave podatkov v kvalitativni raziskavi	110
6.6.3.1 Prvo raziskovalno vprašanje: Katere življenjske prelomnice so spremljale raziskovane osebe?	112
6.6.3.1.1 Povezanost skupin življenjskih prelomnic z družino in utemeljitev s teoretičnimi predpostavkami	114
6.6.3.1.2 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »kariera in poklicna dejavnost«.....	138
6.6.3.1.3 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »osamosvojitvev«.....	145
6.6.3.1.4 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »življenjske krize«	149
6.6.3.1.5 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »soočanje s starostjo«....	155
6.6.3.1.6 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »trenutki moči«	158
6.6.3.2 Drugo raziskovalno vprašanje: Kaj so jim navedene življenjske prelomnice prinesle dobrega	162
6.6.3.2.1 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane z družino	163
6.6.3.2.2 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane z življenjskimi krizami	167
6.6.3.2.3 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane z osamosvojitvijo.....	174

6.6.3.2.4 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane s kariero in poklicem	178
6.6.3.2.5 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane s soočanjem s starostjo	181
6.6.3.2.6 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane s trenutki moči	184
6.6.3.3 Tretje raziskovalno vprašanje: Kaj so jim življenjske prelomnice prinesle slabega	188
6.6.3.3.1 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane z družino	188
6.6.3.3.2 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane z življenjskimi krizami	191
6.6.3.3.3 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane z osamosvojitvijo.....	193
6.6.3.3.4 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane s kariero in poklicem	194
6.6.3.3.5 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane s soočanjem s starostjo	197
6.6.3.3.6 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane s trenutki moči	198
6.6.3.4 Četrto raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen so navedene življenjske prelomnice imele za sožitje generacij v družini	198
6.6.3.4.1 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »družina« za medgeneracijsko sožitje v družini.....	199
6.6.3.4.2 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »življenjske krize« za medgeneracijsko sožitje v družini.....	211
6.6.3.4.3 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »kariera in poklicna dejavnost« za medgeneracijsko sožitje v družini.....	217
6.6.3.4.4 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »osamosvojitvev« za medgeneracijsko sožitje v družini.....	219
6.6.3.4.5 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »soočanje s starostjo« za medgeneracijsko sožitje v družini	223
6.6.3.4.6 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »trenutki moči« za medgeneracijsko sožitje v družini.....	224

6.6.3.5 Peto raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za soočanje z življenjskimi prelomnicami in sožitje generacij pri raziskovanih osebah	227
6.6.3.5.1 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »družina«	228
6.6.3.5.2 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »življenjske krize«	230
6.6.3.5.3 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »kariera in poklicna dejavnost«	232
6.6.3.5.4 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »osamosvojitvev«	234
6.6.3.5.5 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »soočanje s starostjo«.....	235
6.6.3.5.6 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »trenutki moči«	237
6.6.4 Kvantitativna obdelava podatkov prvega raziskovalnega vprašanja	239
6.6.4.1 Primerjava kvalitativne raziskave po metodi študije primera z referenčno raziskavo Inštituta Antona Trstenjaka	254
7 RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI	265
7.1 Rezultati kvantitativne in kvalitativne raziskave, primerjava rezultatov obeh raziskav in razprava o rezultatih.....	267
7.1.1 Razprava in odgovor na raziskovalno vprašanje: Katere življenjske prelomnice so spremljale intervjuvane osebe	267
7.1.2 Razprava in odgovor na raziskovalno vprašanje: Kaj so navedene življenjske prelomnice raziskovanim osebam prinesle dobrega in kaj slabega	279
7.1.3 Razprava in odgovor na raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen imajo življenjske prelomnice za sožitje generacij v družini	289

7.1.4 Razprava in odgovor na raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za soočanje z življenjskimi prelomnicami in sožitje generacij pri raziskovanih osebah.....	296
7.2 Preverjanje hipotez	302
8 ZNANSTVENI PRISPEVEK DISERTACIJE IN ZAKLJUČEK.....	306
9 LITERATURA	310

PRILOGA A: Rezultati vprašanja 79. anketnega vprašalnika raziskave z naslovom: potrebe, zmožnosti in stališča prebivalcev slovenije, ki so stari 50 let in več

PRILOGA B: Intervjuji in kode

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Generacijska časovna linija – značilnosti generacij	55
Tabela 2: Potek celotne raziskave	77
Tabela 3: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na veljavnost odgovorov na 79. vprašanje	82
Tabela 4: Kvantitativna analiza podatkov	82
Tabela 5: Število anketiranih oseb in število vseh navedenih prelomnic.....	82
Tabela 6: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic.....	83
Tabela 7: Število in delež anketiranih oseb po spolu	83
Tabela 8: Število in delež navedenih življenjskih prelomnic po spolu	84
Tabela 9: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »družina«	84
Tabela 10: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »življenjske krize«	85
Tabela 11: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »kariera in poklicna dejavnost«.....	86
Tabela 12: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »osamosvojitve«	87
Tabela 13: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »soočanje s starostjo« ...	88
Tabela 14: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »trenutki moči«.....	89
Tabela 15: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »drugo«.....	89
Tabela 16: Število (f) in strukturni odstotki (f%) navedenih prelomnic po spolu v posamezni skupini	90
Tabela 17: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »družina«.....	94
Tabela 18: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »življenjske krize«.....	97
Tabela 19: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »kariera in poklicna dejavnost«.....	99
Tabela 20: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitve«.....	102
Tabela 21: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo«.....	104
Tabela 22: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »trenutki moči«.....	106

Tabela 23: Število (f) in strukturni odstotki (f%) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »drugo«.....	107
Tabela 24: Potek kvalitativne raziskave	108
Tabela 25: Delež otrok s posebnimi potrebami glede na celotno populacijo rojenih otrok	132
Tabela 26: Število in delež intervjuvanih po spolu	239
Tabela 27: Število in delež intervjuvanih oseb po starostni skupini	240
Tabela 28: Število intervjuvanih oseb in število vseh navedenih prelomnic	241
Tabela 29: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb glede na spol po številu navedenih prelomnic.....	241
Tabela 30: Število in delež prelomnic po spolu glede na število vseh navedenih prelomnic	241
Tabela 31: Število (f) in strukturni odstotki (f%) navedenih prelomnic po spolu v posamezni skupini	242
Tabela 32: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »družina«	244
Tabela 33: Število (f) in strukturni odstotki (f%) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »družina«.....	245
Tabela 34: Število (f) in strukturni odstotki (f%) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »kariera in poklicna dejavnost«.....	246
Tabela 35: Število (f) in strukturni odstotki (f%) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »kariera in poklicna dejavnost«.....	247
Tabela 36: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »življenjske krize«.....	248
Tabela 37: Število (f) in strukturni odstotki (f%) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »življenjske krize«.....	249
Tabela 38: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitev«	250
Tabela 39: Število (f) in strukturni odstotki (f%) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitev«.....	250
Tabela 40: Število (f) in strukturni odstotki (f%) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo«	251

Tabela 41: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo«.....	252
Tabela 42: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »trenutki moči«.....	252
Tabela 43: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »trenutki moči«	253
Tabela 44: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po metodi študije primera po spolu glede na starost	254
Tabela 45: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb glede na vrsto raziskave	254
Tabela 46: Število anketiranih in intervjuvanih oseb in število vseh navedenih prelomnic	255
Tabela 47: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb glede na vrsto raziskave po številu navedenih prelomnic.....	255
Tabela 48: Število (f) in strukturni odstotki (f %) navedenih prelomnic po vrsti raziskave v posamezni skupini	256
Tabela 49: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »družina«.....	257
Tabela 50: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »kariera in poklicna dejavnost«.....	259
Tabela 51: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »življenjske krize«	260
Tabela 52: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitve«	261
Tabela 53: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo«.....	262
Tabela 54: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »trenutki moči« .	263

SEZNAM SLIK

Slika 1: Prikaz življenjskih prelomnic po teoriji simboličnega interakcionizma	8
Slika 2: Časovna razporeditev generacij	52
Slika 3: Grafični prikaz modela raziskave.....	76
Slika 4: Prikaz modela razvrstitve skupin življenjskih prelomnic in povezanost s sožitjem generacij v družini	113
Slika 5: Prikaz modela povezanosti življenjskih prelomnic iz skupin »družina«, »kariera in poklicna dejavnost« ter »osamosvojitvev«.....	116
Slika 6: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic z družino in med seboj	122
Slika 7: Prikaz življenjskih prelomnic v skupini »družina«.....	123
Slika 8: Prikaz modela življenjskih prelomnic za skupino »družina« (20–35 let)	129
Slika 9: Prikaz modela življenjskih prelomnic za skupino »družina« (36–60 let).....	131
Slika 10: Prikaz modela skupine življenjskih prelomnic »kariera in poklic na dejavnost«	138
Slika 11: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic iz skupine »osamosvojitvev« z družino	146
Slika 12: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic iz skupine »življenjske krize« z družino	150
Slika 13: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic iz skupine »soočanje s starostjo« z družino	155
Slika 14: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic iz skupine »trenutki moči« z družino	159
Slika 15: Model razvrstitve življenjskih prelomnic po skupinah in prikaz pomena za medgeneracijsko sožitje.....	307
Slika 16: Prikaz modela poslanstva in delovanja socialnega gerontologa pri pomoči družini, ki se sooča z življenjskimi prelomnicami	308

1 UVOD

Življenjske prelomnice so prelomni dogodki v življenju, ki imajo večji ali manjši pomen za življenje posameznika, celotno družino in generacije v njej. V disertaciji raziskujemo kakšen pomen imajo življenjske prelomnice na življenje posameznika, družine in sožitje generacij znotraj družine.

Življenjske prelomnice lahko ponazorimo z križiščem na življenjski poti posameznika in družine. Vsak človek se sooča z življenjskimi prelomnicami, ko se odloči spremeniti dosedanje življenjske poti oziroma jih usmeriti v novo smer. Nova smer v življenju omogoči nove možnosti na življenjski poti posameznika, družine in generacij znotraj nje.

Sožitje generacij v slovenski družini in pomen življenjskih prelomnic je aktualna tema, saj je družina dinamična življenjska skupnost, ki se razvija, dograjuje in prilagaja različnim družbenim sistemom, v katerih živi in deluje, ter nazorom, ki jih ima. Družinski člani – in s tem tudi generacije znotraj družine – vplivajo drug na drugega. To sproža različne oblike delovanja in odnosov med njimi (Knopf 1997). Življenjske prelomnice, s katerimi se sooča celotna družina, tako vplivajo na njeno delovanje ter pri tem ustvarjajo enkrat pozitivno, spet drugič negativno vzdušje in življenjske situacije.

Z disertacijo želimo doseči boljše razumevanje pomena življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini. Pri tem raziskovanju posvečamo pozornost odnosom na čustveni ter ekonomski in duhovni ravni.

Družina je pomembna za razvoj posameznika in celotne človeške družbe. Skozi zgodovino se je spreminjala. V drugem poglavju disertacije predstavimo različne interpretacije, vidike in poglede na družino. V znanstvenih interpretacijah se je uveljavila opredelitev družine v statističnem in sociološkem smislu. Večina pojmovanj družine zajema dve generaciji, nekatere pa tudi več generacij (Čacinovič Vogrinčič 1998, 105; Giddens 2000, 49; Renner idr. 2006, 15).

Ramovš (2017, 15) opredeli besedo sožitje kot celotno življenjsko povezanost z drugimi ljudmi. Ta izraz razume v smislu skupnega življenja in skupne življenjske usmerjenosti, kar predstavlja podobne vrednote, norme, način življenja in navade, skupno doživljanje dobrega in hudega ter sodelovanje med člani skupine. Omenjena opredelitev osvetljuje in razlaga razmerja ter odnose v družini.

V nadaljevanju avtor (16) poudarja, da je treba v družini in drugih skupinah postaviti v ospredje tri sestavine sožitja: komuniciranje, razdelitev in sodelovanje pri opravljanju vlog in nalog ter vzdušje.

Družinsko sožitje je stvano iz ljudi. Ljudi pa zaznamujejo telesna, duševna, duhovna, socialna, razvojna in bivanjska razsežnost (115–116).

Pogoj za medgeneracijsko sožitje je, da vsaka generacija sprejme in opravlja svojo vlogo, ki je njeni starosti primerna (265).

Razumevanje te tematike je temeljno, saj so življenjske prelomnice nujni spremljevalec vsake družine, ki lahko bogatijo družinske člane in generacije ter odnose med njimi, hkrati pa krepijo moč družine. Seveda pa lahko vsaka življenjska prelomnica sproži tudi negativne situacije ali celo krizna stanja. Naša naloga je izpostaviti obe paradigmi: primere, v katerih življenjske prelomnice pomenijo nekaj pozitivnega, in tudi tiste, v katerih pride do razdora oziroma medgeneracijskih konfliktov.

V raziskovalnem procesu uporabljamo različne teorije in teoretične koncepte, ki nam pomagajo razumeti in osvetliti globino problema. V prvem delu navajamo različne opredelitve družine in generacij. Slednje obravnavamo na dveh ravneh: najprej kot integralni del družine, nato pa predstavimo tudi dožemanje posameznih generacij v različnih časovnih obdobjih. Vsako časovno obdobje namreč oblikuje drugačne poglede in interpretacije dogodkov, ki sprožijo specifičnost delovanja in dožemanja posameznih generacij skozi čas. V tem delu raziskovalnega procesa s pomočjo zgodovinskih in kulturnih teorij izpostavljamo značilnosti družine in generacij z različnih vidikov. Pri raziskovanju se opiramo tudi na etnološke in antropološke teorije, ki pojasnjujejo vrednostne sisteme družine in generacij znotraj nje v posameznih zgodovinskih obdobjih.

S teorijo simboličnega interakcionizma pojasnjujemo, kako posameznik kot član družine in generacije interpretira ter dožema posamezne življenjske prelomnice. Interpretacije so v soodvisnosti s subjektivnim dožemanjem, kolektivnimi interpretacijami in vrednostnimi sistemi posameznika ter vplivajo na celotno družino in sožitje generacij v njej.

Pomemben del reševanja problema, ki obravnava pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini in družinah nasploh, je teorija oziroma socialnodelavski koncept krepite moči. To pomeni, da v posameznem družinskem članu, generacijah znotraj družine in celotni družini aktiviramo notranje resurse, sposobnosti in smisel, torej v

njej sprožimo moč, ki družino, generacije in posameznike usmerja k dobrim rešitvam (Čačinovič Vogrinčič 2008, 57–59). Življenjske prelomnice lahko to moč krepijo, lahko pa jo tudi odvzemajo. Kadar pride do takšne situacije, lahko življenjske prelomnice sprožijo konflikt med generacijami (Mertens 1976). Vsaka generacija po svoje interpretira situacijo oziroma pomen življenjske prelomnice, za vse pa je pomembno, da se soočijo s konfliktom, spoštujejo mnenja drugih in soustvarijo rešitev, ki bo generator nove kvalitete in napredka (Čačinovič Vogrinčič 2008, 43).

Z raziskovanjem pisnih virov in teoretičnih konceptov poskušamo umestiti vlogo socialnega gerontologa v proces soustvarjanja dobrih rešitev. Težave, ki lahko sprožijo življenjske prelomnice v družini, vplivajo na sožitje njenih generacij. Kadar je razkorak med generacijami v družini prevelik, je potrebna pomoč strokovnjaka, ki se jim pridruži, jih motivira in ustvari pogoje za iskanje oziroma soustvarjanje ustreznih rešitev.

Na podlagi preučevanja različnih virov, teoretičnih konceptov in večplastnega empiričnega raziskovanja iščemo odgovor na temeljno raziskovalno vprašanje: kakšen pomen imajo življenjske prelomnice družinskih članov za medgeneracijsko sožitje v slovenski družini?

Sožitje v družini je odvisna spremenljivka, saj se spreminja glede na pomen in interpretacijo posameznih življenjskih prelomnic.

V literaturi ni najti raziskav glede pomena življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini. Obstajajo sicer primeri, ki preučujejo pomen nekega dogodka za posameznikovo življenje, ni pa raziskav, ki bi obravnavale življenjske prelomnice in njihov pomen za sožitje generacij v družini. Zaradi tega je naša raziskava oziroma disertacija znanstveno upravičena.

Glavni namen disertacije je preučiti in opredeliti pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini. Vse generacije se soočajo s prelomnicami, ki imajo večji ali manjši pomen za družinsko sožitje. Družina se razvija, prilagaja in raste v psihosocialnem smislu. V njej se oblikujejo odnosi, ki se sicer prenašajo s starejše na mlajšo generacijo, vendar se vsaka od njih s situacijo spoprijema na svoj način.

Osrednji cilj je identificirati življenjske prelomnice in raziskati njihov pomen za sožitje generacij v slovenski družini.

K odgovoru na temeljno raziskovalno vprašanje nas vodijo tudi podcilji: raziskati želimo, katere življenjske prelomnice so najpomembnejše in na katero področje se nanašajo; zanima nas, ali člani družine iste življenjske prelomnice doživljajo enako ali različno; ugotoviti želimo, ali oseba v svojem osebnem razvoju in družinskem sožitju vedno enako doživlja neko življenjsko prelomnico ali se doživljanje z razvojem lahko spreminja; raziskati pa želimo tudi vpliv javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih na interpretacijo ter doživljanje življenjskih prelomnic. Na koncu bomo na osnovi raziskave umestili vlogo socialnega gerontologa v tem problemu.

Pri raziskovanju pomena življenjskih prelomnic moramo upoštevati celotno družino z njeno zgodovino, navadami, čustvi in doživljanji.

Raziskava je sestavljena iz več delov: s kvantitativno raziskavo smo identificirali življenjske prelomnice, jih razvrstili po skupinah ter izračunali odstotkovne vrednosti in statistična odstopanja. V nadaljevanju smo s kvalitativno raziskavo preučili doživljanje življenjskih prelomnic in njihov pomen za življenje posameznika, družine in medgeneracijsko sožitje v družini.

Hipoteze, postavljene na podlagi raziskovanja pisnih virov in večplastne raziskave, smo nato bodisi potrdili bodisi ovrgli.

Postavili smo naslednje hipoteze:

- H1: Ljudje pripisujejo največji pomen življenjskim prelomnicam, ki so povezane z družino, družinskim življenjem in sožitjem v družini.
- H2: Družinski člani istim življenjskim prelomnicam pripisujejo različen pomen.
- H3: V razvoju sožitja generacij v družini se interpretacija in doživljanje življenjske prelomnice pri isti osebi lahko spreminjata.
- H4: Razlage in izražena mnenja drugih vplivajo na osebno interpretacijo življenjskih prelomnic.

Potek raziskave je torej večplasten. Najprej smo na podlagi študija literature in rezultatov ankete, ki jo je naredil Inštitut Antona Trstenjaka o življenjskih prelomnicah, izoblikovali temelje za študijo primera večgeneracijskih družin. Rezultati raziskave Inštituta Antona Trstenjaka in študija primera nam bodo dali potrebne rezultate. Rezultate obeh raziskav smo med seboj primerjali z regresijsko metodo in izdelali model, ki bo nazorno prikazal

pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini, ter odgovorili na temeljno raziskovalno vprašanje.

Ker raziskava odpira vrsto vprašanj, je disertacija dobra podlaga za nadaljnje študije in raziskave, hkrati pa prispeva k razumevanju družinske dinamike življenja družine in generacij znotraj nje. Poseben prispevek vidimo v opredelitvi vloge socialnega gerontologa pri spremljanju in reševanju morebitnih težav v sožitju generacij slovenske družine.

2 POMEN TEORIJ ZA RAZUMEVANJE PROBLEMA

V raziskovalnem procesu smo upoštevali različne teorije in teoretične koncepte, saj bi usmerjenost na zgolj eno teorijo problem zožilo in zameglilo celotno perspektivo. Na podlagi teorij smo oblikovali teoretična izhodišča za hipoteze, ki smo jih z raziskavami preverjali, in na osnovi rezultatov raziskave odgovorili na temeljno raziskovalno vprašanje.

Teorije so izhodišča, ki usmerjajo v raziskovanje in spodbujajo iskanje rešitev. V raziskovalnem procesu se pojavljajo dileme in paradigme, ki vodijo v nadgradnjo obstoječe teorije ali ustvarijo pogoje za povezavo z drugimi teorijami in teoretičnimi koncepti (Mesec 1997, 30–39). Pogosto raziskovalni problem terja razvoj novih teorij in teoretičnih konceptov, vendar mora teorija imeti podlago v praksi ali temeljiti na znanstveno sprejetih opredelitvah (Egeland in Erickson 2004). Mesec (2003) navaja, da je teorija skupek koherentno povezanih pristopov, dejavnosti, tehnik, metod in programov. Hkrati je sistematično, logično in povezovalno razmišljanje, v katerem pojme oblikujemo, jih med seboj povezujemo in konstruiramo sodbe, sisteme, razlage, ti pa nam bodo dali znanje za ravnanje.

Naš raziskovalni problem zahteva uporabo različnih teorij, ki pojasnjujejo in nakazujejo rešitve težav iz življenja družine in sožitja generacij. Življenjske prelomnice so generator mnogih medgeneracijskih konfliktov in dobrih praks medgeneracijskega sodelovanja v družini (Höpflinger 1999a, 41–55). Ker je življenje v družini dinamično, moramo upoštevati teorije, ki problem obravnavajo sistemsko in tudi holistično.

Opredelitev pojma družina je za razumevanje pomena življenjskih prelomnic v medgeneracijskem sožitju nujna in temelji na pestrem naboru teorij in razumevanju različnih zornih kotov družinskega življenja. Definicije oziroma opredelitve, kaj je družina, uporabimo v odnosu glede na zorni kot, s katerega družino obravnavamo. V znanstvenih interpretacijah se je uveljavila opredelitev družine v statističnem in sociološkem smislu. Večina pojmovanj družine zajema dve generaciji, druge pa tudi več generacij (Čačinovič Vogrinčič 1998, 105; Giddens 2000, 49; Rener idr. 2006, 15).

Družina se je spreminjala, prilagajala glede na zgodovinski kontekst, družbene spremembe in družbeni razvoj oziroma dinamiko. Zato poznamo različne definicije in tipologije družine (Flandrin 1986, 78–86; Andersen 1994; Ule 1995, 127; Seider 1998, 225; Švab 2001, 155). V disertaciji smo predstavili in ovrednotili spremembe, ki so se dogajale v

družini, ter zgodovinsko ovrednotili življenjske prelomnice in njihov pomen za sožitje generacij v družini.

Zgodovinske teorije nam pomagajo razumeti, kako so se družina, njeni člani in generacije skozi zgodovino spoprijemali z življenjskimi prelomnicami ter kako so doživljali pozitivne in negativne situacije (Evans-Campbell 2008). S kulturnimi teorijami smo prikazali, kako prepletanje kultur, ki vplivajo na družino, vpliva na soočanje z življenjskimi prelomnicami (Hardy in Laszloffy 1995). Etnološke in antropološke teorije osvetlijo navade in pojasnjujejo družbeno dinamiko, ki je vplivala na spremembe navad in običajev (Goffman 1967; Hammersley in Atkinson 2007, 1. pogl.). Za medgeneracijsko dinamiko so pomembne vrednote in vrednostni sistemi posameznika in družine (Juul 2010, 17–23).

Definirali smo tudi pojem generacija. Predstavili smo teorije, ki znanstveno opredeljujejo generacije glede na sociološko, antropološko in časovno funkcijo (Corten 1999; Zemke idr. 2000). Generacije v družini delimo na mlado, srednjo – delovno aktivno– in staro generacijo. Pri takšni delitvi se soočamo s problemom starostne meje, ki opredeljuje posamezno generacijo (Green 2006, 9–13; Froehlich 2006, 31).

Izhajali smo iz teorije simboličnega interakcionizma, sociološke smeri, ki so jo Giddens (1989, 2. pogl.), Haralambos (1989, 5. pogl.) in drugi postavili ob bok funkcionalizmu. V luči simboličnega interakcionizma je mogoče družbo pojasnjevati in dojemati kot rezultat interpretativnega delovanja ljudi, ki delujejo povezani v celote družbenih odnosov (Šadl 1992). Po tej razlagi družba ne vpliva na posameznika, ampak posameznik ustvarja družbena dejstva oziroma s svojimi interpretacijami vpliva nanje. Morris (1977, 47) označi simbolični interakcionizem kot specifično perspektivo znotraj kreativne sociologije.

Thomas v razlago simboličnega interakcionizma uvede pojem »definiranje situacije«. Po njegovem udeleženci družbenih situacij osmišljajo dogajanje v določenih okoliščinah. Preden se udeleženec določene situacije odloči, kako bo deloval, situacijo presodi in ji pripiše pomen. Definiranje situacije je proces konstrukcije realnosti, ki je pogojena z oblikovanimi družbenimi definicijami. Thomas umešča ustvarjanje definicij v družbeni okvir, ki pomembno odloča o pomenu in konstrukciji posameznikovega delovanja (Thomas v Šadl 1992).

Erwin Goffman (1974) v interpretacijo pomenov vpelje zamejeno analizo, ki predpostavlja, da mora posameznik neko situacijo, v kateri je, osmisliti oziroma organizirati dogajanje, ki

ga zaznava (Goffman 1974, 10–21). Zamejitve so definicije situacij, s katerimi posameznik interpretira realnost, in so določene vnaprej. Družbeni akterji zamejitve sprejemajo in se ravnaajo po njihovih načelih. Rettiejeva (2004) razlaga, da po Goffmanu družbeni akterji situacij ne definirajo na novo, ampak jih sprejemajo takšne, kot so.

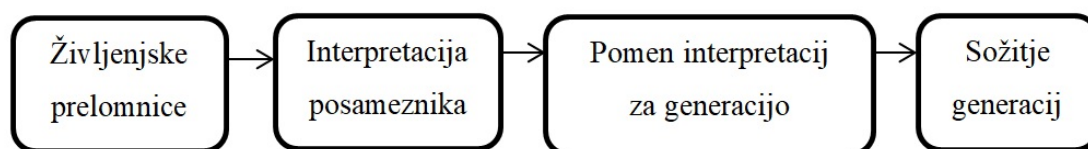
Mead (1934, 142) ugotavlja, da med pomenom in delovanjem obstaja notranja povezanost ter da veliko človekovega vsakdanjega delovanja poteka podzavestno.

Blumer (1969, 72–87) posamezniku pripiše vlogo gospodarja lastne usode, ki sam izbira in določa posamezne možnosti preoblikovanja svojega družbenega okolja. Pomeni, ki usmerjajo posameznikovo delovanje, so odvisni od posameznikove zavesti in kontrole. Po Blumerju posameznik zaznava družbene zahteve do sebe, prepozna ukaze in se zaveda, kaj želi. Teorija simboličnega interakcionizma je po njegovi interpretaciji (Blumer 1969, 81) naslednja: »Posameznik deluje na osnovi pomenov, ki jih pripisuje dogodkom; pomeni izvirajo iz interakcije in niso navzoči na začetku; pomeni so rezultat interpretativnih postopkov, ki jih osebe uporabljajo znotraj svojega interakcijskega konteksta. Akter sprejme neko vlogo in pojasnjuje pomene in namene drugih.«

MacKinnon (2005) pri definiciji delovanja posameznika izhaja iz treh načel teorije simboličnega interakcionizma:

1. posameznik deluje v določenih okoliščinah, ker zaznava smisel delovanja;
2. posameznik deluje na simbolni ravni, ko z uporabo jezika kot simbolnega sistema razlaga določene okoliščine;
3. posameznik v procesu interakcije z okoljem s pomočjo različnih idej in predstav razlaga določene okoliščine, jih preureja in spreminja ter ustvarja nove poglede in predstave o določenih okoliščinah.

Slika 1: Prikaz življenjskih prelomnic po teoriji simboličnega interakcionizma

Vir: Lasten 2016

Teorija simboličnega interakcionizma je ključna za razumevanje in preučevanje življenjskih prelomnic, saj tako individualna kot tudi skupinska interpretacija življenjskih prelomnic potrjujeta posebnost vsake situacije. Ker je vsaka oseba edinstvena, so tudi interpretacije specifične in uporaba omenjene teorije omogoča razumevanje problematike.¹

2.1 Opredelitev pojma družina in njen razvoj skozi čas

Družba – in z njo tudi družina – se spreminja, zato so opredelitve družine različne oziroma sledijo družbeni dinamiki. Kljub temu moramo paziti, da z redefinicijami ne ogrozimo temeljne eksistence človeka, ki ustvarja družino in si ureja življenje v njej. Naša naloga v tem poglavju je predstaviti nekaj opredelitev oz. definicij družine.

2.1.1 Različne opredelitve pojma družina

Murdock (1949, 1. pogl.) človeško družino opredeljuje kot družbeno skupino, za katero je značilno skupno bivanje, ekonomsko sodelovanje in reprodukcija. Vključuje odrasle osebe obeh spolov, med katerimi najmanj dva vzdržujeta družbeno priznано seksualno razmerje, in enega ali več otrok, lastnih ali posvojenih, ki živijo skupaj.

Renerjeva (1993, 15) pojem družina opredeljuje v sociološkem smislu, in sicer: »Družina je vsaj dvogeneracijska skupnost in družbena institucija, v kateri je udeležen vsaj en starš in vsaj en otrok.« Avtorica tudi razlaga, da pojem družina lahko opredelimo z različnih vidikov.² Opredelitev za družino razume kot družbeni napotek, ki ima vpliv na moralne, ideološke in družbene predstave.³ Ti parametri vplivajo na socialno politiko, ki obravnava družino v socialnem kontekstu ali kot samostojno skupino (Rener idr. 2006, 5–8).

Na opisni način Renerjeva in drugi (2006, 13) definirajo družino v ožjem smislu, kot »jedrno družino, to sta dve osebi ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, kohabitacijo in starševskim razmerjem«.

V pravnem smislu je definicija družine v slovenski državi opredeljena v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) kot »življenjska skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno družbeno varstvo« (ZZZDR, 2. člen).

---

¹ Poudarjena neenkratnost osebe, ki svobodno interpretira situacije. Interpretacije posameznika so odvisne od načina doživetja in doživljanja neke situacije.

² Družino lahko opišemo z različnih vidikov, odvisno od tega, kateri zorni kot življenja in delovanja družine upoštevamo.

³ Opredelitev oziroma definicija družine je po interpretaciji T. Rener odvisna od družbenega nazora.

Čačinovič Vogrinčič (1998, 19) opiše družino v psihološkem smislu, kot prostor socializacijskega procesa, in sicer: »Družina je prostor, kjer se človek mora naučiti preživeti,« obenem pa pravi, da »družina kot prvi socialni sistem s svojimi značilnostmi vpliva na osebnost otroka«. Dečmanova in Bogataj (2002, 40) dodajata, da je vsak član družine pripadnik družinske skupnosti, ti pa so med seboj povezani. Določajo jih na eni strani širše sociokulturne norme, na drugi strani pa razmere, ki vladajo v družini, dejavniki, ki so specifični za osebnost posameznika in razvojno obdobje, v katerem se družina v nekem trenutku ali obdobju nahaja.⁴

Renerjeva (1995) ugotavlja, da je pri definiciji družine treba upoštevati generacije v družini, ki se jih tičejo določene življenjske prelomnice, kot so rojstvo otroka, razvoj in rast otrok ter odhod iz družine. Takšni dogodki, ki so povezani s prelomnicami, spreminjajo strukturo družine, opredeljujejo njeno življenjsko dinamiko in definirajo meje družine.⁵

Urekova (2005) na podlagi študije opozarja, da moramo biti pozorni na rabo pojmov, kot so normalno, nenormalno, tradicionalno itn., in pri tem ugotavlja, da se pri opisovanju družine, nekateri pojmi – npr. normalno, nenormalno, zaželeno, nezaželeno, ustrezno, neustrezno – prepletajo. Te besede so vezane na vedenje članov družine, na starševstvo, vzgojo in celo družino. Avtorica opozarja, da pri rabi takšnih pojmov lahko pride do stigmatizacije oblik življenja, delovanja in vedenja družine.⁶

Uveljavili sta se torej dve temeljni paradigmi, na podlagi katerih lahko definiramo družino, in sicer:

- sociološka definicija družine,
- statistična definicija družine.

Sociološka definicija za družino je sorazmerno natančna, vendar še vedno ozka, saj družino definira kot življenjsko skupnost vsaj dveh ali več oseb, v kateri odrasla oseba ali več odraslih oseb skrbi za vsaj enega ali več otrok (Rener 2006, 45–70).

---

⁴ V družini lahko prepoznamo različna obdobja, kot so obdobje, ko dobita starša prvega otroka, obdobje vzgoje otrok, šolanje otrok, kariera staršev ... Obdobja v družini so povezana z življenjskimi prelomnicami.

⁵ Struktura družine se z doživljanjem življenjskih prelomnic spreminja, npr. otrok pripelje partnerja v družino, vloga in struktura družine se spremeni.

⁶ V določeni družini ali okolju je lahko način vedenja ali delovanja nesprejemljiv, drugje pa je prepoznan kot normalen.

Statistično definiranje družine pa zajema širše razumevanje, saj vsebuje poleg sociološke definicije jedrne družine in tipov, ki izhajajo iz jedrne družine – dvogeneracijske, tudi gospodinjstva in partnerske življenjske skupnosti (prav tam).⁷

Statistična definicija družine prepoznava družino kot ekonomsko skupnost, ker so njeni člani vezani na skupni prostor. V statističnem smislu je družina življenjska skupnost dveh ali več oseb, ki so v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezani s poroko, partnerstvom ali starševstvom (prav tam).

Socioloških definicij, ki opredeljujejo družino, je veliko in se med seboj razlikujejo. Od statistične definicije se ločijo po tem, da kot konstitutivni element družine opredeljujejo starševsko razmerje kot socialno razmerje. Družino opredeljujejo kot »vsaj dvogeneracijsko skupnost« in »družbeno institucijo, ki skrbi za otroka/-e«. V skladu s sociološko definicijo je družina skupina oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in jo sestavlja vsaj en otrok in vsaj en odrasli ter so med seboj povezani z zakonsko zvezo, kohabitacijo ali s starševskim razmerjem (Rener idr. 2006, 72).

Struktura družine se razlikuje od strukture in ureditve družbe, seveda pa družba vpliva na družino. Najmanjšo družinsko enoto imenujemo oziroma prepoznamo kot nuklearno družino, ki jo sestavljajo mož in žena ter njuno nedoraslo potomstvo. Družine, ki so večje od nuklearne družine, imenujemo razširjene družine. Lahko so vertikalno razširjene⁸ in horizontalno razširjene⁹ (Haralambos in Holborn 2005, 325).

Avtorice Rener, Švab, Žakelj in Humer predlagajo, da bi lahko, glede na slovenske družinske življenjske sloge, razlikovali med dvema tipoma družin:

- jedrne družine (dvostarševske, enostarševske in reorganizirane družine),
- razširjene družine, kamor se uvrščajo klasične razširjene družine,¹⁰ ter razpršene razširjene družine, ki so geografsko ločene, vendar vzdržujejo sorodniške stike in si vzajemno pomagajo (Rener idr. 2006, 73).

Opozoriti je treba, da konvencionalna družina (žena, mož in otroci) med gospodinjstvi v našem času ne tvori več večine, temveč je le ena oblika različnih ureditev družin (Haralambos in Holborn 2005, 355–356).

---

⁷ Statistična definicija družine ne zajema nujno odnosa starš–otrok, ampak se statistično za družino lahko opredeli že skupno gospodinjstvo. Pri tem ni nujno, da gospodinjstvo tvorita vsaj dve generaciji.

⁸ Vsebujejo člane tretje generacije.

⁹ Sestavljajo jo člani generacije, ki ji pripadata zakonska partnerja, npr. možev ali ženin brat, sestra ipd.

¹⁰ Na tem mestu so mišljene velike družine, ki sestavljajo tri generacije ali več.

Pomembno je, da upoštevamo tudi regionalno raznolikost, ki vpliva na raznolikost družin. Avtorja Eversly in Bonnerjea (1982) opozarjata na vidik regionalizma in poudarjata, da imajo navade in tradicija pomen za življenje v družini in tudi soočanje z življenjskimi prelomnicami.¹¹

Lüscher in Liegle se ukvarjata z vprašanjem generacij in ugotavljata, da so socialne oblike, ki jih družina in generacije znotraj nje oblikujejo in ustvarjajo na temelju družbene danosti, odločilnega pomena pri oblikovanju družinskega življenja. V svojem delu navajata primer družine, ki se sooča s socialno patološkimi problemi, kot je alkoholizem, in kako s pomočjo socialnih ureditev družbe ustvarja in oblikuje svoj življenjski prostor (Lüscher in Liegle 2003, 16–20). Socialni vzorci funkcioniranja družine se lahko prenašajo z generacije na generacijo, kar povzroči ponavljanje socialne determiniranosti tudi v družinah, ki bodo na podlagi temeljne družine pozneje nastale oziroma se razvile.¹²

Čačinovič Vogrinčič (2008, 17) poudari, da je vsaka družina svet zase, ki živi in napreduje po pravilih, ki si jih sama postavi. Takšna pravila so za družino svojska in edinstvena. Zato je treba spoštovati raznolikost socialnih in vedenjskih vzorcev posamezne družine. Čačinovič Vogrinčičeva (1998, 15) navaja: »V raznolikosti ne vidim krize družine, temveč oblike življenja, ki so ljudem uresničljive.¹³ Cilj znanstvenega in strokovnega premisleka ne more biti odkrivanje in določanje idealov in ustreznih oblik življenja v družini, ampak lahko prispevamo k večjemu razumevanju življenja v družinah.«

Podobno opredeli družino Gostečnik, in sicer kot prostor, v katerem se odigravajo najpomembnejše življenjske zgodbe. »Družina je kraj, ki je zaznamovan z najsilovitejšimi doživetji, ki za vselej vtisnejo svojski pečat na vse člane družine. V družini se naučimo osnovnih oblik obnašanja, v družini prvič začutimo globino intimnosti, pripadnosti, ljubezni, hotenosti, zaželenosti. Seveda pa v družini začutimo tudi negativnosti, kot so odvečnost, zavrženost in nepripadnost. K tem temeljnim izkustvom se vedno znova vračamo, saj nas ravno čutenje in mišljenje, ki ga ustvarja družina, določa v vsem našem poznejšem ravnanju«¹⁴ (Gostečnik 1999, 7).

---

¹¹ Funkcioniranje družine je odvisno od običajev, kulture, verovanj, ki so za neko okolje značilni. Družina v krščanskem kulturnem in verskem prostoru bo drugače funkcionirala kot družina v muslimanskem svetu.

¹² Otroci ponavljajo negativne ali pozitivne vedenjske vzorce ali delujejo podobno kot njihovi starši.

¹³ Avtorica ima deloma prav, vendar pozablja, da je treba upoštevati tudi družbene norme, saj v nasprotnem primeru lahko pride do stigmatizacije družine.

¹⁴ Gostečnik opredeli družino s terapevtskega vidika.

Haralambos in Holborn obravnavata družino kot univerzalno družbeno institucijo, ki je nujen del človeške družbe. Družino razumeta kot nekaj dobrega za posameznika in za celotno družbo (Haralambos in Holborn 2005, 325).

Družina in družba sta soodvisni: družbena dinamika vpliva na družino in obratno – dinamika, vrednote in način delovanja imajo vpliv na družbo. Družinsko življenje se je vedno prilagajalo pogojem, ki jih je ustvarjala družba ali čas. Za dobro razumevanje družine, sožitja generacij znotraj nje in načina, kako se je družina soočala z življenjskimi prelomnicami, je treba raziskati zgodovinsko perspektivo, saj lahko le tako nazorno prikažemo, kako se je v zgodovini družina razvijala, spreminjala, prilagajala in soočala z življenjskimi prelomnicami.

V naši družbi imamo torej različne tipe družin: dvostarševske, enostarševske, reorganizirane, sestavljene, razširjene, posvojiteljske, rejniške, v novejšem času pa se pojavljajo tudi istospolne.

V Sloveniji so konec leta 2010 enostarševske družine predstavljale že četrtno vseh družin, pri čemer se je število mater z otroki glede na leto 2002 povečalo za tretjino, število družin očetov z otroki pa za skoraj dve tretjini (Dolenc 2011, 2). Tudi v drugih evropskih državah se delež enostarševskih družin veča. Ti deleži so se po podatkih Eurostata leta 1980 gibali med 6,3 odstotka (Francija) in 13,5 odstotka (Irska), leta 1990 pa med 7,6 odstotka (Grčija) in 14,9 odstotka (Irska). V Veliki Britaniji pa se je delež enostarševskih družin povečal s šest odstotkov iz leta 1961 na 19 odstotkov v letu 1991 (Women and Men in the European Union 1995).¹⁵

Spremembe vplivajo na sleherno družbo in posameznika, kajti sodobni družinski načini življenja kažejo na lastno kompleksnost in raznovrstnost družinskih oblik.

Za razmere v Sloveniji sta značilna dva tipa, in sicer *jedrne družine*, to so dvostarševske, enostarševske in reorganizirane družine, ter *razširjene družine*, med katere spadajo klasične razširjene družine, to je družine vseh treh generacij, ter razpršene razširjene družine, ki so geografsko ločene in vzdržujejo sorodniške stike ter si zagotavljajo

---

¹⁵ Povečanje števila enostarševskih družin je tudi posledica družbenega konsenza oziroma sprejemljivosti za neko družbo. Prav tako je pomemben dejavnik tudi materialna neodvisnost žensk, ki jo je prinesla industrijska in tehnična revolucija. Dokler ni bilo gospodinjstkih pripomočkov, kot so pralni stroj, hladilnik idr., je imela družina tudi preživetveno funkcijo, saj je bilo težko prati na roke in kuhati na drva in zraven še hoditi na delo. Situacija takratnega časa je silila posameznike, da si uredijo življenje v klasični družini.

medsebojno oporo (Rener idr. 2005). V obeh tipih, ki sta značilna za razmere v Sloveniji, se kaže več načinov življenja.¹⁶

V Sloveniji je življenje v družini raznovrstno. Raziskave pokažejo, da prevladujeta dva načina družinskega življenja. Prvi način je življenje v razpršenih razširjenih družinah, kjer gre za formalno ločena družinska gospodinjstva, običajno staršev in otrok, lahko tudi bratov in sester ali drugih sorodnikov, ki živijo bodisi na razmeroma strnjениh lokacijah (to je v ločenih stanovanjskih enotah iste hiše ali v bližini drug drugega) bodisi na različnih lokacijah in si nenehno zagotavljajo vzajemno oporo in pomoč na različnih ravneh: materialni, delovni oziroma storitveni ter čustveni. Drugi način je podaljšano življenje s starši ali faza LAT.¹⁷ Vse več mladih živi podaljšano mladost pri starših, pri čemer gre za eno družino, za način »poldružinskega« življenja, ki je označeno kot faza LAT (Kuhar 2006, 73).

Prav tako smo v Sloveniji priča neizogibnemu procesu staranja prebivalstva. Vertot (2010, 1–2) navaja: »Delež oseb, starih 65 ali več let – ta je v začetku osemdesetih let 20. stoletja obsegal 10 odstotkov – se od leta 1987 stalno povečuje, in leta 2004 je že presegel 15 odstotkov.« Iz tega je razvidno, da je družinska politika pomembna za razreševanje problemov v družbi. Uspešna družinska politika družinam omogoča lažje in kakovostnejše življenje.

2.1.2 Družinsko življenje v zgodovinski perspektivi (zgodovinske teorije)

Družinsko življenje se je skozi zgodovino spreminjalo. Thornton (2005, 7) pojasnjuje, da je za razumevanje družinskega življenja najprej treba poznati njeno zgodovino. Upoštevati je treba razvojno paradigmo, ki je odvisna od notranjih in zunanjih dejavnikov, ki so vplivali na družino in družinsko življenje. V prispevku *History of the Family* (Wikipedia) zasledimo, da raziskovanje zgodovine družine poteka v povezavi z zgodovino družbe. Zgodovina raziskuje družbeno-kulturni razvoj družine in njenih sorodstvenih vezi. V vseh družbah ima družina osnovno in univerzalno vlogo. Ko preučujemo zgodovino družine, moramo upoštevati različne vidike družinskega življenja, kot so antropološki, sociološki, psihološki, kulturološki, ekonomski in religiozni vidik družinskega življenja. Upoštevanje

---

¹⁶ Raznolikost življenja v družini je specifična. Vsaka družina je svet zase.

¹⁷ LAT (ang. *Living Apart Together*, kar v prevodu pomeni »živeti skupaj in hkrati narazen«) je vmesna faza med družinsko odvisnostjo in od starševske družine povsem neodvisnim življenjem mladih. Zanj je značilna ekonomska odvisnost ali polodvisnost od staršev ob hkratni socialni neodvisnosti.

navedenih vidikov nam omogoča razumevanje delovanja družine in posameznika v družbi, sorodstvenih mrežah in na individualni ravni.

Harevenova (1991) pojasnjuje, da se je samostojno preučevanje zgodovine družine razmahnilo v sedemdesetih letih. Comacchio (2000) ugotavlja, da je raziskovanje družine v teh letih največji razmah doživelo v Ameriki in v Kanadi. Najprej je bil poudarek raziskovanja na demografskih vzorcih in javni politiki, nato pa se je pridružil antropološki, sociološki, arheološki in religiozni pogled. Maynesova in Waltnerjeva (2012) v knjigi *The Family: A World History* po poglavjih opisujeta zgodovino družinskega življenja skozi različna časovna obdobja in ugotavljata, da se je družina spreminjala glede na ekonomske, sociološke, verske oziroma ideološke in politične razmere, v katerih je živela in delovala.

»V predindustrijski družbi je družina delovala kot ekonomska in proizvodna enota z jasnimi hierarhičnimi vlogami in dobro opremljenimi funkcijami« (Bajzek 2003, 13). Ko primerjamo zasebno sfero družinskega mikrokozmosa in javno socialni mikrokozmos, ne zaznamo velikih razlik. Vsak posameznik se je lahko v družini naučil vseh vlog, ki jih je pozneje lahko tudi uporabil v širšem socialnem okolju. Danes pa smo priča ločnicam med omenjenima svetovoma (Bajzek 2003, 20–25).

Do ločnic med njima je prišlo zaradi specializacije in delitve dela, povečala se je vloga države. Država je začela posegati na vzgojno in formacijsko področje.¹⁸ Prišlo je do ekonomske osamosvojitve žene, kar je povzročilo spremembo starševskih vlog. Delitev vlog in hierarhija staršev je zabrisana in hkrati dinamična (Pietropolli Charnet 2001).

2.1.2.1 Opisi družinskega življenja v mitologiji

Začetke zgodovine družine zasledimo v mitologiji, ki na podlagi delovanja mitoloških osebnosti opiše strukture, ki so lastne družini. Na podlagi mitološke pripovedi lahko razberemo, kakšna je bila struktura družine, kakšen je bil položaj posameznega družinskega člana in generacij znotraj družine v neki družbeni ureditvi (Rosenberg 1999, 4–10). V mitoloških pripovedih lahko razberemo izvor mitoloških junakov in kakšne oblike družinskega življenja so bili deležni.¹⁹

---

¹⁸ To je lahko pozitivno, kadar družba teži k uravnoveženosti. V nasprotnem primeru pa lahko pride do zlorabe in manipulacij.

¹⁹ Gre za opise, ki so podlaga nekega delovanja, ki je opisano v mitološki pripovedi ali bajki z močno sporočilnostjo in pomenom za družbeno dinamiko.

Ep o Gilgamešu izvira iz časov pred več kot štiri tisoč leti in je tako najstarejše literarno delo človeštva.²⁰ Z branjenjem stika z ženskami in otroci je poskušal Gilgameš povečati storilnost svojih podložnikov. Zaradi tega se je ljudstvo pritožilo bogovom: »Z bobnom vznemirja svoje tovariše Gilgameš: ne pusti sina, da bi šel k očetu [...]. Gilgameš ne dovoli devici k njenemu ljubemu, hčeri k junaku, ženi poročeni k njenemu možu«²¹ (Ep o Gilgamešu, prva plošča; Avsenak 1978, 7). Tudi danes se v medčloveških odnosih soočamo s podrejenostjo delovnim nalogam in v medsebojnih odnosih pozabimo na ljubezen, prijateljstvo, lepoto in umetnost (Sedláček 2014).

Podobno Homer v »hvalnici Afroditi« predstavi zvezo bogov s smrtniki. V današnjem času bi to lahko razumeli, da so predstavniki višjih družbenih slojev sklepali zakonske zveze z nižjim slojem, kar je bila izjema, ne pravilo. Stari Grki so verjeli, da so lahko nekateri polbogovi, kar pomeni potomci bogov, in jim zato v družbi pripada boljši socialni status (Niles 1969).

»Afrodita je bila vzrok, da so se drugi bogovi, zlasti Zevs, ljubili s smrtnicami. Zevs se ji je maščeval tako, da je povzročil, da se je zaljubila v Trojanca Anhiza, ki je skrbel za svoje govedo v hribih v bližini gore Ida. Olepšala se je kot za poroko med bogovi in se pojavila pred njim. Premagala ga je s svojo lepoto. Anhiz je mislil, da je boginja, a se je predstavila kot frigijska princesa. Šele potem, ko sta se ljubila, je Afrodita razkrila svojo pravo identiteto. Anhiz se je ustrašil posledic njune zveze. Afrodita mu je zagotovila, da ga bo zaščitila. Povedala mu je, da bo rodila sina z imenom Enej.²² Opozorila ga je, da ne sme nikoli nikomur povedati, da je ležal z boginjo. Ko se je Enej rodil, ga je Afrodita popeljala do nimf na gori Ida. Do starosti petih let so zanj skrbele nimfe, nato pa ga je odpeljala k Anhizu« (Homerjeva Iliada, Wikipedija).

Omenjena pripoved pokaže, kako so vzgajali otroke v družinah višjih družbenih slojev, in tudi razlaga, zakaj je nekdo pripadal višji družbi. V našem primeru otroka nista vzgajala starša, ampak »nimfe«, kar pomeni pomočniki različnih vrst. Obenem nam pripoved ponudi tezo, da je družina nekaj vzvišenega, saj pri njenem nastanku sodelujejo tudi bogovi. Eneja v Iliadi bogovi dvakrat rešijo smrti. Bil je bojevnik, a kljub pogumu ni bil

---

²⁰ Najstarejši sumerski verzi tega epa datirajo do tretje dinastije Uru, v obdobje 2150 vse do 2000 pred Kristusom. Ep o Gilgamešu je prevedel Mirko Avsenak in ga najdemo v zbirki Sivi kondor Mladinske knjige (Ljubljana, 1978).

²¹ Ljudje se pritožujejo bogu, ker so zapovedane družbene norme neživljenjske. Na tem mestu trčijo družbene norme, ki jih zapoveduje Gilgameš, in družinska dinamika.

²² Omenjena pripoved lahko nakazuje ljubezen zunaj zakona in družbenih okvirov, ki so veljali za določeno družbo in družbeno ureditev.

deleženi ustreznih časti. Na bojišču mu je pomagala mati Afroditina, ki ga je skupaj z Apolonom (bogom pesništva) in Pozejdonom (bogom morja) reševala (Louden 2006).

Enej naj bi bil prednik Rimljanov. Zgodnji viri ga imenujejo oče ali ded (Louden 1988), vendar glede na padec Troje (l. 1184 pr. n. št.) in ustanovitev Rima (l. 753 pr. n. št.) to ni verjetno. Julijanova družina v Rimu, katere znana člana sta Julij Cezar in Gaj Avgust Oktavijan, sega do Askanija in Eneja, torej do boginje Venere (po grški mitologiji Afroditina). Po legendi britanski kralji povezujejo svojo družino z Brutom, Enejevim vnukom.²³

Poglejmo še slovensko mitologijo. Podobna je slovanskim mitologijam, vendar ima kot lokalna slovanska tradicija več edinstvenih mitoloških likov. Glavni značilnosti slovenske mitologije sta glavni mit in vegetacijski mit.

Glavni mit prikazuje borbo gromovnika Peruna z zemeljskim Velesom, kjer vedno zmaga Perun. Vzrok borbe je Velesova kraja Perunove žene, sestre in tudi živine.²⁴ Boj gromovnika s htonskim božanstvom se prikaže že v Rigvedi. Slovensko različico glavnega mita je Nikolai Mikhailov (2002, 45–46) videl v borbi Kresnika z Vedomcem oziroma krivim Kresnikom. Kresnik premaga nasprotnika in istočasno začne padati dež, pomešan s pšenico, kar simbolizira plodnost.

Vegetacijski mit iz slovenske mitologije sta rekonstruirala Katičić (1989) in Belaj (2009) na osnovi baltskih in slovanskih ljudskih pesmi. Spremljamo prikaz Jurijeve hoje skozi leto. Na zimski solsticij oziroma božič se rodi Jurij, ki je deseti sin Peruna. Še isti dan ga odnesejo koledniki, ki so Velesovi odposlanci. Jurij je mladost preživel v onostranstvu, ker je tukaj vladala zima. Na naš svet se vrača na jurjevo. Njegova naloga je, da odklene naravo in s tem prinese pomlad, ki simbolizira plodnost. Na ta dan tudi spozna Maro, ki je njegova sestra, in se z njo poroči na kresni večer. Na kresni večer se Jurij predstavlja pod imenom Ivan Kupalo oziroma Janez Kresnik. Jurij nato Maro prevara, zato ga Mara ubije.²⁵ Posledica njenega dejanja je to, da se spremeni v grdo Morano. Jurij umre, toda le navidezno, in se zadnjič pojavi na božični večer. Naslednji dan pa se Jurij ponovno rodi. Ta mitološka pripoved ponazarja partnerska razmerja in razvojni cikel od rojstva do smrti.

---

²³ Na tem mestu se pokaže pomembnost sorodstvenih vezi, ki neki osebi omogoča ali podeljuje poseben status.

²⁴ Na tem mestu se pokaže odnos do žene, ki je bila ukradena. To pojasnjuje bes in sovraštvo, ki je izvor razpada družine.

²⁵ Na tem mestu lahko iz mitološke zgodbe izluščimo partnersko razmerje. Že v mitologiji se srečamo z varanjem.

2.1.2.2 Antropološke in etnološke razlage družine

Evolucijsko teorijo o razvoju nastanka družine ponuja etnolog in antropolog Luis H. Morgan. Avtor je študiral potopise in analiziral pisne vire, ki so opisovali primitivna ljudstva in njihovo življenje in navade. Morgan razlaga, da je v kronološkem smislu, za vse oblike človeških skupnosti značilno dvoje ravni življenja: prva raven je rodovna, družbena ali socialna, druga raven pa je povezovanje v državo, ki daje identiteto posameznim rodovinom. Obenem ugotavlja, da je zgodovina človeka zaznamovana s prehajanjem z ene stopnje razvoja na višjo stopnjo razvoja (Morgan 1981, 10).²⁶

Morgan (12–16) opisuje značilnosti in razvoj praskupnosti, ki ga deli na:

- rod (gens) je zasnovan na poreklu in načinu, po katerem ključu je nekdo upravičen do nasledstva premoženja. Najprej se je pripadnost nekemu rodu pojmovala po ženski liniji, saj avtor trdi, da je v pradavnini prevladovala poligamija, ko je žena lahko izbirala več moških in imela intimne odnose z več moškimi. Rod je spoštoval svoje navade in pravila;
- bratstvo (fratrija) združuje več rodov, ki jih vežejo podobni ali isti cilji. Bratstvo ni imelo upravne funkcije, je pa pomagalo takratnim rodovinom v borbi za preživetje;
- pleme je višja oblika združevanja rodov. Povezovali so jih ista govornica oziroma govorni dialekt, naziv oziroma ime plemena, oblast oziroma vodstvo plemena, teritorij in religija;
- konfederacija več plemen je formacija naroda, ki je višja stopnja socialne organizacije;
- država je politična institucija, ki jo formira narod, in skrbi za varnost ter socialno blagostanje.

Morgan (17) na podlagi družbenega razvoja postavi tezo, da je družina zgodovinska kategorija, ki se je z razvojem družbe spreminjala, in njen razvoj razdeli na različne razvojne skupine, to so:

- družina krvnega sorodstva: temelji na zakonski zvezi med krvnimi sorodniki (brati in sestrami ali bratranci in sestričnami). Na tej stopnji je poligamnost družbeno sprejemljiva;

---

²⁶ Morgan vidi napredek v evoluciji oziroma napredku družbe in družine. Evolucijski vidik je po svoje logičen, vendar ne upošteva enkratnosti človeka kot posameznika in njegove svobode.

- družina punalua: ukinitev zakona med brati in sestrami. To se institucionalizira na ravni plemenskega izbora. Punalua je bila po Morganu »medsebojna skupnost moških in žena določenega družinskega kroga, iz katerega pa so bili izključeni sprva rodni, pozneje pa tudi bolj oddaljeni bratje žena in seveda tudi obratno, torej tudi sestre mož« (Engels 1947, 33).²⁷ Na tej stopnji je družina poligamna;
- parna družina: zakon se vzpostavi med enim možem in eno ženo, vendar nimata obveznosti skupnega življenja. Mož je imel glavno ženo med mnogimi ženami. Seveda tudi obratno v nekaterih plemenih najdemo, da ima ena žena več mož. Parna družina je predstopnja, ki preide do monogamnosti, kjer ima en mož eno ženo in obratno ena žena enega moža;
- patriarhalna družina: je osnovana na enem možu, ki ima lahko več žena;
- monogamna družina: nastala je iz parne družine. V monogamni družini Morgan (prav tam) vidi civilizacijski napredek in prehod iz barbarstva v civilizacijo.

Haralambos in Holborn (2005, 606–607) povzameta Morgana in Engelsa ter razložita, da je bila v dobi divjaštva in barbarstva neenakost med spoloma. Najprej so bile v prednosti ženske. Obstajala je delitev dela glede na spol. Moški so bili zadolženi za pridobivanje hrane. Ženske pa so skrbele za domačnost, lahko bi rekli duhovno sfero. V tem času ženske niso bile podrejene moškim. Zasebne lastnine skoraj ni bilo, razen preprosto orodje in orožje, ki je pripadalo posamezniku. Pozneje se je pojavila zasebna lastnina, ki se je prenašala po ženski strani. Takrat še niso poznali monogamne zveze, zato je bil krvni naslednik identificiran po materi, torej ženski. Prevladovala je poligamija. Za moške v tistem času ni bilo pomembno, čigav je otrok. Ženske seveda niso mogle dvomiti o pristnosti materinstva, saj so rojevale, zato se je lastnina dedovala po ženski strani. V času barbarstva pa se je položaj obrnil. Moški so bili lovci, varuhi družine in lastnine, kot so črede udomačenih živali, kar jim je dajalo vedno večjo veljavo in status. Ženske so postajale vedno bolj podrejene moškim.

Haralambos in Holborn (607) na podlagi razlag nekaterih avtorjev kritizirata Morganova opažanja in Engelsovo evolucionistično teorijo. Avtorja na podlagi novejših antropoloških raziskav ugotavljata, da Morganove in Engelsove razlage ne temeljijo na zanesljivih antropoloških opažanjih oziroma jih novejše antropološke raziskave delno negirajo. Zgodovina preprostih družb v luči novejših raziskav označuje Morganova opažanja in

---

²⁷ Engels z evolucijsko teorijo razlaga napredek in razvoj, vendar zaide na mestu, ko hoče teorijo evolucije pospešiti in začne zagovarjati revolucionarne metode.

Engelsovo teorijo kot nezanesljivo. Novejše raziskave kažejo, da so nekatere preproste človeške družbe v prazgodovini poznale in prakticirale monogamnost.²⁸ Goody (2003, 16) se strinja z Morganom in Engelsom, da so na razvoj družine in družinskega življenja vplivale družbenoekonomske spremembe, ki so imele vpliv na spreminjanje družinske strukture. Ne strinja pa se s tezo, da je razvoj družine pogojen samo z evolucijskim principom, saj se v družini izražajo čustva, ki dajejo družinskemu prostoru nove dimenzije in omogočajo kakovost življenja.

Coontz in Henderson tudi zavračata Engelsovo tezo, da se je zgodovina začela z obdobjem ženske prevlade. Avtorici na temelju novejših antropoloških opažanj trdita, da je delitev del sicer obstajala, vendar se je po njunem opažanju in mnenju večina zgodnjih družb začela z enakostjo med spoloma (Coontz in Henderson 2016, 2. pogl.).

Kljub temu pa Morganovih opažanj in Engelsove teorije ne smemo v celoti ovreči, ampak lahko postavimo tezo, da so bile poskus razložiti razvoj družbe in družine z evolucijsko teorijo.

Razvoj družbe in družinskega življenja je na posameznih kontinentih različno potekal, saj je bil odvisen od naravnih danosti, stopnje razvoja, kulture, vrednot in nazorov oziroma religije, ki jo je neka družbena skupnost ali družba prakticirala (Goody 2003, 38). To tezo potrjujeta v svojem delu tudi Maynesova in Waltnerjeva (2012, 1. pogl.).

2.1.2.3 Opisi družinskega življenja v svetih knjigah – religiji

Razvoj družine skozi zgodovino je povezan tudi z religijo. Maynes in Waltner (2012, 15–30) pojasnjujeta, da je religija usmerjala, včasih pa tudi zapovedovala način družinskega življenja. Pravila, ki so bila značilna za družino, ki je prakticirala verovanje, lahko spremljamo v svetih knjigah posameznih religij. Najstarejši religiozni zapisi izhajajo z Vzhoda, tj. Kitajske in Indije. Judovska religija, ki temelji na Svetem pismu Stare zaveze, je zelo stara. Krščanstvo, ki temelji na Svetem pismu Nove zaveze je mlajše, še vedno pa staro okoli 2000 let. Mlajša religija je islam, ki temelji na sveti knjigi Koran in je nastala v 7. stoletju v Arabiji (Splošni religijski leksikon 2007).

---

²⁸ Novejša antropološka dognanja zavračajo evolucijsko teorijo in dopuščajo, da je razvoj družine bil odvisen od ureditve, kulture in vrednot določene skupnosti ali prostora.

Ker je slovenski prostor umeščen v judovsko-krščansko tradicionalno in ideološko področje, bomo osvetlili nekaj primerov iz Svetega pisma, ki ponazarjajo strukturo zakonske zveze in družine.

V Prvi Mojzesovi knjigi se pokaže portret para. Gre za nemir moškega, ki išče »pomočnico, njemu primerno« (1 Mz 2, 18.20), ki je sposobna premagati njegovo samoto. Iz srečanja, ki ozdravlja samoto, izhaja posredovanje življenja in družina (Papež Frančišek 2016, 11). Sledi druga poteza, ko Adam, ki je človek vseh časov in vseh pokrajin, s svojo ženo Evo osnuje družino, kar ponovi Jezus z navedkom iz Prve Mojzesove knjige: »Zaradi tega bo mož zapustil očeta in mater in se bo pridružil svoji ženi in bosta oba eno meso« (Mt 19,5; 1 Mz 2,24). Sad združitve je fizični objem in združitve src in življenj ter morda v otroku, ki se rodi iz obeh, v genetskem in duhovnem smislu (Papež Frančišek 2016, 12). Moža in ženo spremljajo otroci »kakor oljčne mladike« (Ps 128,3), najdemo v psalmu.²⁹

Kot primer družinskega debela še navajamo odlomek iz Svetega pisma:

»Kajn je spoznal svojo ženo, spočela je in rodila Henoha. Potem je sezidal mesto in ga imenoval po imenu svojega sina Henoha. Henohu se je rodil Irád, Irád je dobil sina Mehujaéla, Mehujaél je dobil sina Metušaéla in Metušaél je dobil sina Lameha. Lameh si je vzel dve ženi; eni je bilo ime Ada, drugi pa Cila. Ada je rodila Jabála, ki je postal oče prebivalcev šotorov in živinorejcev. Njegovemu bratu je bilo ime Jubál in postal je oče vseh godcev na citre in flavto. Tudi Cila je rodila Tubál Kajina, ki je koval vsakovrstno orodje iz bronu in železa. Tubál Kajinova sestra pa je bila Naáma. Adam je spet spoznal svojo ženo in rodila je sina, kateremu je dala ime Set. Rekla je namreč: »Bog mi je dal drugega potomca namesto Abela, ki ga je ubil Kajn. Tudi Set je dobil sina in mu dal ime Enóš. Takrat so začeli klicati Gospodovo ime« (1 Mz 4,17–22, 1 Mz. 4, 25–26).³⁰

Odlomek ponazarja družinsko deblo in kakšne so bile zakonske zveze. Judovska religija je poznala patriarhalno ureditev družine. Rojstvo otrok pomeni božji blagoslov v religioznem smislu in napredek v družbenem smislu. Začetki judovske religije poznajo poligamijo, kar se iz tega rodovnika lahko razbere.³¹ To dejstvo potrjuje tudi vrstica: »Kralj je torej odšel

---

²⁹ Oljka je imela v pojmovanju Izraelcev velik pomen. Dajala je olje, ki je bilo v prehrani zelo dragoceno. Zato primerjava družine z oljko daje družini pomemben pomen. Pri Izraelcih je veljal zakon brez otrok za nesrečo oziroma celo za prekletstvo. Zato je imela družina velik pomen, kar odraža Sveto pismo.

³⁰ Družinsko deblo kaže pomen družine in družinskih vezi. Pri Izraelcih je družinsko poreklo oziroma deblo bilo zelo pomembno.

³¹ Mož lahko ima več žena.

in vsa njegova družina za njim, le deset stranskih žená je pustil, da bi varovale hišo« (2 Sam 15,16).

Nova zaveza, ki je nadaljevanje Stare zaveze, pa navaja: »Starešina mora biti neoporečen, mož ene žene, naj ima verne otroke, take, ki jim ni mogoče očitati razuzdanosti ali nepokorščine«³² (Tit 1,6). In: »Diakoni naj bodo možje ene žene, taki, ki dobro vodijo otroke in svoj dom« (1 Tim 3,12).

Omenjeni vrstici iz Svetega pisma nove zaveze izrecno navajata, da je zakonska zveza monogamna in da morajo odnosi v družini temeljiti na ljubezni, veri in vzajemnem spoštovanju. Razmere v družini zanimivo ponazorijo tudi naslednje vrstice:

»Žene naj bodo podrejene svojim možem kakor Gospodu, mož je namreč glava ženi, kakor je Kristus glava Cerkvi. In kakor je Cerkev podrejena Kristusu, tako naj bodo v vsem žene možem. Možje, ljubite svoje žene, kakor je Kristus vzljubil Cerkev in dal zanjo sam sebe, da bi jo posvetil, ko jo je očistil s kopeljo vode z besedo, tako, da bi sam postavil predse veličastno Cerkev, brez madeža, gube ali česa podobnega, da bo sveta in brezmadežna. Tako so tudi možje dolžni ljubiti svoje žene kot svoja lastna telesa. Kdor ljubi svojo ženo, ljubi sebe. Saj vendar ni nihče nikoli sovražil svojega mesa, temveč ga hrani in neguje, kakor Kristus Cerkev. Smo namreč deli njegovega telesa. Zaradi tega bo mož zapustil očeta in mater in se pridružil svoji ženi in bosta oba eno meso. Ta skrivnost je velika; jaz pa pravim: glede Kristusa in glede Cerkve. Zato naj tudi vsak med vami tako ljubi svojo ženo kakor sebe, žena pa naj spoštuje moža« (Ef 5, 22–33).

Omenjen tekst je nastal v določenem družbenem in kulturnem prostoru, zato izraža podrejenost žene. Ker pa ta družbeni kontekst ni v soglasju s krščanskim verovanjem, v nadaljevanju poudari neke vrste enakost pred Bogom.

»Otroci, ubogajte svoje starše v Gospodu, kajti tako je prav. Spoštuj očeta in mater – to je prva zapoved z obljubo: da ti bo dobro in boš dolgo živel na zemlji. In vi, očetje, ne jezite svojih otrok, temveč jih vzgajajte v Gospodovi vzgoji in opominjanju.

Sužnji, ubogajte svoje zemeljske gospodarje kakor Kristusa, v strahu in trepetu, v preprostosti srca, ne zaradi videza, kakor da bi hoteli ugajati ljudem, ampak kot Kristusovi sužnji, ki iz srca izpolnjujejo Božjo voljo. Služite z dobro voljo kakor Gospodu in ne kakor ljudem. Saj veste, da bo vsak prejel od Gospoda po tem, kar bo naredil dobrega, bodisi suženj bodisi

---

³² To navodilo je dal apostol Pavel cerkvenim občinam glede starešin oziroma duhovnikov, ki so takrat vodili mlade krščanske skupnosti.

svobodnjak. Tudi vi, gospodarji, se prav tako vedite do njih in opustite grožnje, saj veste, da je tako zanje kakor za vas gospodar v nebesih in da on ne gleda na osebo« (Ef 5, 1–9).

Navedena odlomka ponazarjata odnos med možem in ženo, starši in otroci ter tudi med sužnji in gospodarji. Ker je bilo takrat uveljavljeno sužnjelastništvo, je iz odlomka razumeti, da je suženj na poseben način pripadal družini in bil njen člen, seveda je imel nižji status, zato je navedeno navodilo, ki spodbuja k enakosti pred Bogom.³³

Goody (2003, 49) razlaga, da je imelo krščanstvo pomemben vpliv na evropsko družino. Na podlagi interpretacij zgodovinarjev je razvil tezo, da sta se s krščanstvom začela razvijati partnerska družina in individualizem.³⁴ Vendar pa se Dumont (1981) ne strinja s tem, da naj bi se individualizem začel s krščanstvom, in pojasnjuje, da je bil ta značilen za Germane, od katerih ga je evropska družina prevzela.

Krščanstvo je spremenilo način sklepanja porok, saj je prepovedalo sklenitev zakona med sorodniki, in to ne le med krvnimi, ampak tudi med duhovnimi, kakršno je botrstvo (Goody 2003, 52–53).³⁵

O naravi družine – po božjem načrtu – nam Kompendij (Katekizem katoliške Cerkve) pove, da »mož in žena, združena v zakonu, sestavljata skupaj s svojimi otroki družino. Zakon in družina sta naravnana na blagor zakoncev, roditev in vzgojo otrok. Med člani iste družine se vzpostavijo osebni odnosi in prvobitne odgovornosti. V Kristusu družina postane domača Cerkev, ker je skupnost vere, upanja in ljubezni« (Katekizem katoliške Cerkve: kompendij 2006, 456). Ljubezen v družini je tista, ki združuje člane med seboj ter krepi povezanost med njimi.

Katekizem katoliške Cerkve (457) o družini pove: »Družina je prvotna celica družbenega življenja. Načela in vrednote družine sestavljajo temelj družbenega življenja. Življenje v družini je uvajanje v življenje v družbi.« Če v družini prevladujejo temeljne vrednote med vsemi družinskimi člani, prihaja do izkazovanja ljubezni in spoštovanja. Za ohranitev

---

³³ Krščanska vera uči o enakosti pred Bogom, zato je svetopisemski pisatelj v besedilu poskušal podati navodilo oziroma normo, kako naj se kristjani v določenih okoliščinah orientirajo in delujejo.

³⁴ Za krščanstvo individualizem ni značilen, saj svoje člane spodbuja k občestvenosti, zato ta teza ni utemeljena.

³⁵ Prepoved sklepanja zakona med sorodniki je civilizacijski napredek in prispeva k telesnemu in duhovnemu zdravju. Še danes je duhovno sorodstvo ovira za sklepanje krščanskega zakona, za katerega pa lahko da spregled krajevni škof.

vrednot in ljubezni je treba, da kaj storimo. Vsi družinski člani s svojimi dejanji in odgovornostjo prispevamo k skupnemu cilju.³⁶

Ker se evropski prostor, posledično pa tudi naš slovenski prostor, vedno bolj sooča z islamsko kulturo, bomo na hitro pogledali tudi, kako družinsko življenje ureja islam, ki temelji na sveti knjigi Koran in na knjigi življenjskih vodil Mohameda, ki se imenuje Hadisi.³⁷

»Človeku smo naročili, da mora spoštovati svoje starše. Mati ga je dolgo nosila, dve leti dojila. Zato bodi hvaležen Meki in svojim staršem« (Kuran 1995, 31,14).³⁸

V muslimanskem svetu je družina pomembna institucija družbe, saj naj bi se odnosi v njej prenašali na celotno družbo. Družina funkcionira kot družba, je večgeneracijska, kar pomeni, da je ne sestavljajo samo starši in otroci, ampak moramo upoštevati tudi stare starše in vse generacije v vertikali.³⁹

Mashuq (1996, 234) razlaga, da ima v družini ključno vlogo žena – mati, ker rodi otroke. Naloga moža je, da družini priskrbi materialna sredstva za preživetje, ženina naloga pa je, da skrbi za otroke in dom.⁴⁰

»Eden od božjih zakonov je tudi, da je za vas ustvaril družice, da se pomirite pri njih, in med vama je ustvaril ljubezen in usmiljenje« (Kur'an 1995, 30, 21).

Poroko v islamu razumejo kot dolžnost, zakon pa kot družbeno pogodbo, katere nespoštovanje ima božje sankcije. Zakon je pojmovan kot zveza oseb – moža in žene oziroma žena, ki delijo iste nazore in spoštovanje. Zato Koran svari pred porokami z osebami drugih veroizpovedi: »Ne ženite se z mnogobožkami dokler ne postanejo vernice! Sužnja, ki veruje, je boljša od mnogobožke, čeprav vam je všeč. Ne možite svojih žensk z mnogobožci, dokler ti ne postanejo verniki. Še suženj, ki veruje, je boljši od mnogobožca, čeprav ti je všeč. Taki kličejo pekel, a Alah s svojo zapovedjo poziva v raj in odpušča. Tako pojasnjuje svoje zapovedi ljudem, da bi razmislili« (2,221).

---

³⁶ Na tem mestu Katekizem katoliške Cerkve: kompendij opredeli družino in krščanski pogled na družino.

³⁷ Omenjena tematika je našemu kulturnemu prostoru precej neznana. Ker pa se vedno bolj soočamo z islamsko kulturo, smo poskušali navesti vsaj nekaj dejstev o družini.

³⁸ Prva številka pomeni »suro« ali poglavje v Koranu, druga številka »ajet« ali verz.

³⁹ Islam spoštuje starejše generacije. Naloga mlajše generacije v družini je, da poskrbi za starejšo. Skrb za stare se izvaja pretežno v družini.

⁴⁰ V islamski družini so vloge jaso opredeljene: žena skrbi za dom, rodi otroke in zanje skrbi, mož pa mora materialno poskrbeti za družino, zato v islamskem svetu ženske večinoma ne delajo zunaj doma. Seveda so tudi izjeme, odvisno od spoštovanja in interpretacije verskih določb.

V islamu so žene podrejene možem. Mož je glava in tisti, ki odloča tudi o ženi, kar ponazarja naslednji citat: »Vaše žene so vaša obdelana polja, zato obdelujte svoja polja, kakor želite. Vendar naredite tudi kaj za svoje duše. Bojte se Alaha, kajti vedite, da se boste srečali z njim. In veselijo naj se verniki« (2,223).

Ture (1982, 16) razlaga, da metafora podobnosti med žensko in brazdo v zemlji pomeni, da je za muslimana pomembno potomstvo. Kakor seme posejemo v zemljo – brazdo, tako je za muslimana pomembna velika družina, ki zagotavlja bogato nasledstvo, preskrbljenost na stara leta ter ohranjanje vere in kulture.

Primere iz svetih knjig, Svetega pisma in Korana, smo predstavili z namenom razumevanja pomembnosti zakonske zveze in družine, ki je tesno povezana z življenjskimi prelomnicami. V kvantitativnem delu raziskave smo ugotovili, da anketiranci navajajo sklenitev zakonske zveze in rojstvo otrok oziroma ustanovitev družine kot pomembno prelomnico v življenju. Citati iz verskih knjig osvetlijo razumevanje zgodovinskega konteksta razvoja družine, družinskega življenja in soočanje njenih članov tudi z življenjskimi prelomnicami v družini in celotni družbi.⁴¹

2.1.2.4 Zgodovina družine v predindustrijski, industrijski in postindustrijski dobi

Maynesova in Waltnerjeva (2012) navajata, da je družina institucija z dinamično zgodovino, ki sega 10.000 let v preteklost, in da se je življenje v njej spreminjalo glede na kulturne in časovne opredelitve.

Gillis idr. (1998, 14–16) razlagajo, da je ena od značilnosti družine v predindustrijski dobi ta, da so otroci sorazmerno hitro zapustili primarno družino. Dokler si niso pridobili statusa gospodarja, so bili v podrejenem položaju.⁴² S to tezo se strinja tudi Sieder (1998, 11), ki navaja, da so nekateri člani kmečkih družin z zgodnejšim odhodom iz primarne družine, ustanavljali svoje družine, in ker je bilo premalo zemlje, so nekateri tudi nazadovali v podkmečke ali kajžarske družine. Ker je bila podkmečka družina materialno slabo stoječa, so nekateri začeli uvajati rokodelske obrti, s katerimi so si izboljšali materialni položaj. To dejstvo je generiralo družbeno strukturo, ki je bila sestavljena iz »čistih« kmetov, malih

---

⁴¹ Za razumevanje družine je nujno poznavanje verskih izročil in verovanja, ki posredno ali neposredno vplivajo na življenje, navade, vrednote in dinamiko družine.

⁴² Med člani družine se je bil boj za vodenje družine, ki so v takratni dobi bile večje. Status vodje se je navadno prenašal z nasledstvom po načelu »Ti meni luč, jaz tebi ključ«, kar pomeni, da se je dedovalo po smrti.

kmetov in podkmečkih slojev, ki so imeli zelo malo ali nič zemlje in so bili dninarji ali domači rokodelci (12).

Sieder tudi razlaga, da je bila značilnost kmečkih družin medgeneracijska solidarnost oziroma medgeneracijska sinergija, saj so se otroci učili od starih staršev, srednja oziroma delovno najbolj produktivna generacija pa je živela v sinergičnem odnosu s staro in mlado generacijo. Življenjski dogodki oziroma prelomnice so tako vplivale na vse generacije in oblikovale sožitje med njimi (1. pogl.).

Flandrin na podlagi pisnih virov ugotavlja, da je s pojmom družina v 17. in 18. stoletju povezano skupno bivanje v lastniški hiši. Družina je bila sorodstveno zelo povezana, med njene člane pa so spadali vsi, ki so bivali v isti hiši, torej tudi osebe, ki niso bile v krvnem sorodstvu (Flandrin 1986, 17).⁴³

Iz podeželskih rokodelskih družin, katerih člani so opravljali rokodelsko delo bodisi kot dopolnilno dejavnost ali kot delavci najemniki na domu, so začeli nastajati obrtniki, ki so se združevali v cehe. S tem se je posledično položaj družine spremenil, saj družine mojstrov in pomočnikov, združenih v cehe, niso bile več odvisne od sadov obdelovanja zemlje. Delo v delavnicah je omogočalo zaslužek in uspešen mojster se je lahko začel vzpenjati po družbeni lestvici ter zaživel tudi meščansko življenje, ki je bilo prej namenjeno samo zemljiškim gospodom, redkim izobražencem in duhovščini. Otroci iz cehovskih družin so se učili obrtniškega dela in se sorazmerno zgodaj osamosvajali (Sieder 1998, 3. pogl.). Haralambos in Holborn (2005, 342) izpostavita, da moramo pri preučevanju družine v predindustrijski dobi upoštevati, da industrializacija ne poteka v vseh družbah enako.⁴⁴ Industrializacija je proces, ki se razvija.⁴⁵ Zaradi tega je v predindustrijski dobi nastalo več različnih tipov družin, ki so bile odvisne od kraja in razvoja družbe.

Industrializacija je bila stopnja družbenega razvoja, ki je zelo vplivala na družino. V tem času so začeli ustanavljati večja podjetja, v katerih so množično zaposlovali delavce, napredovala je tudi tehnologija, ki je bila povezana z izumom parnega stroja, tkalskega stroja, ladijskega vijaka, bencinskega motorja in elektromotorja. Vedno več družin je bilo

---

⁴³ Flandrin na tem mestu misli služinčad in druge delavce, ki so živeli pod isto streho.

⁴⁴ Nekateri družbe so se prej soočile z industrijskim napredkom, druge ne. Tako so se pojavile raznovrstne razmere v družinah različnih družb. Pa tudi znotraj družbe so nastajale razlike, saj so se nekateri prej prilagodili novim razmeram, medtem ko so drugi potrebovali več časa.

⁴⁵ Razvoj industrije je bil v 19. stoletju drugačen kot v 20. in 21. stoletju.

delavskih. Ljudje so se začeli preseljevati v mesto in se zaposlovati (Sieder 1998, 5. pogl.). Delavska družina je še vedno imela večje število otrok, saj so bili večji otroci dodatna delovna sila, ki so prispevali v družinski proračun. Goody (2003, 186) navaja, da so nekateri industrialci zaposlovali tudi otroke, stare od 7 do 12 let, ki so delali za stroji, in poudarja, da to niso bili samo otroci revnih družin, ampak je bilo tako stanje v takratni družbi prepoznano kot normalno. Družine, ki so se priselile v delavska okolja, so bile večinoma dvogeneracijske: sestavljali so jih starši in še neporočeni, po večini mladoletni otroci. Ko so se otroci osamosvojili, starši pa umrli, so te družine praktično izginile, saj so živele v najetih stanovanjih, ki jih je zasedla druga družina (Flandrin 1986, 52).⁴⁶ Otroci delavskih družin so bili deležni pomanjkljive vzgoje, pozneje pa so se osamosvojili in ustanovili svoje družine, saj so jih potrebovali doma za delovno silo v tovarni ali na zemlji. Življenjska doba takratnih prebivalcev je bila glede za sedanje razmere kratka, saj je bila povprečna življenjska doba nekoliko nad 50 let (Sieder 1998, 5. pogl.).

Oakleyjeva (2000, 38) ugotavlja, da je bila v 16. stoletju življenjska doba komaj med 30. in 40. letom. Kljub temu da so ženske rodile veliko otrok, jih je preživelo sorazmerno malo. Burguiere in Lebrun (1996) se strinjata in navajata, da je bila smrtnost otrok tudi v industrijski dobi izredno velika, saj medicina ni bila razvita, pa tudi same življenjske in bivanjske razmere niso bile najbolj ugodne.

Parsons dokazuje, da je industrializacija spodkopavala razširjeno družino, saj so se mlajši preselili v mesta, kjer so bile tovarne, starejši pa jim niso sledili. Pojavile pa se tudi institucije, ki so prevzele skrb za nekatere družinske člane (Parsons 2005, 10. poglavje).⁴⁷

Laslett trdi, da je od leta 1564 do leta 1821 v Angliji le deset odstotkov gospodinjestev vključevalo sorodstvo onkraj nuklearne družine. Leta 1966 je bil ta odstotek za Anglijo enak, kar Laslett razlaga z največjim razmahom industrializacije v Angliji in Evropi. Avtor trdi, da je industrializacija pripeljala do nuklearne družine in da je imela ta socialne, politične in ekonomske posledice, ki so vodile v modernizacijo (Laslett, 2015, 1. poglavje). Andersen se s to trditvijo ne strinja in pokaže, da so bile družinske sorodstvene vezi v drugi polovici 19. stoletja v Evropi močne (Andersen 1994).

---

⁴⁶ Sorodstvene vezi v tem obdobju niso bile v ospredju.

⁴⁷ Ustanovljene sirotišnice so skrbele za otroke, za katere starši niso mogli. Ustanavljati so se začele tudi institucije za starejše.

Sieder (1998, 145) poudarja pomen sorodstvenih in drugih oblik povezav, ki so bile v industrijskem obdobju povezane s skrbjo za bolne in majhne otroke. Ženske, ki niso bile zaposlene, so pazile otroke in skrbele za onemogle, in to tudi tistih družin, v katerih so bili vsi zaposleni.⁴⁸

Položaj meščanske družine je bil nekoliko boljši. Meščani so se poročali pozneje, prisotne je bilo več ljubezni, izpostavljali pa so tudi pomembnost vzgoje otrok. Starši so bili bolj povezani z otroki, omogočili so jim domače učitelje, ki so skrbeli za njihovo izobrazbo (120–129).

V 19. in v začetku 20. stoletja se je po mnenju Oakleyeve (2000, 58) položaj žene in posledično cele družine spremenil. Žena je ostala doma in skrbeli za otroke in gospodinjstvo. Otrokom se je tako godilo bolje, saj jim je mati lahko posvetila več časa. Delo ženske v tovarni je bilo družbeno manj sprejemljivo.⁴⁹

V drugi polovici 20. stoletja je postalo skoraj pravilo, da so se ženske vključevale v delovne procese. Odlikovale so se tudi po izobrazbi, kar je posledično pomenilo močno teženje h karieri in napredovanju na delovnem mestu. Danes so uspešne in poslovne ženske v zahodni Evropi postale pravilo.⁵⁰ V petdesetih letih 20. stoletja je bilo v Veliki Britaniji zaposlenih od 10 do 15 odstotkov poročenih žensk, leta 1991 pa že več kot 50 odstotkov (Goody 2003, 227).

Goody (228) ugotavlja, da je vse večje zaposlovanje žensk vplivalo na spremembe v družinskem življenju. Vpetost v delovni proces in kariera sta v nekaterih primerih bila v nasprotju z rojevanjem in vzgojo otrok. Posledično se je število rojenih otrok zmanjšalo. Zaradi vpetosti v delovni proces so se preoblikovale tudi vloge, ki sta jih opravljal mož in žena. Mož se je začel vse bolj vključevati v dela, ki jih je prej opravljal žena.⁵¹

Z višanjem odstotka zaposlovanja poročenih žena oziroma z njihovo materialno neodvisnostjo se je povečal tudi odstotek razvez. Pojavil pa se je tudi večji odstotek enostarševskih družin oziroma samskih staršev ter zunajzakonskih skupnosti. V zgodnejših

---

⁴⁸ V tem obdobju je bila prisotna solidarnost, ki ni bila nujno pogojena z generacijami, ampak s krajem, kjer si sosedi pomagajo.

⁴⁹ Uveljavilo se je mnenje, da je morala žensk v tovarnah slaba. Prav tako je delo v tovarni povzročilo zanemarjanje otrok in gospodinjstva, nasprotovalo pa je tudi naravni delitvi dela med spoloma.

⁵⁰ Možnost izobraževanja ni več rezervirano za bogatejše, saj družbena ureditev omogoča izobraževanje vseh slojev družbe, ne glede na spol.

⁵¹ Zaposlovanje žensk spremeni vloge posameznih akterjev v družini. Zaposlena ali karierno uspešna žena ni sposobna opravljati vseh gospodinjskih del, se posvečati otrokom ipd. Zato se obveznosti med možem in ženo porazdelijo. Seveda se pojavijo tudi institucije, ki nadomestijo odsotnost staršev, npr. vrtec.

časih je ženska lahko preživela ločitev ali razpad zakonske zveze samo, če si je našla drugega partnerja, ko pa je dobila možnost neodvisnega zaslužka ali zakonsko določene preživnine prejšnjega partnerja ali države, teh omejitev ni bilo več. Danes samske matere lahko preživijo same, sicer težje kot v paru, vendar so te možnosti odprte in v praksi delujejo (229–230).

V moderni družbi so na voljo tudi sredstva za načrtovanje nosečnosti in kontracepcijska sredstva, ki preprečujejo neželene zanositev. To ima vpliv na število otrok v družini. Družine v zahodni Evropi so maloštevilne, odnosi pa spremenjeni (236–240).⁵²

Sieder (1998, 255) razlaga, da se je v zahodni Evropi in ZDA od leta 1970 povečalo število ljudi, ki ne živijo v običajnih družinah. Hkrati so se pojavile raznolike alternative običajni družini. Avtor razlikuje obravnavo alternativnih družinskih oblik in nedružinske oblike življenja. K alternativnim družinskim oblikam prištevamo vsa gospodinjstva, ki se izrazito razlikujejo od običajne družine in v kateri živi vsaj en roditelj, ki je biološki ali psihosocialni starš, ki živi z otrokom in skrbi zanj. Tako avtor identificira enostarševske, samohranilske, krušne, posvojiteljske, heterogene inseminacijske družine. K nedružinskim življenjskim oblikam pa prišteva: ljudi, ki živijo sami, zakone in življenjske skupnosti brez otrok, razmerja med dvema v ločenih gospodinjstvih brez otrok, nezavezujoča razmerja para brez otrok, istospolne pare v skupnem gospodinjstvu, stanovanjske skupnosti brez otrok.

Bertram (1994) v študiji ugotavlja, da so se zahodnonemške ženske s končano maturo v začetku devetdesetih let pogosteje zavzemale za alternativne oblike partnerstva kot manj izobražene.

Sieder (1998, 256) navaja vzroke za upadanje pripravljenosti za sklenitev zakonske zveze:

- povečana poklicna in karierna udeležba žensk, ki so materialno neodvisne;
- večja legitimnost alternativnih družinskih in nedružinskih oblik (predvsem življenjskih skupnosti brez poročnega lista);
- boljši pravni in družbeni status zunaj zakona rojenih otrok in njihovih mater;
- težnja k individualizaciji, pri čemer je dolgoročna socialna, materialna in psihična zveza videti kot vse večje osebno tveganje in ovira pri mobilnosti v poklicni karieri;

---

⁵² Kontracepcija je zmanjšala neželene nosečnosti. Obenem pa se z zmanjšanjem števila otrok izgublja primarna funkcija družine, tj. reprodukcija. Danes je smrti več kot rojstev, kar ogroža narode v Evropi.

- nadzorovanje neželenih nosečnosti in rojstev, zaradi česar je posledično manj porok, sklenjenih zaradi zanositve.⁵³

Veliko sociologov z raziskavami dokazuje, da je družina v moderni družbi izgubila številne funkcije. Socialne ustanove, šole, vrtci, politične stranke in druge podobne ustanove so se specializirale za opravljanje funkcij, ki jih je prej opravljala družina.⁵⁴ Parsons sklepa, da je družina ostala skoraj popolnoma brez funkcij na makroskopskih ravneh. Kljub temu pa to ne pomeni, da je pomen družine upadel, ampak je postala bolj specializirana na odnose (Haralambos in Holborn 2005, 365).

Haralambos in Holborn (2005, 356) na podlagi različnih avtorjev sklepata, »da družina v brezosebnem okolju moderne družbe zagotavlja edino priložnost za sodelovanje v odnosu, v katerem so ljudje obravnavani in cenjeni kot celostne osebe«. Zunaj družine posamezniki vstopajo v interakcije s tujci v okviru številnih vlog, kot so: delojemalec, učitelj, stranka v postopku, učenec. V teh vlogah niso sposobni izraziti mnogih vidikov samih sebe ali razviti globokega razmerja in opore. Zato je zakonska zveza prepoznana kot edina institucija, v kateri lahko posameznik pričakuje spoštovanje in ljubezen.

Zaključimo lahko, da je družina v sodobnem svetu izgubila določene funkcije iz preteklosti in se pojavlja v veliko različnih oblikah. Kljub temu ostaja prostor, v katerem so družinski člani med seboj tesno povezani in drug drugemu dajejo psihosocialno podporo. Družina prav tako zagotavlja varnost, sprejetost in uravnoteženo življenje – bodisi v večji ali manjši meri, zaradi česar je vsaka edinstvena.⁵⁵

2.1.3 Teorija simboličnega interakcionizma

V disertaciji bomo izhajali iz teorije simboličnega interakcionizma, sociološke smeri, ki so jo Giddens (1989, 2. pogl.), Haralambos (1989, 5 pogl.) in drugi postavili ob bok funkcionalizmu. V luči simboličnega interakcionizma je mogoče družbo pojasniti in dojeti kot rezultat interpretativnega delovanja ljudi, ki delujejo povezani v celote družbenih odnosov (Šadl 1992). Po tej razlagi družba ne vpliva na posameznika, ampak posameznik ustvarja družbena dejstva oziroma s svojimi interpretacijami vpliva na družbena dejstva.

---

⁵³ V preteklosti so bile nezaželene nosečnosti pomemben razlog za sklenitev zakona, danes pa je z načrtovanjem družine in dostopno kontracepcijo takih primerov vse manj.

⁵⁴ Institucije lahko samo pomagajo, ne morejo pa nadomestiti družinskega življenja in vzgoje, ki poteka v družini, saj ta temelji na vzgledih in reševanju realnih situacij, s katerimi se družina sooča.

⁵⁵ Edinstvenost ima poseben pomen, saj so prav družinski člani tisti, ki znajo najboljše reševati težave in konfliktna situacija lastne družine, hkrati pa se pri tem drug od drugega učijo.

Morris (1977, 47) označi simbolični interakcionizem za specifično perspektivo znotraj kreativne sociologije.

Thomas v razlago simboličnega interakcionizma uvede pojem »definiranje situacije«. Po njegovem udeleženci družbenih situacij osmišljajo dogajanje v določenih okoliščinah. Preden se udeleženec določene situacije odloči, kako bo deloval, situacijo presodi in ji pripiše pomen. Definiranje situacije je proces konstrukcije realnosti, ki je pogojena z oblikovanimi družbenimi definicijami.⁵⁶ Thomas umešča ustvarjanje definicij v družbeni okvir, ki pomembno odloča o pomenu in konstrukciji posameznikovega delovanja (Thomas v Šadl 1992).

Erwin Goffman (1974, 10–21) v interpretacijo pomenov vpelje zamejeno analizo, ki predpostavlja, da mora posameznik neko situacijo, v kateri je, osmisлити oziroma organizirati dogajanje, ki ga zaznava. Zamejitve so definicije situacij, s katerimi posameznik interpretira resničnost in so določene vnaprej. Družbeni akterji zamejitve sprejemajo in se ravnaajo po njihovih načelih. Rettiejeva (2004) razlaga, da po Goffmanu družbeni akterji situacij ne definirajo na novo, ampak jih sprejemajo takšne, kot so.

Mead (1934, 142) ugotavlja, da obstaja notranja povezanost med pomenom in delovanjem in da veliko človekovega vsakdanjega delovanja poteka podzavestno.

Blumer (1969, 72–87) posamezniku pripiše vlogo gospodarja lastne usode, ki sam izbira in določa posamezne možnosti preoblikovanja svojega družbenega okolja. Pomeni, ki usmerjajo posameznikovo delovanje, so odvisni od njegove zavesti in kontrole. Po njegovem mnenju posameznik zaznava družbene zahteve do sebe, prepozna ukaze in se zaveda, kaj želi. Teorija simboličnega interakcionizma po interpretaciji Blumerja (81) je sledeča: »Posameznik deluje na osnovi pomenov, ki jih pripisuje dogodkom; pomeni izvirajo iz interakcije in niso navzoči na začetku; pomeni so rezultat interpretativnih postopkov, ki jih osebe uporabljajo znotraj svojega interakcijskega konteksta. Akter sprejme neko vlogo in pojasnjuje pomene in namene drugih.«

MacKinnon (2005) pri definiciji posameznikovega delovanja izhaja iz načel teorije simboličnega interakcionizma. Avtor razlaga, da posameznik deluje v nekih okoliščinah, ker zaznava smisel delovanja. Na simbolni ravni z uporabo jezika razlaga neke

---

⁵⁶ Interpretacija situacije je lahko med osebami različna, saj jo vsak na svoj način dojema, doživlja, interpretira in v njej tudi deluje.

okoliščine.⁵⁷ Pomembne pa so tudi različne ideje in predstave, na podlagi katerih posameznik v procesu interakcije z okoljem razlaga določene okoliščine, jih preureja in spreminja ter ustvarja nove poglede in predstave o določenih okoliščinah.

Teorija simboličnega interakcionizma je za reševanje našega problema pomembna, saj je sožitje generacij v slovenski družini odvisno od tega, kako posameznik interpretira določene življenjske prelomnice. Interpretacije so lahko različne, odvisne so od posameznikovega doživljanja, čustev in razumevanja življenjske prelomnice.

---

⁵⁷ Gre za artikulacijo doživljanja oziroma sprejemanja neke danosti.

3 OPREDELITEV POJMA GENERACIJA

Definicije in opredelitve generacije so različne. Družina vključuje najmanj dve generaciji – starše in otroke, seveda pa poznamo tudi družine, v katerih so tri ali celo štiri generacije. Na splošno lahko generacije v družini opredelimo glede na tri obdobja, in sicer na mlado, srednjo in staro generacijo. Lahko pa upoštevamo zgodovinsko časovne opredelitve, kar pomeni, da za vsako generacijo, rojeno v določenem časovnem obdobju, velja specifično delovanje, ravnanje in dožemanje družbene stvarnosti.

Chauvali (2004) pojasnjuje, da se pojem generacija uporablja v kulturnih in demografskih študijah, v sociologiji, političnih študijah in zgodovinskih študijah družbe.

V tem podpoglavju bomo generacije obravnavali in predstavili na obeh ravneh: v smislu klasičnega pojmovanja treh generacij v družini in v smislu generacij, ki so rojene v posameznih časovnih obdobjih.

Slovar slovenskega knjižnega jezika razlaga pojem generacija, kot »skupino ljudi približno iste starosti, ki živijo v istem času in imajo podobne interese ali nazore« (Slovar slovenskega knjižnega jezika 2008). Generacija v biološkem smislu so lahko otroci enih staršev ali potomci roditeljske generacije. Vsako generacijo zaznamujejo spremembe in novosti tedanje družbe.⁵⁸

Iz tega je razvidno, da nekateri avtorji razlagajo pojem generacija v sorodstveni povezavi in definirajo genealoške linije (generacija staršev, generacija otrok, generacija starih staršev). Pojmovanje označuje sorodstvena razmerja med starimi starši in vnuki ter starši in otroki (Chauvali 2004; Beliaeva 2006)⁵⁹.

Höpflinger (2013) razlaga, da lahko o generacijah govorimo v družinskem kontekstu. Različni avtorji navajajo, da so v sodobni družini zastopane različne generacije, ki soustvarjajo različne oblike sodelovanja, sobivanja in rešujejo konflikte oziroma se z njimi soočajo na različne načine (Dudel 2014; Grünheid in Scharein 2011; Puur idr. 2011).⁶⁰

---

⁵⁸ Za generacijo, rojeno po drugi svetovni vojni, je npr. značilen določen način delovanja v družbi, prakticiranje specifičnih vrednot in nazorov. Ta teza velja za različne časovno opredeljene generacije.

⁵⁹ Po navadi so v družini tri generacije: otroci, starši otrok in starši staršev oziroma stari starši otrok. Seveda to ni pravilo, saj je lahko družina samo dvogeneracijska, lahko pa tudi večgeneracijska, če npr. živijo še prastarši.

⁶⁰ Sobivanje generacij lahko povzroči manjša ali večja nestrinjanja oziroma konflikte. Generacije v družini se morajo naučiti spoprijeti z njimi in jih spremeniti v dodano vrednost.

Isengardova in Szydlik (2012) pri preučevanju švicarskih družin ugotavljata, da kljub daljšanju življenjske dobe in ločenosti gospodinjestev med srednjo in starejšo generacijo obstajajo pomembne medgeneracijske povezave.⁶¹

Höpflinger in Liebau na podlagi drugih avtorjev ugotavljata, da se pojem generacija v raziskovalnem procesu uporablja vsaj v štirih kontekstih (Liebau 1997, 20; Höpflinger 1999):

1. Pojem generacija se uporablja za prepoznavanje družinskih rodov, npr. otroška generacija, generacija staršev, generacija starih staršev, generacije prednikov, prihodnje generacije. To je rodoslovni pomen besede generacija v raziskovanju (Höpflinger 1999). Takšno pojmovanje je pomembno v družini in definira generacije, ki pripadajo neki družini, ki ni nujno omejena na isti fizični prostor, jih pa povezuje sorodstvena vez v smislu krvne ali pravne vezi.
2. Pojem generacija je tudi pedagoško-antropološka kategorija, ki kaže na razmerje med generacijo, ki posreduje (npr. življenje, znanje, imetje ipd.), in generacijo, ki sprejema imetje, vedenja in znanja (Sünkel 1997, 199–200). Tak koncept ne velja več v celoti, saj je recipročnost posredovanja znanj in vedenj med generacijami raznolika in poteka v obeh smereh. Na to, da se družbena stvarnost spreminja, opozarjajo tudi Höpflinger (2011) ter Thom in Hubschmidova (2012), ki ugotavljajo, da ni nujno, da samo starejša generacija mlajši predaja znanje in veščine. V sedanosti se vse generacije učijo druga od druge, kar jim daje dodano vrednost in dobro vpliva na sožitje med njimi. Pogoji pa je seveda, da so vse generacije odprte za novosti oziroma sposobne druga drugi prisluhniti ter upoštevati vedenja in znanja, ki jih določena generacija ima in predaja. Recipročnost na področju posredovanja znanja lahko obrodi bogate sadove in bogati vse generacije, ki so soudeležene v procesu interakcije.⁶²
3. Izraz generacija se uporablja za razlikovanje kolektivnih zgodovinskih oz. socialnih grupiranj, ki kažejo skupne interese ali kulturne usmeritve. V tem kontekstu se generacije razumejo ločeno od sorodstvenih vezi in so vezane na različne skupine – kohorte (Fietze 2009). Utemeljene so na osnovi, skupnih interesov, skupnega

---

⁶¹ Ločenost družinskih članov ne prekine družinskih povezav, ki ostanejo vedno prisotne v večji ali nekoliko okrnjeni meri.

⁶² Starejši predajajo mlajši generaciji življenjske izkušnje, mlajši pa starejši generaciji posredujejo npr. računalniško znanje in jih učijo ravnanja s sodobnimi komunikacijskimi napravami, ki so postale nekaj povsem vsakdanjega.

odraščanja in pripadnosti, kot navaja Kurt Lüscher, ki ta koncept poimenuje zgodovinsko-družbeni pojem generacij (Lüscher 1997, 23).⁶³

Liebau (1997, 24) v navedenem kontekstu opredeljuje generacije na: *generacije politike*, ko določena skupina hoče s političnimi akcijami in sredstvi doseči svoje cilje; *generacije gospodarstva*, ko določena skupina hoče s pomočjo gospodarskega napredka doseči uresničitev ciljev; ob tej generaciji pa prepoznamo tudi *generacijo krize*, ki je nasprotje generacijam gospodarstva in napredka; *generacijo kulture*, ki razvija umetnostne in kulturne stile, značilne za določeno časovno obdobje ali družbo oziroma družbeno stvarnost – izražanje skozi umetnost je lahko izraz naklonjenosti nekemu obdobju ali družbeni dinamiki, lahko pa odraža protest neke družbene dinamike ali stanja, pri čemer se mlajše generacije umetnikov borijo s stili starejših generacij, seveda tudi marsikaj od starejših prevzamejo; *tehnične in medijske generacije*, ki označujejo skupino ljudi, ki uporablja podobno tehnologijo, kot sta internet in računalnik. Značilnost sodobnih družb je, da mlajše generacije pogosto dlje in intenzivneje doživljajo nove tehnologije in medije kot starejše generacije, tak primer je uporaba mobilnih telefonov znamke Apple.⁶⁴

4. Generacija je tudi izraz pri razpravah o delitvi javnih dobrin med starostnimi skupinami – kohortami v državi blaginje – značilni pojem pri tem je medgeneracijska pogodba (Höpflinger 2012). To področje je povezano z družbenopolitičnim vprašanjem. Gre za opredelitev neke skupine, ki uživa določeno stopnjo socialne varnosti, dogovorjeno s pogodbo. Tako lahko v tem kontekstu govorimo o generaciji upokoencev, generaciji uživalcev socialnih transferjev itd.⁶⁵ Seveda te generacije lahko pomenijo neravnovesje med delovno aktivnimi generacijami in generacijami, ki so uživalci s pogodbo določenih bonitet (Cosandey 2014). Na tem področju gre za širitev državnih struktur socialnega skrbstva, kot so pokojninska zakonodaja, zakonodaja o socialni pomoči, pomoč za brezposelne. Attias-Donfut uporabi pojem »generacija dobrega počutja« (Attias-Donfut 1995, 43). To pomeni, da je socialna politika neke družbe, ki je utemeljena na pogodbi oziroma konsenzu med generacijami, postavljena tako, da ranljive skupine družbe uživajo določene bonitete, ki jim omogočajo z družbenim konsenzom določen nivo, kakovost življenja.

---

⁶³ Neka starostna skupina posluša določeno glasbo, se oblači v oblačila, ki identificirajo to skupino ipd. Poznamo t. i. pankerje, šminkerje, hipije ...

⁶⁴ Z mobilnim telefonom Apple se identificira določena skupina ljudi, ki to tehnologijo uporablja.

⁶⁵ Uživalci socialnih transferjev, upokojenci in druge skupine lahko določene ugodnosti uživajo na podlagi družbenega konsenza. Upokojenci so v delovno aktivnem času vplačevali v pokojninski sklad, ki jim izplačuje pokojnino. Brezposelni dobijo nadomestilo, ker je to neka družba sprejela s konsenzom.

Naveden koncept je lahko iz ekonomskega stališča vprašljiv, saj je lahko npr. prosilcev za socialno pomoč v različnih starostnih obdobjih več, kot jih gospodarstvo neke družbe prenese. Prav tako je tudi struktura ljudi med brezposelnimi različna. Generacija upokojencev je sprejemljiva, saj so ljudje med svojo delovno dobo prispevali v pokojninsko blagajno in njihova pokojnina ni privilegij, ampak pravica iz dela. Druge opredelitve, ki so sad družbenega konsenza ali pogodbe, pa so iz gospodarskega vidika manj sprejemljive oziroma so sprejemljive v obsegu, ki ga neko gospodarstvo premore. Omenjeni koncept je uporaben pri načrtovanju materialnih transferjev socialne politike. Moog in drugi razlagajo, da je na podlagi podatkov, ki temeljijo na družbeni pogodbi oz. konsenzu, mogoče izračunati, kakšne bodo materialne obremenitve za določene »generacije« (Moog idr. 2014).

Novejše smernice raziskovanja generacij zagovarjajo dejstvo, da je zelo težko določiti, kje je razmejitev generacij. Te so namreč dinamični element družbene stvarnosti, zato ni lahko natančno opredeliti, kje se konča ena generacija in začne druga. Matthes (1985) navaja, da so umeščanje generacij v socialno zavest in časovnost ter oblikovanje življenjskih okoliščin ključ do razumevanja družbe. Kljub težavni določitvi tega, kdo neko generacijo tvori, je pomembno, da to storimo, saj lahko samo tako ustvarimo socialno politiko družbene skupnosti na realnih temeljih.

V novejšem času zasledimo naslednje linije raziskovanja in interpretiranja generacij, ki jih opredeljujejo Lüscher in sodelavci (Lüscher idr. 2010; Lüscher idr. 2014):

- študije generacij so usmerjene na razmerja med različnimi generacijami in njihove odnose, ki so dinamični in so hkrati generator človekovega razvoja;
- upoštevati moramo individualni in družbeni razvoj generacij in medsebojno odvisnost;
- vzporedno s preučevanjem časovne dimenzije, ki določa razmerje med generacijami in njihov pomen za družbeni razvoj, se uveljavlja pristop, da generacij ni mogoče kvalificirati samo po letih ali časovnih obdobjih, temveč se upoštevajo dejstva, ki generacije identificirajo na podlagi znanja, izkušenj in življenjskih vidikov. Pri analizi medgeneracijskih odnosov upoštevamo povezanost posameznika in generacije z družbenim ustrojem, družbeno dinamiko in demografskimi procesi;

- pri preučevanju generacij moramo upoštevati odnose med njimi, ki temeljijo na solidarnosti, obenem pa ustvarjajo konflikt.⁶⁶ To dejstvo potrjuje zgodovina človeštva (Ette idr. 2010). Konflikt na družbeni ravni, npr. med mlado in starejšo generacijo, temelji na družinskih izkušnjah ustvarjanja konfliktov in soočanja z njimi;
- pri preučevanju generacij moramo upoštevati družbene in subjektivne dejavnike. Če upoštevamo samo ene ali samo druge, dobimo enostranski pogled, ki ni relevanten. Upoštevanje obeh področij nam omogoči znanstveno relevantno razumevanje in perspektivo.

V družini se odvijajo različni odnosi na medgeneracijski ravni, ki so povezani z življenjskimi prelomnicami (Deindl idr. 2014, 3. pogl.). Höpflinger navaja naslednje ravni medgeneracijskih odnosov: rojstvo in otrokova osnovna odvisnost od staršev, socializacija in individualizacija otroka, odraščanje in postopno ločevanje od primarne družine, vzpostavljanje socialnih mrež zunaj primarnega doma, izbira lastne identitete, poklica in partnerja, zapustitev primarne družine, poroka in odločitev ali neodločitev za lastne otroke, soočanje z vzgojo otrok – s prednostmi in slabostmi (Höpflinger 2011). Prav tako pa se na ravni odnosa med otrokom in staršem soočamo z naslednjimi situacijami: otroci parov vzpostavijo nove dimenzije v odnosih, ki jih imenujemo starševstvo in starševska odgovornost, soočanje s konfliktom oče-sin in mati-hči, osamosvajanje otrok ter soočanje s sindromom praznega gnezda.⁶⁷ V starosti pa se soočamo s fenomenov sobivanja več generacij odraslih, solidarnost med člani generacij, rojstvom vnukov, vloga dedka in babice, krizne razmere, kot so bolezni, materialna nepreskrbljenost, staranje, umiranje in smrt (Attias-Donfut 1995). Vse navedene prelomnice zaznamujejo generacije in imajo pomen za vzpostavljanje sožitja med generacijami.

Ramovš opredeli generacije v tri skupine (Ramovš, Slovar; Ramovš 2003, 68):

1. **mlada generacija** (imenovana tudi prva generacija) so mladi ljudje od začetka življenja do starosti, ko se povprečje vrstnikov celovito osamosvoji (služba, lastno gospodinjstvo, prvi otrok). Kot mejnik se danes najpogosteje jemlje petindvajset let življenja, vendar se meja samostojnosti že več desetletij pomika navzgor;

⁶⁶ Sožitje generacij je nujno. Seveda pa se soočajo tudi s konfliktnimi situacijami, ki jih morajo sprejeti in se naučiti z njimi spoprijemati.

⁶⁷ Ko otroci zapustijo starše in si ustvarjajo svoje družine ali gospodinjstva, lahko starši zaidejo v krizo. Izgubijo določene življenjske točke, ki so povezovali njihovo generacijo z generacijo otrok. To je lahko travmatično.

2. **srednja generacija** (tudi odrasla, starševska, zaposlena ali druga generacija) – sestavljajo jo ljudje v srednjih letih življenja, ki jih danes družbeno najbolj opredeljuje delovna zaposlenost do upokojitve; ta je zdaj pri nas povprečno pri šestdesetih letih življenja in se še pomika v poznejša leta;
3. **tretja generacija** (tudi upokojenska, generacija dedkov in babic) so vsi starejši ljudje, ki so v družini opravili starševsko vlogo do zrelosti otrok, v službi pa poklicno vlogo redne zaposlitve do polnega upokojitvenega obdobja; najbolj jasen družbeni mejnik za prehod v tretje življenjsko obdobje je danes upokojitev. Paralelen izraz *z mlado generacijo* bi bil *stara generacija*, vendar ga ne moremo uporabljati, ker ga zaradi današnjega družbenega stereotipa ljudje trenutno doživljajo kot žaljivko (Ramovš 2003, 68).

Oprelitev generacij na mlado, srednjo in staro navaja tudi Unicef (1995, 98).

Ramovš navaja pomen in vlogo generacij v družbenem sistemu in vzpostavljanju sožitja generacij, na katerega vplivajo tudi življenjske prelomnice. Ker ocenjujemo, da je navedba pomembna za razumevanje našega raziskovalnega problema, avtorjeve besede navajamo dobesedno:

»Za celostno antropološko gerontologijo je odločilno stališče, da so vse tri generacije enako pomembne za družbo. Kot je sprejeto v doživljanju ljudi in uveljavljeno v socialni praksi, so dani pogoji za kakovostno sožitje. Vsaka generacija ima svoje posebne naloge in značilne zmožnosti: mlada telesno, duševno in socialno zorenje do samostojnosti, srednja rojevanje in poklicno delo, tretja psihosocialno zorenje v modrost sinteze življenjskih izkušenj, krepitev ključevalne moči duha za čim bolj zdravo staranje ter za plodno sprejemanje telesnih in duševnih upočasnitev (T. Pavček), vključno z zadnjo modrostjo izpuščanja (M. Klevišar), predajanja svojih izkušenj, spoznanj in drugega osebnega bogastva mlajšim generacijam, ob sprejemanju svoje življenjske dopolnitve in smrti. Vse tri generacije pa imajo številne skupne naloge, kot so vseživljenjsko učenje, delo, organizacija sožitja, kulturno in duhovno poglobljanje, razvedrilo ipd.

Za lepo sožitje generacij je nujno, da vse generacije doživljajo medsebojno soodvisnost in odvisnost od narave. To je antropološka osnova za razvoj in krepitev človeške solidarnosti pri vseh: pri srednji ob praksi sočutne in vedre pomoči nemočnim otrokom in starim ljudem, pri onemoglih starejših ob hvaležnem sprejemanju pomoči. Spoštovanje med generacijami ter njihovo medsebojno sinergično in solidarno dopolnjevanje je omogočilo dosedanji človeški razvoj. V današnji demografski krizi, ki je prva te vrste v zgodovini, se zdi, da je krepitev osebne solidarnosti največja razvojna perspektiva evropske kulture. Zato je javna skrb države

in civilne družbe za ozaveščanje in utrjevanje stališča o komplementarni soodvisnosti generacij vitalnega pomena.

V povezavi z generacijami je pomemben pridevnik medgeneracijski, npr. medgeneracijska pravičnost, medgeneracijska solidarnost, medgeneracijska pogodba, medgeneracijski odnosi, medgeneracijska razmerja, medgeneracijsko sodelovanje, medgeneracijsko sožitje, medgeneracijski konflikt ipd. Pri pojmu medgeneracijski je poudarek na odnosu ali razmerju med dvema ali več generacijami, torej na vmesnem »prostoru« med mlado, srednjo in upokojensko generacijo, ter na dinamičnem dogajanju, ki se odvija v tem socialnem prostoru. Medgeneracijska razmerja niso seštevek značilnosti dveh ali vseh treh generacij, ki nastopajo v določenem sožitnem kontekstu, ampak nova dinamična socialna stvarnost, ki nastaja v njihovem sožitnem prostoru. Ponazorimo to s primerjavami iz naravoslovja. Trikotnika ne tvorijo tri točke v ravnini, ampak prostor med njimi, ki ga določajo oddaljenosti teh točk in koti med njimi. Tako v medgeneracijskem sožitju mlada, srednja in upokojenska generacija ograjujejo socialni prostor, v katerem so dogaja živa dinamika odnosov, razmerij, stališč, gledanj, vlog, nalog, položajev, zapletov, ustvarjalnega napredka in drugega. V tej dinamiki se nekatera dejanja ali težave ene generacije v sožitju z drugo povečajo, druge zmanjšajo. To je socialna interferenca, ki je podobna fizikalni. Če vržemo v vodo dva ali tri kamne, se krogi valov na vodi širijo; ko se srečujejo, drug drugega okrepijo in povečajo ali pa izničujejo. Kakovost medgeneracijskega sožitja je odvisna od tega, kako mlada, srednja in upokojenska generacija druga drugo doživljajo, koliko in kako med seboj komunicirajo in kako druga z drugo ravnajo. V sedanjem zaostrenem demografskem stanju zaradi številčnega neravnotežja med generacijami ob staranju prebivalstva je naloga politike oblikovati ugodne razmere za pozitivno ali sinergično socialno interferenco med generacijami« (Ramovš 2003, 5. pogl.).

Mannheim (1964) opredeli posamezno generacijo kot skupino ali kohorto, katere člani so rojeni in podvrženi podobni vzgoji v nekem zgodovinskem obdobju in družbenem kontekstu in si delijo podobno mišljenje. Predstavniki generacije ustvarjajo za tisto obdobje aktualne socialne in duhovne interakcije in imajo skupen ali podoben način doživljanja, mišljenja in dojemanja stvarnosti. Iz Mannheimove definicije lahko sklepamo, da se generacije oblikujejo na podlagi družbenih, zgodovinskih in duhovnih dogodkov. Vsako generacijo označujejo drugačne družbenoekonomske, socialne in duhovne značilnosti, ki imajo pomen za angažiranje in delovanje posamezne generacije. Podobno ugotavlja Wallis, ki navaja, da ima vsaka generacija specifične vrednote, ki ustrezajo njihovi percepciji dojemanja sveta in vrednot (Wallis 2009 v Rejc 2012, 24) in v našem raziskovalnem primeru tudi soočanja z življenjskimi prelomnicami.

Kupperschmidtova (2000, 66) opredeli generacijo kot kohorto, ki je poistovetena med seboj, povezuje jo lahko letnica rojstva oziroma starost, pa tudi bistveni dogodki v življenju in doživljanje življenjskih dogodkov, katerih je bila kohorta deležna.⁶⁸ Eyerman in Turner (1998, 93) definirata generacijo kot skupino oseb, ki skupno gredo skozi neko časovno obdobje in imajo skupno kulturo, ki oblikuje kolektivni spomin in omogoča vključitev oziroma integracijo v nekem časovnem obdobju.

Strauss in Howe (1997) postavita trditev, da generacijo oblikujejo posamezniki, ki imajo podobno vedenje in vrednostne sisteme ter si ustvarijo prepričanje o temeljnih načinih življenja, kot so družinsko življenje, religija, vloga spola in življenjski slogi, pri čemer se slednji ne spreminjajo s starostjo. Mannheim (1964) trdi, da generacije ne bi obstajale kot sociološki fenomen, če ne bi bilo različnih družbenih, socialnih in emocionalnih interakcij med ljudmi, če ne bi obstajale družbene strukture, ki tvorijo zgodovino.⁶⁹

Vsako generacijo zaznamujejo posebne značilnosti. Te so lahko splošne narave, ko odražajo družbene okoliščine, v katerih je določena generacija odraščala. Burke (1994) razlaga, da značilnosti, ki predstavljajo identifikacijo določene generacije, ne moremo pripisati vsem njenim pripadnikom. Bonnin (2006) poudarja, da jih kljub temu zaradi raziskovanja razvrščamo. Arsenault (2003) predstavi »efekt križanja«, ki je prisoten, kadar predstavniki, rojeni na koncu ali začetku neke opredeljene generacije, prakticirajo vzorce delovanja prejšnje generacije ali generacije, ki sledi tisti, ki ji sami pripadajo. Do tega efekta pride tudi, kadar ima neki dogodek v družbi tako močan vpliv, da vpliva na življenjski slog več generacij (Patota in drugi 2007).⁷⁰ Edmundsova in Turner (2005) na podlagi Mannheimovega pojmovanja navajata, da poleg neposrednih izkušenj, ki definirajo neko skupino, generacije definirajo tudi izkušnje, dogodki, ki jih ta doživlja prek medijev, kot so televizija, internet oziroma elektronski mediji.

Rojstne letnice, ki naj bi določale generacije, niso stalnica. Marsikdo se lahko najde v dveh generacijah. Ne gre za biološka leta, ampak za stanje duha. Med tako imenovane križance spadajo »mejni« posamezniki, ki so med dvema generacijama. Zanje velja, da se težko identificirajo z eno ali drugo generacijo, razumejo pa specifične značilnosti obeh. Zaradi

---

⁶⁸ Poistoveti jih starost ali pomembni dogodki na podlagi katerih lahko definiramo generacijo otrok vojne, povojno generacijo, internetno generacijo.

⁶⁹ Generacije so povezane tudi zgodovinsko, npr. glede na družbeni sistem ali gospodarske razmere.

⁷⁰ Kot je bilo ob dogodku 11. septembra 2001, ko so teroristi z letali uničili stolpa WTC v ZDA.

tega so dobri mediatorji in mentorji. So boljši vodje kot pripadniki »čiste« generacije, ker imajo večjo socialno inteligentnost (Tomšič 2010, 28).

Wyatt (1993, 2–9) je postavil determinante, ki utemeljujejo generacije ter so pomembne za preučevanje in razumevanje določenih značilnosti, ki jih neka generacija predstavlja.

Determinante so:

- travmatični dogodki, ki vplivajo na osebe oziroma kohorto, kot so politični in družbeni dogodki, ki pomembno vplivajo na družbo in krojijo javno mnenje, npr. atentat na ameriškega predsednika Kennedyja, vojne in podobno;⁷¹
- premiki v demografiji, ki imajo vpliv na resurse v družbi, npr. velikost neke generacije;⁷²
- integral privilegiranosti ali destrukcije, ki povezuje neko generacijo v območju uspeha ali neuspeha, kot sta gospodarski razvoj in blaginja v neki družbi ali soočanje z gospodarskimi ali družbenimi krizami;
- pomembnost določenih krajev, ki so povezani s kolektivnim spominom, kot je koncentracijsko taborišče Dachau;⁷³
- karizmatične osebe, ki so kot mentorji ljudstva;⁷⁴
- oblikovanje generacij, ki nastanejo ali se oblikujejo na podlagi delovnih dosežkov posameznikov.⁷⁵

Pojavljajo pa se tudi nekateri kritiki, ki se ne strinjajo z omenjenimi opredelitvami generacij. Tulgan (2004) meni, da se generacijske razlike olepšujejo in da ne moremo opredeljevati generacij na opisan način. Avtorici Hughes in O'Rand (2005) menita, da se avtorji, ki opredeljujejo generacije, preveč osredotočajo na mlade oziroma na mladostniška leta in vtise v mladostniških letih, ki oblikujejo človekov značaj, mišljenje in delovanje. Trdita, da osebe tudi v poznejših obdobjih življenja oblikujejo vrednostne, življenjske drže

---

⁷¹ Atentat na Kennedyja je povzročil travmatično razpoloženje v takratni ameriški družbi, podobno tudi vojna v Vietnamu. Druga svetovna vojna je povzročila travme pri evropskih narodih. Okupacija, ki jo je po drugi svetovni vojni izvedla ruska armada nad takratno Češkoslovaško, je bila prav tako travmatični dogodek, ki je vplival na celotno državo in več generacij.

⁷² Generacija »baby boom«, ki se je začela po drugi svetovni vojni.

⁷³ Udeleženci taborišča se prištevajo h kohorti, ki je doživela težko življenje v taborišču. Na podlagi tega so razvili določene vrednote in načine delovanja.

⁷⁴ Martin Luther King je povezal temnopolte in jih spodbudil k boju za človekove pravice.

⁷⁵ To se zgodi, ko pride do izuma inovacije, ki zaznamuje določeno generacijo. Bill Gates je bil inovator na področju računalniškega programiranja. Dandanes velika večina uporablja računalniško opremo Microsoft, zato to ni več omejena skupina, temveč generacija uporabnikov opreme Microsoft. Steve Jobs je ustanovil podjetje Apple, danes znano po vsem svetu; kdor uporablja izdelke tega podjetja, pripada generaciji uporabnikov računalniške opreme Apple.

in družbeni vtisi, zato je težko postaviti ločnico med generacijami. Ujeleva in Kuharjeva (2003) ugotavljata, da je v današnji družbi manj opazna diferenciacija, ki bi ločevala starejše in mlajše, saj je v ospredju osebnostna rast, ki je bila nekdanj značilna za mladost, danes pa k njej stremijo vse generacije.

Pritchardova (2014) z raziskavo potrjuje, da imajo kohorte, ki so rojene v določenih obdobjih (časovne kohorte), posebne značilnosti, zaradi česar je delitev generacij po časovnih obdobjih smiselna. Avtorice Lucas, D'Enbeau in Heiden (2016) se strinjajo, da časovne kohorte različno dojemajo nekatera življenjska dejstva in situacije, kar potrjuje našo tezo, da moramo razlikovati značilnosti posameznih časovnih kohort, če hočemo razumeti pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v družini.

Clousing in drugi (2003) menijo, da sicer imajo generacije skupne značilnosti v vrednotah in prepričanjih, vendar je za reševanje generacijskih konfliktov pomembno razumevanje njihovih razlik.⁷⁶ Kupperschmidtova (2000) dodaja, da je kategoriziranje generacij posploševanje, vendar meni, da med njimi so razlike. Burke (1994) pravi, da značilnosti posamezne generacije niso homogene, ampak so splošne narave oziroma posplošene.⁷⁷ Gerpottova in Voelpel (2016) prav tako trdita, da razlike med posameznimi časovno opredeljenimi generacijami obstajajo in jih moramo upoštevati, če hočemo razumeti razlike v dojetanju specifičnih kontekstov in ravnanj pri delu in v življenju. Tako časovno opredeljene generacije na svojstven način dojemajo okoliščine, ki jih sprožijo življenjske prelomnice.

Zemke in drugi (2000) v delovnem okolju današnjega časa prepoznavajo predstavnike generacije veteranov, generacije otrok blaginje (ki jo tudi imenujemo tudi generacija »baby boom«), generacije X in generacije Y. Generacijo, ki sledi generaciji Y, pa nekateri imenujejo generacija Z ali globalna generacija.

---

⁷⁶ Če hočemo reševati medgeneracijske konflikte oziroma generacije spodbujati k produktivnemu soočanju z njimi, moramo vsako od njih poznati. Pomen soočanja z medgeneracijskim konfliktom opisuje Mertens (Mertens, 1976).

⁷⁷ Vseh značilnosti določene generacije ne moremo pripisati vsakemu posamezniku določene generacije, ampak te veljajo na splošni ravni.

3.1 Značilnosti generacije veteranov (1922–1943)

Schuman in Scottova (1989, 370) razdelita generacijo veteranov na dva dela: na tiste, ki so preživel drugo svetovno vojno kot odrasli (rojeni v letih od 1910 do 1924), in tiste, ki so jo preživel kot otroci (rojeni v letih od 1925 do 1945).

Betty Kupperschmidt (2000) opisuje značilnosti generacije veteranov: zelo cenijo moralo, tradicijo, družbene norme, pridnost in trdo delo. Njeni predstavniki naštete vrline razumejo kot dolžnost vsakega posameznika. Ekonomska in politična stvarnost, ki je bila v njihovem otroškem in mladostniškem razvoju težavna, jih je oblikovala v marljive in zanesljive osebe, ugotavlja Shermanova (2006). Pripadnike generacije veteranov prepoznavamo po praktičnem znanju. So odlični mentorji, disciplinirani, konservativni potrošniki, cenijo zahtevno delo, ki jim je izziv. Pomemben jim je ugled na delovnem mestu in pripadnost podjetju ter čutijo potrebo po prenašanju znanja na mlajše generacije, ki na ta način pridobijo dodatno znanje (Brečko 2005). Westonova (2001) ugotavlja, da si generacija veteranov pri reševanju novonastalih težav, soočanju z izzivi in iskanju rešitev pomaga z izkušnjami iz preteklosti.

Spomini generacije veteranov so vezani na vojno in krizo. Kljub krizi v Ameriki znanost na področju medicine in tehnike napreduje, kar posledično izboljšuje kakovost življenja. Življenjska doba se zaradi boljšega življenja in skrbi za zdravje podaljšuje (Fishman 2008). Avtorici Goldman in Schmalz (2006) navajata nekaj značilnosti generacije veteranov, ki so bili rojeni v Ameriki. Značilno za pripadnike te generacije je, da spoštujejo oblast, vodilne osebe, dolžnosti so jim na prvem mestu, šele potem zabava. Predstavniki generacije veteranov so potrpežljivi in zvesti delodajalcu oziroma instituciji, v kateri delajo, so delovni in usmerjeni v preventivo. Ne marajo sprememb, na delovnem mestu se jim zdi pomemben osebni pristop, radi pišejo na roko in se pri reševanju zapletenih nalog posvetujejo z drugimi. Radi imajo pohvale, druženje in razvijanje medsebojnih odnosov.

Novakova opiše značilnosti generacije veteranov, ki so živeli v Sloveniji, kot pogojene z družbenimi, političnimi in ideološkimi dejavniki, ki so vladali v takratni ureditvi Slovenije, ki je spadala v jugoslovansko kraljevino, pozneje pa je bila urejena socialistično in je spadala v tako imenovano novo Jugoslavijo. Avtorica ugotavlja specifične lastnosti generacije veteranov v Sloveniji. Slovenski pripadniki generacije veteranov so se udeleževali delovnih akcij, ki so temeljile na prostovoljnem delu. V ospredju so osebni stiki, poslušanje radia, vzdrževanje vezi in poznanstev. Zanje sta značilna timsko delo in

solidarnost. Zaposlitve so bile varne ne glede na delovne rezultate. Pomembna je bila politična oziroma ideološka smer.⁷⁸ Preseganje povprečja je bilo nezaželeno, včasih celo kaznovano. V ospredju je bila avtoritarna vzgoja. Režim je dajal občutek, da poskrbi za posameznika, on pa mu mora biti zato zvest. Komunikacija med ljudmi je najprej potekala predvsem prek pisem oziroma po pošti, šele pozneje po telefonu. Sestanki so dolgi in izčrpani, saj si vzamejo čas za predstavitev, ki so jih dobro pripravili. Govorijo v diplomatskem jeziku, da nikogar ne užalijo. V primeru konflikta in različnih mnenj vodja sestanka zadevo avtoritarno zaključi (Novak 2007).

Veterane je zaznamovala druga svetovna vojna in pomanjkanje, ki je sledilo. Odraščali so še v času tradicionalne krščanske družine, se bojevali s strahom za svoj obstoj ter s trdim delom prispevali k napredku države, v kateri so prebivali. Bili so solidarni in delovali v timu. Veterani cenijo preprostost, se zavzemajo za socialno pravičnost in blaginjo. So delovni, cenijo red in pravila, spoštujejo avtoriteto. Pri delu so potrpežljivi in počakajo na nagrado, ki so si jo zaslužili, čeprav mislijo, da bi nagrado že morali prejeti. Spadajo med deloholike, saj so pripravljeni delovne obveznosti postaviti pred osebne užitke (Tomšič 2010, 26).

Generacija veteranov je generacija radia. Pri svojem delu uporabljajo neposredno komunikacijo – pogovor in tudi navadna pisma. Pri komuniciranju so pozorni in do sogovornika spoštljivi. Aktivno ga poslušajo in preverijo, ali so pravilno razumeli posredovano sporočilo. Radi se šalijo, kramljajo in ustvarijo sproščeno vzdušje, preden začnejo obravnavo »resnih« stvari (Tomšič 2010, 26).

3.2 Značilnosti generacije otrok blaginje (angl. »baby boom generation«, 1943–1960)

Vzgojeni so bili v času optimizma, priložnosti in napredka po drugi svetovni vojni (Erjavšek 2005, 58).

Generacijo otrok blaginje lahko delimo na tiste, ki so že dosegli pogoje za upokožitev, in tiste, ki so delovno aktivni. Otroštvo generacije otrok blaginje je potekalo v obdobju po drugi svetovni vojni, za katero je bila značilna obnova oziroma gospodarska rast. Življenjski standard se je nenehno izboljševal. V tem obdobju se je kot glavni medij uveljavljala televizija, ki je s sliko potrjevala govorno informacijo. Takrat so se pojavile

---

⁷⁸ Pripadnost takratni komunistični partiji je zagotavljala boljši položaj na delovnem mestu. Skoraj vsi direktorji podjetij v socialistični Jugoslaviji so bili člani komunistične partije.

tudi študentske demonstracije, spolna revolucija in zagovarjanje ideje enakopravnosti med spoloma. Družina je začela izgubljati tradicionalno vlogo, saj so se ženske začele zaposlovati oziroma postajati aktivne na trgu dela. To je vplivalo na družino, saj so se z zaposlitvijo žene in matere vloge v družini spremenile (Draškovič 2010).

Generacijo blaginje Zemke in drugi (2000) opredeljujejo kot generacijo, za katero so značilni popustljivost, hedonizem in iskanje zadovoljstva. Poslovne uspehe razumejo kot rezultat posla in medsebojnih odnosov, ki se med seboj prepletajo. D. Brečko (2005) to generacijo opredeli kot optimistično, ki ji ustreza timsko delo, pomemben ji je osebni razvoj, zelo ceni trdo delo, fizično kondicijo in zdravje. Martinova in Tulgan (2006) identificirata generacijo »baby boom« kot delovno oziroma pravita, da se ta generacija identificira z delom v smislu gesla *Delam, torej sem*. Britt pa na podlagi raziskave ugotavlja, da je za generacijo otrok blaginje upokojitvev postranskega pomena. To ugotovitev pojasnjuje s študijo, ki je vključevala sedemnajst tisoč predstavnikov omenjene generacije v Ameriki. Raziskava je pokazala, da je več kot pol raziskovanih izrazilo željo, da bi po upokojitvi še poskušali delati vsaj polovični delovni čas (Britt in drugi 2005).

Zemke in drugi (2000) na podlagi statističnih podatkov ugotavljajo, da je bila rodnost po drugi svetovni vojni visoka. Pripadniki omenjene generacije so živeli v velikih družinah, kar je zahtevalo sodelovanje in prilagajanje oziroma sožitje med člani in generacijami družine.

Generacija otrok blaginje potrebuje veliko izobraževanja, da lahko sledi različnim spremembam, ki se pojavijo med delom. Pripadniki cenijo redno zaposlitev, ki jim daje finančno in osebno varnost. Pri delu jih motivirajo finančne spodbude. Na večjo nagrado pristanejo le, če to ne pomeni večjega kariernega tveganja. Svoj položaj hočejo obdržati, kakor tudi oblast (Tomšič 2010, 26).

Pri komunikaciji je generacija otrok blaginje racionalna, ne mara daljših razprav. V pogovoru radi uporabljajo tujke in žargon, tj. strokovno in uradno izrazoslovje. Cenijo, da je sogovornik jasen, nedvoumen in poln pozitivnih besed, to je brez nikalnic. Pri komuniciranju s sodelavci uporabljajo manj neposredne komunikacije kot generacija veteranov. Uporabljajo tudi že sodobna komunikacijska orodja (prav tam).⁷⁹

---

⁷⁹ Omenjena generacija se že privaja in uporablja program Skype, spletne dnevnike in podobno.

3.3 Značilnosti generacije x (1961–1980)

Med prvimi uporabniki termina generacija X sta bila novinarka Jane Deverson in novinar Charles Hamblett, ki sta leta 1964 intervjuvala mlade pripadnike subkultur ter izdala knjigo z naslovom *Generation X*. V njej sta opisala značilnosti angleške mladinske kulture (Deverson in Hamblett 1965).

Pisec Douglas Coupland (1991) je v svoji noveli opisoval posameznike, ki so zapustili disfunkcijske primarne družine in si ustvarili novo nuklearno družino. Uporaba termina »generation X« (generacija X) je tako postajala vse bolj popularizirana. Amy Glass (2007) na podlagi Couplandovega dela znanstveno pojasnjuje delovanje generacije X kot drugačne oziroma generacije, ki ustvarja svoje okvirje in norme, ki ustvarjajo ekonomski in življenjski uspeh.

Lyon in drugi (2005/2006) opredeljujejo generacijo X kot generacijo, ki je odraščala v drugi polovici šestdesetih in do osemdesetih let 20. stoletja. To obdobje ima svoje značilnosti, ki zaznamuje generacijo X. Družba se je ukvarjala z gospodarsko negotovostjo in recesijo ter brezposelnostjo. Iluzije, ki so spremljale povojno generacijo, so se začele razblinjati, starši rastoče generacije X pa so bili zaposleni. To je njene predstavnike spodbujalo, da so začeli težave reševati sami, brez pomoči staršev.⁸⁰ Raines (2003) ugotavlja, da so pripadniki generacije X otroci delovnih staršev, ki so bili vajeni, da si materialne dobrine pridobijo s pridnostjo in trdim delom ter da se lahko zanesejo le nase in na svoje delovne uspehe. Starši so bili zaradi trdega dela pogosto odsotni od doma, zato so postajali predstavniki generacije X vse bolj samostojni. Zaradi odsotnosti staršev so rasli v odtujenih družinah, za katere je značilno, da so se njihovi starši ločevali v večjem številu (Brečko 2005). Avtorica ugotavlja, da so predstavniki te generacije svojo osebno identifikacijo iskali zunaj družine, med prijatelji, zaradi česar je prišlo do zanemarjanja tradicije in tradicionalnih vrednot.⁸¹ Lisa Orrell (2007) meni, da se ta generacija trudi vzpostaviti ravnovesje med delom in zasebnim življenjem, tudi na račun slabšega standarda. Zanje je pomemben prosti čas, ki omogoča hobije, zabavo in čas za družino.

Yu in Miller (2005) opredelita generacijo X kot delovno, tehnično sposobno in napredno. Predstavniki generacije X so inovativni in ustvarjajo hiter razvoj (Yrle idr. 2005). Znajo

---

⁸⁰ Starši predstavnikov generacije X so odsotni zaradi predanosti delovni sredini, ki ji pripadajo.

⁸¹ Izraz »otroci ulice« označuje odsotnost staršev. Otroci se vzgajajo med vrstniki.

ceniti prosti čas in rekreacijo. Kupperschmidtova (2000) ugotavlja, da se generacija X rada zabava in teži k uravnovešenemu v življenju.

Predstavniki generacije X ne čutijo močne pripadnosti institucijam in organizacijam, kot jo je čutila generacija veteranov ali generacija otrok blaginje (Losyk 1997). Zemke in drugi (2000) ugotavljajo, da tej generaciji ni mar, kje opravlja svoje delo, saj ni več vezana na čas in prostor. Osrečuje pa jo, če je okolje, v katerem dela, sproščeno. Posamezniki ne čutijo pripadnosti delu po načelu *Živim, da delam*, temveč *Delam, da lahko živim*.

Izzo in Klein (1998) ugotavljata, da je generacija X motivirana za delo na drugačen način kot predhodne generacije, saj jo privlači profesionalna in osebna rast.

Avtorici Bickel in Brown (2005) ugotavljata, da je generacija X sposobna odgovornega vodenja, je računalniško, tehnično in znanstveno usposobljena za vodenje medicinskih akademskih inštitucij ter seveda tudi drugih institucij, odvisno od smeri specializacije. Bogdanowiczewa in Baileyjeva (2002) k tej misli dodajata, da si predstavniki generacije X ne želijo trajne zaposlitve, ampak trajnega učenja, saj se zanašajo na lastne sposobnosti. Navedeno podkrepi tudi Marston (2007), ki v svoji knjigi ugotavlja, da je predstavnikom generacije X najpomembnejša priučitev določenih veščin in osvojitve znanj, ki jim bodo koristila na delovnem mestu ali v prihodnosti, ko bodo iskali nove priložnosti na drugem delovnem mestu.

Pripadniki generacije X so motivirani za iskanje napredka na področju izobraževanja in različnih specializacij. Yu in Miller (2005) ugotavljata, da se generacija X razlikuje od generacije otrok blaginje po tem, da teži k napredku, samostojnemu delu in inovacijam, kar dosega z izobraževanjem in specializacijami na svojem delovnem področju, medtem ko generacije otrok blaginje ne zanima izobraževanje, ampak je predana delu in organizaciji, v kateri dela. To ugotovitev potrjujeta tudi avtorici Hansen in Leuty (2012), ki sta raziskovali odnos do dela predstavnikov različnih generacij.

Martinova in Tulgan (2006, 45–55) navajata, da generaciji X na delovnem mestu veliko pomenijo predvsem priložnosti za pridobivanje novih znanj in izkušenj, možnosti napredovanja v karieri, fleksibilni pogoji dela, produktivna komunikacija z vodstvom, ki sprejema odločitve, dostopni in razumni mentorji ter odgovornost.

V slovenskem prostoru je generacijo X zaznamoval socialistični sistem, ki je veljal v takratni družbeni ureditvi Jugoslavije, katere del je bila Slovenija. Novakova (2007) to

generacijo postavlja v leta med 1966 in 1985 ter pravi, da je bila za mladost te generacije značilna socialistična družbena ureditev, pozneje pa je doživela tudi dekadenco socializma in začetke kapitalizma, zato jo avtorica imenuje tranzicijska generacija.⁸²

Iz socialističnega družbenega sistema, ki je bil plansko naravnan, je ta generacija prešla v kapitalistični sistem, ki zahteva dinamiko, hitro prilagajanje in sprejemanje odločitev. V tem času so se pojavile nove tehnologije, računalniki in internet, ki je omogočil globalizacijo v poslovanju in pretočnost idej. Zato lahko rečemo, da se je generacija X morala soočiti z različnimi vrednostnimi sistemi, kar jo je delalo po eni strani razdvojeno, po drugi strani pa so nekateri njeni predstavniki izkoristili nove možnosti za osebni in poslovni razvoj ter uspeh. Omenjena generacija si prizadeva poleg ustvarjanja pogojev za materialni uspeh gojiti odnose s sodelavci in ustvarjati socialne mreže, ki omogočajo celostni razvoj in dobro počutje. Tudi nekatere delovne organizacije si prizadevajo ustvarjati pozitivno vzdušje v podjetju, ki zaposlenim omogoča boljše odnose in podjetju posledično uspeh (Novak 2007). Ulejeva (1999) v raziskavi pojasnjuje, da je generacija X prva, na katero so učinkovali socialna revolucija, emancipacija žensk in subkulturna gibanja. Slovenska mladina, ki je pripadala generaciji X je vzpostavila odpor proti mitološkim vrednotam takratne jugoslovanske ureditve, v ospredje so stopili zabava, prijateljstvo, delo in študij. Mladi predstavniki generacije X zavračajo vrednote industrijske družbe in postajajo vedno bolj podobni svojim vrstnikom iz drugih razvitih držav (Ule 1999).

Generacija X se razlikuje od preostalih časovno opredeljenih generacij, kar posledično pomeni specifično dožemanje in soočanje z življenjskimi prelomnicami. Ena od značilnosti te generacije je upiranje avtoritetam, kar lahko ustvarja medgeneracijske konflikte v družini.⁸³

Pomembno vlogo pri vzgoji generacije X je imela televizija, saj so njihovi starši veliko časa preživeli na delovnem mestu.⁸⁴ Posledica preobremenjenih staršev se je pokazala tudi v vplivu vrstnikov, ki so sooblikovali posameznikove osebne vrednote. Za predstavnike je značilno, da čeprav ne marajo avtoritete, si želijo mentorja. So neodvisni, samostojni in prilagodljivi ter cenijo prijateljstvo, enakopravne odnose in timsko delo.

---

⁸² V Sloveniji je bila generacija X vzgojena v socialističnem duhu in vrednotah, ki so se zrušile konec osemdesetih let prejšnjega stoletja.

⁸³ Kljub temu sta za to generacijo značilni sposobnost in uspešnost.

⁸⁴ Posledica zaposlenosti staršev je pripadnike generacije X v otroški dobi priklenila pred televizorje, ki so predstavljali neke vrste nadomestilo za odsotne starše.

Usmerjeni so k neformalnim odnosom z nadrejenimi in s poslovnimi partnerji. Pri življenjskih odločitvah so pragmatični, prisegajo na različnost in razmišljajo globalno (Tomšič 2010, 27).

Za generacijo X so dobrine samoumevne in se zavedajo svojih pravic, ki jih tudi zahtevajo. Od države in odgovornih veliko pričakujejo. Denar, moč in prestiž so na koncu njihove vrednostne lestvice. Generacija X ima najboljšo izobrazbo in delovno izkustvo v zgodovini. Bolj kot varno zaposlitev si želijo biti zaposljivi oziroma želijo posredovati svoja znanja, s katerimi konkurirajo na trgu delovne sile. Poklicno kariero strogo ločujejo od svojega osebnega življenja. Živeti želijo v prijaznem okolju, se ukvarjati s hobiji, imeti družino in kakovostno preživljati svoj prosti čas (Tomšič 2010, 27).

Pri komuniciranju se generacija X omeji na vsebino in predmet povedanega. Na dan opravijo največ komunikacije z različnimi sogovorniki, vendar redko preverijo, ali jih je sogovornik razumel. Uporabljajo veliko tujk in strokovnih besed ter se redko šalijo. So prva digitalno pismena generacija (Tomšič 2010, 27).

3.4 Značilnosti generacije y (1981–2000)

Generaciji X sledi generacija Y, njeni predstavniki so otroci generacije »baby boom«. Generaciji Y je dostopna sodobna tehnologija (Martin in Tulgan 2001). Avtorici Goldman in Schmalz (2006) opredelita to generacijo, kot uporabnike interneta in mobilnih telefonov. O prihodnosti ne razmišljajo veliko, bolj je pomemben ta trenutek. Pomembna je takojšnja uporaba in razpoložljivost tehnologije. Svoje delovne uspehe lahko uresničujejo z jasnimi pričakovanji nadrejenih. Zaslužen denar hitro potrošijo, spoštovanje do drugih pokažejo takrat, ko jim ga nasprotna stran izkaže.

Predstavniki generacije Y so bolj dojemljivi za drugačne kulture in rase, ki so prisotne v njihovem okolju. Marston (2007) meni, da je motiv dela in zaslužka generacije Y, da z zaslužkom plačajo svoje hobije in dejavnosti, ki jih veselijo. Avtorici Goldman in Schmalz (2006) ugotavljata, da ta generacija zelo dobro pozna blagovne znamke in jih ceni. Pomembno je da se počutijo koristne, da jim je omogočena ustvarjalnost in da s sodelavci gradijo oziroma soustvarjajo razvoj in rast podjetja.

Generacija Y je prva generacija, ki je digitalno naravnana, ki nima strahu pred novostmi v tehnološkem smislu, nasprotno, vse napredne tehnologije želi preizkusiti in se z njimi seznaniti (Glass 2007).

Generacija Y je tudi prva, ki postane učitelj starejšim generacijam. Za vse prejšnje generacije je veljalo, da so starejši učili mlajše. Generacija Y pa zaradi znanja o digitalni tehnologiji prekaša starejše in jim posreduje znanja, kako ravnati z digitalno tehniko (Herbison in Boseman 2009). Enako ugotavlja tudi Tapscott (1998, 255), ki pojasnjuje, da so predstavniki generacije Y postali avtoriteta starejšim generacijam zaradi znanj in vedenj, ki jih slednje ne posedujejo oziroma jih niso sposobne na hitro usvojiti.

Edmundsova in Turner (2005) opredelita to generacijo kot globalno, saj ji je parcialna zaznava premalo oziroma jo celo omejuje. Shermanova (2006) se z navedenim strinja in dodaja, da je multikulturalnost način njihovega življenja.

Fallon (2009) meni, da si predstavniki generacije Y želijo celostno zadovoljitev potreb, kar pomeni, da se zabavajo tudi na delovnem mestu, da se hočejo pri delu dobro počutiti. Marston (2007) pa dodaja, da je zanje pomembno ravnovesje med potrebami, delom in zabavo. Cenijo tudi socialno življenje, saj s pomočjo digitalne tehnologije ustvarjajo socialne mreže, ki jih oblikujejo po interesnih področjih.⁸⁵

Broadbridge in drugi (2007) navajajo, da je omenjena generacija dobro izobražena, socialno zavedna in optimistično usmerjena. Pomembna jim je lastna vrednost, družbena zavest in socialna občutljivost. Želijo živeti v sedanjosti, s prihodnostjo se ne obremenjujejo.⁸⁶ Cenijo prosti čas, zdravje. Delo je zanje le del življenja, ne njegov smisel (Lipkin in Perrymore 2009, 89–94).

Amar (2004) poudari, da za generacijo Y delovna varnost ni značilna, saj si ne želijo delati istega dela do upokojitve. Razlaga, da je generaciji Y največja spodbuda prav odsotnost nadzora, saj jih sprošča in njihovo pozornost usmeri k iskanju izvernih idej in inovacij. S to trditvijo se strinjata tudi avtorici Sujansky in Ferri-Reed (2009, 6. pogl.) saj razlagata, da so mladim na delovnem mestu pomembni izzivi in reševanje zapletenih problemov. Amar (2004), Fallon (2009), Lipkinova in Perrymorjeva (2009) ugotavljajo, da predstavniki generacije Y živijo po načelu *Življenje je kratko*. Čas je zanje dragocen, zato ne vztrajajo

---

⁸⁵ Facebook je za generacijo Y skoraj nepogrešljiv.

⁸⁶ Generacija Y ne razmišlja o upokojitvi, ker jo zanima sedanje življenje. Z upokojitvijo in delovno dobo se ne ukvarja.

pri delu, ki jim ne zagotavlja novih izzivov. Skrbijo za zdravje, cenijo prosti čas in tudi delo, ki pa je zanje del življenja, ne njegovo gibalno.

Generacija Y se zaveda specifičnosti, saj so se lahko med odraščanjem avtonomno odločali in si lastili rezultate svojih odločitev, zato si želijo biti opaženi (Fallon 2009). Herbison in Boseman (2009) menita, da je to generacija, ki se zaveda lastne vrednosti, saj so njeni pripadniki vzgojeni v prepričanju, da lahko dosežeš, kar koli si želiš. Avtorici Gravett in Trockmorton (2007, 1. pogl.) poudarjata, da predstavniki te generacije pričakujejo, da jih bodo drugi spoštovali in jih prepoznali kot edinstvene. Fallon (2009) dodaja, da si želijo povratnih informacij glede svojega ravnanja in dela, saj so usmerjeni k izboljšavam.

V slovenskem prostoru se je generacija Y rodila v samostojni državi Sloveniji. Na razpolago so jim računalnik, internet, satelitske antene, mobilni telefoni idr., kar jim je omogočilo globalni pogled na svet. Predstavniki te generacije v Sloveniji so večji uporabe moderne tehnologije, kot so programi Skype, MSN, MTV in tehnološko izpopolnjeni mobilni telefoni, ki so v bistvu žepni računalniki. Komunikacija ni več parcialna, ampak globalna. Njihov drugi jezik postaja angleščina (Novak 2007). V nadaljevanju Novakova (2007) ugotavlja, da so otroci, ki pripadajo generaciji Y, že od vrtca zaposleni z različnimi dejavnostmi, njihovi starši vedno bolj podrejajo svoje življenje njihovemu. Že od rane mladosti se ti otroci pripravljajo na nadaljnje šolanje z učenjem in spoznavanjem različnih področij, ki jim bodo koristila pozneje. Starši jih vključujejo v sprejemanje pomembnih družinskih odločitev, kar posledično pomeni, da tudi v delovnem procesu pričakujejo, da bo njihovo mnenje upoštevano in njihovo delo produktivno. Za slovensko generacijo Y so značilne tudi različne oblike partnerskih zvez, šolsko nasilje in uporaba različnih omamnih tablet.

Brečkova (2005) v raziskavi ugotavlja, da je za predstavnike slovenske generacije Y na delovnem mestu značilno tudi mnenje, da naj nagrada sledi opravljenemu delu, velik pomen dajejo urejenosti, redu in jasnim pravilom, zvestobi in pripadnosti podjetju, zahtevnemu delu, osebnostnemu razvoju in varnosti zaposlitve. Rezultati so zanimivi, saj kažejo določene tendence vračanja k vrednotam prejšnjih generacij. Raziskovalka to zanimivost razloži z dejstvom, da je precej pripadnikov generacije Y v slovenskem prostoru brezposelnih in so prijavljeni na zavodih za zaposlovanje, zato se jim zdi varnost delovnega mesta pomembnejša kot predstavnikom generacije X. Zanimivost oziroma odklon pri slovenskih predstavnikih generacije Y od predstavnikov v drugih deželah je, da

ti v delu ne vidijo oziroma ne prepoznajo zabave. Avtorica v nadaljevanju ugotavlja, da so slovenski predstavniki motivirani za samostojno delo in samostojno odločanje, naklonjeni so možnostim izobraževanja in inovativnega dela. Meni tudi, da imajo predstavniki generacije Y nove moralne vrednote, saj zagovarjajo civilne akcije in imajo sposobnost direktne komunikacije (Brečko 2005).

Westerman in Yamamurova (2007) dodajata, da so predstavniki generacije Y usmerjeni k individualizmu.

Generacija Y si želi individualen pristop, osebni stik in komunikacijo z vodjo, fleksibilni delovni čas, svobodo pri delu, delo z različnimi projekti. Osebni interes postavljajo pred družbenega ali korporativnega. Kakovost življenja si izboljšujejo s samoizobraževanjem in na ta način povečujejo svojo vrednost na trgu dela (Tomšič 2010, 27).

Pri generaciji Y je jezik poln slenga, raznih osebnih skovank, tujk in sinonimov. Ni jim pomembno, ali jih sogovorniki sploh razumejo. Cenijo, da sogovornik uporablja pozitiven besednjak, brez nikalnic in prepovedi. Avtoriteto lahko pri njih dosežemo s spodbudo, s ciljno usmerjeno in hkrati argumentirano komunikacijo in seveda z osebnim zgledom (Tomšič 2010, 27).

Slika 2: Časovna razporeditev generacij

Generacijska časovna linija			
do 1943	1943-1960	1960-1980	1980-2000
<i>veterani</i>	<i>otroci blaginje</i>	<i>generacija x</i>	<i>generacija y</i>
starost nad 70 let	starost med 69 in 53 let	starost med 53 in 32 let	pod 32 let

Vir: Zemke, Raines, Filipczak 2000

3.5 Značilnosti generacije z ali globalne generacije (od leta 2000 naprej)

Različni avtorji opišejo generacijo Z kot skupino ljudi, rojeno po letu 2000. Leto, kdaj naj bi se začela, ni točno določeno, najpogosteje pa vanjo vključujemo tiste, ki so rojeni od sredine leta 2000 do danes (Schmidt in Hawkins 2008; Draškovič 2010; Spears 2015;) Gre torej za generacijo, ki se trenutno rojeva.⁸⁷

⁸⁷ Zelo težko je časovno opredeliti, kdaj se konča obdobje ene in začne obdobje druge generacije.

Generacijo, ki je rojena po letu 2000 označujemo z različnimi imeni: generacija Z, generacija interneta, tiha generacija, i-generacija ali preprosto net generacija (Draškovič 2010).

Edmundsova in Turner (2005) predlagata, da bi morala sociologija razviti koncept globalnih generacij. Schmidtova in Hawkins (2008) opišeta to generacijo kot digitalno, saj je rojena v digitalni svet. Njena komunikacijska orodja so internet, mobitel in različne digitalne aplikacije. Scholz (2014, 41) trdi, da je to generacija »helikopter staršev«, kar pomeni, da so jim starši omogočili vse razpoložljive danosti, jih vozili na razne dejavnosti, in to vpliva na oblikovanje identitete generacije Z.

Spearsova in druge avtorice (2015) trdijo, da je generacija Z uglašena na različne digitalne platforme, kjer išče informacije, jih zbira in si jih tudi izmenjuje z drugimi. V raziskavi ugotavljajo, da je za omenjeno generacijo uporaba digitalnih medijev način življenja.⁸⁸

Predstavniki te generacije zaradi uporabe digitalnih pripomočkov niso tako večji komunikacijskih veščin. Življenja brez komuniciranja po spletu in prek spletnih skupnosti, kot so Google, Twitter, Facebook, Youtube in drugih spletnih omrežij si ne znajo predstavljati. Na teh omrežjih se dobivajo oziroma virtualno srečujejo in so člani velikih virtualnih skupnosti. Osebni oziroma fizični stik z drugimi zanje ni toliko pomemben.⁸⁹ Imajo željo po hitrih dosežkih, znajo biti tudi nestrpni. Kljub temu naj bi imeli močno razvit čut za socialne pravice, cenijo izobraževanje in so inovativni misleci (Draškovič 2010).

Nasprotno pa Tapscott (2010, 6) meni, da generacija Z ni nestrpna, ampak jo opisuje kot tolerantno do različnosti, se pa strinja, da je to generacija, ki je medijsko inteligentna in sposobna uvajati nove modele sodelovanja ter pristope k delu. Hellertova (2014, 189, 200) se strinja, da je v sedanjem času potreben nov delovni model, ki je fleksibilen. Ta model je najbolj primeren ravno za generacijo Z. Hitro prilagajanje razmeram na trgu in tudi družini zaposlenih pomeni pravo pot k nadaljnjemu napredku (Hellert 2014, 153).

Vidakova (2014) v raziskavi ugotavlja, da generacija Z – ki jo sama imenuje »mrežna ali net generacija« – največ uporablja Facebook, Google, vse več pa tudi Twitter, in to večinoma kar prek digitalnih tablic oziroma novejših mobilnih telefonov. Hubschmid

---

⁸⁸ Brez računalnika, digitalnih tablic in pametnih telefonov si generacija Z ne zna zamisliti svojega življenja.

⁸⁹ Ta generacija je zelo spretna v komunikaciji preko spleta, slabša pa je v neposredni komunikaciji, v realnosti.

Vierheiligova (2012) pojasnjuje, da so predstavniki generacije Z sposobni timskega dela, ki je globalno, saj lahko sodelujejo internacionalno, kar jim omogoča digitalna tehnologija.

Bilićeva (2011) pravi, da generacija Z pri učenju uporablja internet. Avtorica ugotavlja, da spletno učenje ni manj kakovostno od učenja iz knjig, prav nasprotno – ta generacija ima na razpolago več podatkov, kar posledično pomeni boljšo izobrazbo.

Davis, Dutzik in Baxandall (2012, 2–3) ugotavljajo, da predstavniki nove generacije nimajo želje po takojšnjem posedovanju lastnega prevoznega sredstva, kot je bila to želja mladih predstavnikov prejšnjih generacij. Predstavniki te generacije imajo druge prioritete.

Predstavniki generacije Z imajo naslednje značilnosti (IZZA, Medgeneracijsko vodenje):

- vse že dobijo ob rojstvu,
- imajo največji vpliv pri nakupih starših,
- so popolnoma digitalna mladina,
- želijo sodelovati na vseh področjih,
- zaradi velikega števila informacij imajo kratek spomin in hitro pozabljajo,
- pomembno je, da imajo najnovejše digitalne igrače,
- sposobni so pridobiti več diplom, različnih znanj,
- želijo pohvale in takojšno povratno informacijo,
- tisti, ki niso zadovoljni s trenutnim življenjem, bodo iskali udobje v virtualnem svetu.

Žibertova (2014) opiše delovne ambicije generacije Z takole:

»Najpomembnejša lastnost vodje je po mnenju generacije Z iskrenost. Njeni pripadniki so v iskanju vodje, ki ima jasno vizijo organizacije. Za razliko od drugih generacij generacija Z vidi vodenje kot privilegij – vodstveni kader mora pri delu izkazati iskrenost in integriteto.

Ne iščejo tipičnega delovnega mesta in delovnega časa. Ne želijo biti predani osemurnemu delovniku. Posebnih vezi na delovnem mestu nimajo. Vsak drugi ima željo po vstopu v podjetniški svet. Raje delajo od doma, če menijo, da jim domače delovno okolje lahko pomaga pri delu. Zanima jih kakovost sodelavcev.

Čeprav je to generacija, ki je otroštvo več ali manj preživela za računalniki, ne pa na otroških igriščih, in imajo za to splet in komunikacijo na družabnih omrežjih v mezincu, je to generacija, ki se želi pogovarjati na štiri oči. Želijo si osebnega stika z vodjo. Veliko jim pomeni, če jim vodja prisluhne in spoštuje njihovo mnenje.

Hkrati pa je to generacija, ki se precej hitreje in ob nižji starosti odloči, kaj želi početi v življenju. Schawbel (2012) na podlagi raziskave ugotavlja, da se kar 50 odstotkov srednješolcev že pripravlja na delovno aktivnost in ima izoblikovano vizijo o prihodnosti. To počnejo v obliki prostovoljskega dela na področju, ki jih dejansko zanima ali v obliki pripravništva. V primerjavi z generacijo Y so bolj karierno naravnani. Raziskava je potekala v desetih državah – ZDA, Braziliji, Kanadi, Kitajski, Nemčiji, Indiji, Južni Afriki, Švedski, Turčiji in Veliki Britaniji, vanjo pa je bilo vključenih približno tisoč ljudi, ki se uvrščajo v generacijo Z.«

Klaffke (2014, 70–78) potrjuje zgoraj navedeno in navaja, da prvi predstavniki generacije Z v nemškem prostoru že vstopajo v delovni proces. V raziskavi primerja generacijo Y in Z ter poudarja, da moramo upoštevati specifične značilnosti nove generacije in razmišljati ter iskati nove paradigme pri upravljanju človeških virov.

Iz raziskovanja znanstvenega opusa lahko ugotovimo, da generacija Z na svojstven način doživlja in se sooča z življenjskimi prelomnicami, zato moramo upoštevati značilnosti te generacije.

Tabela 1: Generacijska časovna linija – značilnosti generacij

Generacija veteranov 1910–1943	Generacija otrok blaginje 1943–1960	Generacija X 1960–1980	Generacija Y 1980–2000	Generacija Z (globalna gen.) od l. 2000 naprej
po naravi so tihi, radi imajo zasebnost	govorica telesa in izčrpnost	globalno razmišljanje	usmerjenost k ciljem in dosežkom	internet in drugi elektronski mediji
dana beseda obvezuje	Hedonizem	uravnoteženost	optimizem in samozavest	nespoštovanje zasebnosti
pisna komunikacija	iskanje zadovoljstva	tehnološka izobraženost	družabnost	nestrpnost in želja po hitrem napredku
solidarnost	Popustljivost	Pragmatizem	Etika	čut za socialne pravice
		neposredna in odkrita komunikacija	internet in računalnik	izobraženost in inovativnost

Vir: Lasten, sestavljen na podlagi trditev različnih avtorjev 2017

4 OCENA DOSEDANJIH RAZISKOVANJ NA OBRAVNAVANEM PODROČJU

Povezanost življenjskih prelomnic s sožitjem generacij v družini je na splošno slabo raziskano področje. V raziskavah sicer zasledimo preučevanje pomena posameznih dogodkov, v katerih lahko prepoznamo prelomnice v življenju posameznika, skupine ali družine v neki družbi. Ker vsak posameznik pripada takšni ali drugačni obliki družine, lahko na podlagi omenjenih raziskav sklepamo o tem, kakšen vpliv so imele te prelomnic na sožitje generacij v družini. Ugotavljamo, da je tudi sožitje generacij v našem prostoru, natančneje v slovenski družini, slabo raziskana tema.

V tuji literaturi najdemo znanstvene prispevke, ki obravnavajo pomen življenjskih dogodkov pri posameznikih. Vseh raziskav ni mogoče predstaviti, toda za lažje razumevanje vpliva življenjskih prelomnic na sožitje generacij v slovenski družini bomo najprej navedli nekaj tujih ter nato še nekaj domačih raziskav in znanstvenih prispevkov.⁹⁰

V članku *Life Events and Depression* Paykel in drugi (1969) predstavljajo vpliv življenjskih dogodkov na razvoj depresije. Življenjski dogodek oziroma prelomnica lahko sproži krizo ali spremembo dosedanjega utečenega življenja, kar lahko vodi v depresivno stanje. Čeprav avtorji eksplicitno ne obravnavajo sožitja generacij v družini oziroma pomena, ki ga ima depresija enega člana za medgeneracijsko družinsko sožitje, iz prispevka lahko sklepamo, da depresija enega člana vpliva na odnose in življenjsko dinamiko celotne družine. Še slabše je, če se vzorci depresije prenašajo na druge družinske člane, saj taka družina razvije značilno vedenje in določene mehanizme, ki lahko motijo družinsko sožitje; lahko gre za pretirano skrb za določene generacije ali pa opuščanje pozornosti in skrbi zanje.⁹¹

Billigs in Moos (1981, 139–144) dokazujeta povezanost življenjskih dogodkov s stresom, ki je pogost spremljevalec modernega človeka, in ustvarjanjem socialnih virov. Stresno stanje družinskega člana največkrat negativno vpliva na sožitje generacij v družini. Kadar se stresu pridružijo še patološki znaki ali znaki pregorelosti, to stanje ni spodbudno za

---

⁹⁰ To so primeri, ki prikazujejo pomen dogodka za posameznika ali družino.

⁹¹ Eden od družinskih članov zboli za depresijo, zato drugi družinski člani prilagodijo življenjski slog temu članu ali pa ga izločijo.

sožitje, saj se lahko ustaljene norme, vrednote in socialni viri, ki ustvarjajo medgeneracijsko sožitje, porušijo.⁹²

Kessler in McLeodova (1984, 620–231) pojasnjujeta, da pripadniki različnih spolov različno dojemajo življenjske dogodke, torej ima pomembno vlogo tudi spol.⁹³

Cohen Sheldon (2004, 676–684) dodaja, da so socialni odnosi pomembni za zdravje. Življenjske prelomnice spreminjajo socialne odnose in vplivajo na zdravstveno stanje.⁹⁴

Laub in Sampson (1993, 301–325) predstavljata raziskavo, ki pojasnjuje, kako lahko življenjske prelomnice vplivajo na kriminaliteto posameznika. Ugotavljata, da prelomnice sprožajo različne stopnje socialnega kapitala, ki v določenih okoliščinah – sicer pogojenih z zgodovinskim kontekstom, raso in družbenim razredom – ustvarijo pogoje za to, da se posameznik zateče v kriminal, kar nato vpliva na njegovo družino in sožitje generacij v njej.

Avtorja Hareven in Masaoka (1988, 271–288) sta raziskovala in primerjala pomen življenjskih prelomnic v različnih kulturnih kontekstih. Vzorec raziskave je bila kohorta v obdobju med leti 1910 in 1950 v Ameriki in na Japonskem. V raziskavi ugotavljata razlike in tudi podobna ravnanja ob soočanju z življenjskimi prelomnicami.⁹⁵ Zaključujeta, da imajo kulturne razlike sicer res vpliv na doživljanje življenjskih prelomnic, so pa tudi področja, ko kljub razlikam v kulturi osebe podobno rešujejo težave, ki jih ta prelomnica sproži.

Bajzek (2003) pove, da v družinskem življenju potekajo cikli, ki prehajajo iz ene faze v drugo. Faze so lahko naravne, npr. rojstvo, otroštvo, ločitev, starost, smrt, ali nenaravne in nepredvidljive. Nepredvidljivi dogodki v družini sprožijo krizo, ker ta nima obrambnega mehanizma za reševanje težav. Vsaka družina se z nepredvidenimi spremembami spoprijema na svoj način, odvisno tudi od kulture.

Danes je najpogostejši model družine nuklearni model, ki ga sestavljajo starši z otroki. Družina je številčno manjša, je družina, ki troši. Pri vzgoji skrbi za primarno socializacijo.

---

⁹² Stres lahko sproži bolezen, ki poruši ravnovesje v družini in prestrukturira odnose, kar vpliva na sožitje v družini.

⁹³ Naša nadaljnja raziskava potrjuje to tezo; smrt ženske prizadene v večji meri kot moške (gl. kvantitativni del raziskave).

⁹⁴ Človek je socialno bitje in socialno okolje ga zaznamuje v pozitivni ali negativni smeri; sprememba tega okolja vpliva na delovanje in doživljanje posameznika ter posledično na sožitje generacij v družini.

⁹⁵ Mati ob rojstvu otroka ravna podobno v različnih kulturnih in družbenih kontekstih.

Ta funkcija sodobne družine je vedno manj prisotna. Vzgojne ustanove, vrtci, šole, socialni centri in sredstva obveščanja so izdelali mrežo ter intenzivno sodelujejo in spremljajo odraščanje otrok (Bajzek 2003).⁹⁶

V družini se danes sorodstvo kaže kot psihološka sestavina, saj je izgubilo biološko in povezovalno moč. Družina se je temu prilagodila, kajti pojavili so se številni modeli družine, ki poskušajo odgovoriti na potrebe in najti rezerve, ki so prisotne v naši družbi (prav tam).

Iz socioloških raziskav je razvidno, da mladi v današnjem času ne najdejo idealov in vzorcev za svoje vedenje v idealih prejšnjih generacij. Ne prihaja več do prenosa idealov samo prek družine in šole, ki vzgaja, ampak tudi prek neformalnih skupin in splošne kulture.⁹⁷ Štirideset odstotkov mladih v Evropi je mnenja, da odrasli veliko govorijo, pri čemer pa ne vedo, kaj je pomembno (Pilz 1998).

Starši v današnjem času ne morejo predvideti prihodnosti, zato ne morejo pripraviti mlajših generacij na prihodnost. Gre za iskanje. Govorimo lahko o »tvegani družbi« (Beck 1985). Danes nimajo pomembne vloge velike tovarne, ampak veletrgovine in industrija porabe, torej potrošništvo.

V naši kulturi smo opustili veliko pozitivnih vrednot, čeprav jih institucije spodbujajo. Večina ljudi v vsakdanjem življenju teh vrednot ne živi. Česar ne živijo starši, tudi ne zahtevajo od mladih. Vrednote, kot so solidarnost, ljubezen do bližnjega, spoštovanje narave, verovanje oziroma vrednote, povezane z religijo, so skoraj izginile.⁹⁸ Mladi so na določen način samostojni in zahtevajo enakopravnost, nikakor pa ne podrejenosti (Bajzek 2003).

V številnih družinah ni razvidno, kdo so starši in kdo otroci oziroma kdo koga vzgaja. Muncie (1995) vidi nalogo staršev tudi v razumevanju odraščajočih otrok, katerih odraščanje je drugačno, kot je bilo nekoč. Danes so se pojavili posredniki, ki med seboj kar tekmujejo, kateri bo imel večji vpliv na mlade: potrošniški trg uporabe prostega časa,

---

⁹⁶ Navedene družbene institucije lahko družini pomagajo, ne morejo pa je nadomestiti.

⁹⁷ Vrednote, navade in življenjski slog so se prenašali iz generacije na generacijo, danes pa to ne velja več.

⁹⁸ V modernem času je opaziti rahel trend vračanja k tem vrednotam. Vedno več je, na primer, poudarka na ekologiji.

sredstva družbenega obveščanja, skupine sovrstnikov, javne ustanove ter vsi, ki prihajajo v stik z mladimi in se nezavedno znajdejo v vlogi vzgojitelja.⁹⁹

Starši, ki želijo doseči svoje zahteve s prisilo, dosežejo nasprotni učinek (Bajzek 2003). V družini se otroci učijo moralnih vrednot in tudi socialnih pravil. Oblikujejo odnos do samih sebe in do drugih. Otroci v družini spoznajo ljubezen, spoštovanje, navezanost, prijateljstvo (Končnik-Goršič 2004).

»Idelana družina« ni isto kot »popolna družina«. V popolni družini¹⁰⁰ so člani vztrajni in dosledni ter s svojo konsistentnostjo vzpostavijo temelje za pozitivno samospoštovanje. V takšni družini je močan pritisk k storilnosti, torej si nekaj vreden, če dosežeš cilje, ki si jih je družina zastavila. Zaradi tega prihaja do zanikanja in potlačitve negativnih afektov. Pri izbiri partnerja se upošteva merila družine (Kompan Erzar 2003).

V tako imenovanih zdravih družinah starši uravnavajo dejanja z besedami, vzamejo si čas, da razložijo posledice, ki sledijo kršenju pravil. Pri obravnavi posledic ukrepajo ljubeče.¹⁰¹ S takšno vzgojo bodo lahko dosegli cilj, da se bo njihov otrok razvil v čustveno zdravega odraslega človeka (Chapman 2009). V zdravi družini je uveljavljena tudi avtoriteta staršev, vendar v dobro otrok. Takšni starši so predani visokim etičnim in moralnim normam. Predani so vrlinam, kot so dobrota, ljubezen, poštenost, odpuščanje, pokončnost, marljivost in spoštljiv odnos do drugega. Otroci, ki imajo takšne starše, so lahko deležni prednosti življenja (prav tam).¹⁰²

Našemu življenju daje najgloblji pomen ljubezen, ki se ne izrazi v tolikšni meri nikjer drugod kot v partnerstvu in družini (Musek 1995). Discipliniranje otrok ne more biti učinkovito, če otrok ne čuti, da ga starši ljubijo. Kljub šibkim metodam discipline lahko otrok čuti starševsko ljubezen ter se na podlagi tega razvije v zdravega odraslega otroka (Chapman 2009).

V uravnoteženi družini je pomembno, kakšen je odnos otrok do staršev. Otroci naj bi ubogali in bili spoštljivi, vendar se tega morajo naučiti, saj to ni prirojeno. Otrok naj bi začutil, da ga starši ljubijo in da jim je mar za njegovo delo. Z izkušnjo resničnosti pa otrok

---

⁹⁹ Pri tem je pomembno, da ne pride do manipulacije, ki ima lahko uničujoč vpliv.

¹⁰⁰ Popolne družine ni. Družina lahko teži k popolnosti tako, da uveljavlja vrednote in si prizadeva dosegati zastavljene cilje, ki si jih je sama postavila in jih prepozna kot pot k popolnosti.

¹⁰¹ Govorimo o strpni komunikaciji med družinskimi člani, ki obrodi pozitivne učinke.

¹⁰² Upoštevati moramo tudi družbeno dimenzijo oziroma javno mnenje, ki lahko ruši vzgojne cilje staršev.

spozna, da ima vsako dejanje posledice. Ubogljivo ravnanje ima posledice, ki so večinoma pozitivne (prav tam).

Zmožnost spoštovanja otroci razvijejo pozneje, najprej se naučijo ubogljivosti. Otrok lahko spoštuje starše in jim to tudi pokaže, toda šele ko bo razumel, da je bilo vedenje staršev dejansko dobro.¹⁰³ Spoštovanje lahko izrazi z besedami zahvale (prav tam).

Raziskave o otrocih kažejo na kompleksnost njihovega razvoja. Moderne teorije pravijo, da je za razvoj pomembna vloga staršev. Nasprotno nam pokažejo novejša nevropsihološke in psihopatološke raziskave.¹⁰⁴ Danes razumemo razvoj otroka kot posledico treh dejavnikov: otroka samega; konteksta, v katerem se ta razvoj odvija; vpliva staršev (Kompan Erzar 2003).

Psihopatološka teorija temelji na treh principih razvoja (prav tam), to so:

1. kompleksnost starševstva, kjer gre za kompleksen splet različnih dimenzij, a se zavedamo, da neka določena poteza starševstva ni pomembnejša ali prevladujoča od drugih;
2. medsebojna odvisnost, ki temelji na delovanju otroka in staršev ter jih poveže v vzajemni proces;
3. globina in nepovratnost sprememb: zajema spremembe družinskega sistema,¹⁰⁵ spremembe zunaj družine¹⁰⁶ in spremembe v otrokovem notranjem psihičnem dozorevanju, ki imajo vpliv na odvijanje procesa, v katerem imajo starši pomembno mesto, saj so sami del tega.

Podobno kot Chapman tudi Kompan Erzarjeva poudarja, da je pri razvoju otroka pomembna kontrola njegovega vedenja, ki temelji na varnosti; pri tem imamo v mislih vlogo staršev, ki postavijo meje v otrokovem vedenju. Starši naj bi otroka spremljali in disciplinirali.¹⁰⁷ Učili naj bi ga družinskih vrednot, sprejeli njegov zunanji zorn kot in uravnavali njegovo vedenje. Pri tem naj bi bili topli in konsistentni. Postavljali naj bi jasne in razvojni stopnji primerne meje in pravila. Otrok se bo lahko naučil spoznavati posledice svojega vedenja in vpliva na druge, starše in samega sebe. Pri nezdravi psihični kontroli starši manipulirajo z otrokovimi občutki, mu vzbujajo krivdo, nanj psihično pritiskejo in ga

---

¹⁰³ Starši morajo paziti, da so njihova dejanja verodostojna in korektna.

¹⁰⁴ Nevropsihološke teorije zastopajo vidik, da lahko dejanja staršev v destruktivni komunikaciji naredijo veliko škode pri razvoju otroka, ki negativno vpliva na otrokov razvoj in sožitje v družini.

¹⁰⁵ Rojstva, bolezni, konflikti, odvisnosti, ločitve, odhodi.

¹⁰⁶ Šola, vrtec, služba.

¹⁰⁷ Tu ni mišljena trda vzgoja, postavljanje pravil, ki jih morajo upoštevati vsi družinski člani.

ponižujejo.¹⁰⁸ Če otroka vzgajajo tako, da mu vzbujajo občutek sramu, s posesivnostjo in zaščitniško držo, mu povzročajo psihični pritisk. Nasprotno pa zdrava psihična kontrola daje otroku dostop do lastnega občutka identitete in hkrati sposobnost obvladovanja samega sebe, kar povzroča varnost. Tako notranji oziroma psihični kot tudi zunanji oziroma socialni fokus kontrole sta za otroka ključna ter se medsebojno dopolnjujeta (prav tam).

V obdobju adolescence je pomembno, da otrok spozna in na novo vzpostavi odnose s sorodniki.¹⁰⁹ Pomembno je, da spozna svojo družino, različne odnose, skrivnosti in da na ta način najde svoje mesto v družini. Tudi odnosi s sestrami in brati so pomembni, ker predstavljajo most med svetom otrok in odraslih. Zagotavljajo mu varno zavetje, ko odrašča, saj se adolescenti sprostijo, ko pazijo svoje nečake ali ko dražijo mlajše brate in sestre, saj so ob njih lahko otroci in ne nehajo biti odrasli. V tem obdobju je topel stik med brati in sestrami pomemben, ker je podlaga za sodelovanje v odrasli dobi, ko staršev ne bo več in si bodo lahko skupaj sestavili družinsko podobo (prav tam).

Družine v Evropi se pogosto odločajo za enega ali dva otroka. Želijo uresničiti potrebe po neodvisnosti, samouresničitvi, zaposlitvi, kar nato združijo z družinskimi obveznostmi in odgovornostjo. Imajo težko nalogo, saj nimajo nikogar, ki bi jim lahko zagotovil pomoč. Veliko družin se zato odloči za enega otroka, posledica pa je malo rojstev v Evropi (Bajzek 2003).¹¹⁰

Ramšak-Pajk (2012, 7–13) v članku pojasnjuje, da je porod – prihod novorojenca – velika in pomembna življenjska prelomnica za mater in celo družino.¹¹¹

Ličen (2008, 25) v prispevku *Učenje ob življenjskih prelomnicah – biografsko učenje žensk ob doživljanju rojevanja, umiranja* razlaga, da »življenjske prelomnice sprožijo proces biografskega učenja, ki opredeljuje učenje kot bivanjski proces, tesno prepleten s posameznikom in kulturo, v kateri poteka. Vključuje zavestno in voljno učenje ter tudi tiho, nezavedno učenje, somatsko, emocionalno, duhovno in pripovedno učenje.«

---

¹⁰⁸ Takšen način destruktivno vpliva na otroka in ga lahko stigmatizira ali pri njem celo povzroči nevrotično stanje.

¹⁰⁹ Adolescenca je obdobje, ko otrok vstopa v puberteto, pri deklicah okoli 11. leta, pri fantkih okoli 13. leta.

¹¹⁰ Demografski problem je vedno bolj pereč v Sloveniji in vsej Evropi.

¹¹¹ Ob rojstvu otroka se odnosi v družini prestrukturirajo. To je lahko stresno za družinske člane in vpliva na njihovo sožitje.

»Medgeneracijski programi – kot orodje za izmenjavo znanja – lahko vključujejo več generacij, najmanj pa dve, ki nista stični, zaporedni. Tako nastane razmerje, podobno odnosu stari starši-vnuki. Vsebine se lahko nanašajo na njih; npr. mlajši spoznavajo izkušnje starejših. Lahko pa se učijo o svetu, zgodovini ali o nečem, kar je obojim zanimivo. Tretja vrsta programov je skupno delovanje (ekološka gibanja, mirovna gibanja)« (Ličen in Bolčina 2010, 10).

Glede na vloge starejših in mlajših lahko podamo vrste programov:

- starejši so mentorji mlajšim (npr. starejši prostovoljci v šolah kot neformalni svetovalci);
- mlajši so mentorji starejšim;¹¹²
- mlajši in starejši skupaj delujejo v korist skupnosti, se skupaj učijo (npr. ekološko delovanje);
- mlajši in starejši se družijo, pri čemer poteka nenačrtovano učenje (11).¹¹³

»Medgeneracijske skupine lahko nastajajo v vsakem kraju, saj ima vsak kraj svojo zgodovino, ki je za sedanost pomembna. Dogodki iz preteklosti oblikujejo sedanost prek zgodovinskega spomina¹¹⁴. Spoznavanje in raziskovanje dogodkov iz skupne zgodovine mesta ali vasi je posebno zanimiva tema za medgeneracijske skupine. Temelj je povezava: mladi – stari – skupnost. Ta ris tvori družbeni in mentalni prostor za medgeneracijsko učenje« (prav tam).

Med programe medgeneracijskega izobraževanja lahko uvrstimo organizirane izobraževalne dejavnosti, ki so vez med različnimi generacijami. Dejavnost, ki se izvaja, obogati vse vključene. Med vključenimi se poveča medsebojno razumevanje oziroma poznavanje.¹¹⁵ Na ta način se gradi skupnost, ki je trdnejša. Povejmo pa, da medgeneracijsko izobraževanje potrebuje podporo institucije. Ne gre tudi brez motivacije. Medgeneracijsko izobraževanje lahko organizirajo izobraževalne ustanove (ljudske univerze, univerze, šole), politične organizacije, sindikati, društva, kakor tudi karitativne skupine (Karitas, karitativni tabori), naravni parki, turistične organizacije (medgeneracijski turizem) (Bagon idr. 2010, 79). »Pri razvijanju inovativnih praks imajo ključno vlogo izobraževalne ustanove, ki so pripravljene iskati nove poti. Eno izmed področij je tudi medgeneracijsko izobraževanje« (83).

---

¹¹² Na področjih, ki se navezujejo na moderne komunikacijske medije, kot so internet, računalnik in pametni telefoni, so mladi mentorji starejšim.

¹¹³ Npr. medgeneracijski tabori in potovanja.

¹¹⁴ Zgodovinski spomin daje identiteto prebivalcem nekega kraja.

¹¹⁵ Izmenjava informacij in sodelovanje generacij pri prizadevanju za neki cilj pozitivno vplivata na celotno družbo.

V okviru projekta Grundtvig z naslovom *Tandems go!* je Ljudska univerza Ajdovščina vzpostavila mrežo povezav med osnovno šolo, ljudsko univerzo in univerzo. To je predstavljalo okvir za projekt medgeneracijskega učenja. Starejše generacije so vključili v tandeme z osnovnošolskimi učenci. Hkrati je bila izvedena raziskava o medgeneracijskem izobraževanju v lokalnih skupnostih v povezavi z lokalno kulturo, ki je pokazala, da medgeneracijski programi vplivajo na »socializacijo« oziroma medsebojno sprejemanje in zavzetost mlajše in starejše generacije. Poleg oblikovanja znanja in pridobivanja novega vedenja pa gre tudi za spodbujanje starejših k učenju na drugih področjih (79).¹¹⁶

Avtorica Slana (2010) ugotavlja, da je vstop na trg dela za oba spola velika in pomembna prelomnica, ki vpliva na življenje posameznika in družinsko življenje oziroma tudi na sožitje generacij v družini. V prispevku problematizira neenakost spolov na trgu dela in trdi, da so ženske diskriminirane pri obravnavi prošelj in kandidaturi za delovno mesto.

Pišot (2010) poudarja pomen telesne dejavnosti pri soočanju z življenjskimi prelomnicami. Telesno dejavna oseba lažje premaguje stresne situacije, je uspešnejša na intelektualnem in delovnem področju. Lažje se tudi spoprijema z življenjskimi prelomnicami, kot sta starost in soočanje z bolezenskimi težavami, in ima tako več možnosti za dober izid.

Seličeva v prispevku *Socialna podpora in psihosocialni vidik zdravja v lokalni skupnosti* razpravlja o pomenu socialne mreže. Življenjske prelomnice so priložnost za širjenje ali ožjenje socialnega mreženja. Premagovanje stresnih in zdravstvenih težav je povezano s socialnimi mrežami, ki jih ustvarja družina ali posameznik (Selič 2006).¹¹⁷ Zato socialna podpora v lokalni skupnosti pomembno vpliva na razvoj in zdravje posameznika in družine, prav tako pa tudi na sožitje generacij v družini.

Huberjeva (2012, 300–315) v disertaciji z naslovom *Sociološki vidiki mikrozgodovine družinskega življenja v 20. stoletju na periferiji Srednje Evrope: vas Kančevci in Križevci ter njune družine* ugotavlja, da imajo življenjske prelomnice pomembno vlogo pri urejanju življenja v družini in vplivajo na družbeno dinamiko.

Ovsenik in Kozjek 2015 (17–32) sta raziskovala vrednote, pri čemer ju je zanimala moralna odgovornost posamezne generacije in njena duhovna rast. Še posebej sta bila pozorna na to, ali so moralne vrednote generacije Z nadgradnja generacije Y. Namen

---

¹¹⁶ Podoben sistem smo zasledili v Nemčiji, natančneje na Bavarskem, kjer se upokojeni učitelji vključujejo v pomoč otrokom z učnimi težavami.

¹¹⁷ Socialna mreža lahko pozitivno ali negativno vpliva na sožitje v družini.

raziskave je bil opredeliti glavne razlike med vrednotami generacij, da bi lahko pozneje na osnovi rezultatov prispevali k boljšemu sporazumevanju med generacijami. Rezultati so pokazali, da prihaja med vrednotami generacij do zelo pomembne razlike. Moralna odgovornost je pri generacijah sorazmerno homogena in ob ustrezni mediaciji bi medosebna povezanost generacij lahko bila uspešna in bi lahko dosegli sinergične učinke. Pokazale so se tudi razlike v duhovni rasti generacij, ki so pogojene z vplivom sprememb na mišljenje mlajših generacij.

Generacije se razlikujejo v sposobnosti uporabe informacijske tehnologije, kar se kaže v poznavanju sodobnejših tehnologij pri mlajših generacijah. Starejše generacije so bile predane skupnemu delu, mlajšim generacijam je bližje delo posameznika. Slednje razvijajo tudi duhovno dimenzijo. Po predvidevanjih je generacija Z nadgradnja generacije Y, kar je razvidno iz visoke stopnje individualizma, želje po eksperimentiranju in svobode pri delu. »Za boljše odnose v družbi bo potrebno vrednotne razlike preučiti, uskladiti ter generacije motivirati za gradnjo mostov med njimi« (Ovsenik in Kozjek 2015, 17).

Raziskave, ki jih navajamo, posredno opredeljujejo pomen življenjskih prelomnic in sožitja generacij v družini, ki je pogojeno z različnimi okoliščinami in ga lahko preučujemo z različnih vidikov. Zanimivo pa je, da se članki in raziskave ukvarjajo predvsem s težavami, manj pa z dobrimi praksami in rešitvami ter krepitvijo moči družine.

5 SOŽITJE GENERACIJ IN KREPITEV MOČI V DRUŽINI

Življenjske prelomnice, ki so povezane s sožitjem generacij v družini, lahko krepijo moč posameznika, generacij in celotne družine ali pa sprožijo medgeneracijske konflikte. Generacije torej bodisi spodbudijo, da se s konfliktom soočijo in iščejo ustrezne rešitve, bodisi med njimi nastane prepad, ki pogubno vpliva na njihovo sožitje v družini (Mertens 1976, 125). Nollerjeva in Karantzas (2012, 9. pogl.) v poglavju *Conflict in Family Relationships* potrjujeta Mertensove trdive in poudarjata, da se mora družina učiti soočati s konfliktnimi vzorci, za kar mora razviti ustrezne strategije, če hoče razviti dobre odnose in sožitje v družinskem življenju. Avtorja omenjata tudi konflikt glede starševstva, do katerega pride s sorodniki, ki ne upoštevajo pravil, ki jih starša določita v družini.¹¹⁸

V družinskem življenju pride do težav, ko mora posameznik ali družina in njene generacije sprejeti kakšno izmed posledic, do katerih pride zaradi zunanjih družbenih procesov ali samih družinskih članov. Kalliath in drugi (2015) so raziskovali konflikt, do katerega v družini pride na podlagi zunanjih vplivov, kot je delo, in drugih zunanjih dejavnikov. Avtorji ugotavljajo, da so konfliktne situacije v družini tudi povezane z zunanjim okoljem.¹¹⁹

Zdi se, da v današnjih razmerah prihaja do preobremenjenosti človekove zavesti z zahtevami po zavestnem vedenju in hkrati ravnanju. Odziv človekove zavesti na preobremenjenost ob lastni nemoči je patološko delovanje obrambnih mehanizmov, kar je posledica preveč nenormalnih bioloških in psihičnih razmer. Zavest ne deluje s smiselnim ravnanjem, kar je značilno in najbolj raziskano pri patološkem delovanju obrambnih mehanizmov pri zasvojenostih, omamah in nevrozah.¹²⁰ Obrambni mehanizem na preobremenjenost zavesti, ki prevladuje, je še posebej doživljajsko otopavanje (Ramovš 1990). S to trditvijo se strinjajo tudi Fujimoto in drugi (2014), ki so raziskovali konflikt v družini na podlagi vpliva depresije v japonski družini in prišli do podobnih rezultatov.¹²¹

---

¹¹⁸ Do konflikta lahko pride, kadar sorodniki ne spoštujejo pravil, ki so jih postavili starši v svoji družini. Npr. stari starši svojim vnukom dajejo veliko bombonov, kljub temu da so starši količine omejili.

¹¹⁹ Določena težava se lahko z delovnega mesta ali zaradi narave dela prenese v družinsko okolje in vpliva na odnose v družini oziroma je lahko sprožilec konflikta.

¹²⁰ Obrambni mehanizem pred konfliktom v družini je lahko tudi beg v omamo, ki povzroči različne oblike zasvojenosti.

¹²¹ Določene situacije lahko sprožijo depresijo, ki lahko negativno vpliva na družino. Japonska družba ima sicer svoje navade in vrednote, ki lahko v določenih vidikih odstopajo od evropskih, vendar se nam zdi primerjava kljub temu verodostojna.

Sodobna družina ima nalogo, da oblikuje vedenjske vzorce za temeljne medčloveške odnose. Danes se dogaja, da prihaja do krize vzorcev vedenja pri medgeneracijskem prenašanju vrednot v družini. Smer reševanja se kaže v skupinah zakoncev in družin, ki iščejo nove izkušnje. Izkušnje se z izmenjavo v temeljnem medčloveškem odnosu oplajajo in množijo (Ramovš 1995).

V različnih obdobjih življenja so različne človekove razsežnosti različno prednostno dejavne. Posledično se tudi potrebe v življenjskem razvoju različno kažejo. Lahko so skozi vse življenje enako intenzivne, različno intenzivne v posameznih obdobjih ali pa značilne za določeno obdobje življenja. V predporodnem obdobju, v otroštvu in mladosti je močna potreba po telesnem in duševnem razvoju, v srednjih letih so močne potrebe po svobodi odločanja, odgovornosti in plodnem medčloveškem sožitju. V starosti je v ospredju potreba po ohranjanju zdravja in mladostne svežine, po osebem medčloveškem odnosu, po predajanju življenjskih izkušenj ter spoznanj mladi in srednji generaciji, po doživljanju smisla starosti in negi v starostni onemoglosti (Ramovš in Hvalič 2003, 190).

Na človeški ravni so dinamične lastnosti človekova volja do smisla, njegovo spoznanje, zavestno odločanje, duhovna intuicija in ustvarjalnost. Glede na imenovano lahko človek deluje ustvarjalno ali razdiralno. Pomembna je moč osebne izbire, odločitev in delovanje na temelju osebne svobode. Pri človekovem delovanju pa vendarle prevladuje potiska motivacija, ki posameznika potiska skozi življenje (193).

S tem se strinja tudi Korošec (2013), ki razlaga, da je potreba po kompetentnosti in avtonomnosti pri odraslih za notranjo motivacijo svobodna odločitev. Notranja motivacija osebo vodi k iskanju novih znanj in bogatenju življenja. Glasser (2007, 99) pravi, da je notranja motivacija odvisna od potrebe po svobodi, ljubezni, pripadnosti in moči. To naravnost posameznik prejme že ob rojstvu in se ne spreminja.

V evropskih državah lahko zaznamo, da so se odnosi v družini spremenili in izgubili nekdanjo patriarhalno naravnost, v ospredju so pozitivne vzgojne prakse, raven starševske podpore je visoka, starši imajo veliko mero strpnosti in hkrati dopuščajo osebno avtonomijo. Družina vedno bolj izgublja značaj biološke naravne danosti. Posledično prihaja do načina bivanja s pomembnimi drugimi.¹²² Pri tem ni pomembno, ali je otrok

---

¹²² V ospredju so odnosi, izgublja pa se reprodukcijska vloga v pojmovanju, zaradi česar pride do zmanjšanja rodnosti.

potomec staršev ali ne (Hvalič in Ramovš 2003, 124). Življenjska vsebina in smisel skupnega življenja se kažeta v odnosu, kako starši cenijo otroka (Ule 2000, 25).

Starši imajo vedno večjo odgovornost, po drugi strani pa jim zahteve vsakdanjega življenja in družbe onemogočajo, da bi lahko zagotavljali stvari, ki so od njih pričakovane. Prihaja do precepa med lastno družino, službo in ostarelimi starši (Hvalič in Ramovš 2003, 125). Kljub temu pa je to nova priložnost za sinergijo vseh generacij. Nizozemska raziskava je pokazala, da pomoč starih staršev, predvsem babic, lahko olajša varstvo otrok. Avtorji na podlagi raziskave sklepajo, da je pomoč starih staršev zelo pomembna. Odpira tudi možnost, da se starši lažje odločajo za več otrok, če imajo podporo starih staršev, kar pozitivno vpliva na rodnost (Thomese in Liefbroer 2013).

Staranje prebivalstva je danes aktualna problematika. Pri tem želimo opozoriti, da so lahko stari starši tudi komplementarno dopolnilo starševske generacije pri zadovoljevanju potreb otrok in mladine. Dodajmo pa, da je tesen stik med vsemi generacijami zelo pomemben za razvoj sožitja v družini (Hvalič in Ramovš 2003, 125).¹²³ Navedene trditve potrjuje tudi Boudinyjeva (2013), ki se strinja, da je staranje prebivalstva zelo pereče vprašanje. Pri tem moramo upoštevati ohranjanje čustvenih odnosov med generacijami, kajti samo tako lahko pride do medgeneracijskega sožitja v družini.

Juul poudarja, da družina ni umrla.¹²⁴ Danes še vedno živi in ima v več pogledih enak eksistencialni pomen za družinske člane kot nekoč, čeprav so se okoliščine nastanka in vsebina družine spremenile. Spremenila se je tudi družba, ki je na razpotju, ko se kaže potreba po ženski delovni sili v gospodarstvu, kakor tudi potreba po materi v družini (Juul in Jensen 2009).

Jakob Levy Moreno in Zerka Teoman Moreno (2000, 28) razlagata, da v človeški družbi tri dimenzije vplivajo na posameznika, in sicer: vpliv zunanje družbe, sociometrična matrika – položaj posameznika ali skupine v družbi – in družbena realnost.

Tukaj se pojavi vprašanje, kako uskladiti interpretacije, da bodo ob določeni življenjski prelomnici vsi družinski člani in generacije med seboj v produktivnem odnosu. Gre za

---

¹²³ Navedene trditve potrjujeta tudi Hargrave in Anderson, ki poudarjata, da je treba upoštevati življenjski krog od rojstva do starosti ter da je odnos med odraslimi otroci in njihovimi starimi starši pomemben. Prim.: Hargrave, Terry D., Anderson, William T. 1992. *Finishing Well: Aging And Reparation In The Intergenerational Family*. Brunner Mazel, New York.

¹²⁴ Prim.: J. Juul: Familien – nye roller, nye funktioner. V P. Schultz Jørgensen (ur.): *Den sociale dimension i pædagogikken*. Vejle: Kroghs Forlag, 2002 in J. Juul: Fra opdragelse til inddragelse. V *Aschehoughs store babybog*. København: Aschehoughs Forlag, 2001.

situacije, ko si interpretacije posameznikov nasprotujejo in lahko povzročijo medgeneracijski konflikt, v izrednih primerih pa tudi prepad med generacijami v družini ali celo kaos, ki lahko ustvari strah, ta pa povzroči eksistenčni vakuum, kot to stanje definira Frankl (1993, 58). Seveda lahko kaos spodbudi iskanje načinov reorganizacije odnosov v družini in med generacijami, kar lahko produktivno vpliva na sožitje generacij v družini (Ovsenik in Ambrož 2010, 25–31).

Zastopamo tezo, da so življenjske prelomnice različne in imajo različen vpliv tako na posameznika kot tudi na generacije v družini.

Nekatere življenjske prelomnice so povezane z rituali, ki imajo simbolično vlogo in močno vplivajo na posameznika ali skupino oziroma družino in sožitje generacij. Vsak si na podlagi ritualov ustvari svoje interpretacije, obenem pa so močni tudi skupinski konstrukti in interpretacije, ki vplivajo na posameznika in družino oziroma na posamezne generacije. V ritualih, ki so povezani z življenjskimi prelomnicami (Bossard in Boll 1950; Goffman 1967; Wolin in Bennett 1984), lahko prepoznamo in razvijamo teorijo krepite moči, ki jo utemeljuje Saleebey. Saleebey (1992, 97–103) utemeljuje teorijo o opolnomočenju – krepitevi moči v svojem leksikonu moči. Weber (1946, 62) je poudarjal, da »notranja« moč obstaja v kontekstu razumevanja odnosov med ljudmi in ljudi do stvari. Lukes (1994, 44) razlaga, da je moč odvisna od položaja, ki ga oseba zaseda. Kreisberg (1992, 48) pravi, da individualne osebe in družine postavijo v središče vidik moči, ki ga zaznamujeta sodelovanje in vzajemnost. Avtor govori o integrativni moči in »moči z« (angl. »power with«). Pridobivanje lastne moči pomeni povečevanje moči drugih (Kreisberg 1992, 52). Korten (1987, 2. pogl.) govori o generativni moči. Pomen krepite moči je za vsako družino velikega pomena, saj njo in njene generacije krepí za soočanje z različnimi situacijami, ki so posledice življenjskih prelomnic. Naloga socialnega gerontologa je krepiti moč posameznika, generacij in družine, saj notranja moč družini omogoča sožitje. Omenjene teorije potrjujeta tudi Rubin in Earl (2015, 450–454), ki poudarjata, da ima teorija opolnomočenja velik pomen pri razumevanju primera – v našem primeru opolnomočenja ali krepite moči družine.¹²⁵

Življenjske prelomnice bodisi krepíjo moč posameznika ali jo odvzemajo tako njemu kot tudi družini in njenim generacijam. Kadar zaradi teh prelomnic pride do situacije, ki jo posameznik ali skupina – v našem primeru družina in generacije v njej – prepozna kot

---

¹²⁵ Na tem mestu smo starejše teorije krepite moči podkrepili z novejšim virom.

krizno in kot nekaj, kar ogroža existenco posameznika ali celotne družine in ruši sožitje njenih generacij, govorimo o konfliktni situaciji. Mertens (1976, 133) poudarja, da je medgeneracijski konflikt realnost vsake družine, zato je pomembno, da se njene generacije in posamezni družinski člani znajo dobro spoprijemati z njimi. To potrjuje tudi Beutell (2013), ki trdi, da se morajo generacije produktivno soočiti s konflikti, če hočejo doseči sožitje v družini.

Konfliktne situacije lahko vodijo v travmatična stanja (Herman 1997). Ta pa so odvisna od doživljanja posameznika ali skupine ob soočanju z določeno življenjsko prelomnico (Brave Heart 2003). Konfliktne situacije se lahko nanašajo na posameznika ali družine in vplivajo na sožitje generacij v družini (Button 1992). Medgeneracijski konflikti in osebni konflikti vplivajo na sožitje generacij. Nemški sociolog Dahrenodorf (1959, 208) opredeli konflikt kot gonilo napredka. To je bilo utemeljeno tudi v magistrski nalogi *Družina, prostor medgeneracijskega sodelovanja in konflikta* (Görgner 2012, 34–38).

Preučevanje različnih teorij nas privede do ugotovitve, da ima vsaka življenjska prelomnica pozitiven učinek na sožitje generacij v družini, saj krepi moč posameznikov, generacij in celotne družine, hkrati pa tudi negativen učinek, saj vsaka predstavlja težave in preizkušnje, ki družino postavljajo pred dileme, v njej sprožajo konflikte in stresna stanja ter ji odvzemajo moč.

Pojavi se vprašanje o tem, kakšna je v vsem tem vloga socialnega gerontologa. Kako naj ta deluje v primeru, ko se sooča s težavo sožitja generacij v družini? Z navedenimi teorijami smo si ogledali problem z različnih vidikov. Upoštevanje različnih teoretičnih konceptov nam namreč daje celostni pogled na predmet obravnave in težave, ki nastanejo zaradi življenjskih prelomnic in vplivajo na sožitje generacij v družini. Na podlagi teorije in rezultate raziskave bomo opredelili vlogo socialnega gerontologa in podali predloge v zvezi z njegovimi nalogami.

Socialni gerontolog mora biti usposobljen za zaznavanje konfliktnih in posledično travmatičnih okoliščin, imeti teoretično znanje ter dobre komunikacijske sposobnosti, s katerimi lahko udeležence usmerja k raziskovalnemu komunikacijskemu procesu in jim krepi moč, biti mora vodja in pomagati reševati probleme. Torej mora biti sposoben, da se

pridruži ostalim članom družine pri iskanju in soustvarjanju dobrih rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2008,17).¹²⁶

Pri obravnavanju vloge socialnega gerontologa ne smemo prezreti teorij socialnega dela (Hafford-Letchfield 2013; Wilson 2013). Koncepti temeljijo na različnih teorijah, ki nakazujejo dobre rešitve (Shulamit 1995). Omeniti velja tudi »komunikacijsko orodje«, ki ga uporablja socialno delo, to je delovni odnos in izvorni delovni projekt pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2008, 17–24). Prav je, da socialni gerontolog deluje tudi v smeri in v določeni primerih to komunikacijsko orodje uporablja.

Z raziskavo bomo ugotavljali, katere življenjske prelomnice vplivajo na sožitje generacij v slovenski družini, na kakšen način (pozitivno ali negativno) in kako močno vplivajo. Pomagali si bomo tudi s koncepti socialnega dela in podali smernice, kako naj socialni gerontolog pristopi k morebitnim težavam in kako naj z udeleženci v teh težavah išče ustrezne rešitve, ki bodo okrepile moč posameznika, celotne družine in njenih generacij.¹²⁷

---

¹²⁶ Trditev ima temelj v teorijah socialnega dela, točneje v delovnem odnosu, ki ga v socialnem delu imenujemo temeljno orodje.

¹²⁷ V navedenem delu bomo uporabili socialnodelavski pristop, ki temelji na teorijah in konceptih socialnega dela. To je samo en pogled na delo socialnega gerontologa.

6 RAZISKAVA

V disertaciji smo naredili dvoplastno raziskavo.

V prvem delu smo opravili kvantitativno raziskavo, v kateri smo obdelali 79. vprašanje iz anketnega vprašalnika, ki ga je leta 2010 sestavil Inštitut Antona Trstenjaka in na podlagi katerega je opravil raziskavo *Potrebe, zmožnosti in stališča prebivalcev Slovenije, ki so stari 50 let in več*.¹²⁸

V drugem delu smo naredili kvalitativno raziskavo, v kateri smo intervjuvali 60 oseb, in s kvalitativno analizo življenjskih zgodb pridobili rezultate, na podlagi katerih smo lahko odgovorili na raziskovalna vprašanja in potrdili ali zavrnili hipoteze.¹²⁹

6.1 Namen in cilji raziskave

Namen raziskovanja pomena življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini je razumevanje sožitja generacij v družini, na katerega v večji ali manjši meri vplivajo življenjske prelomnice.

Namen raziskave je večplasten:

- z raziskavo pisnih virov o družini z deskriptivno metodo predstaviti dosedanja dognanja o problemu in oblikovati hipoteze, ki smo jih v raziskovalnem procesu potrdili ali ovrgli;
- s kvantitativno obdelavo pridobljenih podatkov v raziskavi Inštituta Antona Trstenjaka identificirati življenjske prelomnice in jih razvrstiti po pomenu za življenje posameznika in družine ter jim pripisali pomen za družinsko sožitje in sožitje generacij v slovenski družini.
- s študijo primerov pripisati pomene in ugotoviti načine interpretacije posameznika in družine ob soočanju z življenjskimi prelomnicami v slovenski družini;
- na podlagi rezultatov v razpravi poskušati opredeliti vlogo socialnega gerontologa pri spremljanju družine.

---

¹²⁸ Raziskava je bila izdelana z osebnim terenskim anketiranjem reprezentativnega vzorca prebivalstva po vsej Sloveniji (Ramovš 2013, 38).

¹²⁹ Z metodo študije primera z instrumentom polstrukturiranega intervjuja smo intervjuvali vsako raziskovano osebo, besedilo smo kodirali in pridobili rezultate.

Cilj našega raziskovanja je raziskati pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini. Prelomnice so pomembni dogodki, ki vplivajo na osebno življenje in življenje celotne družine. Kar nekaj raziskav obravnava pomen življenjskih dogodkov na življenje posameznika, medtem ko na področju medgeneracijskega sožitja in pomena življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini ni zaslediti raziskav.

Razumevanje te tematike je temeljno, saj so življenjske prelomnice nujni spremljevalec vsake družine, ki lahko bogatijo in krepijo moč družine ter odnose med njenimi člani in generacijami. Prav tako pa lahko sprožijo tudi negativne situacije ali celo krizna stanja, ki lahko povzročajo prepad med družinskimi člani in generacijami v slovenski družini.

V disertaciji odgovarjamo na temeljno raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen imajo življenjske prelomnice posameznih družinskih članov za medgeneracijsko sožitje v slovenski družini?

Z raziskavo ugotavljamo, katere življenjske prelomnice vplivajo na sožitje generacij v slovenski družini, na kakšen način (pozitivno ali negativno) in kako močno vplivajo. Na podlagi omenjenega raziskovalnega vprašanja, raziskovanja pisnih virov in dvoplastne raziskave smo si postavili podcilje, ki smo jih v raziskovalnem procesu poskušali uresničiti oziroma raziskati.

Podcilji disertacije so:

- raziskati, katere so najpomembnejše življenjske prelomnice in na katero področje človekovega življenja se nanašajo;
- raziskati, ali člani družine iste življenjske prelomnice doživljajo enako ali različno;
- raziskati, ali oseba v svojem osebnem razvoju in družinskem sožitju vedno enako doživlja določeno življenjsko prelomnico ali se doživljanje z razvojem lahko spreminja;
- raziskati, ali na interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic vpliva mnenje drugih;
- umestiti vlogo socialnega gerontologa v tem problemu;
- opozoriti, da je treba pri obravnavi pomena življenjskih prelomnic upoštevati celotno družino, pri čemer moramo upoštevati njeno zgodovino, navade, čustva in doživljanje.

6.2 Model raziskave

Model raziskave je dvoplasten, sestavljen iz kvantitativne in kvalitativne raziskave. Za ta model smo se odločili zato, da bi poglobljeno raziskali pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini. S kvantitativno raziskavo smo prelomnice identificirali in jih nato razvrstili v skupine glede na človekova življenjska obdobja, s kvalitativno raziskavo pa smo lahko raziskovali, kako posameznik doživljanja življenjske prelomnice in kako te vplivajo nanj ter na sožitje generacij v družini.

6.2.1 Model kvantitativne raziskave

V kvantitativni raziskavi z naslovom *Potrebe, zmožnosti in stališča prebivalcev Slovenije, ki so stari 50 let in več*, ki jo je izvedel IAT – Inštitut Antona Trstenjaka (Ramovš 2013, 39), smo obdelali 79. vprašanje. Vprašanje se je glasilo »Kateri so bili odločilni trenutki ali pomembne prelomnice v vašem dosedanjem življenju?« (503). Odgovori so vsebovali navedbe raziskovanih oseb glede življenjskih prelomnic, s katerimi so se te soočale. Odgovore smo kvantitativno obdelali in dobili rezultate.

Temeljno izhodišče v raziskavi IAT je interdisciplinarno raziskovanje z upoštevanjem celotnega človeka v šestih razsežnostih, te pa so:

- telesna razsežnost, ki upošteva poleg človekovega organizma tudi zunanje materialne pogoje za življenje;
- duševna razsežnost, ki upošteva človekovo mišljenje, emocije, spomin in vedenje;
- duhovna razsežnost, ki upošteva osebno svobodo izbire in odgovornost za svoje odločitve;
- socialna razsežnost, ki upošteva človekovo sožitje z drugimi na mikro- in makroravni;
- razvojna razsežnost, ki upošteva človekovo vseživljenjsko učljivost in predajanje spoznanj in izkušenj drugim;
- bivanjska razsežnost, ki upošteva voljo do smisla v posamezni življenjski situaciji in celostnem življenju (63–179).

Vsaka od zgoraj navedenih razsežnosti človek daje možnost, da lahko zadovoljuje svoje potrebe in se celostno razvija. Skupek vseh razsežnosti je nedeljiva sistemska celota, ki se na ravni osebne svobode kaže v obliki osebnih stališč (43). Tu se soočimo s teorijo

simboličnega interakcionizma; po mnenju MacKinnona (2005) posameznik deluje v določenih okoliščinah, ker zaznava smisel delovanja, na simbolni ravni pa z uporabo jezika kot simbolnega sistema razlaga določene okoliščine.

Vsebinsko izhodišče raziskave IAT je temeljilo na raziskovanju potreb, zmožnosti in možnosti ljudi, kakor jih doživljajo sami v današnjih življenjskih razmerah, ter njihovih stališč, ki so potrebne za krepitev medgeneracijske solidarnosti v družini. To izhodišče nas usmerja v prizadevanje ugotavljanja stanja in konkretnih in razvoja posameznika ter celotne družine (Ramovš 2013, 42).

Metodično izhodišče kvantitativne raziskave, ki jo je izvedel IAT, je bilo »zbrati raziskovalne podatke do skrajnih možnosti kakovostno, z osebnim terenskim anketiranjem reprezentativnega vzorca slovenskega prebivalstva, ki je staro 50 let in več« (prav tam) Vzorec je štel 1800 ljudi in ga je izdelal Statistični urad RS z dvostopenjskim vzorčenjem, tako da je obsegal 200 anketnih okolišev po devet ljudi (prav tam). Vprašanje 79 v anketnem vprašalniku je bilo odprto, to se pravi, da so anketirane osebe prosto naštele prelomnice, ki so se jim zdele pomembne v njihovem življenju.

Vprašalnik in koncept raziskave je obravnavala Komisija Republike Slovenije za medicinsko etiko, ki je izdala soglasje za izvajanje raziskave z utemeljitvijo, da je etično neoporečna.

Življenjske prelomnice, ki so jih navedle raziskovane osebe, smo razvrstili po skupinah, kvantitativno obdelali in dobili naslednjo predpostavko: »Pomen življenjskih prelomnic je v največji meri povezan z družino, družinskim življenjem in sožitjem.«

6.2.2 Model kvalitativne raziskave

Kvalitativni del raziskave je bil izveden z instrumentom polstrukturiranega intervjuja. Intervjuvali smo 60 oseb različnih starosti, poklicev, socialnih statusov in krajev prebivališča v Sloveniji. Ena raziskovana oseba je Slovenka, ki živi v tujini, natančneje v Avstriji, in redno vzdržuje vezi z rojstno družino v Sloveniji. Odločili smo se jo vključiti med raziskovane osebe, saj je tudi njena družina, ki si jo je ustvarila v Avstriji, povezana s Slovenijo. Menimo, da je zanimivo primerjati slovenske družine in sožitje med generacijami ter mešano avstrijsko-slovensko družino s slovenskimi koreninami.

Raziskava je bila izvedena z intervjuvanjem raziskovanih oseb na terenu. Pri raziskavi smo upoštevali etična načela raziskovanja, tako da smo vsako raziskovano osebo seznanili, da je sodelovanje v raziskavi prostovoljno in da lahko intervju kadar koli prekine iz katerega koli razloga. Intervju smo bodisi predvajali ali ga posredovali v pisni obliki, odvisno od tega, kar je želela raziskovana oseba. Posneli smo 45 intervjujev in jih nato po posnetku zapisali. Petnajst oseb je snemanje odklonilo, so pa bili pripravljene dati intervju tako, da smo ga zapisali in jim čistopis njihove življenjske zgodbe oziroma intervjuja posredovali v pregled. Vsem intervjuvanim smo zagotovili anonimnost pri objavi raziskave.

Temeljno izhodišče kvalitativne raziskave je bilo upoštevanje celostnega življenja človeka, ki se kaže na različnih ravneh: upoštevali smo telesno, duševno, duhovno, socialno, bivanjsko in razvojno raven. Zastopanost vseh ravni omogoča pogoje za kakovostno življenje, osebni razvoj in razvoj medgeneracijskega sožitja v družini. Soočanje z življenjskimi prelomnicami posameznika je soodvisno od zastopanosti vseh teh ravni.

Vsebinsko izhodišče kvalitativne raziskave je bilo na podlagi življenjskih zgodb, ki so jih v intervjujih povedale raziskovane osebe, identificirati in pojasniti pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v družini.

S kvantitativno raziskavo smo prelomnice samo identificirali, s kvalitativno raziskavo pa smo tudi pojasnili njihov pomen, njihovo doživljanje in izide situacij, ki so jih prelomnice povzročile in s tem vplivale na pomen za sožitje generacij v družini. Na tem področju nam daje kvalitativna raziskava dodano vrednost in znanstveno poglobljenost.

V kvalitativni raziskavi smo uporabili instrument polstrukturiranega intervjuja. Med intervjuvanjem smo pridobili življenjske zgodbe, ki smo jih kodirali, in nato podatke uredili.

Med kvalitativnim raziskovanjem smo postavili naslednje predpostavke:¹³⁰

- življenjske prelomnice, ki so jih navedle raziskovane osebe, so v največji meri povezane z družino, družinskim življenjem in sožitjem;
- individualno dožemanje življenjskih prelomnic ima velik pomen za sožitje generacij v slovenski družini;

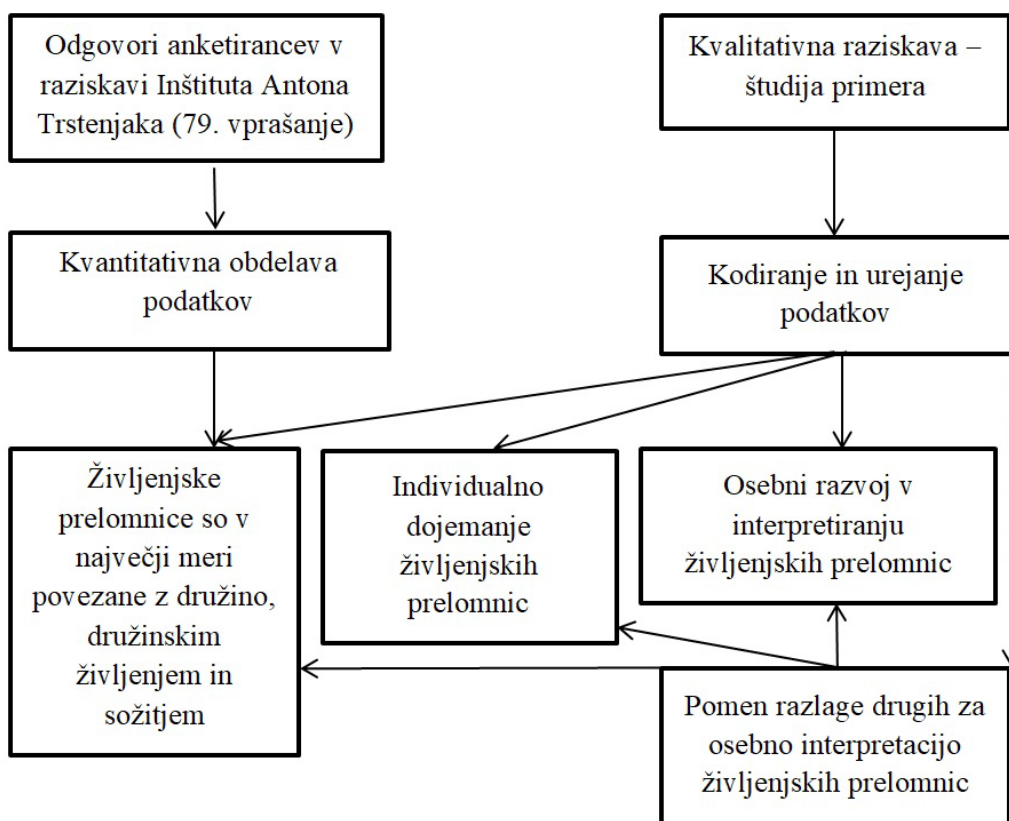
¹³⁰ Nekatere predpostavke so soodvisne, kar je razvidno iz grafičnega prikaza modela raziskave.

- osebni razvoj posameznika in družine je zelo pomemben v interpretacijah in doživljanju življenjskih prelomnic ter ima pomen za sožitje generacij v slovenski družini;
- razlage in izražena mnenja drugih imajo vpliv na osebno interpretacijo življenjskih prelomnic in sožitje generacij v družini.

Kvantitativna in kvalitativna raziskava sta pokazali, da raziskovane osebe največji pomen dajejo družini oziroma življenjskim prelomnicam, povezanim z družino.¹³¹

V kvalitativnem raziskovalnem procesu smo ugotovili, da imajo posameznikovo dožemanje, interpretacija in doživljanje neke življenjske prelomnice pomen za sožitje v družini in posledično sožitje generacij v družini. Prav tako sta dožemanje in interpretacija življenjskih prelomnic odvisna od osebnostnega in družinskega razvoja.¹³²

Slika 3: Grafični prikaz modela raziskave

Vir: Lasten 2017

¹³¹ V obeh raziskavah je največja skupina življenjskih prelomnic, ki so jih navedle raziskovane osebe, pripadala družini in življenju ter dogodkom, ki so povezani z družino in sožitjem v njej.

¹³² Določeno prelomnico lahko v nekem trenutku interpretiramo kot negativno, v procesu razvoja pa se lahko ta spremeni v pozitivno (in obratno).

6.3 Metode raziskovanja

V disertaciji smo uporabili različne metode raziskovanja, ki jih v nadaljevanju prikazujemo v tabelah.

Za preučevanje in raziskovanje smo uporabili kvantitativno in kvalitativno raziskavo. Za tak način raziskovanja smo se odločili zaradi specifičnosti raziskovanega problema. Pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v družini lahko raziskujemo samo tako, da najprej identificiramo življenjske prelomnice, jih kvantitativno obdelamo in nato na podlagi identifikacije dobimo rezultate.

Kvantitativni del raziskave ne pojasnjuje in še ne razreši našega raziskovalnega problema, zato smo v drugem delu prešli na kvalitativno raziskavo. Skupek obeh načinov raziskovanja nam daje želene rezultate, na podlagi katerih lahko odgovorimo na hipoteze in temeljno raziskovalno vprašanje.

Tabela 2: Potek celotne raziskave

1. Analiza primarnih podatkov	Potek raziskave
Kvantitativna raziskava	Kvantitativna analiza podatkov, pridobljenih od Inštituta Antona Trstenjaka; tematska analiza
Kvalitativna raziskava	Študija primerov – »Multiple Case Study«; oblikovanje kvalitativnih raziskovalnih vprašanj; kodiranje delno strukturiranih intervjujev in rezultati
	Poročilo in interpretacija rezultatov obeh raziskav
	Primerjava z referenčnimi raziskavami

Vir: Lasten 2017

6.3.1 Opis metod

1. V prvem delu disertacije smo uporabili deskriptivno metodo raziskovanja pisnih virov. Preučevanje pisnih virov nam je omogočilo vpogled v zgodovinsko perspektivo problema in ugotovitev, kaj je na tem področju že raziskano in kako so se razvijale teorije, ki obravnavajo tematiko. Na podlagi pisnih virov smo oblikovali hipoteze, ki smo jih nato preverili ter jih potrdili ali ovrgli.

2. Kvantitativna obdelava podatkov, ki jih je zbral Inštitut Antona Trstenjaka v referenčni slovenski raziskavi *Potrebe, zmožnosti in stališča prebivalcev Slovenije, ki so stari 50 let in več* (Ramovš 2013, 39). Obdelali smo 79. vprašanje iz anketnega vprašalnika, ki se je glasilo »Kateri so bili odločilni trenutki ali pomembne prelomnice v vašem dosedanjem življenju?« (503). Raziskava je bila izdelana z osebnim terenskim anketiranjem reprezentativnega vzorca prebivalstva po vsej Sloveniji. Načrtovani vzorec je vključeval 1800 ljudi, od tega je bilo veljavnih odgovorov 1047 (38). Raziskava vsebuje neobdelane rezultate, ki so povezani z našo temo. Rezultate ankete smo kvantitativno obdelali in življenjske prelomnice razvrstili v skupine glede na pomembnost.
3. Študija primerov – raziskovali smo, s katerimi prelomnicami so se spoprijemale raziskovane družine in kako so te vplivale na sožitje generacij v družini. Naš raziskovalni instrument je bil polstrukturirani intervju. Rezultate študije primera smo primerjali z rezultati kvantitativno obdelanih podatkov 79. vprašanja iz raziskave Inštituta Antona Trstenjaka.
4. Rezultate raziskave smo primerjali z referenčnimi raziskavami, kar je zagotovilo znanstveno verodostojnost. Na podlagi kompleksnih rezultatov smo izdelali model, ki nazorno pokaže pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini in podali odgovor na temeljno raziskovalno vprašanje.
5. Podatki so prikazani tabelarično. Izračunane so absolutne (f) in odstotne (f%) frekvence. Za preizkušanje odvisnih zvez med spremenljivkami je uporabljen χ^2 -preizkus.

6.4 Hipoteze, njihovo testiranje in raziskovalna vprašanja

Hipoteze smo preverjali v procesu raziskovalnega dela. Najprej smo z raziskavo pisnih virov preverjali dognanja drugih raziskovalcev in jih primerjali z našim raziskovanjem ter iskali sinergične učinke oziroma kompatibilnost in odstopanja. Raziskovanje pisnih virov je bila podlaga za oblikovanje raziskovalnih vprašanj in hipotez. Raziskovalna vprašanja smo s kvalitativnim raziskovalnim procesom pojasnili, hipoteze pa na podlagi kvantitativne in kvalitativne raziskave potrdili ali ovrgli.

V kvantitativnem raziskovalnem procesu smo identificirali življenjske prelomnice, jih razvrstili v skupine, ki opredeljujejo posamezne ravni človekovega življenja, in ugotavljali, katere življenjske prelomnice imajo pomen za sožitje generacij v slovenski družini. Čeprav

smo te prelomnice lahko identificirali, nismo mogli zagotoviti dokončnega rezultata glede njihovega pomena za sožitje generacij, saj kvantitativno raziskovanje ne seže v globine dojemanja posameznikov in problema, zato smo to raziskali s kvalitativno raziskavo, ki je dala relevantne rezultate.¹³³

Določili smo naslednje hipoteze:

- H1: Ljudje pripisujejo največji pomen življenjskim prelomnicam, ki so povezane z družino, družinskim življenjem in sožitjem v družini.
- H2: Družinski člani istim življenjskim prelomnicam pripisujejo različen pomen.
- H3: V razvoju sožitja generacij v družini se interpretacija in doživljanje življenjske prelomnice pri isti osebi lahko spreminjata.
- H4: Razlage in izražena mnenja drugih vplivajo na osebno interpretacijo življenjskih prelomnic.

6.4.1 Način preverjanja posameznih hipotez in raziskovalnih vprašanj

Za preučevanje in preverjanje posameznih hipotez smo uporabili naslednje metode:

- Pri H1 želimo na podlagi raziskovanja ugotoviti, da je družina, sožitje znotraj nje in njeno delovanje najpomembnejše za večino raziskovanih oseb. H1 bomo preverjali s kvantitativno raziskavo, ki vsebuje reprezentativen vzorec za vso Slovenijo. Rezultate kvantitativne raziskave bomo primerjali z rezultati kvalitativne raziskave in jih preverili.
- Pri H2 želimo na podlagi študije primerov identificirati problem, s katerim se soočajo posameznik, družina in generacije v družini. Predvidevamo, da lahko isto prelomnico družinski člani interpretirajo različno, kar vpliva na sožitje generacij v družini. Upoštevati moramo enkratnost in svobodo vsakega družinskega člana, njegova čustva in njegovo doživljanje.

Življenjske prelomnice lahko primerjamo s križiščem, na katerem je odločilna posameznikova svobodna usmeritev. S hipotezo H2 želimo dokazati enkratnost posameznika in njegovo svobodo pri dojetanju in doživljanju življenjskih prelomnic. Življenjske prelomnice niso usoda s točno določenim izidom, temveč situacije, ki človeka

---

¹³³ S kvalitativno raziskavo smo nadgradili kvantitativno raziskavo in dobili relevantne rezultate.

spodbudijo k delovanju, od njegove odločitve pa je odvisno, ali bo to delovanje pozitivno ali negativno.

- Pri H3 želimo s kvalitativno raziskavo – z metodo študije primerov – ugotoviti, ali se lahko način, kako posameznik in družina interpretirata ter doživljata določene življenjske prelomnice, spreminja z razvojem in napredkom.¹³⁴ Predvidevamo, da prelomnice človekovega življenja ne določajo dokončno, ampak mu omogočajo osebno rast in razvoj oziroma ga k temu spodbujajo.
- Pri H4 bomo s kvalitativno raziskavo preverjali življenjske prelomnice, povezane s sožitjem generacij v družini, in ugotavljali, ali mnenje drugih vpliva na interpretacijo in doživljanje teh prelomnic.¹³⁵ Z dokazovanjem H4 želimo pojasniti, v kolikšni meri je interpretacija življenjskih prelomnic odvisna od drugih.

V kvalitativnem raziskovalnem procesu smo določili naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Katere življenjske prelomnice so spremljale intervjuvane osebe?

Kvalitativna raziskava je sestavljena iz polstrukturiranih intervjujev. Ti vsebujejo življenjske zgodbe, na podlagi katerih smo identificirali življenjske prelomnice, jih kodirali, razvrstili v skupine in ovrednotili.

2. Kaj so jim navedene življenjske prelomnice prinesle dobrega?

To vprašanje raziskovane osebe spodbuja, da v navedenih življenjskih prelomnicah poiščejo pozitivne točke, trenutke in doživljanja. Ti rezultati nam omogočajo razumevanje interpretacije in doživljanja posameznih življenjskih prelomnic in posledično njihov pomen za sožitje generacij v družini.

3. Kaj so jim navedene življenjske prelomnice prinesle slabega?

S tretjim vprašanjem raziskovane osebe sprašujemo o negativnih vplivih življenjskih prelomnic na njihovo doživljanje ali interpretacijo. Prelomnice lahko namreč povzročijo krizno stanje, motnje v povezanosti družinskih članov, odtujenost, v najhujših primerih, v katerih se člani družine ne morejo soočiti s konfliktno situacijo, pa tudi popoln propad

---

¹³⁴ Oseba lahko najprej življenjsko prelomnico doživi kot grožnjo, v procesu osebne rasti pa se lahko njeno mnenje, doživljanje in identifikacija spremenijo, zato jo začne prepoznavati kot dobro. Enako velja tudi za celotno družino in sožitje generacij v njej.

¹³⁵ Gre za razmišljanje o tem, kaj bodo rekli drugi, če bo npr. družinski član šel na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico. Zaradi javnega mnenja lahko družina trpi ob prisotnosti nezdravljenega psihiatričnega bolnika. Odnosi se lahko porušijo. Če bi javno mnenje bilo drugačno, bi bile možnosti za nadaljnjo gradnjo odnosov in sožitja v družini.

oziroma ločitev med družinskimi člani in generacijami. Poudarjena je posameznikova svobodna volja interpretiranja življenjske prelomnice.

4. Kakšen pomen so navedene življenjske prelomnice imele za sožitje generacij v družini?

Četrto raziskovalno vprašanje je temeljnega pomena pri raziskovanju in reševanju našega problema. Interpretacija in doživljanje življenjskih prelomnic imata vpliv na sožitje v družini in med generacijami. Raziskovane osebe smo spodbudili, da so opisali, kakšen vpliv so imele življenjske prelomnice na sožitje generacij v njihovi družini. Rezultati nam omogočajo osvetlitev in razumevanje problema, povezanega z interpretacijo, doživljanjem in vplivom življenjskih prelomnic na sožitje generacij v družini.

5. Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za soočanje z življenjskimi prelomnicami in sožitje generacij pri raziskovanih osebah?

Peto vprašanje pojasnjuje pomen mnenja drugih oziroma javnega mnenja za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic. Z raziskavo dokazujemo, da mnenje drugih vpliva na interpretacijo in doživljanje prelomnic, ki so povezane s sožitjem med člani družine in sožitjem njenih generacij.¹³⁶ Podlago za to lahko najdemo v literarnih virih, ki opredeljujejo človeka kot socialno bitje oziroma bitje odnosov (Krajnc 2014, 8–20).

6.5 Kvantitativna analiza podatkov

Vprašalnik, na podlagi katerega smo dobili podatke, ki so bili podlaga za kvantitativno raziskavo, je izdelal Inštitut Antona Trstenjaka. Za naše raziskovanje je bilo relevantno 79. vprašanje. Omenjeni inštitut je leta 2010 opravil obsežno raziskavo, ki obravnava potrebe, zmožnosti in stališča prebivalcev Slovenije, ki so stari 50 let in več. Izdelana je bila z osebnim terenskim anketiranjem reprezentativnega vzorca prebivalstva po vsej Sloveniji. (Ramovš 2013, 38).

---

¹³⁶ Primer: javno mnenje sporoča, da bo izid zdravljenja raka negativen. Kljub prizadevanjem obolelega in njegovih družinskih članov za odpravo bolezni, ostajajo dvomi in strah, ki negativno vplivajo na obolelo osebo in vso družino.

Tabela 3: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na veljavnost odgovorov na 79. vprašanje

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ	
	f	f %	F	f %	F	f %
Veljaven odgovor na 79. vprašanje	356	82,4 %	535	87,0 %	891	85,1 %
Brez odgovora na 79. vprašanje	76	17,6 %	80	13,0 %	156	14,9 %
SKUPAJ	432	100,0 %	615	100,0 %	1047	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Na 79. vprašanje je odgovorilo 1047 oseb, od tega je bilo 891 veljavnih odgovorov, kar je 85,1 odstotka, in 156 neveljavnih odgovorov, kar je 14,9 odstotka. Za nas so relevantni le veljavni odgovori, zato naši rezultati temeljijo na vzorcu 891 anketiranih oseb.

Tabela 4: Kvantitativna analiza podatkov

2. Kvantitativna analiza podatkov	
	Pridobljeni podatki anketirancev v anketi: IAT
	Kvantitativna obdelava podatkov
	Vrednotenje rezultatov
	Kvantitativno poročilo

Vir: Lasten 2017

Anketirani so v vprašalniku navedli različno število življenjskih prelomnic.

Na 79. vprašanje v anketnem vprašalniku je odgovorilo 891 anketiranih oseb, ki so skupaj navedle 1546 življenjskih prelomnic oziroma identifikacij življenjskih prelomnic.

Tabela 5: Število anketiranih oseb in število vseh navedenih prelomnic

Število anketiranih	891
Število vseh navedenih prelomnic	1546

Vir: Lasten 2017

Anketirani so v vprašalniku navedli različno število življenjskih prelomnic. Nekateri navajajo samo eno življenjsko prelomnico, drugi več.

Tabela 6: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic

Število navedenih prelomnic	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ	
	F	f %	F	f %	F	f %
1 prelomnica	187	52,5 %	272	50,8 %	459	51,5 %
2 prelomnici	101	28,4 %	161	30,1 %	262	29,4 %
3 prelomnice	56	15,7 %	72	13,5 %	128	14,4 %
4 prelomnice	9	2,5 %	23	4,3 %	32	3,6 %
5 prelomnic	3	0,8 %	6	1,1 %	9	1,0 %
6 prelomnic	0	0,0 %	1	0,2 %	1	0,1 %
SKUPAJ	356	100 %	535	100 %	891	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Rezultati kažejo, da je 51,5 odstotka anketiranih oseb prepoznalo kot pomembno samo eno življenjsko prelomnico, in sicer 50,8 odstotka žensk in 52,5 odstotka moških. V celotnem vzorcu delež anketiranih oseb, ki so navedle dve življenjski prelomnici, znaša 29,4 odstotka, in sicer 30,1 odstotka žensk in 28,4 odstotka moških. Tabela kaže, da se odstotek anketiranih oseb, ki navajajo večje število življenjskih prelomnic, postopno zmanjšuje.

Tabela 7: Število in delež anketiranih oseb po spolu

Spol	Število anketiranih	Delež anketiranih
Moški	356	40,0 %
Ženski	535	60,0 %
SKUPAJ	891	100 %

Vir: Lasten 2017

Na 79. vprašanje je podalo veljaven odgovor 891 oseb, od tega je bil ženski spol zastopan s 60 odstotki, moški pa s 40 odstotki. To je pomembno za odstotkovni izračun življenjskih prelomnic po spolu.

Število navedenih življenjskih prelomnic je različno glede na spol. Odstotkovni delež smo prikazali v tabeli 8.

Tabela 8: Število in delež navedenih življenjskih prelomnic po spolu

Spol	Število prelomnic	Delež prelomnic
Moški	608	39,3 %
Ženski	938	60,7 %
SKUPAJ	1546	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Iz tabele je razvidno, da so ženske navedle 60,7 odstotka, moški pa 39,3 odstotka vseh prelomnic.

6.5.1 Razvrstitev življenjskih prelomnic po skupinah

Ker so anketiranci navajali različne prelomnice, smo te sistemsko razdelili po skupinah glede na doživljanje posameznih življenjskih obdobij ali življenjskih situacij. Podlaga za razdelitev je upoštevanje družinskega življenja v preteklosti in sedanjosti.

Kot smo omenili že v uvodu, avtorici Maynes in Waltner (2012) navajata, da je družina institucija z dinamično zgodovino, ki sega več tisoč let v preteklost, in da se je življenje v njej spreminjalo glede na kulturo in čas.

Zgodovinske teorije nam pomagajo razumeti, kako so se družina, člani in generacije spoprijemali s prelomnicami (Evans-Campbell 2008). Vse to velja tudi za osebe, ki so sodelovale v naši raziskavi.

Glede na dinamiko življenja in življenjska obdobja smo prelomnice razdelili v naslednje skupine: družina, življenjske krize, kariera in poklicna dejavnost, osamosvojitve, soočanje s starostjo in trenutki moči. V raziskavi je bilo tudi nekaj nerazumljivih oziroma nejasnih odgovorov ali pa nekateri sploh niso odgovorili na vprašanje, zato smo te uvrstili v skupino »drugo«.

Tabela 9: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »družina«

DRUŽINA	Izbira partnerja in poroka
	Rojstvo otroka
	Ureditev doma
	Drugi prelomni dogodki v družini

Vir: Lasten 2017

Izbira partnerja je temeljna življenjska prelomnica, vezana na družino. Če se partnerja ujemata in ju veže ljubezen, je izpolnjen predpogoj za ustanovitev družine. Poroka je potrditev partnerske zveze, ki temelji na ljubezni in vzajemnosti.

Rojstvo otroka družino identificira kot družino. V statističnem pomenu družino opredeljuje skrb za mladoletno osebo oziroma otroka enega ali obeh partnerjev (Reiner 1993).

Dom – bodisi v obliki stanovanja bodisi hiše – predstavlja skupen prostor, v katerem družina živi, zato je njegova ureditev za družino zelo pomembna.

Raziskovane osebe so navajale tudi druge prelomne dogodke v družini, kot so ljubezen, povezanost, zvestoba, vzajemna pomoč idr. Vse te prelomnice smo identificirali kot druge prelomne dogodke, povezane z družino.

– *Življenjske prelomnice iz skupine »življenjske krize«*

Življenjske krize spremljajo vsakega človeka, zato je skupina življenjskih prelomnic, ki identificira te krize, zelo pomembna. Družinsko življenje je povezano z omenjeno skupino na različnih ravneh. Včasih življenjske krize bolj vplivajo na družinsko življenje, drugič manj.

V tabeli 10 predstavljamo življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »življenjske krize«.

Tabela 10: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »življenjske krize«

ŽIVLJENJSKE KRIZE	Bolezen
	Izguba službe
	Ločitev
	Nezmožnost imeti otroka
	Nesreča
	Otrok s posebnimi potrebami
	Smrt
	Soočanje z odvisnostjo
	Zapor
	Doživljanje vojne

Vir: Lasten 2017

Raziskovane osebe so kot življenjsko prelomnico navedle tudi smrt. Ker je ta eden od zagotovo neizogibnih življenjskih dogodkov, nosi velik pomen in je tudi najpogosteje zastopana.

Druga najbolj zastopana življenjska prelomnica iz skupine življenjskih kriz je bolezen, ki je običajno nepredvidljiva. Ljudje vseh generacij v današnjem času veliko dajo na telesno kondicijo in se zdravo prehranjujejo, da bi se v čim večji meri izognili bolezni. To je pozitivno, vendar včasih kljub vsem prizadevanjem pride do bolezni, ki povzroči življenjsko krizo, s katero se je treba soočiti. Pri nekaterih kroničnih boleznih, kot je sladkorna bolezen, sta telesna vadba in zdrava prehrana nujna (Povše 2010, 74–76).

Tudi preostale življenjske prelomnice, ki so jih anketirani označili za življenjske krize, so pomembne tako za posameznike kot tudi vse generacije v družini. Vsako od njih bomo predstavili in jo podrobneje opisali.

– *Življenjske prelomnice iz skupine »kariera in poklicna dejavnost«*

V to skupino spadajo različne življenjske prelomnice, ki pomembno vplivajo na družinsko življenje in sožitje generacij v družini.

V tabeli 11 navajamo tiste, ki so jih navedle raziskovane osebe.

Tabela 11: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »kariera in poklicna dejavnost«

KARIERA IN POKLICNA DEJAVNOST	Družbena angažiranost
	Izbira poklica
	Menjava službe
	Prevzem kmetije
	Služba
	Šolanje in dokončanje šolanja

Vir: Lasten 2017

Šolanje in izbira poklica sta življenjski prelomnici, ki sta pomembni za posameznika in tudi za splošno sožitje v družini. Družina mora otroka pripraviti na življenje in šolanje; izbira poklica je pomemben korak, ki osebo vodi do samostojnosti.

Tudi prevzem kmetije je pomembna prelomnica, saj od človeka zahteva odgovornost razumnega gospodarjenja. Prenos kmetije z generacije na generacijo običajno poteka več desetletij ali celo stoletij zapored.

Služba, menjava službe in družbena angažiranost imajo velik pomen tako za osebno rast kot posledično tudi za sožitje v družini in med generacijami v njej, zato jih bomo v nadaljevanju podrobneje obdelali.

Vse življenjske prelomnice, povezane s kariero in poklicem, so pomembne za posameznika in vplivajo tudi na odnose v družini in medgeneracijsko sožitje.

– *Življenjske prelomnice iz skupine »osamosvojitvev«*

Osamosvojitvev je pomembna v življenju posameznika in družine na splošno. Naloga staršev je, da svojega otroka pripravijo na samostojno življenje. Nekatere družine so pri tem bolj uspešne, druge nekatere manj, vse pa jo morajo opraviti, saj je od tega odvisna prihodnost otrok.

V tabeli 12 smo predstavili življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »osamosvojitvev« in so jih raziskovane osebe navedle v kvantitativni raziskavi.

Tabela 12: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »osamosvojitvev«

OSAMOSVOJITEV	Odhod od doma
	Osamosvojitvev otrok
	Preselitev v drug kraj
	Samostojno življenje
	Selitev v tujino
	Vojaščina

Vir: Lasten 2017

Samostojno življenje in osamosvojitvev otrok sta pomembni prelomnici, ki kažeta na poslanstvo družine, da otroke pripravi na samostojno življenje.

Odhod od doma, preselitev v drug kraj in selitev v tujino nakazujejo odhod iz primarne družine in ureditev samostojnega življenja in/ali ustanovitev lastne družine.

Vojaščina kot življenjska prelomnica pa nakazuje pot v odgovornost in osebno osamosvojitvev.

Vse navedene prelomnice bomo podrobneje obravnavali v nadaljevanju.

– *Življenjske prelomnice iz skupine »soočanje s starostjo«*

Skupina življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »soočanje s starostjo«, je pomembna tako za posameznika kot tudi za sožitje v družini in med generacijami.

Raziskovane osebe so navedle življenjske prelomnice, ki jih predstavljamo v tabeli 13.

Tabela 13: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »soočanje s starostjo«

SOOČANJE S STAROSTJO	Odhod v dom za stare ljudi
	Onemoglost in staranje
	Upokojitev
	Vnuki oz. postati stari starš

Vir: Lasten 2017

Upokojitev je prelomnica, s katero se konča aktivna zaposlitev oziroma aktivno delovno obdobje. Upokojena oseba uživa pokojnino, ki si jo je zaslužila s preteklim delom.

Rojstvo vnukov oziroma postati stari starš je življenjska prelomnica, ki jo raziskovane osebe navajajo z veseljem in optimizmom. Vnuki v življenje vnašajo nov zagon in tudi različne oblike dejavnosti, ki jih stari starši počnejo, ko se ukvarjajo z vnuki.

Onemoglost in staranje ter odhod v dom za stare ljudi sta prelomnici, ki kažeta na posledice starosti. Človek ne more več opravljati dejavnosti, ki jih je v mladih in srednjih letih še lahko.

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »soočanje s starostjo«, nam pomagajo razumeti doživljanje staranja in dejavnosti, ki jih osebe v tretjem življenjskem obdobju opravljajo. To obdobje je lahko zelo lepo in koristno, če ga ljudje znajo osmisliti.

– *Življenjske prelomnice iz skupine »trenutki moči«*

V skupino življenjskih prelomnic, ki ustvarjajo trenutke moči, spadajo tiste, ki nas navdajajo z zadovoljstvom in notranjo močjo. Aktiviranje notranjih resursov, ki nas krepijo, je pomembno za vsakega človeka.

V tabeli so prikazane življenjske prelomnice, ki so jih navedle raziskovane osebe in sestavljajo skupino »trenutki moči«.

Tabela 14: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »trenutki moči«

TRENUTKI MOČI	Ozdravitev
	Sprememba pogleda na življenje
	Ustvarjanje in stvaritve

Vir: Lasten 2017

Ozdravitev je pomembna življenjska prelomnica, ki sproža pozitivna čustva in človeka krepi. Ker predstavlja zmago nad boleznijo, prinaša posebno zadovoljstvo.

Ustvarjanje in stvaritve so povezane z delovnimi in ustvarjalnimi uspehi, do katerih lahko pride v družini, na delovnem mestu, lahko pa gre za dodatne dejavnosti, kot so hobiji ipd.

Življenjske prelomnice, ki zaznamujejo trenutke moči, so pomembne za posameznika in za sožitje v družini ter med generacijami.

– *Življenjske prelomnice iz skupine »drugo«*

Nekaj navedkov iz kvantitativnega dela raziskave nismo mogli uvrstiti v nobeno od zgoraj navedenih skupin prelomnic, zato smo določili skupino »drugo«, ki jo predstavljamo v tabeli 15.

Tabela 15: Prikaz življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »drugo«

DRUGO	Brez življenjske prelomnice
	Drugo
	Ni odgovoril

Vir: Lasten 2017

Ker so bile določene osebe zajete v statistiko, vendar na naše vprašanje niso odgovorile, smo jih uvrstili v skupino »drugo«. Sem smo uvrstili tudi primere, ko so raziskovane osebe navedle, da nimajo življenjskih prelomnic.

V to skupino spada še razdelek »drugo«, ko je raziskovana oseba podala odgovor, ki se ne ujema z vprašanjem in v bistvu ni identificirala prelomnice (tak primer je bil npr. odgovor *mir*). Ker odgovora nismo mogli razvrstiti v nobeno od zgoraj navedenih skupin, smo jih uvrstili sem.

Statistično najbolj zastopana je skupina življenjskih prelomnic, povezanih z družino. Tudi druge skupine prelomnic lahko imajo posredno ali neposredno povezavo z družino, ker omogočajo življenje in razvoj v družini oziroma vplivajo na družinsko dinamiko.

Družina ni umrla.¹³⁷ Danes še vedno živi in ima v več pogledih velik eksistencialni pomen za družinske člane kot tudi za razvoj družbe. Okoliščine nastanka in vsebine družine ter družinskega življenja so se skozi zgodovino spreminjale. Spremenila se je tudi družba, ki je na razpotju, saj se v moderni družbi kaže potreba po ženski delovni sili v gospodarstvu in javni upravi na eni strani, na drugi strani pa potreba po materi v družini (Juul in Jensen 2009), kar smo omenili v petem poglavju. Podobne rezultate kaže naša raziskava.

Posamezne življenjske prelomnice smo razvrstili v določene skupine, jih prešteli in izračunali statistično vrednost oziroma odstotke. Vrednosti, izražene v odstotkih, nam pokažejo, kako pogosto je bila posamezna življenjska prelomnica omenjena.

S tabelo prikazujemo število in delež življenjskih prelomnic po spolu glede na število vseh navedenih prelomnic.

6.5.2 Rezultati in interpretacija

Tabela 16: Število (f) in strukturni odstotki (f %) navedenih prelomnic po spolu v posamezni skupini

Skupine	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ	
	f	f %	F	f %	f	f %
Družina	308	50,7 %	436	46,5 %	744	48,1%
Življenjske krize	93	15,3 %	234	24,9 %	327	21,2 %
Kariera in poklicna dejavnost	81	13,3 %	77	8,2 %	158	10,2 %
Osamosvojitve	41	6,7 %	81	8,6 %	122	7,9 %
Soočanje s starostjo	38	6,3 %	57	6,1 %	95	6,1 %
Trenutki moči	19	3,1 %	11	1,2 %	30	1,9 %
Drugo	28	4,6 %	42	4,5 %	70	4,5 %
SKUPAJ	608	100,0 %	938	100,0 %	1546	100,0 %

Vir: Lasten 2017

¹³⁷ Prim.: J. Juul: Familien – nye roller, nye funktioner. V P. Schultz Jørgensen (ur.): *Den sociale dimension i pædagogikken*. Vejle: Kroghs Forlag, 2002 in J. Juul: *Fra opdragelse til inddragelse*. V *Aschehoughs store babybog*. København: Aschehoughs Forlag, 2001.

Tabela prikazuje število in odstotkovni prikaz življenjskih prelomnic v okviru števila vseh prelomnic, ki so jih navedli anketirani, kar pomeni, da je lahko znotraj ene skupine anketirana oseba podala več življenjskih prelomnic.¹³⁸

Statistično najbolj zastopana je skupina življenjskih prelomnic, ki se navezujejo na družino, in sicer obsega kar 48,1 odstotka vseh navedenih prelomnic. Iz števila navedenih prelomnic glede na spol v posamezni skupini je razvidno, da so življenjske prelomnice v skupini »družina« pri ženskah zastopane s 46,5 odstotka, pri moških pa s 50,7 odstotka. Rezultati kažejo, da se zdi družina obema spoloma zelo pomembna in temeljna za življenje ter osebni razvoj. Tudi preostale skupine življenjskih prelomnic imajo posredno ali neposredno povezavo z družino, ker omogočajo življenje in razvoj v družini oziroma vplivajo na družinsko dinamiko.

Odstotek zastopanosti kaže, da je najpomembnejša družina oziroma prelomnice, ki so z njo povezane. Te imajo velik pomen za sožitje generacij v slovenski družini.

Na drugem mestu je skupina prelomnic, povezanih z življenjskimi krizami, in sicer z 21,2 odstotka; pri ženskah je ta skupina zastopana s 24,9 odstotka, pri moških pa s 15,3 odstotka glede na število vseh podanih življenjskih prelomnic po spolu. Življenjske krize pustijo pečat v življenju posameznika in imajo pomen za sožitje generacij v družini. Statistični podatki kažejo, da življenjske prelomnice, povezane s krizami in težkimi dogodki, ženske navajajo pogosteje kot moški.

Življenjske prelomnice, ki označujejo kariero in poklicno dejavnost, so povezane s šolanjem in njegovim zaključkom, izbiro poklica in službo ter so zastopane z 10,2 odstotka. Izobrazba in poklic sta pomembna dejavnika, ki zagotavljata gnotne dobrine za življenje v družini, obenem pa krepiata moč posameznika, če je ta zadovoljen s poklicem in delovnim okoljem. Kariera in poklicna dejavnost je pri moških zastopana z 13,3 odstotka, pri ženskah pa z 8,2 odstotka glede na število podanih življenjskih prelomnic po spolu. Vzrok, zakaj je ta skupina nekoliko bolj izražena pri moških kot pri ženskah, je mogoče razložiti na podlagi različnih pogledov in teorij. Feministične teorije bodo razlagale, da je ženska zapostavljena in odrinjena (Long 2012, 1. pogl.), spet druge pa bodo ovrednotile vlogo ženske in matere v družini (Contreras in Poole 2011, 10–15).

---

¹³⁸ Ena anketirana oseba je lahko podala več prelomnic, ki smo jih uvrstili v eno skupino. Deleži v tabeli ne predstavljajo odstotkov glede na število anketiranih, temveč odstotke glede na število vseh navedenih prelomnic.

Slednje lahko pojasni tudi dejstvo, da je v zgodovini družinskega življenja moški bil tisti, ki je skrbel za materialno stanje družine (Goody 2003).

Skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo osamosvojitve, ima skupno odstotkovno vrednost 7,9 odstotka in zaseda četrto mesto. Iz tega sklepamo, da je osamosvojitve pomemben dejavnik človekovega življenja, ki lahko izboljša ali poslabša kakovost sožitja generacij v družini. To bomo še raziskali in pojasnili s kvalitativno metodo. Pri ženskah je ta skupina življenjskih prelomnic zastopana z 8,6 odstotka, pri moških pa s 6,7 odstotka. Odstotek življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitve« je torej večji pri ženskah.

V naslednjo skupino spadajo prelomnice, ki so povezane s staranjem; predstavljajo 6,1 odstotka vseh navedenih prelomnic. Delež teh navedenih življenjskih prelomnic, ki so jih navedle ženske (6,1 odstotka), je podoben deležu tistih, ki so jih navedli moški (6,3 odstotka). Tretje življenjsko obdobje je povezano s končanjem aktivnega dela oziroma z upokojitvijo. Pomembno je, da upokojena oseba najde nova področja dejavnosti, ki ji osmišljajo življenje. Tudi te prelomnice imajo pomen za sožitje generacij v družini.

Skupina prelomnic, ki so zastopane v najmanjši meri – tj. 1,9 odstotka glede na vse navedene prelomnice – označuje trenutke moči. Pri ženskah je zastopana z 1,2 odstotka, pri moških pa s 3,1 odstotka. Rezultati raziskave potrjujejo, da se moški bolj zavedajo trenutkov moči in jim v življenju pripisujejo večji pomen. Trenutki moči so pomembni, saj posamezniku in celotni družini omogočajo živost, dinamiko in zastavljanje novih ciljev. Vse to vpliva na sožitje generacij v družini, saj družini omogoča napredek, raziskovanje novih področij v življenju in produktivno dinamiko. Seveda so trenutki moči prisotni tudi pri doživljanju drugih skupin prelomnic, ki pa so natančneje opredeljene po posameznih skupinah.

V tabeli je tudi postavka »drugo«, ki znaša 4,5 odstotka glede na vse podane življenjske prelomnice. V to skupino spadajo odgovori anketiranih oseb, ki so povedale, da v njihovem življenju ni bilo nobene življenjske prelomnice, in tudi navedbe prelomnic, ki jih ni bilo mogoče razvrstiti v nobeno od drugih skupin.

»Za boljše odnose v družbi bo potrebno vrednostne razlike preučiti, uskladiti ter generacije motivirati za gradnjo mostov med njimi« (Ovsenik in Kozjek 2015, 17).

V različnih obdobjih življenja so različne človekove razsežnosti različno prednostno dejavne. Posledično se tudi potrebe kažejo skozi življenjski razvoj različno. Lahko so skozi

vse življenje enako intenzivne ali v posameznih obdobjih različno intenzivne kot tudi značilne za določeno obdobje življenja. V predporodnem obdobju, v otroštvu in mladosti, je močna potreba po telesnem in duševnem razvoju, v srednjih letih so močne potrebe po svobodi odločanja, odgovornosti in plodnem medčloveškem sožitju. V starosti je v ospredju potreba po ohranjanju zdravja in mladostne svežine, po osebnem medčloveškem odnosu, po predajanju življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji, po doživljanju smisla starosti, po negi v starostni onemoglosti (Ramovš in Hvalič 2003, 190). V naši raziskavi se je izkazalo podobno: različne človekove razsežnosti so različno prednostno dejavne, zato so različne tudi potrebe.

Pri tem se pojavi vprašanje, kako uskladiti interpretacije, da bodo ob določeni življenjski prelomnici vsi družinski člani in generacije med seboj v produktivnem odnosu. Gre za situacije, ko si interpretacije posameznikov nasprotujejo in lahko povzročijo medgeneracijski konflikt, v izrednih primerih pa tudi prepad med generacijami v družini ali celo kaos, ki lahko ustvari strah, ta pa povzroči eksistenčni vakuum, kot to stanje definira Frankl (1993, 58). Seveda lahko kaos spodbudi iskanje načinov reorganizacije odnosov v družini in med generacijami, kar lahko produktivno vpliva na sožitje generacij v družini (Ovsenik in Ambrož 2010, 25–31). V raziskavi smo zaznali potrebo po reorganizaciji odnosov znotraj družine in med generacijami.

V nadaljevanju bodo sledili prikazi in interpretacije dobljenih rezultatov življenjskih prelomnic. V tabelah bodo deleži prikazani kot odstotki glede na število vseh anketiranih oseb.

6.5.2.1 Družina

V skupino »družina« spadajo naslednje življenjske prelomnice:

- izbira partnerja in poroka,
- rojstvo otroka,
- ureditev doma,
- drugi prelomni dogodki, ki so povezani z družino.

Omenjene prelomnice smo uvrstili v to skupino, ker so povezane z ustanovitvijo, sožitjem, razvojem in dinamiko družine.

Tabela 17: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »družina«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		P
	f	f %	F	f %	F	f %	
Izbira partnerja in poroka	150	42,1 %	179	33,5 %	329	36,9 %	0,0086
Rojstvo otroka	102	28,7 %	195	36,4 %	297	33,3 %	0,0156
Ureditev doma	31	8,7 %	29	5,4 %	60	6,7 %	0,0551
Drugi prelomni dogodki v družini	25	7,0 %	33	6,2 %	58	6,5 %	0,6127

Vir: Lasten 2017

Skupina življenjskih prelomnic, ki so povezane z družino, zajemajo največji odstotek življenjskih prelomnic. Življenjska prelomnica, ki jo je navedlo največ anketiranih oseb (36,9 odstotka), je izbira partnerja in poroka, nato sledi rojstvo otrok (33,3 odstotka). Na osnovi χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da obstaja statistično značilna razlika med spoloma v navajanju življenjske prelomnice »izbira partnerja in poroka« ($p = 0,0086 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Večji delež moških (42,1 odstotka) v primerjavi z ženskami (33,5 odstotka) je to prelomnico izpostavil kot pomembno. Prav tako χ^2 -preizkus kaže, da obstaja statistično značilna razlika med spoloma pri navajanju življenjske prelomnice »rojstvo otroka« ($p = 0,0156 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). To prelomnico je navedlo 36,4 odstotka žensk in 28,7 odstotka moških. Statistični podatki kažejo, da je ta prelomnica bolj izražena pri ženski kot pri moških. Tudi Goody (2003, 229) razlaga, da je rojstvo otrok za ženske pomembnejše kot za moške, saj ženska tista, ki otroka rodi.

Z družino je povezana tudi ureditev doma, kar je kot pomembno prelomnico navedlo 6,7 odstotka anketiranih oseb, in sicer 8,7 odstotka moških ter 5,4 odstotka žensk. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,0551 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Anketirane osebe (6,5 odstotka) so navajale še druge odločilne trenutke, povezane družino, kot sta ljubezen, vzgoja družinska sreča ipd., in sicer 7 odstotkov moških in 6,2 odstotka žensk. Te prelomnice smo opredelili kot druge prelomne dogodki družine. Kot kaže χ^2 -preizkus, pri tem ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,6127 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Ker gre tukaj za kvantitativno raziskovanje, pri katerem razpolagamo samo s statističnimi podatki, ne moremo natanko opredeliti, kako so raziskovane osebe živele družinsko življenje – to bomo lahko pojasnili v kvalitativnem delu raziskave. Vsekakor pa imajo

družina in način njene organiziranosti ter vrednote in navade temeljni pomen za ustvarjanje odnosov med posameznimi člani družine in njenimi generacijami.

V družini generacije delimo na mlado, srednjo ali delovno aktivno in staro generacijo (Coupland 2010, 25–28).

Pri delitvi generacij v družini se soočamo s problemom starostne meje, ki opredeljuje posamezno generacijo (Green 2006, 9–13; Froehlich 2006, 31), kar smo omenili v drugem poglavju in moramo upoštevati tudi pri naši raziskavi.

Struktura družine se razlikuje od strukture in ureditve družbe, seveda pa družba vpliva na družino. Najmanjšo družinsko enoto prepoznamo kot nuklearno družino, ki jo tvorijo mož in žena ter njuno nedoraslo potomstvo. Družine, ki so večje od nuklearne, imenujemo razširjene družine. Lahko so vertikalno razširjene (na primer vsebujejo člane tretje generacije) ali horizontalno razširjene (te sestavljajo člani generacije, ki ji pripadata zakonska partnerja, na primer možev ali ženin brat, sestra in podobno) (Haralambos in Holborn 2005, 325). Z nuklearno, vertikalno razširjeno in horizontalno razširjeno družino smo se srečali tudi mi v raziskavi.

V družini se odnosi, povezani z življenjskimi dogodki oziroma prelomnicami, odvijajo na medgeneracijski ravni (Deindl idr. 2014, 3. pogl.). Omeniti je treba Höpflingerjevo opredelitev (2011) medgeneracijskih odnosov na različnih ravneh: rojstvo in otrokova osnovna odvisnost od staršev, socializacija in individualizacija otroka, odraščanje in postopno ločevanje od primarne družine, vzpostavljanje socialnih mrež zunaj primarnega doma, izbira lastne identitete, poklica in partnerja, zapustitev primarne družine, poroka in odločitev ali neodločitev za lastne otroke, soočanje z vzgojo otrok – s prednostmi in slabostmi. To moramo upoštevati tudi pri naši raziskavi.

Gabi Čačinovič Vogrinčič (1998, 19) opiše družino v psihološkem smislu, in sicer kot prostor socializacijskega procesa, v katerem se človek mora naučiti preživeti. Avtorica ugotavlja, da je družina primarni socialni sistem, ki vpliva na osebnost otroka. Dečmanova in Bogataj (2002, 40) poudarita povezanost družinskih članov, ki je temelj socializacije in osebnostnega razvoja, na katerega vlivajo tudi zunanji dejavniki. Omenjena dejstva smo pri interpretaciji rezultatov upoštevali.

Omeniti moramo tudi reprodukcijsko ali demografsko funkcijo družine, ki ima pomembno vlogo pri ohranitvi naroda in družbene identitete. Demografski podatki kažejo, da se

rodnost v Sloveniji zmanjšuje, kar je zaskrbljujoče.¹³⁹ Število prebivalcev v državi se lahko uravnava s priseljevanjem, vendar se pri tem število avtohtonih prebivalcev zmanjšuje.¹⁴⁰

Kvantitativna raziskava pojasnjuje, da je družina v življenju večine ljudi v slovenskem in evropskem prostoru zelo pomembna in predstavlja temeljni prostor, v katerem se človek dobro počuti, zaradi česar tudi stremi k temu, da bi si sam ustvaril družino, ki bo družinskim članom omogočala varen prostor, razvoj, socializacijo, učenje, opolnomočenje in seveda tudi reprodukcijo.

Vse navedeno ima pomen za sožitje generacij v družini.

6.5.2.2 Življenjske krize

Življenjske prelomnice, ki določajo skupino »življenjske krize«, so:

- bolezen,
- izguba službe,
- ločitev,
- nezmožnost imeti otroka,
- nesreča,
- otrok s posebnimi potrebami,
- smrt bližnjih,
- soočanje z odvisnostjo,
- zapor,
- doživljanje vojne.

Označujejo krizne in težke dogodke v življenju raziskovane osebe.

---

¹³⁹ Po podatkih Statističnega urada RS se je število prebivalcev Slovenije v letu 2015 povečalo za nekaj več kot 1300, pri čemer se je število državljanov Slovenije zmanjšalo za več kot 4900 (0,3 %), število tujih državljanov pa se je povečalo za 6200 (6,1 %). Prvega januarja 2016 je 107.766 tujcev predstavljalo 5,2 % vseh prebivalcev Slovenije (Statistični urad republike Slovenije).

¹⁴⁰ Vsako leto se v državo priseli določeno število tujih prebivalcev, kar je razvidno iz opombe 27. Nemčija rešuje nastali problem s priseljevanjem tujcev, vendar se pojavi vprašanje o reševanju integracije tujcev, ki prihajajo iz kulturnih in vrednostnih krogov, ki so tuji evropski kulturi.

Tabela 18: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »življenjske krize«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		P
	f	f %	f	f %	F	f %	
Bolezen	22	6,2 %	40	7,5 %	62	7,0 %	0,4562
Izguba službe	2	0,6 %	17	3,2 %	19	2,1 %	0,0081
Ločitev	8	2,2 %	27	5,0 %	35	3,9 %	0,0351
Nezmožnost imeti otroka	1	0,3 %	0	0,0 %	1	0,1 %	0,2200
Nesreča	11	3,1 %	6	1,1 %	17	1,9 %	0,0354
Otrok s posebnimi potrebami	0	0,0 %	2	0,4 %	2	0,2 %	0,2481
Smrt	40	11,2 %	127	23,7 %	167	18,7 %	0,0000
Soočanje z odvisnostjo	3	0,8 %	3	0,6 %	6	0,7 %	0,6142
Zapor	0	0,0 %	1	0,2 %	1	0,1 %	0,4144
Doživljanje vojne	6	1,7 %	11	2,1 %	17	1,9 %	0,6920

Vir: Lasten 2017

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »življenjske krize«, so zastopane z 21,2 odstotka glede na število vseh podanih prelomnic v celotni populaciji vzorca v raziskavi.

V tej skupini je bilo najpogosteje navedeno (18,7 odstotka vseh anketiranih oseb) soočanje s smrtjo. Ta prelomnica je tretja najpogosteje navedena življenjska prelomnica izmed vseh navedenih v tej raziskavi. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da obstaja statistično značilna razlika v navajanju življenjske prelomnice soočanje s smrtjo bližnjih med spoloma ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). To prelomnico je navedel večji delež žensk (23,7 odstotka) kot moških (11,2 odstotka).

Naslednja prelomnica je bila bolezen, ki jo je navedlo 7 odstotkov anketiranih oseb. Kakor kaže χ^2 -preizkus, ni statistično značilne razlike v navajanju življenjske prelomnice bolezen glede na spol ($p = 0,4562 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), saj jo je navedlo 7,5 odstotka žensk ter 6,2 odstotka moških.

Ločitev je kot pomembno in odločilno prelomnico v življenju izpostavilo 3,9 odstotka anketiranih oseb. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da med spoloma obstaja statistično značilna razlika v navajanju življenjske prelomnice ločitev ($p = 0,0351 \rightarrow p < \alpha = 0,05$).

Podatki kažejo, da je slednja življenjska prelomnica bolj prizadela ženske (5 odstotkov) kot moške (2,2 odstotka).

Izguba službe je zastopana z 2,1 odstotka, pri čemer χ^2 -preizkus pokaže, da obstaja statistično značilna razlika v navajanju te življenjske prelomnice glede na spol ($p = 0,0081 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Ženske so identificirale izgubo službe kot odločilno prelomnico v večjem deležu (3,2 odstotka) kot moški (0,6 odstotka).

Doživljanje vojne je kot prelomni življenjski dogodek navedlo 1,9 odstotka anketiranih oseb. Z χ^2 -preizkusom ugotavljamo, da med spoloma ni statistično značilne razlike v navajanju te življenjske prelomnice ($p = 0,6920 \rightarrow p > \alpha = 0,05$). Navedlo jo je 2,1 odstotka žensk in 1,7 odstotka moških.

Nesreča je prelomni dogodek v življenju, ki ga je navedlo 1,9 odstotka anketiranih oseb. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da obstaja statistično značilna razlika v navajanju te življenjske prelomnice med spoloma ($p = 0,0354 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). To življenjsko prelomnico so bolj izpostavili moški (3,1 odstotka) kot ženske (1,1 odstotka).

Soočanje z odvisnostjo je zastopano v 0,7 odstotka; navedlo ga je 0,6 odstotka žensk in 0,8 odstotka moških. Otroka s posebnimi potrebami je kot življenjsko prelomnico označilo 0,4 odstotka žensk in nobeden moški oziroma 0,2 odstotka anketiranih oseb. Nezmožnost imeti otroka je prelomnica, ki jo je navedlo 0,3 odstotka moških in nobena ženska, kar predstavlja 0,1 odstotka anketiranih oseb. Zapor je kot življenjsko prelomnico prepoznalo 0,2 odstotka žensk in nobeden moški oziroma 0,1 odstotka anketiranih oseb. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da pri nobeni od zgoraj navedenih prelomnic – soočanje z odvisnostjo ($p = 0,6142 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), otrok s posebnimi potrebami ($p = 0,2481 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), nezmožnost imeti otroka ($p = 0,2200 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) in zapor ($p = 0,4144 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma.

Bajzek (2003) meni, da ima družina v življenju cikle, ki se pretakajo iz ene faze v drugo. Faze so lahko naravne, npr. rojstvo, otroštvo, ločitev, starost in smrt, ali nenaravne in nepredvidljive. Različne faze, ki se prepletajo v družinskem življenju, lahko zaznamujejo kritični trenutki oziroma življenjske prelomnice, ki smo jih prepoznali kot krizne in težke. Nepredvidljivi dogodki sprožijo v družini krizo, kadar družina ali posameznik ni sposoben ustvariti obrambnega mehanizma za reševanje problemov. Vsaka družina razvije svoj slog, navade in mehanizme za prilagajanje nepredvidenim situacijam, kar smo opisali v četrtem

poglavju. Tudi z našo raziskavo smo ugotovili podobno. Pomen skupine življenjskih prelomnic, ki identificirajo krizne dogodke, bomo podrobneje opredelili s kvalitativno raziskavo, saj jih lahko s kvantitativnim raziskovanjem samo identificiramo.

6.5.2.3 Kariera in poklicna dejavnost

V skupino »kariera in poklicna dejavnost« smo uvrstili naslednje življenjske prelomnice:

- družbena angažiranost,
- izbira poklica,
- menjava službe,
- prevzem kmetije,
- služba,
- šolanje in dokončanje šolanja.

Poklicna dejavnost in pridobivanje izobrazbe je skupina življenjskih prelomnic, ki osebi dajejo samozavest, ga opolnomočajo, omogočajo eksistenco in osebnostni razvoj. Omenjena skupina je povezana z družino na točki preskrbe in opolnomočenja. Če je družinski član zadovoljen s poklicem in delovnim mestom, to dobro vpliva na sožitje družinskih članov, celotne družine in posledično tudi na sožitje generacij v družini. V tabeli je prikazano število ter strukturni odstotki zastopanosti posamezne življenjske prelomnice v tej skupini.

Tabela 19: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »kariera in poklicna dejavnost«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		P
	f	f %	f	f %	f	f %	
Družbena angažiranost	2	0,6 %	0	0,0 %	2	0,2 %	0,0826
Izbira poklica	8	2,2 %	11	2,1 %	19	2,1 %	0,8466
Menjava službe	8	2,2 %	14	2,6 %	22	2,5 %	0,7277
Prevzem kmetije	4	1,1 %	4	0,7 %	8	0,9 %	0,5601
Služba	29	8,1 %	23	4,3 %	52	5,8 %	0,0164
Šolanje in dokončanje šolanja	30	8,4 %	25	4,7 %	55	6,2 %	0,0226

Vir: Lasten 2017

Šolanje in dokončanje šolanja je kot odločilni trenutek v življenju prepoznalo 6,2 odstotka anketiranih, in sicer 8,4 odstotka moških ter 4,7 odstotka žensk. Podoben delež anketiranih oseb (5,8 odstotka) je za prelomni življenjski dogodek navedel službo (8,1 odstotka moških in 4,3 odstotka žensk). S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da pri navedenih prelomnicah – šolanje in dokončanje šolanja ($p = 0,0223 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) ter služba ($p = 0,0164 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) – obstaja statistično značilna razlika med spoloma. Podatki kažejo, da se življenjski prelomnici »šolanje in dokončanje šolanja« ter »služba« kažeta v večji meri pri moških. To lahko pojasnimo z družinsko dinamiko družbe: ko so bile raziskovane osebe mlade in v srednjih letih, so se odločale za poklic, šolanje ipd. Upoštevati moramo vzorec raziskave – raziskovane osebe so bile stare 50 let ali več. Značilnost te generacije je, da so se ženske poročale sorazmerno mlajše kot danes, kar lahko pojasni, zakaj je več moških kot prelomnico navedlo šolanje, končanje šolanja in službo.¹⁴¹

Goody (2003, 16) meni, da na razvoj družine in družinskega življenja vplivajo družbenoekonomske spremembe. Seveda pa moramo upoštevati tudi čustva in duhovnost, ki družini dajejo nove dimenzije in omogočajo kakovost življenja (28).

Tudi naša raziskava sicer zaznava, da moški pogosteje navajajo službo, šolanje in dokončanje šolanja kot prelomnice,¹⁴² vendar se ženski spol vedno bolj približuje moškemu, kar velja posebej za naš čas, saj tehnološki razvoj in napredek omogočata, da je tehnologija lažje vodljiva in ni več pomembno, kdo jo upravlja.¹⁴³

Podatki kažejo, da je 2,5 odstotka anketiranih navedlo menjavo službe (2,2 odstotka moških in 2,6 odstotka žensk). Izbiro poklica je izpostavilo 2,1 odstotka anketiranih oseb, in sicer 2,2 odstotka moških in 2,1 odstotka žensk. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da pri teh prelomnicah – menjava službe ($p = 0,7277 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), izbira poklica ($p = 0,8466 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilnih razlik med spoloma. Prelomnici sta podobno zastopani pri obeh spolih.

---

¹⁴¹ Veliko žensk je okoli dvajsetega leta rodilo prvega otroka, kar pomeni, da so se njeni interesi in obveznosti spremenili.

¹⁴² Dejstvo, da je odstotek višji pri moških, lahko pojasnimo s tem, da so si ženske v mladosti prej ustvarile družino, s čimer je prišlo do preusmeritve interesov in nalog, ki jim jih je življenjska prelomnica, povezana z ustanovitvijo družine, nalagala.

¹⁴³ V preteklosti so bili vozniki kamionov samo moški. Ženske niso mogle upravljati kamiona, saj ni bilo hidravličnih volanov in je bila za upravljanje potrebna večja fizična sila. Danes ni več tako, zato je vožnja kamiona primerna tudi za ženske.

V drugi polovici 20. stoletja se ženske vse pogosteje vključujejo v delovne procese. Tudi na področju izobraževanja so prisotne v velikem številu, kar vpliva na družinsko življenje in organiziranost v družini. Večina žensk v zahodni Evropi je zaposlena (Goody 2003, 227), kar smo prikazali v podpoglavju 2.1.4. Tudi naša raziskava je dala podobne rezultate v delu, ki prikazuje postavka »menjava službe«, kjer je odstotek pri ženskah nekoliko višji.¹⁴⁴

Prevzem kmetije je kot pomembno prelomnico navedlo 0,9 odstotka anketiranih oseb, in sicer 1,1 odstotka moških in 0,7 odstotka žensk. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da pri navedbi te prelomnice ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,5601 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Zaradi vpetosti v delovni proces se prestrukturirajo vloge, ki jih opravljata mož in žena. Mož se bolj angažira pri delih, ki jih je prej opravljala žena, in obratno (Goody 2003, 228). To dejstvo potrjuje naša raziskava pri postavki »prevzem kmetije«. V preteklosti so večinoma moški prevzemali kmetije, v naši raziskavi pa se je izkazalo, da je pri navajanju te prelomnice odstotek med spoloma podoben.

Družbeno angažiranost je kot prelomnico navedlo le 0,2 odstotka anketiranih, in sicer samo moški (0,6 odstotka). S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da ni statistično značilne razlike med spoloma ($\alpha = 0,0826 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), saj je tudi odstotek moških, ki so izpostavili to prelomnico, majhen.

Zanimivo je, da ženske iz naše raziskave niso navedle družbene angažiranosti. To lahko razumemo v kontekstu ideološkega sistema, ki je vladal, ko so bile naše raziskovane osebe v letih ustvarjanja. Enopartijski sistem takratne države, Jugoslavije, je bil v zatonu, kar je lahko vplivalo na to, da ljudi ni zanimala večja družbena angažiranost (Hvala 2015). Ko pa je prišlo do osamosvojitve in demokracije, so se naše raziskovane osebe že bližale koncu delovnega obdobja in se pripravljale na upokožitev.

---

¹⁴⁴ Dejstvo, da ženske pogosteje menjajo službo kot moški, je lahko posledica tega, da so se ženske po rodni dobi dodatno izobraževale in iskale možnosti napredovanja ali izboljšanja delovnih pogojev.

6.5.2.4 Osamosvojitvev

V skupino »osamosvojitvev« spadajo naslednje življenjske prelomnice:

- odhod od doma,
- osamosvojitvev otrok,
- preselitev v drug kraj,
- samostojno življenje,
- selitev v tujino,
- vojaščina.

Osamosvojitvev je skupina življenjskih prelomnic, ki se nanašajo na osamosvojitvev otrok, preselitev v drug kraj in odhod od doma. To so pomembni dogodki za celotno družino in imajo vpliv na sožitje generacij v njej. Selitev v tujino je v preteklosti pomenila izboljšanje standarda v materialnem smislu, v današnjem času globalizacije pa pomeni izzive in življenjske priložnosti. Služenje vojaškega roka je dandanes ukinjeno, ker pa so bile raziskovane osebe stare 50 let in več, so moški v mladosti služili vojaški rok v takratni državi Jugoslaviji (Ustava SFRJ 1974, 6. pogl.).¹⁴⁵

Tabela 20: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitvev«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	F	f %	f	f %	F	f %	
Odhod od doma	4	1,1 %	17	3,2 %	21	2,4 %	0,0478
Osamosvojitvev otrok	4	1,1 %	30	5,6 %	34	3,8 %	0,0006
Preselitev v drug kraj	8	2,2 %	24	4,5 %	32	3,6 %	0,0786
Samostojno življenje	2	0,6 %	3	0,6 %	5	0,6 %	0,9984
Selitev v tujino	13	3,7 %	7	1,3 %	20	2,2 %	0,0207
Vojaščina	10	2,8 %	0	0,0 %	10	1,1 %	0,0001

Vir: Lasten 2017

Osamosvojitvev otrok je kot odločilni trenutek v življenju prepoznalo 3,8 odstotka anketiranih oseb. in sicer 1,1 odstotka moških in 5,6 odstotka žensk. Na podlagi χ^2 -preizkusa ugotovimo, da obstaja statistično značilna razlika med spoloma ($p = 0,0006 \rightarrow p$

¹⁴⁵ V ustavi SFRJ je bilo opredeljeno, da je obramba države nedotakljiva in neodtujljiva pravica in dolžnost državljanov (237. člen), vojaška dolžnost pa je splošna (241. člen).

$< \alpha = 0,05$). Podatki kažejo, da so ženske pogosteje soočale navajale osamosvojitvev otrok kot življenjsko prelomnico.

Podoben odstotek anketiranih (3,6 odstotka) je kot prelomnico v življenju izpostavilo preselitev v drug kraj (2,2 odstotka moških in 4,5 odstotka žensk). S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da ni statistično značilne razlike med spoloma pri navajanju te prelomnice ($p = 0,0786 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Odhod od doma je kot prelomni trenutek v življenju navedlo 2,4 odstotka anketiranih, in sicer 1,1 odstotka moških in 3,2 odstotka žensk. Na podlagi χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da obstaja statistično značilna razlika med spoloma ($p = 0,0478 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). To življenjsko prelomnico je navedlo več žensk kot moških.

S selitvijo v tujino se je soočalo 2,2 odstotka anketiranih oseb (3,7 odstotka moških in 1,3 odstotka žensk). Kot kaže χ^2 -preizkus, pri navajanju te prelomnice obstaja statistično značilna razlika med spoloma ($p = 0,0207 \rightarrow p < \alpha = 0,05$); v večji meri so jo navajali moški.

Delež anketiranih, ki so kot prelomni trenutek v življenju navedli služenje vojaškega roka, znaša 1,1 odstotka, in sicer so to prelomnico navajali le moški (2,8 odstotka). Kot potrjuje χ^2 -preizkus, obstaja statistično značilna razlika med spoloma ($p = 0,0001 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Pri tem je treba omeniti, da je bilo služenje vojaškega roka v nekdanji državi Jugoslaviji obvezno, prav tako pa tudi v Sloveniji po njeni osamosvojitvi, in sicer do septembra 2003 (Uradni list RS 108/02).

Življenjsko prelomnico »samostojno življenje« je navedlo 0,6 odstotka, pri čemer je bil delež moških in žensk enak. Tudi χ^2 -preizkus potrjuje, da pri navedbi te prelomnice ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,9984 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Življenjske prelomnice, povezane z osamosvojitvijo, so pomemben dejavnik sožitja generacij v družini. V Sloveniji sta prisotna dva načina življenja. Prvi je razpršenost razširjene družine, kjer gre za formalno ločena družinska gospodinjstva, običajno staršev in otrok, lahko tudi bratov in sester ali drugih sorodnikov, ki živijo na razmeroma strnjenih lokacijah (Kuhar 2006, 73). Drugi način pa je podaljšano življenje s starši ali faza LAT.¹⁴⁶

---

¹⁴⁶ LAT (ang. *Living Apart Together*, kar v prevodu pomeni »živeti skupaj in hkrati narazen«) je vmesna faza med družinsko odvisnostjo in od starševske družine povsem neodvisnim življenjem mladih. Zanj je značilna ekonomska odvisnost ali polodvisnost od staršev ob hkratni socialni neodvisnosti.

Vse več mladih živi podaljšano mladost pri starših (prav tam), kar smo že omenili v podpoglavju 2.1.1. Navedene ugotovitve moramo upoštevati pri interpretaciji naše raziskave, saj imajo vpliv na sožitje generacij v družini.

6.5.2.5 Soočanje s starostjo

V skupino življenjskih prelomnic »soočanje s starostjo« smo uvrstili naslednje življenjske prelomnice:

- odhod v dom za stare ljudi,
- onemoglost in staranje,
- upokojitev,
- vnuki oziroma postati stari starš.

Skupina življenjskih prelomnic, povezana s soočanjem s starostjo, je pomembna, saj družino sestavljajo vse generacije, tudi stara. Življenjska doba se podaljšuje, zato je treba upoštevati življenjske prelomnice, povezane s starostjo in staranjem.¹⁴⁷

Tabela 21: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	F	f %	F	f %	F	f %	
Odhod v dom za stare ljudi	2	0,6 %	1	0,2 %	3	0,3 %	0,3441
Onemoglost in staranje	1	0,3 %	1	0,2 %	2	0,2 %	0,7715
Upokojitev	14	3,9 %	29	5,4 %	43	4,8 %	0,3101
Vnuki in postati stari starš	21	5,9 %	26	4,9 %	47	5,3 %	0,4967

Vir: Lasten 2017

Postati stari starš oziroma prihod vnukov je kot pomembno življenjsko prelomnico identificiralo 5,3 odstotka anketiranih, in sicer 5,9 odstotka moških in 4,9 odstotka žensk. Kot potrjuje χ^2 -preizkus, pri navedbi te prelomnice ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,4967 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Upokojitev je kot prelomnico navedlo 4,8 odstotka anketiranih (3,9 odstotka moških in 5,4 odstotka žensk), pri čemer je treba omeniti, da so se ženske še nedavno upokojevale

¹⁴⁷ Statistični urad RS na podlagi spremljanja prebivalstva sporoča, da se prebivalstvo v naši državi stara (prim. Statistični urad RS. *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Ljubljana 2010).

prej kot moški. Dejstvo je, da se osebe odločajo za čim poznejši odhod v dom za stare ljudi. Na podlagi χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da pri navedbi te prelomnice ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,3101 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Kot prelomni trenutek v življenju je le 0,3 odstotka anketiranih označilo odhod v dom za stare ljudi (0,6 odstotka moških in 0,2 odstotka žensk) in le 0,2 odstotka onemoglost in staranje (0,3 odstotka moških in 0,2 odstotka žensk). S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da pri nobeni od teh prelomnic – odhod v dom za stare ljudi ($p = 0,3441 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), onemoglost in staranje ($p = 0,7715 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma.

V Sloveniji smo priča procesu staranja prebivalstva, ki se mu ne moremo izogniti (Vertot 2010, 1). Razvidno je, da je družinska politika vedno bolj pomembna za razreševanje problemov v družbi. Uspešna družinska politika namreč zagotavlja lažje in kakovostnejše življenje. Navedena dejstva moramo upoštevati pri interpretaciji naše raziskave.

Razdelitev javnih dobrin je urejena z medgeneracijsko pogodbo, ki je rezultat družbenega konsenza (Höpflinger 2012). Generacija upokojencev uživa pokojnine, ki so rezultat minulega dela in jim zagotavljajo socialno varnost. Upokojitev je kot življenjska prelomnica navedena tudi v naši raziskavi, zato moramo te strokovne razlage upoštevati.

Staranje prebivalstva je danes aktualna problematika. Pri tem pa želimo opozoriti, da so lahko stari starši tudi komplementarno dopolnilo pri zadovoljevanju potreb mlade in srednje generacije. Dodajmo še, da je sožitje med vsemi generacijami zelo pomembno za zdrav oziroma uravnotežen razvoj družbe (Hvalič in Ramovš 2003, 125), o čemer smo že govorili v petem poglavju. Podobno je razvidno iz naše raziskave.

6.5.2.6 Trenutki moči

V skupino »trenutki moči« smo uvrstili naslednje življenjske prelomnice:

- ozdravitev,
- sprememba pogleda na življenje,
- ustvarjanje in stvaritve.

Skupino »trenutki moči« sestavljajo življenjske prelomnice ozdravitev, ustvarjanje in sprememba pogleda na življenje. Stanje bolezni lahko prizadene sožitje v družini in med generacijami, ozdravitev pa sproži trenutke moči. Enako velja za ustvarjanje. Sprememba

pogleda na življenje je povezana z duhovnim življenjem človeka, ki teži k uravnoteženosti, in to stanje sproži trenutke, ki krepijo moč (Klarič 2016).

Tabela 22: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »trenutki moči«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	f	f %	F	f %	f	f %	
Ozdravitev	6	1,7 %	5	0,9 %	11	1,2 %	0,3202
Sprememba pogleda na življenje	5	1,4 %	4	0,7 %	9	1,0 %	0,3369
Ustvarjanje in stvaritve	8	2,2 %	2	0,4 %	10	1,1 %	0,0093

Vir: Lasten 2017

Kot pomembno prelomnico v življenju je 1,2 odstotka anketiranih navedlo ozdravitev (1,7 odstotka moških in 0,9 odstotka žensk). Na podlagi χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da pri navedbi te prelomnice ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,3202 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Trenutke, povezane z ustvarjanjem in stvaritvami, je za prelomne označilo 1,1 odstotka anketiranih (2,2 odstotka moških in 0,4 odstotka žensk). Pri navedbi te življenjske prelomnice χ^2 -preizkus kaže, da obstaja statistično značilna razlika med spoloma ($p = 0,0093 \rightarrow p < \alpha = 0,05$).

En odstotek anketiranih je izpostavil trenutke, ki so povzročili nov, spremenjen pogled na življenje (1,4 odstotka moških in 1 odstotek žensk). S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotavljamo, da pri omenjeni prelomnici ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,3369 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Podatki kažejo, da pri navajanju prelomnih trenutkov, povezanih z ustvarjanjem in stvaritvami, obstaja statistično značilna razlika med spoloma. Moški pogosteje navajajo prelomnice, ki se navezujejo na trenutke moči. To lahko razložimo z različnim doživljanjem pri moških in ženskah. Ženske stvari in dogodke doživljajo bolj čustveno, moški pa bolj razumsko. Zato trenutki moči večji vpliv na moške, saj ob takšnih prelomnih dogodkih doživijo koncentracijo čustev, ki sprožijo aktivacijo notranjih resursov in krepijo moč (Király 2014, 68–70).

Pomemben del reševanja problema, ki obravnava pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v slovenski družini in družinah nasploh, je teorija oziroma socialnodelavski

koncept krepitev moči. To pomeni, da družinskemu članu, generacijam znotraj družine in celotni družini aktiviramo notranje resurse, sposobnosti in smisel, torej v njej sprožimo moč, ki družino, generacije in posameznike usmerja k dobrim rešitvam. Življenjske prelomnice lahko sprožijo krepitev moči, seveda pa jo lahko tudi odvzemajo (Čačinovič Vogrinčič 2008, 57–59). Navedena dejstva moramo upoštevati za lažje razumevanje naše raziskave.

6.5.2.7 Drugo

V skupino »drugo« smo uvrstili naslednje:

- brez življenjske prelomnice,
- drugo (prelomnice, ki jih ni bilo mogoče uvrstiti v predhodne skupine).

Tabela 23: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »drugo«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	f	f %	F	f %	f	f %	
Brez življenjske prelomnice	21	5,9 %	31	5,8 %	52	5,8 %	0,9480
Drugo	7	2,0 %	11	2,1 %	18	2,0 %	0,9257

Vir: Lasten 2017

V svojem življenju 5,8 odstotka anketiranih (5,9 odstotka moških in 5,8 odstotka žensk) ni doživelo nobene življenjske prelomnice. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri tej navedbi ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,9480 \rightarrow p > \alpha = 0,05$). Dva odstotka anketiranih (2 odstotka moških in 2,1 odstotka žensk) sta navedla prelomnice, ki jih ni bilo mogoče razvrstiti v zgoraj navedene skupine, zato smo jih razvrstili med »drugo«.

6.6 Kvalitativna analiza podatkov

Kvalitativno raziskavo smo izvedli z metodo študije primerov, pri čemer smo analizirali življenjske zgodbe, ki so jih pripovedovale raziskovane osebe. V prvem delu smo na podlagi raziskave pisnih virov in kvantitativne raziskave določili hipoteze, na osnovi katerih smo oblikovali raziskovalna vprašanja, ki so nas vodila k poglobljenemu raziskovanju problema. S kvalitativno raziskavo smo raziskovali globino problema. V tabeli v nadaljevanju predstavljamo potek kvalitativne raziskave.

Tabela 24: Potek kvalitativne raziskave

2. Kvalitativna analiza podatkov	
	Pregled literature
	Postavitev raziskovalnih vprašanj
	Analiza besedila – kodiranje in rezultati
	Poročilo o ugotovitvah

Vir: Lasten 2017

Kvalitativno raziskavo smo izvedli z metodo študije primerov. Instrument raziskave je bil polstrukturirani intervju.

Gradivo kvalitativne analize so besedni opisi oziroma življenjske zgodbe, ki govorijo o doživljanju in pomenu življenjskih prelomnic posameznikov in osvetljujejo pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v družini. Rezultati raziskave so obdelani in analizirani na besedni način brez uporabe merskih enot in postopkov (Mesec 1998; Padgett 2017, 35–38).

6.6.1 Raziskovalna vprašanja za polstrukturirani intervju

Raziskovalna vprašanja smo oblikovali na podlagi problema, ki ga hočemo raziskati. Alvesson in Sandberg (2011) poudarjata pomen raziskovalnih vprašanj skozi problematiziranje problema kot metodo raziskovanja. V našem primeru smo problematizirali pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v družini. Na osnovi raziskovanja pisnih virov in kvantitativnega raziskovanja smo postavili raziskovalna vprašanja, ki se nanašajo na:

- identifikacijo življenjskih prelomnic,¹⁴⁸
- doživljanje življenjskih prelomnic,¹⁴⁹
- interpretacijo posameznika neke življenjske prelomnice,¹⁵⁰
- pomen življenjskih prelomnic za sožitje generacij v družini,¹⁵¹

¹⁴⁸ Raziskovane osebe bodo v tem delu raziskave navajale življenjske prelomnice, ki so jih doživele ali se z njimi soočile.

¹⁴⁹ Raziskovali bomo, ali je doživljanje življenjskih prelomnic različno pri posameznikih.

¹⁵⁰ Raziskovali bomo ali vsak posameznik po svoje interpretira življenjske prelomnice. Ali se lahko interpretacije iste življenjske prelomnice pri posamezniku razlikujejo.

¹⁵¹ Sožitje generacij je predmet našega raziskovanja, zato nam to vprašanje osvetli temeljno raziskovalno vprašanje.

- pomen mnenja drugih za interpretacijo in doživljanje neke življenjske prelomnice.¹⁵²

Na podlagi navedenega smo oblikovali naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Katere življenjske prelomnice so spremljale intervjuvane osebe?
2. Kaj so jim navedene življenjske prelomnice prinesle dobrega?
3. Kaj so jim navedene življenjske prelomnice prinesle slabega?
4. Kakšen pomen so navedene življenjske prelomnice imele za sožitje generacij v družini?
5. Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za soočanje z življenjskimi prelomnicami in sožitje generacij pri raziskovanih osebah?

6.6.2 Populacija, velikost vzorca ter način in težave pri izvedbi polstrukturiranih intervjujev

Polstrukturirane intervjuje smo snemali in jih nato zapisali. Nekatero raziskovane osebe so zavrnilo snemanje, pristale pa so, da intervju lahko zapišemo in jim ga zapisanega pokažemo. Skupno smo opravili 61 intervjujev.

Pri kvalitativni raziskavi je velikost vzorca povezana z raziskovalno temo. Marshall in drugi (2013) ugotavljajo, da je velikost vzorca pri kvalitativnem raziskovanju relativna, saj je lahko tudi v relativno majhnem vzorcu prisotna vsebina, ki jo raziskovalec raziskuje. Ugotavljajo še, da ni definiranih pravil za določitev velikosti vzorca v kvalitativni raziskavi. Yin (2013, 2. pogl.) se strinja in poudarja, da moramo vzorec oblikovati glede na raziskovalni problem. Raziskovalna vprašanja morajo biti oblikovana tako, da raziskovalni problem zajamejo v celoti.

Bowen (2008) poudarja, da je treba pri kvalitativnem raziskovanju doseči nasičenost koncepta in ga utemeljiti.

V naši kvalitativni raziskavi smo dosegli nasičenost koncepta z velikostjo vzorca in njegovo vsebino. Na temo življenjskih prelomnic smo intervjuvali 61 oseb. Intervjuvane osebe so bile različnih starosti, in sicer od 20 do 94 let, različnih socialnih in družbenih položajev in izobrazbe.

---

¹⁵² Pomembno je raziskati pomen, mnenja drugih o določenem problemu, na interpretacijo in doživljanje posameznika.

Raziskovana populacija je bila namenoma izbrana tako, da je zajemala različne starosti, poklicne, izobrazbene, socialne in družbene profile. V raziskavo smo si prizadevali pridobiti ljudi, ki niso vezani na ožje geografsko področje, temveč so iz različnih delov Slovenije. Različnost zastopanih oseb v vzorcu in velikost vzorca nam omogočata zasičenost koncepta raziskovanja.

Vsaki raziskovani osebi smo razložili, da v raziskavi sodeluje prostovoljno. Če katera od njih zaradi občutljivosti teme oziroma težke življenjske zgodbe ni hotela nadaljevati intervjuja, ga je lahko prekinila. Za prekinitev se ni odločila nobena intervjuvana oseba, so se pa nekatere soočile s preteklimi bolečimi življenjskimi dogodki in jih podoživele, zato smo morali intervjuje opraviti s tenkočutnostjo.

Pri pridobivanju podatkov oziroma intervjuvanju smo se soočali z naslednjimi težavami:

1. občutljivost teme – intervjuji vsebujejo življenjske zgodbe, ki so lahko tudi težke, zato so nekateri intervju odklonili;
2. usklajevanje terminov za izvedbo posameznega intervjuja, saj so ljudje danes zaposleni in niso vedno na voljo;
3. oddaljenost nekaterih intervjuvanih oseb;
4. v nekaterih primerih nismo mogli zajeti v raziskavo vseh članov družine, ker so nekateri od njih intervju odklonili.

S polstrukturiranimi intervjuji smo zbirali raziskovalno gradivo v obliki ubesedenih življenjskih zgodb raziskovanih oseb, ki se nanašajo na doživljanje in soočanje z življenjskimi prelomnicami ter na pomene teh prelomnic za življenje posameznika in sožitje generacij v družini. Zbrano gradivo smo kodirali in tako pridobili rezultate, ki smo jih interpretirali in v razpravi podali zaključke. Zaključke smo primerjali z rezultati kvantitativne raziskave in dobili relevantne rešitve oziroma odgovore na postavljene hipoteze.

6.6.3 Način obdelave podatkov v kvalitativni raziskavi

Kvalitativno raziskavo smo izvedli z metodo študije primerov. Instrument raziskave je bil polstrukturirani intervju. Polstrukturirani intervjuji vsebujejo življenjske zgodbe, ki so jih pripovedovale raziskovane osebe in se nanašajo na identifikacijo, interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic. Pri zbiranju raziskovalnega gradiva so nas vodila

raziskovalna vprašanja, ki smo jih predstavili v podnaslovu *Raziskovalna vprašanja za polstrukturirani intervju*.

Raziskovalna vprašanja smo opisali v podpoglavju Metode raziskovanja, zato jih na tem mestu samo navajamo. Določili smo naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kateri prelomni dogodki – življenjske prelomnice – so pomembno vplivali na vaše življenje? Naštete tiste, ki se vam zdijo najpomembnejši.
2. Kaj so vam življenjske prelomnice prinesle dobrega?
3. Kaj so vam življenjske prelomnice prinesle slabega? Kakšne težave so se pojavljale?
4. Kako so življenjske prelomnice vplivale na medgeneracijsko sožitje v družini?
5. Kako je mnenje drugih in javno mnenje vplivalo na vašo interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic?

Zbrane intervjuje smo zapisali in kodirali. Kode smo uredili po raziskovalnih vprašanjih (Yin 2013, 4. pogl.).

V nadaljevanju smo kode, ki so pripadale posameznemu raziskovalnemu vprašanju, razdelili v skupine glede na različna življenjska obdobja in življenjske situacije raziskovanih oseb. Navedene skupine smo določili in opisali v kvantitativni raziskavi. Kode smo razvrščali po naslednjih skupinah: družina, življenjske krize, osamosvojitve, kariera in poklicna dejavnost, soočanje s starostjo, trenutki moči.¹⁵³

Upoštevali smo tudi starost raziskovanih oseb, ki smo jih razvrstili po starostnih skupinah, in izpostavili, kako se z različnimi skupinami prelomnic soočajo posamezne starostne skupine, kako jih doživljajo in interpretirajo. Določili smo naslednje starostne skupine:

1. V prvo skupino spadajo osebe, stare od 20 do 35 let. V tej starostni skupini so raziskovane osebe, ki se šolajo, nekatere so v procesu ustvarjanja družine, druge pa so si družino že ustvarile.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Skupine smo določili v kvantitativni raziskavi na podlagi navedenih življenjskih prelomnic, ki so jih anketirane osebe identificirale.

¹⁵⁴ V skupini so sodelovale mlade raziskovane osebe, ki so med drugim doživljale življenjske prelomnice tudi v obdobju, ko smo jih intervjuvali, kar pomeni, da smo dobili rezultate, ki so neposreden odraz trenutnega doživljanja določenih življenjskih prelomnic.

2. Drugo skupino sestavljajo osebe, stare od 36 do 60 let. V to spadajo raziskovane osebe, ki so v srednjih letih, so delovno aktivne in že imajo kar nekaj življenjskih izkušenj.¹⁵⁵
3. V tretjo skupino spadajo osebe, stare nad 60 let. Ta skupina se sooča z upokojitvijo in starostjo. Danes se pričakovana starostna doba viša, zato bo verjetno v prihodnje tej skupini treba postaviti višjo mejo starosti.¹⁵⁶

V razpravi smo rezultate interpretirali, jih primerjali s tistimi iz kvantitativnega dela raziskave in podali rešitve. Hipoteze smo potrdili ali jih zavrnilo.

6.6.3.1 Prvo raziskovalno vprašanje: Katere življenjske prelomnice so spremljale raziskovane osebe?

Prvo raziskovalno vprašanje spodbuja raziskovane osebe k prepoznavanju prelomnic iz njihovega življenja.¹⁵⁷

To vprašanje je povezano s kvantitativno raziskavo. Razlika je v vzorcu: pri kvantitativni raziskavi smo razpolagali z reprezentativnim vzorcem, ki je zajemal 1047 oseb, starih 50 let in več, v kvalitativni raziskavi pa imamo manjši vzorec, saj je namen raziskati globino problema. V kvalitativno raziskavo so vključene osebe vseh starosti, medtem ko so v kvantitativni raziskavi reprezentančni vzorec sestavljale osebe, stare 50 let in več. Zato bomo v razpravi prvo raziskovalno vprašanje kvalitativne raziskave primerjali s tistim iz kvantitativne raziskave.

Kvalitativna obdelava prvega raziskovalnega vprašanja

Raziskovane osebe so navajale življenjske prelomnice, ki smo jih razvrstili v skupine, določene v razdelku 6.6.2. Navedene skupine prelomnic in njihovo povezanost s sožitjem generacij v družini prikazujemo z modelom, ki nam pomaga razumeti problem.

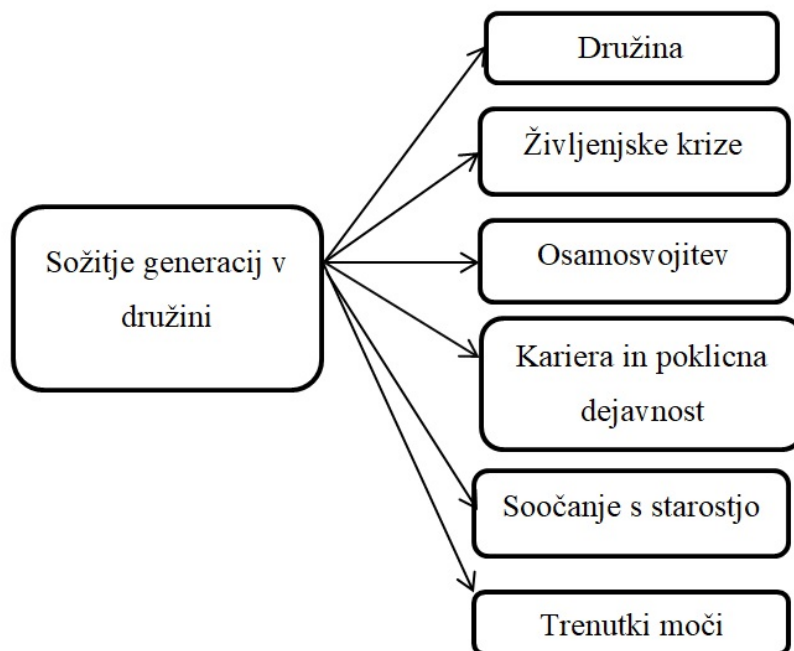
¹⁵⁵ Srednja generacija ima utečeno življenje, njihovi otroci odraščajo in življenjski fokus se razlikuje od skupine, ki si še komaj ustvarja družine.

¹⁵⁶ Soočanje s starostjo je lahko težka izkušnja. Prav tako upokožitev lahko osebo prizadene.

¹⁵⁷ Prvo raziskovalno vprašanje spodbuja anketirane osebe k identifikaciji življenjskih prelomnic.

Slika 4: Prikaz modela razvrstitve skupin življenjskih prelomnic in povezanost s sožitjem generacij v družini

Vir: Lasten 2017

Iz prikazanega modela je razvidno, da so vse skupine življenjskih prelomnic povezane s sožitjem generacij v družini. Povezava je lahko posredna ali neposredna. Upoštevati moramo vse skupine življenjskih prelomnic, če hočemo dobiti celosten pogled na problematiko oziroma odgovor na temeljno raziskovalno vprašanje »Kakšen pomen imajo življenjske prelomnice za sožitje generacij v slovenski družini?«.

Med posameznimi skupinami, ki sestavljajo skupek skupin življenjskih prelomnic, ki so pomembne za sožitje generacij v družini je skupina, ki označuje oziroma identificira družino. Ker so raziskovane osebe prelomnice, ki so povezane z družino najpogosteje izpostavljali oziroma navajali smo jo identificirali kot najpomembnejšo. Družino smo določili za osrednjo skupino, saj smo ugotovili, da so vse ostale skupine življenjskih prelomnic posredno ali neposredno povezane z družino.¹⁵⁸

¹⁵⁸ Skupino življenjskih prelomnic, ki identificira družino smo določili kot osrednjo zaradi povezanosti vseh ostalih skupin življenjskih prelomnic z družino in sožitjem generacij v družini.

6.6.3.1.1 Povezanost skupin življenjskih prelomnic z družino in utemeljitev s teoretičnimi predpostavkami

Osrednja tema naše raziskave sta družina in sožitje generacij. Raziskovanje in analiza intervjujev kažeta, da so vse skupine, ki jih bomo v nadaljevanju podrobno predstavili, povezane s sožitjem članov in generacij v družini. Vsako skupino prelomnic in interpretacije bomo podkrepili s teoretičnimi predpostavkami in utemeljitvami.

Šolanje in služba spadata v skupino življenjskih prelomnic, ki nosijo velik pomen za vse člane družine. Intervjuvane osebe so omenjale pomen šolanja, ki je bilo pri nekaterih povezano z zapustitvijo doma in selitvijo v mesto, v katerem so se šolali. Starši so predvsem mlajšo generacijo podpirali in jim stali ob strani. Pri šolanju in posledično utiranju poti v samostojnost je sodelovala vsa družina in uspeh pri šolanju enega družinskega člana je imel vpliv na vse družinske člane in generacije v družini.¹⁵⁹ Po drugi svetovni vojni, natančneje v šestdesetih letih, je bil trg delovne sile v Sloveniji odprt in mladi so stremeli k čim prejšnjem dokončanju šolanja in zaposlitvi. Avtorja Settersten in Ray (2010) potrjujeta našo ugotovitev in razlagata, da prehod mladih v odraslo dobo prinese spremembe. Za mlade v petdesetih letih prejšnjega stoletja¹⁶⁰ je bilo značilno, da so zelo hitro vstopili na trg dela, ki je bil takrat odprt in zaposlitve ni bilo težko najti. Posledično so se tudi hitro osamosvojili in ustanavljali svoje družine.¹⁶¹ V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so gospodarske krize povzročile, da so se mladi dlje izobraževali in pozneje vstopili na trg delovne sile. Kljub temu je bil prehod v odraslost še sorazmerno hiter.¹⁶² Avtorja ugotavljata, da se v novejšem času obdobje bivanja doma podaljšuje, in na podlagi tega sklepata, da daljši prehod v odraslo dobo ne obremenjuje samo njihovih primarnih družin, ampak tudi celotno družbo.¹⁶³

---

¹⁵⁹ Povezanost družine se kaže v uspehih njenih članov. Družina posamezniku po svojih močeh pomaga do uspeha in se ga z njim tudi veseli.

¹⁶⁰ Gre za mlade v zahodnem svetu. Pri nas se je trg dela odprl nekoliko pozneje.

¹⁶¹ Tudi v Sloveniji je bil trend v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, da so si mladi hitro ustvarili družino. Nekatere raziskovane osebe, predvsem ženske, navajajo, da so se takoj po končanju šolanja poročile.

¹⁶² Mladi v zahodnem svetu doživljajo spolno revolucijo, ustvarjajo se razna mladinska gibanja, izobrazba postaja vse bolj cenjena. Zaradi vsega tega mladi vstopajo na trg delovne sile nekoliko pozneje.

¹⁶³ Podaljševanje študija in poznejši vstop na trg dela je obremenitev za družbo. Nekoliko se spremeni tudi mišljenje. Prej je veljalo, da mora oseba čim prej vstopiti na trg dela in začeti ustvarjati nekaj zase in za družbo, danes pa večina mladih meni, da mora družbo čim bolj izkoristiti za svojo dobrobit.

Naša raziskava potrjuje navedbe Setterstena in Rayeve (2010), saj so današnji upokojenci v mladosti lažje vstopili na trg delovne sile kot sedanje mlajše generacije. Šolanje so namreč končali prej, pridobitev poklica, ki je v naših intervjujih tudi izpostavljena prelomnica, pa je pomenila vstop na delovni trg in ustvarjanje, kar je takratno mladino spodbudilo k ustanovitvi svoje družine in ustvarjanju sožitja v njej.

Kaže, da sta družina in skupina življenjskih prelomnic, med katere spadajo šolanje in poklic oziroma služba, kaže, povezani v obeh smereh in sinergično vplivata druga na drugo.

Naslednja skupina življenjskih prelomnic, ki ima pomen za sožitje v družini, se navezuje na osamosvojitve oziroma samostojno življenje. Vloga družine je, da otroke opolnomoči za samostojno življenje (Rubin in Earl 2015, 62). Če družina ni sposobna otrok pripraviti na življenje, ne opravi svojega dela.

Eden od glavnih mejnikov na poti do samostojnosti mladega človeka je ekonomska neodvisnost. Sironi in Furstenberg (2012), ki sta raziskovala razmere mladih v Ameriki,¹⁶⁴ ugotavljata, da mladi brez zadostnega dohodka zelo težko zapuščajo primarno družino in si ustvarijo svojo.

V naši raziskavi so raziskovane osebe navajale življenjske prelomnice, ki označujejo osamosvojitve, to so odselitev, nakup stanovanja ipd. Omenjene življenjske prelomnice posameznik ali tudi družina lahko uresniči, če ima zagotovljena finančna sredstva ali redni dotok materialnih sredstev. Zato se strinjamo z avtorji, kot sta Settersten in Rayeva (2010), da je vstop na trg dela zelo pomemben in da je od tega odvisna tudi osamosvojitve družinskih članov.

Sironijeva in Furstenberg (2012) v svoji raziskavi ugotavljata in razlagata, da je doseganje ekonomske neodvisnosti v sedanjem obdobju težje, kot je bilo v sedemdesetih ali poznih osemdesetih letih. Avtorja menita, da se poslabšanje še posebej kaže pri moških.¹⁶⁵ V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja je prišlo do konvergence pri doseganju ekonomske samozadostnosti med moškimi in ženskami, kar kaže na povečanje enakosti med spoloma, zlasti na področju izobraževanja in rezultatov na trgu dela.

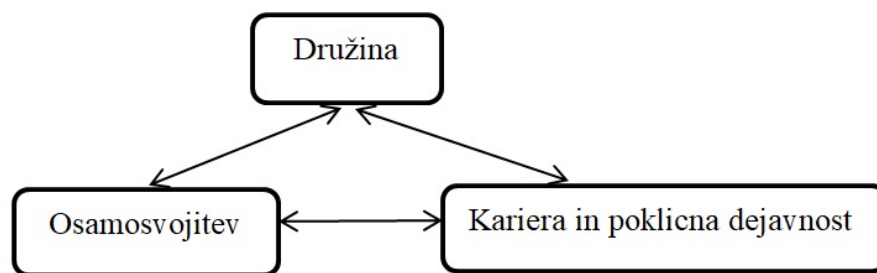
¹⁶⁴ Podobne razmere, kot jih opisujeta avtorja, veljajo tudi v evropskem prostoru.

¹⁶⁵ Raziskava je narejena za ameriški prostor, vendar lahko potegnemo vzporednice z razmerami v Evropi.

Omenjeno zasledimo tudi v naši raziskavi. Družina mora mlajši rod usposobiti in opolnomočiti za samostojnost. Obenem je skupina življenjskih prelomnic, povezanih z osamosvojitvijo, odvisna od družbenih dejavnikov, ki morajo zagotavljati eksistenco. Brez materialnih pogojev je osamosvojitvev zelo težavna. Družbeno stanje, za katerega je značilen težek prehod na trg dela, je vzrok za to, da je osamosvojitvev mladih predstavljena v poznejše obdobje – mladi se dolgo šolajo in pozno zapustijo svojo primarno družino.

Analiza kaže, da je mogoče zaslediti povezave med tremi skupinami življenjskih prelomnic, in sicer med tistimi, ki se nanašajo na osamosvojitvev, družino ter na šolanje in zaposlitev. Sinergija vseh treh skupin življenjskih prelomnic omogoča sožitje v družini in med njenimi generacijami. Omenjeno povezavo v nadaljevanju prikazujemo z modelom.

Slika 5: Prikaz modela povezanosti življenjskih prelomnic iz skupin »družina«, »kariera in poklicna dejavnost« ter »osamosvojitvev«

Vir: Lasten 2017

Prikazani model nam omogoča lažje razumevanje povezanosti navedenih življenjskih prelomnic, hkrati pa tudi delovanja družine ter sožitja med člani in generacijami v družini.

Naslednja skupina, ki smo jo opredelili in predstavlja pomemben delež identificiranih življenjskih prelomnic v raziskavi, se nanaša na življenjske krize in težave, ki so spremljevalec vsakega posameznika in tudi celotne družine.

Krizne trenutke v življenju lahko povzročimo sami s svojim ravnanjem in življenjskim slogom, lahko pa pridejo »od zunaj« ter so posledica nesrečnih okoliščin, ki nas doletijo, in so povezani z zunanjimi dejavniki.¹⁶⁶

Chengova in drugi (2014) razlagajo pomen prilagoditve stresnim ali kriznim situacijam. Krize lahko sprožijo spremembe v okolici osebe, ki se z njo spopada.¹⁶⁷ Avtorji poudarjajo

¹⁶⁶ Primer je požar zaradi strele. Sami ne moremo vplivati na to, kje bo strela povzročila škodo, toda če udari v našo hišo, smo postavljeni pred preizkušnjo.

konceptualizacijo krizne situacije in fleksibilnost pri spopadanju z njo. Pomembno je tudi psihološko prilagajanje situaciji. Povezanost psihološkega prilagajanja in fleksibilnosti pri spoprijemanju s krizno situacijo lahko privede do pozitivnih učinkov.

To v praksi pomeni, da mora oseba, ki se sooča s krizo, situacijo ozavestiti, jo postaviti v neke okvirje in si o njej ustvariti določene koncepte, sama konceptualizacija pa ji bo omogočila iskanje pozitivnih rešitev. Pri iskanju rešitev je pomembna fleksibilnost, kar pomeni, da naj oseba rešitev ne išče enostransko, ampak v več smereh. Pri fleksibilnosti iskanja rešitev nam je lahko v pomoč teorija upanja (angl. »Hope Theory«), ki jo v socialnodelavski koncept uvršča Polgar (2017, 267–271) in razlaga, da moramo ohranjati upanje in iskati raznovrstne in dobre rešitve. Rešitve problema, ki jih posameznik sam ali s pomočjo strokovno usposobljene osebe prepozna kot dobre, ne smejo biti v popolnem nasprotju z normami in vrednotami družbe, saj lahko pride do nove krizne situacije.

Naša raziskava kaže, da raziskovane osebe niso mogle vplivati na pojav krizne situacije – ta jih je doletela nepričakovano.¹⁶⁸ Predpostavimo sicer lahko, da so nekateri od njih v določenih primerih imeli posredni vpliv na njen nastanek,¹⁶⁹ vendar naša raziskava tega izrecno ne potrjuje in hkrati tudi ne zavrača.

Skupina življenjskih prelomnic, ki se nanašajo na krizne trenutke v življenju, je povezana z družino in jo lahko zaznamujejo negativna čustva, kar lahko slabo vpliva na sožitje članov in generacij v družini.¹⁷⁰ V raziskavi tudi zasledimo, da so življenjske prelomnice, ki so zaznamovale krizna obdobja in raziskovane osebe postavile pred hude preizkušnje, povezale družino, torej so imele tudi pozitiven učinek.¹⁷¹

Naslednja skupina življenjskih prelomnic, ki je povezana z družino, je soočanje s starostjo.

V Sloveniji je pričakovana življenjska doba ob rojstvu nekoliko daljša pri ženskah. Na splošno beležijo daljšo pričakovano življenjsko dobo ob rojstvu v zahodni Sloveniji (Ministrstvo RS za okolje 2016).

---

¹⁶⁷ Krizni dogodek v življenju posameznika lahko vpliva na celotno družino ali širše.

¹⁶⁸ Tak primer je prometna nesreča, v kateri je umrl sin raziskovane osebe, ki ni mogla vplivati na izid dogodka.

¹⁶⁹ Primer: zaradi premalo gibanja ali nepravilne prehrane je nekdo zbolel.

¹⁷⁰ Primeri življenjskih prelomnic, ki so povezane s krizo in so negativno vplivale na sožitje v družini, so podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

¹⁷¹ Taki primeri so natančneje opisani v poglavju, v katerem obravnavamo življenjske krize.

Definicija, ki označuje življenjsko, dobo navaja:

»Življenjska doba ob rojstvu je vsota meritev starostno specifične umrljivosti zaradi vseh vzrokov v določenem okolju, podana za določeno starostno obdobje. Po navadi se izraža ob rojstvu, gre za tako imenovano povprečno pričakovano življenjsko dobo ob rojstvu oziroma pričakovano trajanje življenja ob rojstvu, ki pove, koliko let življenja lahko povprečno pričakuje novorojenček, ob predpostavki, da bo izpostavljen v vsem svojem prihodnjem življenju zakonitostim umiranja, ki veljajo v danem trenutku.« (Slovenski medicinski e-slovar v Ministrstvo RS za okolje in prostor 2016)

Smits in Monden (2009) razlagata, da na povečanje življenjske dobe vpliva več dejavnikov, kot so socialno-ekonomski status, zdrav življenjski slog, kronična obolenja, spol, rasa in etnična pripadnost. Življenjska doba je odvisna tudi od okoljskih dejavnikov in izpostavljenosti (npr. onesnaženemu zraku v bivalnem in zunanjem okolju).

Pričakovana življenjska doba v Sloveniji narašča. »Obstajajo razlike v regijah. Za ženske je pričakovana življenjska doba ob rojstvu v Sloveniji narasla od leta 2002 do 2014 za 3,7 let, za moške pa za 5,9 let. Pričakovana življenjska doba ob rojstvu je za ženske v Sloveniji 84,1 leta za moške pa 78,2 leta. Razlika v pričakovani življenjski dobi ob rojstvu v Sloveniji med obema spoloma je tako 5,9 let« (Ministrstvo RS, za okolje in prostor 2016).

Demografske spremembe v Evropi predstavljajo ekonomski, proračunski in socialni izziv v prihajajočih desetletjih. Zaradi daljše življenjske dobe, potencialnega upada delavne sile in nizke stopnje rojstev je treba pri načrtovanju socialne politike ta dejstva upoštevati. V zahodnem delu Slovenije se je število ljudi, starih čez 64 let, skoraj podvojilo od leta 1950, medtem ko se je število ljudi, starih čez 80 let, povečalo za četrtno. Z več strani lahko na to gledamo kot na izziv za javno zdravje in socialni sektor. Napovedi so, da se bo v EU stopnja stare neaktivne populacije (od 65 let naprej) v primerjavi z aktivno populacijo v obdobju med letoma 2005 in 2050 več kot podvojila. Prav zato je bolj kot kadar koli prej pomembno, da ljudje čim dlje ostanejo zdravi in neodvisni, zato je treba preprečiti prezgodnjo umrljivost delavcev v srednjih letih in obolevnost »premakniti« čim dlje v starost (Together for Health: A Strategic Approach for the EU 2008–2013 v Ministrstvo RS za okolje in prostor 2016).

Skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo staranje, je povezana z družino in sožitjem med njenimi člani in generacijami. Tudi naša raziskava kaže, da je staranje povezano z življenjskimi prelomnicami, kot so upokožitev, rojstvo vnukov in večje zavzemanje za

sodelovanje v društvih in prostovoljnih dejavnostih. Ugotavljamo, da so raziskovane osebe v naši raziskavi malo povedale o staranju, kar ni presenetljivo, saj raziskovalna vprašanja niso bila usmerjena v preučevanje staranja, temveč sožitja med generacijami v družini.

Skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo soočanje s starostjo, je povezana s prelomnicami, ki označujejo družino. Širšo družino sestavlja več generacij, ki lahko živijo skupaj ali ločeno. Povezujejo jih družinske vezi, ki so lahko močne ali šibke.

Sharma (2015) razlaga, da lahko staranje prinese osamljenost in občutek nekoristnosti. Avtor predlaga oblikovanje družbenih strategij v smislu inovacij, ki temeljijo na eksperimentiranju na različnih področjih delovanja, kot so sodobna digitalna omrežja, različne oblike socialnega mreženja ipd. Manzini (2014) se strinja in poudarja pomembnost ustvarjanja socialnih inovacij v družbi, ki oblikujejo proces sprememb v smislu spodbujanja ustvarjalnosti pri ustvarjanju socialnih programov za kakovostno življenje stare populacije.

MacKinlayjeva (2017, 17) razlaga, da imajo starejši bogat vir izkušenj in modrosti, ki so dragocene za celotno družino. V tretjem življenjskem obdobju se pojavi vprašanje o smislu življenja. V starosti začutimo vrednost odnosov, ki obogatijo družinsko in družbeno življenje, kar daje še večji pomen sožitju generacij v družini.

Ustvarjanje različnih socialnih mrež je pomemben dejavnik kakovosti življenja v tretjem življenjskem obdobju, saj omogoča duhovni razvoj in življenju daje smisel (22).¹⁷²

V tem kontekstu moramo razumeti tudi življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »soočanje s starostjo« iz naše raziskave.

Skupina »soočanje s starostjo« je povezana z življenjskimi prelomnicami, ki označujejo:

- družino, saj je vsak star človek član družine posredno ali neposredno;
- kariero in šolanje na področju vseživljenjskega učenja;
- življenjske krize, saj se človek v starosti sooča z boleznimi in drugimi kriznimi dogodki;
- trenutke moči, ki osmišljajo življenje in omogočajo aktivacijo notranjih resursov.

---

¹⁷² V novejšem času sem prištevamo tudi socialna omrežja, kot so Facebook in drugi družbeni mediji, ki jih uporabljajo tudi starejši, čeprav v manjši meri.

Skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo osamosvojitve, je v manjši meri povezana s staranjem in soočanjem s starostjo, saj se večina prelomnic, povezanih z osamosvojitvijo, zgodi v mladosti in delno še v srednjih letih. Imajo pa te posredni vpliv, saj stari starši doživljajo osamosvojitve svojih vnukov, kar jim vzbuja pozitivne ali negativne občutke.

Podrobnosti povezanosti posameznih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo« bomo prikazali in opisali v poglavju, v katerem bomo obravnavali specifične značilnosti posamezne skupine.

Skupina življenjskih prelomnic, ki so povezane z družino in so pomembne za sožitje generacij, je skupina, ki označuje trenutke moči. Vanjo smo uvrstili prelomne dogodke, ki označujejo osebne in družinske trenutke sreče ter zadovoljstva. To so prelomnice, ki omogočajo duhovno napredovanje in rast, zato smo v to skupino uvrstili trenutke in dogodke, povezane z verovanjem in duhovnostjo.

Platovnjak (2013) poudarja, »da se v slovenskem prostoru mnogi zanimajo za duhovnost oziroma da je izredno veliko najrazličnejših ponudb na tem področju. Smemo torej trditi, da sodobnega Slovenca zanima ›duhovnost‹ oziroma vse, kar je ›duhovno‹, kar pomaga doseči višjo, boljšo kvaliteto življenja. Seveda ima tudi v slovenskem prostoru beseda duhovnost zelo različne pomene. Mnogi govorijo o duhovnosti povsem zunaj konteksta religije.«

Raziskovane osebe v naši raziskavi so prepoznale življenjske prelomnice, ki so povezane z vero in iniciacijo v versko občestvo, v našem primeru je šlo za prejem nekaterih zakramentov katoliške cerkve.

Novak (2015) razlaga, da je pomembno, da trenutki moči osmišljajo življenje, saj v nasprotnem primeru oseba doseže kratkotrajno izpolnitev oziroma ostane po trenutkih izpolnitve izpraznjena. Avtor poudarja:

»Pot do celovitega smisla družine je Frankl (2014, 143) opisal kot spoznavanje sebe skozi drugega. Toliko bolj si ti osebno, kolikor bolj se vživiš v drugega. Frankl (2005, 105; 2014, 37, 50-51) meni, da je volja do smisla človekovo temeljno prizadevanje, da bi našel in izpolnil smisel in namero. Postavil jo je kot načelo svoje logoterapije. Ker je naš duh zakrnel (Zohar in Marshall 2006), je treba spodbujati najprej motivacijo v duhovni razsežnosti, ki omogoča fleksibilno prilagajanje spremenljivim situacijam. Le človek, ki je v času nihilizma opremljen z vso zmogljivostjo vesti, in trenutkov moči ter pozitivnim pogledom lahko najde smisel. V tem primeru gre za duhovno

kljubovanje družbenim razmeram. Smisel pomeni prepoznavanje in udejanjanje življenjske naloge.«

Smisel je duhovno srečanje v celovitosti – skratka – je sreča, navaja Frankl (2005, 2. pogl.). Smisel je mogoče najti le v pozitivnem odnosu do življenja, ne pa v negativnem (nihilizem). Pozitiven način mišljenja, čustvovanja in komuniciranja kaže na to, da življenje sprejemamo takšno, kakršno je (Novak 2015).

Doseganje smisla krepi in trenutke moči spreminja v zadovoljstvo oziroma življenjsko izpolnitev.

»Razumevanje smisla in iskanja poti do njega je pluralno. Odvisno je od svetovnega nazora posameznika, njegovih aspiracij, volje, etične orientacije, od družinskega in družbenega konteksta in ne nazadnje na pripravljenost posameznikov na samoodpovedi. Od načina, kako smo občutili in ocenili pomanjkanje smisla, je odvisno, ali smisel le najdemo ali ga odkrivamo. Če smo prepričani, da smo ga izgubili, ga skušamo le ponovno najti, če domnevamo, da je že v naši duši, ga skušamo le še odkriti, če smo uvideli, da smo ga ali so nam ga uničili z zlorabo tehničnih naprav, ga skušamo rekonstruirali, podobno kot nam to pokaže Franklova logoterapija nasproti totalitarni mašineriji. Sodobna tehnologija lahko spodbuja iskanje smisla, če jo razumemo kot orodje za izboljševanje kakovosti odnosov« (Novak 2015).

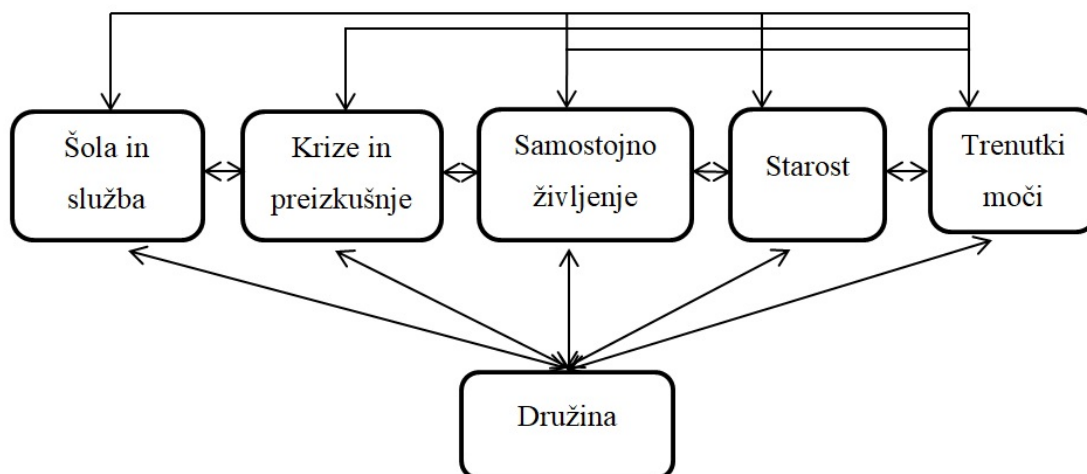
V okviru spodbujanja smisla lahko življenjske prelomnice, ki identificirajo trenutke moči, razumemo kot opolnomočenje. Zato menimo, da bi bilo treba socialnodelavski koncept »krepitev moči«, ki so ga razvili v Sloveniji, razumeti kot »krepitev smisla« ali ga celo tako preimenovali, saj ta omogoča izpolnitev osebe v celostnem pomenu. Trenutki moči morajo ustvarjati smisel – tako lahko tudi razumemo navedbe raziskovanih oseb, ki navajajo življenjske prelomnice iz skupine »trenutki moči«. Ti prelomni dogodki imajo velik vpliv na vse druge skupine življenjskih prelomnic in jih oblikujejo v smiselno celoto, ki poudarja sožitje članov in generacij v družini.

V nadaljevanju bomo skupino, ki označuje trenutke moči, podrobneje obdelali.

Na podlagi opisa posameznih skupin življenjskih prelomnic ter njihove povezanosti z družino in sožitjem generacij v njej smo oblikovali model, ki prikazuje sinergično povezanost med skupinami prelomnic.

V nadaljevanju bomo vsako skupino življenjskih prelomnic podrobno predstavili in jo analizirali. Analiza bo potekala tudi po različnih starostnih skupinah.¹⁷³ Primerjalno bomo lahko ponazorili odstopanja v doživljanju življenjskih prelomnic med generacijami v družini, in sicer med mlajšo, srednjo in staro ali tretjo generacijo.

Slika 6: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic z družino in med seboj

Vir: Lasten 2017

Model prikazuje sinergijo med življenjskimi prelomnicami. Vsaka skupina prelomnic je specifična, vse pa pomagajo ustvarjati sožitje v družini in med generacijami v njej. Zato moramo za celostno razumevanje problema upoštevati vsako od njih.

– *Pomen skupine življenjskih prelomnic, ki označujejo družino*

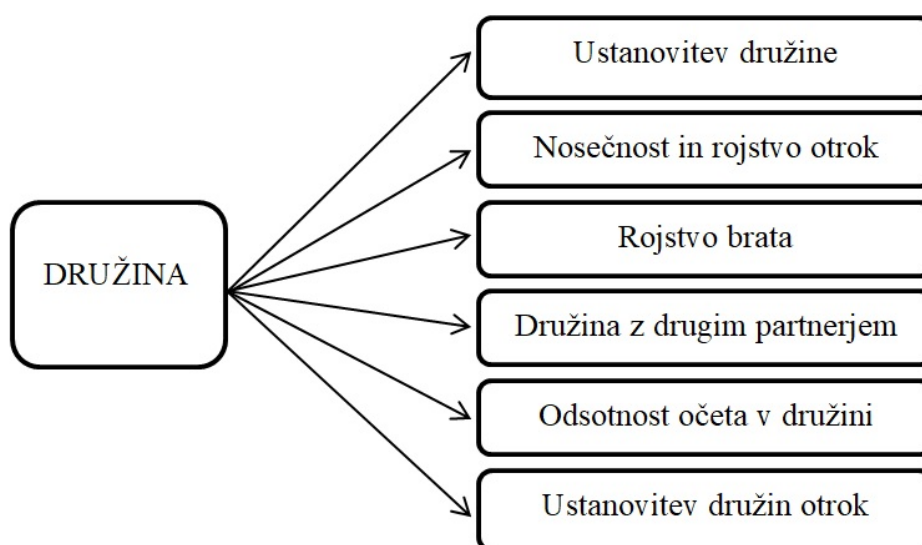
Poudarili smo, da je družina temelj naše raziskave. Odnosi v njej vplivajo na posameznika, ki si tako izoblikuje osebnost. V družini pridobivamo navade in prepričanja ter oblikujemo pogled nase, na družbo in svet. Je torej temeljna institucija, v kateri se razvijamo, odrastemo in iz katere vstopimo v samostojno življenje. Seveda ima družina tudi reprodukcijsko vlogo.

¹⁷³ Določili smo tri starostne skupine, ki bodo – predvidevamo – pokazale posebnost doživljanja življenjskih prelomnic vsake generacije.

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »družina«, so:¹⁷⁴

- ustanovitev družine,
- nosečnost in rojstvo otrok,
- rojstvo brata,
- ustanovitev družine z drugim partnerjem,
- rojstvo otrok z drugim partnerjem,
- odsotnost očeta v družini,
- ustanovitev družin otrok.

Slika 7: Prikaz življenjskih prelomnic v skupini »družina«

Vir: Lasten 2017

Ustanovitev družine je pomembna prelomnica v življenju vsakega. Raziskovane osebe so najpogosteje navajale življenjske prelomnice, ki označujejo izbiro življenjskega partnerja, poroko in s tem ustanovitev družine oziroma ustvarjanje družinskega življenja.

Splošno lahko družino opredelimo kot zvezo dveh partnerjev nasprotnega spola, ki skrbita za enega ali več otrok. Švabova (2010) razlaga, da je bilo v preteklosti družinsko življenje vedno dinamično in podvrženo številnim spremembam oz. transformacijam in hkrati tudi vedno raznovrstno. Avtorica navaja, da je splošni trend v zahodnih državah, da se zmanjšuje socialni pomen zakonske zveze. Zmanjšuje se družbeni pomen poroke, ki je povezana z manjšim družbenim vplivom na zasebnost. Pojavljajo se tudi LAT-partnerstva

¹⁷⁴ Raziskovane osebe so navedle življenjske prelomnice in jih neposredno povezale z družino.

(LAT – »living apart together«), ki so vezana na skupno stanovanje in gospodinjstvo, ter zunajzakonske skupnosti.

Ko opisujemo družino, po navadi izhajamo iz socialnokonstruktivističnega razumevanja. Organizacija združenih narodov (UN, definition of a family) je leta 1994 podala naslednjo definicijo družine: »Družino sestavljajo vsaj en (odrasel) človek ali skupina ljudi, ki skrbi za otroke.«

Starševsko razmerje je torej razmerje med otrokom ali otroki in odraslo osebo ali več odraslimi osebami, ki skrbijo za otroka. Nekatere različice definicij družine govorijo tudi o partnerskih skupnostih brez otrok ali skupnega prebivališča (Švab 2010). Takšne definicije družine so nove interpretacije in po tradicionalnem pojmovanju ne utemeljujejo družine.

Katekizem katoliške Cerkve (2006, 3. pogl.) definira družino kot zakonsko zvezo med enim moškim in eno žensko, ki sta odprta za življenje: »Mož in žena, združena v zakonu, sestavljata skupaj s svojimi otroki družino. Bog je ustanovil človeško družino in jo obdaril z njeno temeljno zgradbo. Zakon in družina sta naravnana na blagor zakoncev ter na roditelje in vzgojo otrok. Med člani iste družine se vzpostavijo osebni odnosi in prvobitne odgovornosti.«¹⁷⁵

Najpomembnejši prostor človeškega razvoja je družina, v njej se vzpostavljajo odnosi, in sicer najprej med partnerjema (možem in ženo), nato med starši in otroki.

Družina je najkompleksnejši in edinstveni prostor, v katerem nastaja in se razvija človeška psihosocialna struktura. Vsakega posameznika oziroma družinskega člana oblikuje od znotraj. Družina pomemben vpliv na razvoj psihosocialne strukture vsakega posameznika (Gostečnik 1999, 2. pogl.).

Izbira partnerja, s katerim želi oseba ustanoviti družino, je pomembna in mora biti odgovorna, saj lahko napačna odločitev oteži življenje.

Že mladostniki se zaljubljujejo in sklepajo prijateljske zveze. Simonova in drugi (2008) razlagajo, da mladostnike spodbuja telesna privlačnost k sklepanju prijateljskih zvez in zaljubljenosti. Te zaljubljenosti po navadi niso dolgotrajne. Avtorji ugotavljajo, da takšne zveze preoblikujejo mladostnike in jih pripravljajo na poznejše družinsko življenje.

---

¹⁷⁵ V naših teoretičnih opredelitvah smo namenoma predstavili dva pogleda na družino, ki sta si v določenih trditvah podobna, spet v drugih različna, saj izhajata iz različnih ideoloških perspektiv.

Shanhongova (2009) razlaga, da sta usklajenost in zadovoljstvo partnerjev odvisna od različnih dejavnikov, ki so povezani s starostjo, spolom, osebnimi interesi, vrednotami, ideološko pripadnostjo. To zasledimo tudi v naši raziskavi, ko mlada raziskovana oseba razlaga, da se je odločila za partnerski odnos na podlagi usklajenih vrednostnih, verskih in drugih danosti (prim. intervju št. 18).

Družina ima tudi reprodukcijsko vlogo, kar je razvidno iz intervjuja št. 40, v katerem oseba izpostavlja rojstvo potomca in nadaljevanje roda prepoznavno kot poslanstvo. Takšen pogled je v današnjem času v ozadju, saj so prioritete osredotočene na odnose in psihosocialne vidike družinskega življenja. Vendar ne smemo zanemariti tudi biološkega vidika, ki se ga danes premalo zavedamo in do tega dela družinskega življenja ne čutimo več prave odgovornosti. Posledica je manjše število rojstev otrok, kar ogroža obstoj naroda.¹⁷⁶ S to trditvijo se strinja McLanahanova (2009), ki ugotavlja da se rodnost manjša in je tudi odvisna od različnih družbenih dejavnikov.¹⁷⁷

Raziskovane osebe v veliki meri navajajo rojstvo otrok kot pomembnejšo življenjsko prelomnico. Rojstvo otroka v družino prinese srečo, smisel in opolnomočenje za opravljanje materinskega ali očetovskega poslanstva.¹⁷⁸

Na pomembno vlogo in prisotnost očeta v družini opozorijo Buswellova in drugi (2012), ki v raziskavi ugotavljajo, da so družine, v katerih je oče prisoten, bolj povezane in sposobne prilagajanja različnim situacijam. Takšne družine so čustveno stabilnejše in odpornejše na negativne vplive na družino. To potrjuje tudi naša raziskava, saj sta v enem od intervjujev poudarjena vloga očeta in občutek odgovornosti, ki ga je izkusila raziskovana oseba, ko se je soočila z očetovstvom (prim. intervju št. 28).¹⁷⁹

V naši raziskavi zasledimo zaznamovanost otroka z odsotnostjo očeta. Očetova odsotnost oziroma trenutek, ko se oče loči od družine ali jo zapusti, je označena kot življenjska prelomnica. Amato in Doriusova (2010, 177–180) razlagata, da v primeru ločitve staršev otrok čuti pomanjkanje očetove prisotnosti, kar lahko destruktivno vpliva nanj. Tudi v naši raziskavi se pojavlja podoben primer. Ena izmed intervjuvanih oseb je navedla: »V

---

¹⁷⁶ Družba je ustvarila konstrukt, da število otrok za družinsko življenje ni pomembno.

¹⁷⁷ Javno mnenje, ki je posledica družbene dinamike, je dolgo časa sporočalo, da je imeti enega ali dva otroka v družini sprejemljivo; kdor jih je imel več, je bil stigmatiziran. Danes so mnenja že nekoliko drugačna.

¹⁷⁸ Rojstvo otroka so raziskovane osebe izrecno izpostavljale kot pozitivno prelomnico in jo povezovale z življenjsko in družinsko srečo.

¹⁷⁹ Intervjuvanec je izpostavil doživljanje očetovske vloge ob rojstvu otroka. Ker je sam v otroštvu izgubil očeta, je poudaril primanjkljaj vzgleda očetovske vloge.

otročtvu me je zapustil oče in posledično me zapuščajo vsi moški.« Odsotnost očeta ima lahko posledice pozneje v življenju (prim. intervju št. 40). Zato sta za uravnotežen razvoj otroka potrebna oba starša – oče in mati, ki ustvarjata produktiven odnos v družini.

Moškost očeta družini daje trdnost, varnost in spodbuja ustvarjalnost. Oče mora biti tisti, ki daje potrditev, postavi pravila, hkrati pa tudi pohvali in spodbuja, razlaga Pleck (2010) in dodaja, da tega ne upoštevamo in se ne zavedamo dovolj.

Raziskovane osebe so v intervjujih izpostavile tudi vlogo materinstva. Vloga matere je v družini zelo pomembna, saj mati rodi otroka, kar jo z otrokom poveže na poseben način.

Pojavi se vprašanje, ali je boljše, da mati ostane doma pri otrocih ali da je zaposlena. Raziskava, ki sta jo opravili avtorici Buehler in O'Brien (2011), pojasnjuje, da je pozitivno, če je mati zaposlena za polovični delovni čas. V raziskavi so primerjali nezaposlene matere, matere, ki so bile zaposlene za polni delovni čas, in matere, ki so bile zaposlene za polovični delovni čas.

Raziskava je pokazala, da so matere, zaposlene za polovični delovni čas, boljšega zdravja in čustveno stabilnejše kot nezaposlene matere. Izkazalo se je tudi, da so se matere, zaposlene za polni delovni čas, pogosteje znašle v konfliktnih situacijah doma in v službi kot tiste s polovično zaposlitvijo. Slednje pa so dajale več podpore otrokom pri šolskem učenju. Raziskava je tako pokazala, da je polovična zaposlitev za matere najboljša opcija, saj se lahko karierno razvijajo, obenem pa so uspešnejše tudi v družini oziroma pri opravljanju materinske vloge (prav tam).

Urryjeva in drugi (2011) so raziskovali povezanost mladih (študentov) z upoštevanjem mnenj in prisotnostjo njihove matere v življenju. Ugotovili so, da mladi zaupajo svoji materi in so z njo čustveno povezani. Negativno je bil označen psihološki in čustveni nadzor matere nad mladostnikom. Raziskava je tudi pokazala, da je bil uravnotežen odnos med materjo in mladostnikom pozitiven in je mlade odvrčal od ekscesnih dejanj.

Cherlin in Seltzerjeva (2014) pojasnjujeta pomembnost družine kot varnega prostora. Kadar družina ni varen prostor in mati v njej ne zmore z otrokom vzpostaviti uravnoteženega čustvenega stika ali empatičnega odnosa in ne prepozna njegovih potreb, otrok mater doživlja kot nekonsistentno, neodzivno ali celo ogrožajoče. Otroki, ki je odraščal ob takšni materi, težje prepozna svoja čustva in potrebe, zato bo posledično porabil veliko truda za vzpostavitev stikov z vrstniki in drugimi.

Vloga matere je življenjsko poslanstvo in odgovorna naloga. To dokazuje tudi naša raziskava, ki izpostavlja vlogo materinstva in starševstva kot prioriteto.¹⁸⁰

Raziskava opozori še na nekaj, česar ne gre zanemariti: na ponovno ustanovitev družine. Vzrok za nastanek tako imenovane druge družine je v ločitvi partnerjev v prvi družini ali smrt enega od partnerjev iz prve družine. Oba primera sta za družinske člane stresna dogodka. V raziskavi se pojavljajo primeri, ko si je eden od partnerjev (ali oba) po ločitvi ustvaril novo družino (prim. intervju št. 29). Tako nastanejo sestavljene družine, v katerih so lahko prisotni otroci, katerih eden od staršev je nebiološki. Tak primer je tudi starš zunajzakonskega otroka, ki si z drugim partnerjem uredi življenje, kar v današnji družbi ni redkost.

Sestavljeno družino bi lahko definirali kot novo gnezdo s tujimi otroki. Lahko se zgodi, da se partnerja ločita ali eden od njiju umre, drugi pa si po določenem času poskuša urediti novo življenje z drugim partnerjem. Tako lahko eden ali oba v novo zvezo pripeljeta svoje otroke, lahko pa se v novi zvezi rodi otrok. V takšnem primeru pride do reorganizacije odnosov, pri tem pa je treba paziti, da kateri od članov sestavljene družine ni zapostavljen.¹⁸¹

V raziskavi je navedena življenjska prelomnica »rojstvo brata«. Gre za primer, ko ima družina že odraščajoče otroke in se nekoliko pozneje vanjo rodi še en otrok. V tem primeru se lahko zgodi, da starejši otroci prevzamejo skrb za mlajšega otroka. Raziskovana oseba je navedla, da je »igro spremenila v realnost«; skozi igro z mlajšim bratom je izkusila resničnost, saj je opravljala delo, ki bi ga v nasprotnem primeru morala opraviti starša. Že v mladosti se je preizkusila v materinski vlogi, ki jo je pozneje opravljala kot mati lastnih otrok (prim. intervju št. 21 in 32). Avtorja Erzar in Kompan Erzar (2011, 121) pojasnjujeta, da se otrok naravno navezuje na svoje starše oziroma primarne skrbnike – v našem primeru tudi na starejše brate in sestre – saj potrebuje njihovo fizično in čustveno bližino, da ima občutek varnosti in dobi najboljšo zaščito pred zunanjimi nevarnostmi.

Šetina (2013) razlaga, da »otroka že od začetka najbolj ›zanimajo‹ odnosi; to se kaže v njegovi potrebi po bližini, po pozornosti in po ljubezni. Usmerjenost otroka k drugemu (k

---

¹⁸⁰ Intervjuvane osebe so izpostavile vlogo matere v družini.

¹⁸¹ Iz prakse poznamo primer, ko starši v sestavljeni družini niso bili pozorni na malenkosti, zaradi katerih je otrok trpel in se počutil zapostavljenega. Oče dveh otrok je kupil računalnik, ki ga ni postavil na nevtralno mesto v stanovanju, pač pa ga je namestil v sobo svojega biološkega otroka. Čeprav je poudaril, da lahko računalnik uporabljata oba otroka, se je nebiološki otrok počutil odrinjenega.

staršem, k vzgojitelju, v našem raziskovalnem primeru k bratu ali sestri) pomeni notranjo moč, ki glede na odzivnost okolja določa, kako bo otrok sprejemal svet in v njem deloval. Odraščanje je postopno prehajanje od ožjega k vedno širšemu socialnemu okolju.«

Raziskava kaže, da je življenjska prelomnica, ki jo je zaznamovalo rojstvo brata in ukvarjanje z njim, imela pozitiven učinek in je prispevala k sožitju v družini in med njenimi generacijami.

Juul (2009, 148–149) ugotavlja, da glede sodelovanja otrok ni spodnje meje in da dialog oblikuje otrokov občutek enakovrednosti. Navedeno potrjuje tudi naša raziskava, saj se pojavi primer, ko se starejši otroci veselijo rojstva mlajšega in prevzamejo določene vloge, ki bi sicer pripadale staršem (prim intervju št. 32).

V skupini, ki označuje družino in družinsko življenje, je tudi identificirana življenjska prelomnica »družina mojih otrok«, kar pomeni, da so otroci primarno družino zapustili in si ustvarili svojo družino (prim. intervju št. 46). Juhant in Strahovnik (2010) razlagata, da je vsak človek odvisen od drugih bolj kakor druga živa bitja, in če želi preživeti, mora sodelovati, najprej s starši oziroma skrbniki, hitro pa tudi s preostalim okoljem.

V našem primeru je opredeljena relacija sinergična, kar pomeni, da je sodelovanje obojestransko. Starši so ponosni na svoje otroke, da so si uspešno ustvarili svojo družino, medtem ko so otroci povezani s svojimi starši v produktivnem medgeneracijskem odnosu (prim. intervju št. 46).¹⁸²

Raziskovanje skupine življenjskih prelomnic, ki označujejo družino, nam omogoča razumevanje družine, ki v vsakem od primerov edinstvena. Na podlagi naše raziskave ugotavljamo, da je družina pomembna institucija, s katero moramo ravnati spoštljivo in obzirno. Ne strinjamo se z razlagalci, ki družino razumejo in razlagajo kot konstrukt politizacije (Švab 2010). Družina je posredovalka vrednot, kulture, družbenih norm in je prostor, v katerem se posameznik počuti sprejetega, ljubljenega in varnega. Produktivni odnosi v družini oblikujejo pozitivno človekovo osebnost, po drugi strani pa mu v skrajnih primerih lahko skrhajo občutek dostojanstva in pri njem povzročijo nemir.

---

¹⁸² Gre za sinergije med generacijami v smislu medsebojnega sodelovanja in podpore.

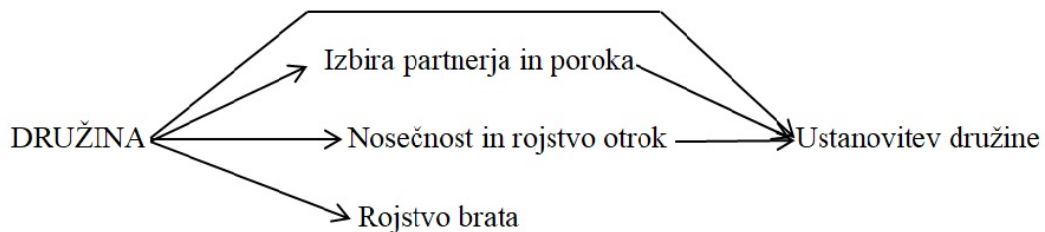

– Primerjava in prikaz skupine življenjskih prelomnic »družina« pri raziskovanih osebah, starih od 20 do 35 let

Značilnost raziskovane skupine omenjene generacije je mladost njenih članov, ki so stari od 20 do 35 let. To so osebe, ki se šolajo ali soočajo z vstopom na trg delovne sile. V teh letih si tudi ustvarjajo družine in se osamosvajajo oziroma zapuščajo primarno družino, skratka, urejujejo si življenje.

Raziskovane osebe so navedle naslednje življenjske prelomnice, ki identificirajo družino: izbira partnerja in poroka, nosečnost in rojstvo otrok, ustanovitev družine in rojstvo brata.

Slika 8: Prikaz modela življenjskih prelomnic za skupino »družina« (20–35 let)

Vir: Lasten 2017

Model kaže specifičnost življenjskih prelomnic, ki so značilne za mlado populacijo. Zanj sta značilna izbiranje partnerja in poroka, saj se v tem času odločajo za partnerje in načrtujejo družinsko življenje. Ta del življenja je za mlade zelo zahteven, saj imajo lahko napačne odločitve posledice, ki negativno zaznamujejo življenje.

Načini izbiranja partnerja se danes razlikujejo od konvencionalnega načina, saj mladi pogosto s pomočjo digitalnih sredstev in družabnih omrežij vzpostavljajo komunikacijo, ki nato lahko vodi v resno zvezo.¹⁸³

Perryjeva (2017) opozarja, da imajo digitalni mediji pozitivno vlogo pri vzpostavljanju komunikacije pri mladih ljudeh, seveda pa lahko pride tudi do zlorab. V dobi digitalne tehnologije se je temu nemogoče izogniti, saj so ti mediji vsem dostopni. Mladi danes s svojimi partnerji tudi na splošno redno komunicirajo prek digitalnih medijev.

Po izbiri partnerja naj bi sledila poroka. Mnenja o tem, ali je poroka potrebna za ustanovitev družine ali ne, so deljena. V današnjem času družine ustvarjajo neporočeni

¹⁸³ Mladi za spoznavanje in komunikacijo uporabljajo digitalne medije, ki omogočajo hitro odzivnost.

pari, pojavljajo se enostarševske družine, kjer se en starš svobodno ali zaradi spleta določenih okoliščin odloči, da bo sam živel z otrokom. Najboljši pogoji za komplementarni razvoj vseh družinskih članov, še posebej otrok, so v družini.

Vanassche in drugi (2013) z raziskavo ugotavljajo, da je poroka pomembna za zadovoljstvo celotne družine. Avtorji pojasnjujejo, da so družine, v katerih je zveza med moškim in žensko potrjena s poroko, odgovornejše, kar vpliva na počutje celotne družine.

Družina lahko postane predmet ideološke obravnave. Ideološki govor ima več značilnosti, ki onemogočajo celovito in pristno razumevanje nekega pojava, v tem primeru družine. Ideološki govor ni odprt za primerno kritično presojo niti za mirno soočenje z drugim, ki je poleg poslušanja in čutenja temelj pristnega dialoga. Ne prenese torej pristnega dialoga, kar je negativno. Seveda pa lahko vključuje veliko primernih moralno-etičnih pogledov, kar je pozitivno (Bahovec 2014).

Nekaterim mladim poroka veliko pomeni in prav je, da družba podpira poroko z družbenim konsenzom. Poroka je pogodba ali zaveza javnega značaja, ki utrjuje družinske odnose in sožitje generacij v družini.

Raziskava prav tako kaže, da je naslednja zelo pomembna življenjska prelomnica, ki je povezana z družino, nosečnost in rojstvo otroka. Pričakovanje in prihod novega družinskega člana prestrukturira odnose v družini. To dokazujejo tudi Castellanova in drugi (2014), ki so raziskovali starše, ki so pričakovali prvega otroka (v času nosečnosti), in starše, ki so že imeli prvega otroka, starega do osem mesecev. Raziskava je pokazala, da so bili starši, ki so pričakovali otroka, bolj sproščeni in manj konfliktni. Starši, ki so že imeli otroka, pa so morali svoje življenjske strategije bolj prilagoditi, kar jim je v začetku povzročalo nekoliko težav, zaradi česar je prihajalo do napetosti. Seveda pa je razpoloženje odvisno od posameznega para. To potrjuje tezo, da je treba določene strategije v življenju para ob rojstvu otroka preoblikovati, kar so mladi prepoznali kot pozitivno življenjsko prelomnico.

V raziskavi se pojavi tudi navedba življenjske prelomnice »rojstvo brata in ukvarjanje z njim« (prim. intervju št. 21). Raziskovana oseba je v svoji življenjski zgodbi navedla, da je skozi igro doživljala resničnost in se učila za življenje. Starejša sestra je pazila in negovala brata ter s tem delno prevzela naloge matere.

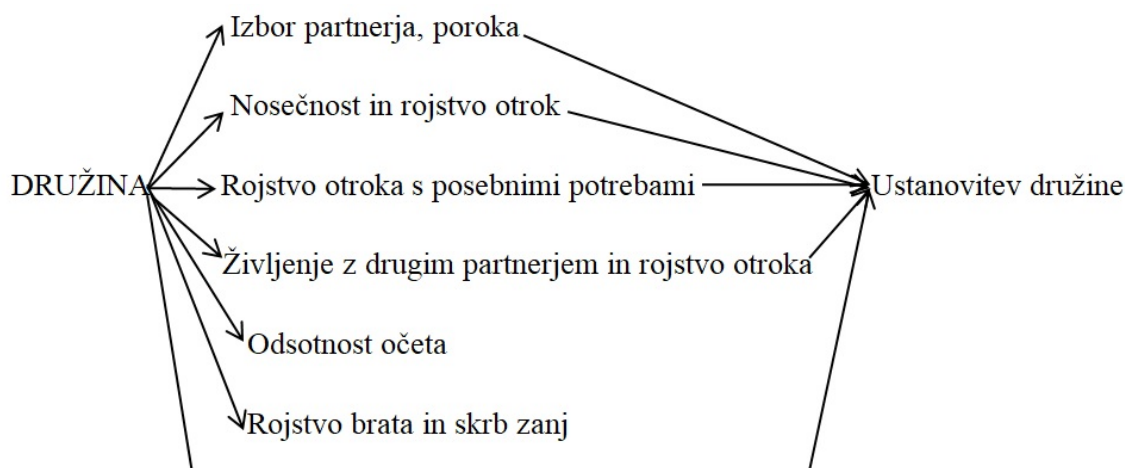
Bevkova povest z naslovom Pestrna (Bevk 2000) opisuje pretekle čase in je dober prikaz tega, kako otroci že od nekdanj skrbijo za druge otroke. Glavni lik je pestrna (pestunja ali varuška), izkoriščen otrok, ki mora skrbeti za drugega otroka. Med njo in intervjuvanimi osebami iz naše raziskave sicer ne moremo potegniti vseh vzporednic, toda v številčnih družinah je skrb za mlajše brate in sestre nekaj normalnega in sprejemljivega. Tudi naše raziskovane osebe so življenjsko prelomnico, ki jo zaznamuje rojstvo brata in skrb zanj, doživljale kot pozitivno.

Osebe, stare od 20 do 35 let, ki so sodelovale v raziskavi, so v obdobju, ko si izbirajo partnerja, se poročajo, si ustvarjajo družino in urejajo življenje, zato ni presenetljivo, da so pogosto navajale skupino življenjskih prelomnic, ki identificirajo družino.

– Primerjava in prikaz skupine življenjskih prelomnic »družina« pri raziskovanih osebah, starih od 36 do 60 let

Starostna skupina med 36. in 60. letom predstavlja srednjo generacijo, ki je ustvarjalno aktivna, družinsko življenje v njej pa je že utečeno. V skupini prelomnic, ki identificirajo družino, je srednja generacija navajala naslednje: izbor partnerja in poroka, nosečnost in rojstvo otrok, rojstvo otroka s posebnimi potrebami, življenje z drugim partnerjem in rojstvo otroka, odsotnost očeta, ustanovitev družine, rojstvo in skrb za brata.

Slika 9: Prikaz modela življenjskih prelomnic za skupino »družina« (36–60 let)

Vir: Lasten 2017

Srednja generacija navaja prelomnice, ki so značilne za mlado generacijo, obenem pa dodaja še druge. To je razumljivo, saj ima ta generacija raziskovanih oseb izkušnje z družinskim življenjem, kajti njihovi otroci že odraščajo.

Ta skupina raziskovanih oseb navaja izbiro partnerja in poroko kot dve zelo pomembni življenjski prelomnici, kar potrjuje, da sta ključnega pomena. To področje smo že obdelali, zato ga na tem mestu ne bomo ponavljali. Lahko samo zaključimo, da izbira partnerja in poroka pomembno vplivata na družino in družinsko sožitje, posledično pa tudi na sožitje generacij v družini.

Naslednji življenjski prelomnici, ki označujeta družino, sta nosečnost in rojstvo otrok. Tudi to temo smo podrobno že obdelali. Navedeni prelomnici sta pomembni z več vidikov: pri tem gre za nadaljevanje biološkega roda, človek mora prevzeti vlogo starša – matere ali očeta, vzgojiti otroke in jih spremljati, ustvarjati pogoje za produktivno življenje in dovoliti odraslim otrokom, da zapustijo družinsko gnezdo. Vse teme, ki so povezane z rojstvom otroka, smo znanstveno že ovrednotili.

Rojstvo otroka s posebnimi potrebami je zapletena tema, ki je v disertaciji sicer nismo podrobneje obravnavali, so pa raziskovane osebe navedle tudi to prelomnico, kakor je razvidno iz raziskave.

Čeprav si vsak starš si želi, da bi bil njegov otrok zdrav in uspešen, se vsako leto rodi določeno število otrok s posebnimi potrebami. Statistično gledano ni veliko rojstev takih otrok, vendar tega ne smemo zanemariti.

Tabela 25: Delež otrok s posebnimi potrebami glede na celotno populacijo rojenih otrok

Podatki na dan 1. 10.	Število rojenih otrok	Delež otrok s posebnimi potrebami
2012	83.107	0,0145
2013	84.020	0,0148
2014	84.957	0,0156
2015	85.701	0,0161

Vir: CEUVIZ 2017

Tabela s statističnimi podatki kaže, da je odstotek otrok s posebnimi potrebami nizek, vendar je problematika kljub temu aktualna.

Starši, ki se jim rodi otrok s posebnimi potrebami, najprej doživijo šok. Šok se spremeni v občutek nemoči, kot poročajo naše raziskovane osebe (prim. intervjuja št. 38 in 42).¹⁸⁴ Življenje v družini z otrokom, ki ima posebne potrebe, je streseno. To dejstvo dokazuje Al-Qaisy (2012) v raziskavi o materah z otroki s posebnimi potrebami.

Trtnikova (2007, 492) razlaga: »Rojstvo otroka z motnjo v telesnem ali duševnem razvoju prizadene vse družinske člane ter vpliva na dinamiko in uresničevanje temeljnih značilnosti družinskih aktivnosti. Dejstvo, da ima otrok težave v razvoju, zbudi predvsem v starših, pa tudi pri drugih članih ožje in širše družine, vihar čustev. Pot sprejemanja otroka z motnjo v razvoju ni nekaj, kar opravimo čez noč.«

Moses (1981 v Trtnik 2007) meni, da mora družina, ki se sooča z drugačnostjo otroka in želi najti smisel življenja, iti skozi proces žalovanja. V procesu žalovanja se morajo posloviti od idealnih predstav, ki so jih izoblikovali pred rojstvom otroka. Žalovanje ob taki situaciji je podobno žalovanju ob izgubi družinskega člana. Posloviti se morajo od »izgubljenih sanj«. Tudi v naši raziskavi se pojavi primer matere, ki opisuje proces žalovanja in prebijanje skozi različne življenjske faze – od odpovedi kariere do soočanja s težavami in strahovi v procesu sprejemanja in življenja z otrokom s posebnimi potrebami (prim. intervju št. 38).

Akutna reakcija žalovanja je lahko kratkotrajna, vendar pa žalovanja nikoli ni konec, saj se pojavlja skozi otrokova razvojna obdobja, ko vrstniki shodijo, začnejo govoriti, se začnejo igrati itd. Kumulativni učinek čustvenih stanj se pokaže v kritičnih obdobjih družine: v obdobjih šolanja, adolescence, iskanja primerne zaposlitve, poleg tega pa tudi ob soočanju s staranjem staršev. To so dolgotrajni procesi in jih družina težko zaključi (Trtnik 2007).

Novljanova (2004) razlaga, da lahko žalovanje razdelimo na več obdobji. Najprej se starši, ki imajo prizadetega otroka, soočijo s stanjem šoka, ki lahko traja od nekaj mesecev do

---

¹⁸⁴ Mati, ki je rodila duševno prizadetega otroka, je razlagala: »Kot medicinska sestra sem vedela, kakšen je jok dojenčka z duševno prizadetostjo, saj smo se to učili na medicinski šoli. Po porodu, ko so babice na oddelku nosile dojenčke k materam in sem pričakovala, da bom prvič po porodu videla svojega otroka, sem slišala ta značilni jok. Želela sem, da dojenček, ki tako joka, ne bi prišel v mojo sobo. Vedno bolj se je babica približevala moji sobi, jok dojenčka je bil vedno glasnejši. Najprej sem pomislila: »Samo da tega dojenčka ne prinese k meni.« Ko je babica odprla vrata bolniške sobe v porodnišnici, mi je prinesla dojenčka, ki je značilno jokal, takoj sem vedela, da sem rodila otroka s posebnimi potrebami, v mojem primeru duševno prizadetega otroka« (prim. intervju št. 61).

nekaj let. To obdobje spremljajo otopelost, notranja praznina in občutek ogroženosti. Starši prizadetega otroka so v tem obdobju neorganizirani, žalostni, depresivni, nekateri morda celo odklanjajo otroka in si želijo, da ga ne bi bilo.

Sledi faza zanikanja. To je faza vzpostavljanja ravnotežja med svojimi občutki in zunanjimi vplivi. Pri tem gre za preživetje staršev in rekonstrukcijo življenja (prav tam).

Naslednja faza je vrednotenje krize. V tem obdobju so straši v fazi prilagajanja in iskanja. Novljanova in Kotar pojasnjujeta (prav tam):

»Starši iščejo informacije, kakšna je prognoza in kaj pomeni prizadetost otroka za nadaljnje življenje družine. Ob tej priložnosti se pojavijo strahovi, skepsa in negotovost. V tej fazi pridejo starši do spoznanja, da hitrih in preprostih rešitev ni, ker mnogi otroci potrebujejo veliko strokovne pomoči, spremembe pri otroku pa so komaj opazne. Starši se začnejo zavedati, da na vsa vprašanja ne bodo dobili odgovorov in da se bodo morali navaditi, da vedno ne bodo mogli najti zadovoljivih rešitev. Sčasoma postanejo otrokove posebne potrebe del družinskega življenja in identitete.«

Trtnikova (2007, 496) razlaga: »Dejavnosti, kot so terapije, treningi, korekcije in svetovanja, so tiste, ki pomagajo mnogim staršem prestopiti v naslednje obdobje, ko se ne ukvarjajo več sami s seboj in svojim doživljanjem prizadetega otroka, temveč se obrnejo k otroku in se zanj ustrezno angažirajo. Pogoj je, da otroka sprejmejo takega, kot je, da predelajo strahove in se ne počutijo razvrednotene.« To lahko imenujemo faza adaptacije.

Faza adaptacije preide v fazo orientacije, za katero je značilna postopna reorganizacija ter iskanje pomoči in načrtovanje odgovornosti.

Novljanova (2004, 91) pravi, da v tem obdobju se vzpostavi faza normalizacije, ki pomeni:

»Da starši začnejo gledati nase in na svet okoli sebe realneje. Intenzivna čustva izginjajo, postajajo obvladljiva življenje v družini postaja bolj umirjeno in predvidljivo. V ospredju niso več nerealna pričakovanja, kajti zavedajo se, da je za uspeh in napredek potreben čas. Njihova energija, medsebojni pogovori in pozornost niso več usmerjeni le na otroka s posebnimi potrebami, temveč tudi na druge člane družine. Vedno več imajo informacij o otroku, njegovih pravicah in ponudbah, ki so mu na voljo. Starši postajajo bolj samozavestni, imajo občutek, da obvladujejo položaj in lažje sprejemajo odločitve o prihodnosti družine. To je obdobje, ki zahteva od staršev premislek o ločitvi od otroka za krajše ali daljše obdobje, o pripravi otroka

in drugih družinskih članov na ločitev in na življenje v odrasli dobi. Z leti se namreč vse pogostejše pojavljajo misli, da starši situaciji niso več kos, da otroku ne nudijo več vsega tistega, kar potrebuje za svoj razvoj, in da bi bilo za otroka bolje, če se loči od družine. Vključitev otroka v ustrezno ustanovo omogoča tako otroku kot staršem nove možnosti. Starši si lahko predstavljajo življenje svojega otroka v prihodnosti, kar mnoge zelo razbremeni.«

Starši, ki imajo otroka s posebnimi potrebami, prehodijo zahtevno življenjsko pot. Zato Denkova (2015) poudarja pomembnost socialnih mrež, ki takim staršem zagotavljajo podporo in pomoč. Od šoka, razočaranja in travm starši skupaj s strokovno pomočjo in osebnostno rastjo dosežejo spremenjen pogled na problematiko oziroma na življenjsko prelomnico, kot je rojstvo otroka s posebnimi potrebami. Oče duševno prizadete hčerke je dejal: »Ljudje, ki niso osebno soočeni s to družinsko dramo in vključeni vanjo – sprejeti, imeti otroka s posebnimi potrebami in živeti z njim – te problematike ne morejo razumeti« (prim. intervju št. 60).

Naslednja prelomnica, ki jo navaja srednja generacija in je povezana z družino, je izbira novega partnerja in rojstvo otroka z novim partnerjem.

Kot smo že razpravljali, do izbire drugega partnerja lahko pride zaradi dveh razlogov:

- ločitev zakoncev in po ločitvi izbira novega partnerja – takšni primeri so prikazani v naši raziskavi;
- smrt prvega partnerja in po smrti izbira novega partnerja ter rojstvo skupnih otrok – naše raziskovane osebe opisujejo tudi takšne primere.

V raziskavi se torej pojavita oba primera in v obeh otroci čutijo izgubo, le da imajo po ločitvi običajno možnost ostati v stiku z obema ločenima staršema, pri smrti pa te možnosti ni. Neka mati v raziskavi navaja, da sta s sinom tri leta hodila na pokopališče na grob njegovega pokojnega očeta. Po treh letih ji je štiriletni sin rekel: »Zakaj hodiva na grob? Saj se ata noče vrniti« (prim. intervju št. 30). Ta izjava lahko nakazuje, da je otrok začutil, da morata živeti naprej in si z materjo urediti življenje.

Amato in Doriusova (2010) trdita, da je ločitev staršev težko primerjati s smrtjo enega od staršev. Seveda otrok čuti izgubo v obeh primerih. Pri ločitvi se po navadi dogaja tiha drama med staršema, ki je otroci v večini primerov neposredno ne zaznavajo ali pa je nočejo sprejeti – živijo v zanikanju. Obdobje bolezni pa, sploh če je daljše, lahko otroka že postopno pripravlja na izgubo starša. Če je smrt nenadna, tega prehoda seveda ni mogoče

zagotoviti. Shafer in drugi (2017) dodajajo, da se otrok ob ločitvi sreča s stresom, ki slabo vpliva na njegov razvoj.

V našo raziskavo je vključen tudi primer, ko je raziskovana oseba zaradi smrti izgubila partnerja, se ponovno poročila in si nato z novim partnerjem ustvarila družino.

Takšen primer sta raziskovali tudi avtorici Watkins in Waldron (2017), ki ugotavljata, da se ločene osebe znova poročijo oziroma si ustvarijo novo partnersko zvezo prej kot tiste, ki so izgubile partnerja zaradi smrti. Enako potrjuje naša raziskava, saj se v njej pojavljajo primeri razvezanih oseb, ki so sorazmerno hitro vzpostavile novo zvezo, in pa tudi primer osebe, katere partner je umrl in pri kateri je vzpostavitev nove zveze trajala dlje.

Življenje je nepredvidljivo in človek vedno išče dobre rešitve. Naša raziskava kaže, da so ljudje, ki so se soočili z ločitvijo ali partnerjevo smrtjo, znova poskušali vzpostaviti normalno stanje in si urediti življenje. Primerom, ki so opisani v naši raziskavi, je to uspelo. Seveda pa moramo upoštevati tudi tiste, pri katerih normalizacija ni uspešna zaradi subjektivnih ali objektivnih vzrokov. V takih primerih je potrebna pomoč strokovnjaka, ki ranjeni osebi pomaga in jo usmerja k iskanju dobrih rešitev. Kaj so dobre rešitve, je seveda subjektivno, zato mora biti strokovnjak večč poslušanja, empatije in produktivne komunikacije. Na tem mestu lahko umestimo vlogo socialnega gerontologa v primeru in njegovo znanje za ravnanje.

Odsotnost očeta je naslednja prelomnica, ki so jo navedle raziskovane osebe. To področje smo že predstavili. Pomen očeta v družini poudarja Pleck (2007, 196), ki razlaga, da se ta vključuje v vzgojo otrok na treh ravneh: na ravni sodelovanja, ki predstavlja neposredni stik očeta z otrokom, na ravni dostopnosti, ki predpostavlja prisotnost očeta v smislu, da je otroku na voljo, in na ravni odgovornosti, ki predstavlja poznavanje otrokovih potreb in njihovo zadovoljevanje. Lamb in Pleck (v Žabkar 2012) sta sestavila model dejavnikov, ki vplivajo na vključenost očeta, to so: motivacija, spretnosti, socialna podpora in institucionalne prakse. Po njunem mnenju je optimalna vključenost očeta dosežena, ko je zadoščeno vsem štirim kriterijem – ko je oče motiviran, ima starševske spretnosti in družbeno podporo za svoje starševstvo ter ga služba in druge družbene institucije ne ovirajo.

Zadnja prelomnica v naši raziskavi, ki jo srednja generacija povezuje z družino, sta rojstvo in skrb za brata. O pomenu družinske solidarnosti med otroki smo že pisali. Avtorici

Velenčič Štambergar in Čotar Konrad (2015) razlagata, da si v starostno mešanih skupinah vzgojitelj lahko pomaga s starejšimi otroki v smislu zagotavljanja pomoči in vodenja mlajših. Starejši otroci se na tak način učijo odgovornosti ter postajajo bolj samostojni in suvereni v razvoju. Tako imajo korist starejši in mlajši otroci, slednji so socialno in komunikativno dejavnejši v socialnih interakcijah s starejšimi. Avtorici menita, da je odnos med starejšimi in mlajšimi otroki podoben odnosu med odraslim in otrokom, v katerem se starejši otrok nauči tolerantnosti.

To potrjuje tudi naša raziskava, saj raziskovana oseba navaja, da je v določenih pogledih pri skrbi za mlajšega brata nadomestila vlogo staršev, kar ocenjuje kot pozitivno (prim. intervju št. 32).

– Primerjava in prikaz skupine življenjskih prelomnic »družina« pri raziskovanih osebah, starih nad 60 let

V skupino življenjskih prelomnic »družina« so raziskovane osebe, stare nad 60 let, uvrstile naslednje prelomne dogodke: poroka in rojstvo otrok, drug partner, poroka otrok, rojstvo vnuka s posebnimi potrebami.

O pomenu poroke in rojstva otrok smo že pisali. Na tem mestu naj poudarimo, da so te prelomnice za vse generacije velikega pomena in jih ne smemo zanemarjati.

Življenjsko prelomnico, ki vključuje izbiro drugega partnerja, smo prav tako obdelali v razdelku o ločitvi in izgubi partnerja zaradi smrti. V starosti je izguba partnerja velika prelomnica, saj lahko vodi v osamljenost, izolacijo in tudi zmanjšanje socialnih resursov, ki lahko ovdovelega ali ločenega pahnejo v revščino ali težke razmere. Zato je izbira novega partnerja v tretjem življenjskem obdobju razumljiva, vendar ni ravno pogosta.

Življenjske prelomnice, ki identificirajo skupino »družina«, so zelo pomembne v vseh življenjskih obdobjih. Ker je družina temelj našega raziskovanja, smo jim namenili veliko pozornosti, jih zelo intenzivno in natančno obdelali ter s strokovno literaturo podkrepili izsledke naše raziskave. Med sožitjem generacij v družini in življenjskimi prelomnicami, ki se nanašajo nanjo, je močna vez, zato je za razumevanje problema to povezanost nujno preučevati.

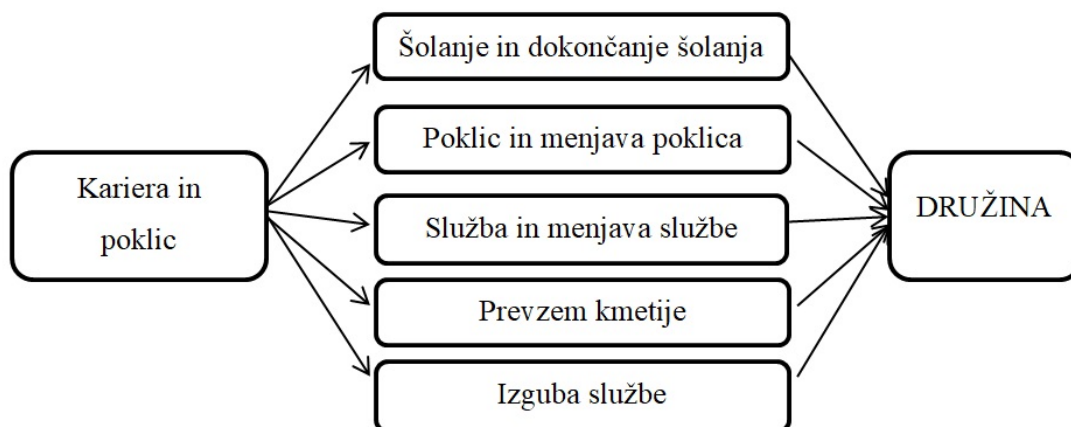
6.6.3.1.2 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »kariera in poklicna dejavnost«

V skupino življenjskih prelomnic »kariera in poklicna dejavnost« spadajo tiste, ki se nanašajo na šolanje oziroma dokončanje šolanja in poklicno, službeno ter karierno pot oseb v raziskavi. Vse so povezane tudi z družino.

Raziskovane osebe so navedle naslednje življenjske prelomnice: šolanje in dokončanje šolanja, poklic in menjava poklica, služba in menjava službe, prevzem kmetije in izguba službe. Navedeni prelomni dogodki so tesno povezani z družino, saj je sožitje članov družine in generacij odvisno tudi od preskrbe in zadovoljstva članov v času šolanja, opravljanja poklica in službenih obveznosti.¹⁸⁵

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »kariera in poklicna dejavnost«, in povezave med njimi prikazujemo z modelom v nadaljevanju.

Slika 10: Prikaz modela skupine življenjskih prelomnic »kariera in poklicna dejavnost«

Vir: Lasten 2017

Prva življenjska prelomnica je šolanje in dokončanje šolanja. Naše raziskovane osebe imajo različne stopnje izobrazbe. Nekateri so dokončali osnovno šolanje, drugi poklicno šolanje z vajeništvom, srednjo šolo ali fakulteto, tudi podiplomski študij, ena oseba je imela doktorat.

¹⁸⁵ Če oseba ni zadovoljna s poklicem ali službo, se to nezadovoljstvo prenaša na družino in lahko slabi dobre odnose med družinskimi člani in vpliva na sožitje generacij v družini.

Krajnčeva (2010, 13-14) razlaga:

»V industrijskem obdobju s piramidalno strukturo družbe je bil cilj šolanja pridobitev poklica. Znanje, pridobljeno na začetku poti, je zadostovalo za vse življenje. V dinamiki informacijske družbe se oblikujejo nove razmere. Poklic ni dovolj in tudi samo vedeti ni dovolj. Človek se mora izkazati še z drugimi sposobnostmi, spretnostmi in osebnostnimi lastnosti. Nenehne spremembe v družbi spremenijo izobraževanje v vse življenje trajajoč proces. Ljudje si z njim obnavljajo osebne kompetence in pridobivajo nove ter s tem ohranjajo svoj položaj ali pa napredujejo. Tudi delo postane vseživljenjski proces. Iz obdobja v obdobje se skozi življenje spreminja.«

Newmanova in Hatton-Yeo (2008) pravita, da se v moderni družbi pojavljajo nove nedružinske paradigme medgeneracijskega učenja, ki so posledica demografskih, socialnih in ekonomskih sprememb. Danes je vseživljenjsko učenje normalno, kar še pred tremi desetletji ni bilo. Programe medgeneracijskega učenja opredelita kot načrtovane dejavnosti, ki povežejo različne generacije, da izmenjujejo svoje izkušnje in da se druga od druge učijo. S tem pa povečujejo socialni kapital.

Kumpova (2008, 64) dodaja:

»Za učenje so bistvenega pomena dialog, možnost spraševanja, sprotnega preverjanja smisla ter lastnih domnev v skupini, to je skupinsko sodelovanje v socialnem procesu konstrukcije znanja. Socialno učenje v skupnosti se razvije takrat, ko si želijo ljudje nadzorovati dogodke v svojem vsakdanjem življenju in zato te dogodke poglobljeno spoznavajo skozi učne procese. Ljudje se učijo postati aktivni člani skupnosti, učijo se funkcioniranja v smislu ustvarjanja skupne družbene identitete. Značilne poteze te oblike učenja so prostovoljna udeležba, delitev vlog učenja in poučevanja med vsemi člani in spreminjanje skupnosti ter posameznikov, kar je posledica kolektivnega namena in delovanja. Učenje v skupnosti lahko razumemo tudi kot učenje z in od drugih. Te skupnosti postajajo prostori kolektivne zakladnice idej, ki se vzdržujejo z razvojem kapitala modrosti. Ljudje se povežejo, da bi s poglobljenim preučevanjem lokalnih situacij ustvarili novo lokalno vednost in to, kar so se naučili, prenesli tudi v prakso. Takšna izkušnja učenja v skupnosti ustvarja kolektivno vednost, katere lastniki so vsi člani.«

Teoretična izhodišča nam pomagajo razumeti pomen šolanja in izobraževanja za vse generacije. Danes je premalo dokončati šolanje; če želimo slediti trendom tehnologij, ki se nenehno razvijajo, se moramo učiti vse življenje.

Starejših raziskovanih oseb trend vseživljenjskega učenja ni zadel tako močno kot srednjo in mlado generacijo. Šolanje, permanentno izobraževanje in vseživljenjsko učenje so za

naš čas ključnega pomena. Starejše izpraševanci v raziskavi so bili bolj osredotočeni na pridobitev poklica in opolnomočenje za delo na določenem delovnem področju. To je pozitivno, seveda pa ne smemo zanemariti tudi drugih vidikov izobraževanja in učenja.

Življenjska prelomnica »šolanje in dokončanje šolanja« je izražena v vseh generacijah. Razlika je samo v tem, da je starejša generacija navajala model šolanja oziroma pridobitev poklica v okviru vajeništva, medtem ko preostali dve generaciji vajeništva nista navajali, čeprav so nekateri starejši predstavniki srednje generacije še bili del vajeniškega sistema.

Menjava poklica je lahko povezana z vseživljenjskim učenjem, ki smo ga že opisali in podkrepili s strokovnimi viri. Pred več desetletji je veljalo, da je pridobitev kompetenc za opravljanje nekega poklica bila dovolj, saj se je tehnologija razvijala počasneje kot danes. V današnjem času pa postane tisti, ki pridobi poklic, vendar znanj in veščin z izobraževanjem ne nadgrajuje, nekompetenten za opravljanje določenega poklica.¹⁸⁶

Potočnikova (2014) z raziskavo potrjuje, da so ljudje, ki svoj poklic čutijo kot svoje življenjsko poslanstvo, uspešnejši in zadovoljnejši kot tisti, ki opravljajo poklic samo zato, da zaslužijo sredstva za preživetje.

Diener, Scollon in Lucas (2009, 70–71) na podlagi raziskav razlagajo, da moramo za pravo srečo posameznika upoštevati različne vidike življenja, ki so med seboj povezani. Ti vidiki so pozitivna in negativna čustva, globalno zadovoljstvo in različna področja zadovoljstva. Med slednja spada tudi zadovoljstvo s poklicem in delom oziroma kariero.

Diener (2009, 30) razlaga, da vsak posameznik subjektivno vrednoti zadovoljstvo lastnega življenja. Subjektivna ocena, kako posameznik doživlja lastno življenje, je odvisna od emocionalnih stanj in različnih okoliščin, v katerih se posameznik znajde. Če je zadovoljen s poklicem in delom ter osebno karierno rastjo, potem je splošna ocena dobra, razen če se na drugih področjih sooča z akutnimi krizami. V tem primeru lahko kljub zadovoljstvu v poklicu izraža nezadovoljstvo v življenju.

Poklic in menjava poklica sta zelo pomembni prelomnici, ki sta povezani z zadovoljstvom posameznika in posledično vplivata na sožitje članov in generacij v družini. Če je posameznik zagrenjen ali neuspešen v trenutnem poklicu ali karieri, to slabo vpliva na vse

---

¹⁸⁶ Računalniški programer se mora permanentno izobraževati, saj se programi in metode dela nenehno spreminjajo. Če se ne bi izobraževal, ne bi imel znanja in kompetenc ter ne bi mogel upravičiti svojega dela.

družinske člane. V takem primeru je menjava poklica logična. To je navajal izpraševanec tretje generacije, ki je nekajkrat zamenjal delovno mesto in poklic, preden je našel osebno zadovoljstvo in posledično tudi samega sebe ter postal uspešen na svojem delovnem področju (prim. intervju št. 54). Prav izpraševanci tretje generacije pogosto navajajo pomen in menjavo poklica ter delovnega mesta, medtem ko si mlajša generacija prizadeva za uspeh na trgu delovne sile in poskuša med delovnim procesom ter na podlagi delovnih izkušenj najti možnost za napredovanje ali prestrukturiranje svoje poklicne dejavnosti oziroma zamenjati službo. Srednja generacija pa izraža pomembnost zadovoljstva s poklicem in kariero, izpraševanci te generacije menjave poklica ne navajajo, kar kaže na precejšnje zadovoljstvo s poklicem.

Arnold in Pätzold (2010) ugotavljata, da današnji čas zahteva dinamično učenje. To pomeni, da se moramo izobraževati na različnih področjih, če hočemo biti uspešni v poklicu. Upoštevati moramo sisteme vseživljenjskega učenja in izobraževanja, ki nam omogočajo zadovoljstvo in uspešnost v poklicu ter tudi menjavo poklica, saj tudi pri slednjem potrebujemo kompetence, ki jih pridobivamo z vseživljenjskim izobraževanjem.

Vse generacije izražajo pomembnost življenjskih prelomnic, ki identificirajo poklic, menjavo poklica in izobraževanje. Sklepamo lahko, da je stopnja zadovoljstva in sožitja v družini odvisna tudi od zadovoljstva v poklicnem življenju.

Naslednja življenjska prelomnica se nanaša na službo in menjavo službe, ki je povezana s poklicem. Če se nekdo čuti sposobnega za izvajanje poklica in je zanj motiviran, bo službo lažje dobil in bo uspešen. Po drugi strani pa brezposelnost slabo vpliva na človekovo samopodobo, zato je zaposlitev za vsakega velikega pomena in je povezana s sožitjem v družini.

Menjavo službe lahko povežemo s poklicno dejavnostjo in vseživljenjskim izobraževanjem oziroma učenjem. Menjava službe je lahko pozitivna, kar navajajo tudi naši izpraševanci vseh treh generacij.

Krajnčeva (2015, 55) ugotavlja:

»Služba za nedoločen čas je bila splošna oblika socialne in osebne varnosti. V informacijski družbi, družbi tveganja, sprememb in velikih možnosti, so se oblike dela povsem spremenile. Službo so nadomestili pogodbeno delo za določen čas, samozaposlovanje, projektno delo in družinska podjetja. Starejši ljudje ob teh spremembah zelo trpijo zaradi svojih otrok in vnukov, ker vidijo varnost le v službi za nedoločen čas. Za današnje delo je potrebno

vseživljenjsko izobraževanje in učenje. Če bi mlad človek obstal v službi za nedoločen čas in tam čakal na upokožitev, bi stagniral in ne bi imel možnosti za osebni razvoj, saj je prav delo eno od pomembnih področij učenja. Dinamične oblike dela postavljajo človeka pred nove izzive, odpirajo mu nove možnosti. Delo ni stereotipno ponavljanje že znanega, treba je iskati vedno nove rešitve za nove probleme in s tem se človek razvija. Osebna odgovornost je povezana s svobodo osebnega delovanja v timske delu, česar generacija staršev v službah ni doživela. Mladi so otroci novega časa in sprejemajo nove oblike dela, povezane z več prostega časa, zabave in igre. Ogrožajo pa jih razočarani starši in njihovi očitki: »... ker nimaš redne službe, kot sem jo imel jaz.«

Navedeno popolnoma drži tudi za naše izpraševance. Danes je veliko dinamike na delovnem mestu, kar mladi generaciji ustreza. Zanimivo je, da tretja generacija naših izpraševancev tudi navaja menjavo službe, sicer v manjši meri. To pomeni, da vsaka oseba išče dobre pogoje in sredino v službi, v kateri bi se lahko uresničila.

Naslednja življenjska prelomnica je prevzem kmetije, ki jo omenjajo vse tri generacije. Prvi dve generaciji jo navajata neposredno, medtem ko tretja navaja delo na kmetiji pri svojih starših. Včasih je veljalo, da so kmetije lahko prevzemali po smrti staršev in da so do takrat delali samo na kmetiji.

Zakon o kmetijstvu (ZKme-1, Ur. l. RS 45/2008, 57/2012 in 90/2012) definira kmetijo kot obliko kmetijskega gospodarstva, na katerem se eno ali več gospodinjstev ukvarja s kmetijsko dejavnostjo. Člani in članice kmetije so fizične osebe, ki so člani gospodinjstva po predpisih o prijavi prebivališča in so starejši od 15 let. Nosilca kmetije in njegovega namestnika določijo člani kmetije, ki so hkrati lastniki oz. solastniki kmetije, z vpisom v register kmetijskih gospodarstev pri pristojnem organu. Nosilec kmetije prevzema vse pravice in obveznosti iz naslova ukrepov kmetijske politike.

Gasson in Errington (v Kneževič Hočevar in Černič Istenič 2010, 42) opredelita družinsko podjetništvo na kmetiji v petih točkah. Lastništvo kmetije je povezano z njenim vodenjem in upravljanjem ter je v rokah gospodarja ali tudi več gospodarjev, gospodarji kmetije so sorodstveno ali zakonsko povezani, člani družine vključno z gospodarjem zagotavljajo kapital za obratovanje kmetije in podjetja, člani družine vključno z gospodarjem opravljajo dela na kmetiji, lastništvo kmetije in upravljanje se prenaša med generacijami.

Perša (2013) podarja, da je kmetija proizvodni obrat, ki služi pridobivanju dohodka, zagotavljanju samooskrbe gospodinjstva, zaposlitvi družinskih članov, obenem pa ustvarja

premoženje družine in na tak način zagotavlja njen obstoj. Pri gospodarjenju vstopa v številne pravnoekonomske odnose z različnimi fizičnimi in pravnimi subjekti, kot so kupci, dobavitelji, kreditodajalci, upravni organi in druga združenja.

Tudi naše raziskovane osebe navajajo, da je bil prevzem kmetije življenjska prelomnica. Z njim je bila osebi podeljena odgovornost in skrb za preudarno gospodarjenje, hkrati pa je predaja kmetije mlajši generaciji izraz zaupanja, da je tudi ta sposobna umno gospodariti s premoženjem, ki so ga ustvarjale prejšnje generacije.

Zadnja življenjska prelomnica, ki je povezana s kariero in poklicno dejavnostjo, je izguba službe. Izpraševanci jo označujejo kot zelo travmatično izkušnjo.¹⁸⁷

Avtorja Mäkinen in Wasserman (2009) razlagata, da je zaposlitev pomemben vidik življenja in identitete vsakega posameznika v odrasli dobi. Zaposlitev in delovno okolje imata vpliv na zdravje in mentalno stabilnost ter posledično na sožitje v družini in med generacijami.

Classen in Dunn (2012) menita, da izguba službe lahko povzroči zmanjšanje občutka materialne varnosti in veliko spremembo v življenju. Oseba, ki izgubi službo, to dojema kot sporočilo o osebni neuspešnosti, manjvrednosti in nekompetentnosti. Takšno stanje lahko pelje v občutek brezupa, sramu ter negativnih emocij in misli. Milnerjeva in drugi (2013) pa dodajajo, da z daljšim obdobjem brezposelnosti tudi narašča občutek brezupa, zaradi česar oseba še težje najde novo zaposlitev.

Izjave naših izpraševancev se ujemajo s teoretičnimi navedbami. Tudi oni navajajo izgubo službe kot travmatično izkušnjo, ki povzroči občutek nizke samozavesti ali celo sramu. Mlada generacija izgube službe ni navajala kot prelomnico, saj se že tako sooča z brezposelnostjo, ker sploh ne more vstopiti na trg delovne sile ali pa ji je ta vstop vsaj zelo otežen. Občutki pa so enaki kot pri izgubi službe. Mlada generacija omenja menjavo službe v smislu iskanja boljšega položaja in napredovanja v karieri.

Srednja in stara generacija pa sta se soočali z izgubo službe, kar nakazuje, da se s staranjem možnost za izgubo veča. Pa tudi zaposljivost je pri starejših težja kot pri mlajših.

---

¹⁸⁷ Raziskovana oseba navaja: »Ko so me poklicali v pisarno in mi sporočili, da sem tehnološki višek, se mi je podrl svet. Počutil sem se ničvrednega. Tudi v družini je zaradi te situacije prihajalo do konfliktov, saj sem zelo težko sprejemal, da sem na cesti.«

Zato so pomembni programi javnih del, ki jih organizira država za zmanjšanje brezposelnosti.

Na spletni strani Zavoda za zaposlovanje Republike Slovenije zasledimo naslednje opredelitve in informacije: »V programe javnih del se lahko vključijo dolgotrajno brezposelni. Programi omogočajo enoletno zaposlitev na področjih socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja, kulture, okolja in prostora, kmetijstva ter na drugih sorodnih področjih. Programe izvajajo neprofitni delodajalci« (Zavod za zaposlovanje RS 2017).

Javna dela omogočajo dolgotrajno brezposelnim: zaposlitev in višjo socialno varnost, nova znanja in delovne izkušnje, ki povečajo zaposlitvene možnosti, vključenost v delovno okolje in širjenje socialne mreže (prav tam).

Z vključenostjo v javna dela je delavcu zagotovljeno: plača, povrnjeni so stroški prehrane med delom in potni stroški, letni dopust in regres za letni dopust, spodbuda in podpora mentorja ter usposabljanje za opravljanje dela (prav tam).

Javna dela so oblika družbene pomoči ljudem, ki so brezposelni, ker ne morejo vstopiti na trg delovne sile ali so izgubili službo in ne si sami ne morejo najti druge. Programi so namenjeni temu, da brezposelne opolnomočijo na podlagi enoletne zaposlitve v javnih delih z možnostjo boljše poznejše zaposlitve. Podoben primer je bilo mogoče zaslediti v naši raziskavi: eden izmed izpraševancev je bil prijavljen na zavodu kot brezposelna oseba, od koder so ga vključili v podjetje, kjer je opravljal javna dela in pozneje dobil stalno zaposlitev ter dočakal zasluženo pokojnino (prim. intervju št. 48).¹⁸⁸

Skupina življenjskih prelomnic, ki identificirajo kariero in poklic, je pomembna za osebno zadovoljstvo in srečo. Ima pa tudi pomemben vpliv na sožitje v družini in sožitje generacij.

---

¹⁸⁸ Izpraševanec je navedel, da je ob prekinitvi delovnega razmerja doživel šok, jezo in žalost. Vključitev v javna dela mu je dala novo moč, da je uspešno dosegel polno delovno dobo in se upokojil.

6.6.3.1.3 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »osamosvojitvev«

Izpraševanci so v raziskavi navajali naslednje dogodke iz skupine življenjskih prelomnic, ki se nanašajo osamosvojitvev: odhod od doma, selitev, ureditev doma, vojaščina, odhod v tujino.

Če v življenju mladega človeka ne pride do osamosvojitve, je sožitje družine okrnjeno. V procesu osamosvajanja med generacijami pride do konflikta, s katerim se mora soočiti vsa družina, ga sprejeti in spremeniti tako, da ta življenju doda novo vrednost. Ramovš (2013) meni, da imata obe generaciji, mlada in stara, svoje potrebe, ki jih vse težje zadovoljujeta iz razpoložljivih virov. To vodi v medgeneracijski konflikt.

Jolankijeva (2015) razlaga, da družinsko okolje povezuje družinske člane s skupno zgodovino, medgeneracijskimi odnosi, družinskimi vrednotami in tradicijo. Lavričeva in Klanjšek (2013) menita, da z zgodnjim odhodom od doma mladi tvegajo pomanjkanje. Mladi, ki živijo pri svojih starših, so bistveno na boljšem, saj jih ti preskrbujejo. To pa lahko sproži trajno odvisnost, kar dolgoročno slabo vpliva na kakovost in ureditev življenja mladih.

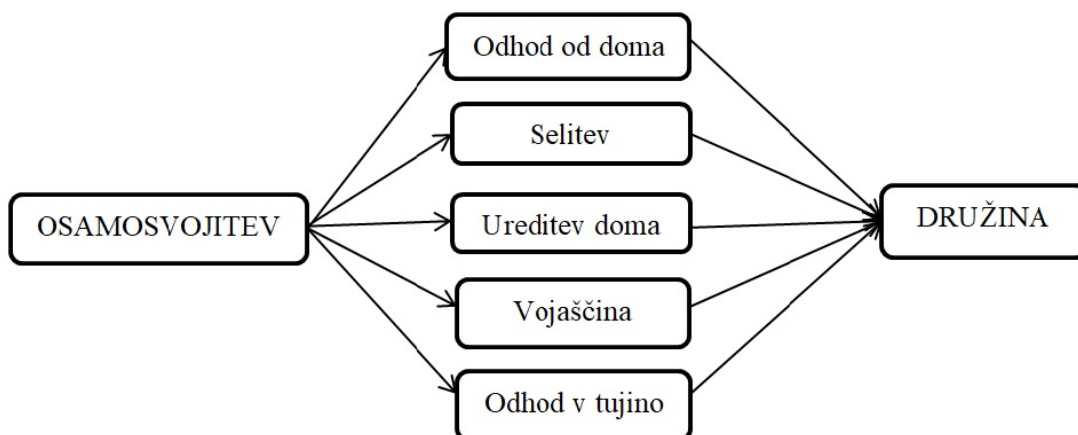
Kuharjeva (2013) meni, da je razlog za podaljšanje medgeneracijskega sobivanja v Sloveniji premajhno število finančno dostopnih stanovanj, slab razvit trg dela in dostopnost državnih podpor. Brandtova in Szydlik (2016) pa menita, da je obilje zadnjih desetletij v Evropi povzročilo, da velik del starejše evropske populacije prenaša precejšnje premoženje in dobrine na mlajše generacije. Mlajši pa ob obilju niso motivirani za spremembe oziroma za popolno osamosvojitvev. Vsi ti dejavniki vplivajo na podaljšanje sobivanja mladih in staršev.

Naša raziskava potrjuje teorijo. Mlad človek sicer teži k osamosvojitvi, vendar do te dandanes prihaja pozneje kot v preteklosti. Skupina prelomnic, ki označujejo družino, in skupina tistih, ki označujejo osamosvojitvev, sta močno povezani in prav ta povezanost vpliva na sožitje družine in njenih generacij. To povezavo smo nazorno prikazali z modelom v nadaljevanju.¹⁸⁹

---

¹⁸⁹ Model nam daje pregled nad povezavami življenjskih prelomnic, ki so pomembne za človeka in družino.

Slika 11: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic iz skupine »osamosvojitvev« z družino

Vir: Lasten 2017

Med življenjskimi prelomnicami, ki spadajo v skupino »osamosvojitvev«, je tudi odhod od doma. Pri tem lahko gre za trajno ali začasno preselitev.

Za začasno preselitev gre v primeru, ko se družinski član odide šolat v oddaljeni kraj ali se zaradi začasnega dela preseli v drug kraj. Starejši izpraševanci so se začasno odselili tudi zaradi služenja vojaškega roka.

Začasen odhod od doma je pozitiven, saj mladega človeka spodbuja k samostojnosti, samoorganiziranosti in neodvisnosti. Zato lahko rečemo, da je produktiven in celo nujen za celosten razvoj mladega človeka. Tudi naši izpraševanci ocenjujejo začasen odhod od doma kot pozitivno obdobje, ki jim je prineslo nove življenjske izkušnje in pomagalo premagati negativne življenjske okoliščine.¹⁹⁰

Druga oblika je trajen odhod od doma. V tem primeru oseba trajno zapusti dom in primarno družino bodisi zaradi službe v oddaljenem kraju, ustanovitve družine ali ker želi živeti samostojno. Prav to so navajali tudi naši izpraševanci.

Odhod od doma je povezan z novimi pričakovanji, hkrati pa je to tudi težka življenjska izkušnja, saj se pretrgajo dotedanje družinske vezi in tradicija, spremenijo pa se tudi določene vrednote, saj posameznik nekatere od njih zavrže in hkrati sprejme nove (Jolanki 2015). Odhod od doma je torej lahko bodisi pozitivna življenjska izkušnja, če

¹⁹⁰ Moški v naši raziskavi ocenjujejo začasen odhod od doma zaradi služenja vojaškega roka kot čas, v katerem so se naučili samostojnosti in reda.

omogoča življenjski napredek, bodisi negativna, če ga onemogoča. To potrjujejo tudi osebe iz naše raziskave.

Naslednja življenjska prelomnica iz skupine, povezane z osamosvojitvijo, je ureditev doma. Gre za ureditev bivalnega prostora, ki je lahko gradnja hiše ali predelava obstoječe hiše.¹⁹¹ Lahko gre tudi za pridobitev stanovanjske pravice oziroma najem ali nakup stanovanja. To prelomnico izpraševanci večinoma povezujejo z ustanovitvijo svoje lastne družine in težnjo po samostojnem življenju.

Mandičeva (2007) razlaga, da je prehod mladih iz primarne družine v prvo samostojno stanovanje eden ključnih dogodkov v življenju posameznika. Vzroke za ureditev lastnega doma avtorica vidi v zaposlitvi, vstopu v starševstvo oziroma ustanovitvi lastne družine itd. Kuharjeva (2013) pa opozarja na kompleksnost dejavnikov, ki povzročijo ureditev lastnega doma. Avtorica pojasnjuje, da je sobivanje staršev in mladih odraslih pogojeno s konceptom kulture v smislu družbenoekonomskega fenomena, ki se izraža na ravni stališč in vrednot posameznikov. Zato si lahko mladi odrasli uredijo dom tudi v okviru že obstoječega doma ali pa si ga ustvarijo v oddaljenosti od primarne družine.

Ureditev doma je življenjska prelomnica, ki jo navajajo vse tri generacije. Mladi težijo k samostojnosti, zato iščejo predvsem stanovanja. Srednja generacija pa po navadi gradi hišo ali stanovanje preureja. Omenjena življenjska prelomnica je v vsakem primeru zelo pomemben dejavnik osamosvojitve.

Naslednja življenjska prelomnica iz skupine »osamosvojitve« je selitev. Izpraševanci selitev opisujejo kot travmatično izkušnjo.

Selitev je povezana s prilagajanjem na novo okolje ter tudi fizičnim in finančnim naporom, saj so pri selitvi določene stvari uničijo, zato je treba marsikaj urediti na novo (prim. intervju št. 50). Vse raziskovane osebe so selitev označile kot težko izkušnjo, z izjemo tistih, ki jim je selitev pomenila pot do samostojnega delovanja družine – v primerih, ko se izpraševanci ločili od primarne družine enega od partnerjev.

Selitev povzročijo različni dejavniki. Eden od izpraševancev navaja, da so se člani družine kot najemniki morali odseliti v drug kraj, in to označuje kot travmatični dogodek. Tudi otroka so morali navaditi na novo okolje, saj so se preselili v blok, kjer so morali biti uvidevni tudi do drugih stanovalcev (prim. intervju št. 50).

---

¹⁹¹ Mladi si npr. v hiši svojih staršev uredijo mansardno stanovanje.

Vzrok za selitev je lahko tudi starost ali onemoglost; starejše, ki ne morejo več skrbeti zase, je treba namestiti v institucionalno varstvo. Avtorici Kornhauser in Mali (2013) razlagata, da je selitev v dom za stare ljudi za marsikoga izhod iz življenjske krize in nujen za preživetje. Menita tudi, da zbiranje množice starih ljudi na enem mestu ni optimalno okolje za stare ljudi. Prehod iz domačega v institucionalno okolje lahko spremljajo različne težave in krize, zlasti v primeru, ko se star človek za selitev v dom starih ljudi ne odloči sam, temveč ga k temu primorajo življenjske okoliščine, kot je bolezen, onemoglost ali nesposobnost skrbeti zase.

Selitev je življenjska prelomnica, ki lahko na življenje vpliva dobro ali slabo. V določenih situacijah se selitvi ne da izogniti, saj razvoj dogodkov in različne situacije narekujejo nujnost soočanja s to prelomnico.

Omenimo še življenjsko prelomnico, ki je povezana s selitvijo v tujino. V prejšnjih desetletjih so se v tuje kraje selili predvsem začasno, saj so si želeli zagotoviti boljšo materialno podlago. Bivanje v tujini je nekaterim omogočilo, da so si tam ustanovili družino in za vedno ostali v tuji državi.

V današnjem času globalizacija omogoča, da lahko mladi iščejo svoje možnosti v tujini in si tam ustvarijo kariero. Veliko mladih gre v tujo državo zaradi boljših možnosti za razvoj kariere, ne toliko zaradi golega preživetja.

Lapuhova (2011, 75) razlaga, da so selitve v tujino povezane s procesom globalizacije in nadnacionalnimi integracijami:

»Oboje je pospešilo sodobne selitvene tokove zlasti v Evropi. Na mednarodne selitvene tokove bistveno vplivajo tudi selitvene politike držav. Notranja odprtost prostora Evropske unije je z uveljavljanjem načel prostega pretoka ljudi, kapitala, blaga in storitev spremenila meje regionalnih in dnevnih gibanj ljudi. Sočasno se je spremenila tudi struktura migrantov. Zadnjih dvajset let je Slovenija doživela dve pomembni prelomnici – neodvisnost leta 1991 in vključitev v Evropsko unijo leta 2004. S članstvom v Evropski uniji je postala mobilnost del našega vsakdana.«

Izpraševanci v raziskavi potrjujejo, da je selitev v tujino lahko stresna, hkrati pa predstavlja iskanje novih priložnosti za napredovanje v karieri. Pred desetletji so se v tuje države preseljevali predvsem ljudje nižje izobrazbe in se tam zaposlovali kot nižja delovna sila, ki je z zaslužkom izboljšala svoj standard. Danes pa odhajajo predvsem mladi izobraženi

kadri, ki doma ne dobijo dela ali pa jih v tujino ženeta želja po novem znanju in ustvarjanje kariere. Življenjska prelomnica, ki označuje preselitev v tujino, je povezana z družino.

Raziskava kaže, da izpraševanci vseh treh generacij navajajo selitev kot pomembno življenjsko prelomnico, ki je povezana z družino.

Skupina življenjskih prelomnic, ki se nanašajo na osamosvojitve, je pomembna, ker posredno ali neposredno vpliva na sožitje v družini in tudi medgeneracijske odnose v njej. Zato moramo te življenjske prelomnice upoštevati tudi pri preučevanju sožitja članov in generacij v družini.

6.6.3.1.4 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »življenjske krize«

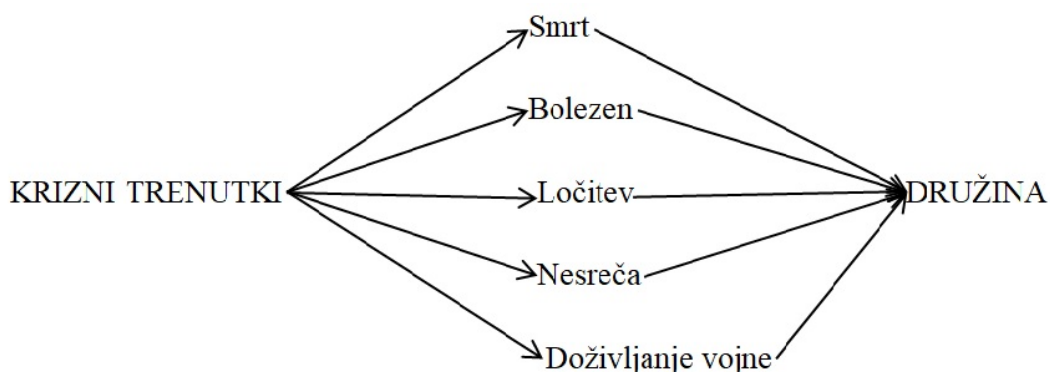
Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »življenjske krize«, pomembno vplivajo na družino in sožitje med njenimi generacijami.

V to skupino spadajo naslednje prelomnice: smrt, bolezen, ločitev, otrok s posebnimi potrebami, nesreča, doživljanje vojne in izguba službe.

Zanimivo je, da smo dve življenjski prelomnici iz skupine »življenjske krize« zasledili že v drugi skupini. Prva življenjska prelomnica je bilo rojstvo otrok s posebnimi potrebami, ki se je pojavila že v skupini »družina«, kjer smo jo tudi predstavili, druga pa je izguba službe, ki smo jo obdelali pod skupino »kariera in poklicna dejavnost«. Obe prelomnici predstavljata tudi življenjsko krizo, zato ju omenjamo tudi na tem mestu.

Prav je, da opozorimo na doživljanje teh dveh življenjskih prelomnic. Ko je človek pred tako preizkušnjo, najprej doživi krizo in občutek eksistenčne ogroženosti. V nadaljevanju, ko se produktivno sooči s prelomnico, pa se lahko zgodi preobrat. Z osebno rastjo lahko začne spreminjati odnos do problema in sčasoma na situacijo, ki jo je prej doživljal kot ogrožajočo, začne gledati pozitivno. Življenjski prelomnici, ki označujeta izgubo službe in rojstvo otroka s posebnimi potrebami, so kot krizo prepoznali samo izpraševanci tretje generacije.

Slika 12: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic iz skupine »življenjske krize« z družino

Vir: Lasten 2017

Smrt je življenjska prelomnica, ki so jo izpraševanci največkrat navajali in jo prepoznavali kot krizno situacijo.

V naši raziskavi so raziskovane osebe navedle različne okoliščine smrti:

- smrt otroka ali brata,
- smrt staršev,
- smrt partnerja,
- smrt sorodnikov in znancev.

Smrt vedno pride ob nepravem času, nas pouči ljudska modrost. Oblike so različne: lahko gre za naravno smrt, ko človek dopolni leta in se poslovli (prim. intervju št. 49); smrt lahko povzroči nesreča – tak primer so navedli tudi naši izpraševanci, ki so izgubili odraslega otroka zaradi prometne nesreče (prim. intervju št. 50); lahko gre za samomor, ko si nekdo odloči vzeti življenje; ali za umor, ko ena oseba drugi nasilno odvzame življenje (prim. intervju št. 27).

Brumčeva (2010, 5) meni, da je smrt v današnji družbi tabu. Ni pojmovana kot nekaj naravnega, tako kot nekdanj. Tabuizacija smrti se odraža v strahu pred neznanim.

Brezenškova (2007) pa poskuša opisati faze naravnega umiranja, ki so zanikanje, jeza, pogajanje, depresija in sprejetje. Vendar te teorije ne moremo sprejeti kot splošne, saj so lahko faze umiranja specifične in jih ne moremo podrobno raziskovati.

Največji problem ni sama smrt, ki je naravna, problem nastane, če je svojci ne morejo sprejeti. Takrat se lahko proces žalovanja spremeni v depresijo. Rakovec Felser (2009,

137) razlaga da ima vsak pravico do žalovanja in da je žalovanje psihološki odgovor na dejstvo smrti.

Posameznik in družina morata imeti možnost za žalovanje, obenem pa jima je treba zagotoviti podporo, če je ta potrebna.

Raziskava kaže, da je proces žalovanja pri ljudeh različen. Mati, ki je izgubila sina v prometni nesreči, je razlagala, da je bila vsaj eno leto kot v krču (prim. intervju št. 49). Ni bila sposobna za delo in komunikacijo, osebno se je osamila in ni mogla vzpostaviti odnosa z drugimi. Tudi drugi izpraševanci so omenjali podobne odzive in skoraj vsi so se za nekaj časa osamili. Proces žalovanja je nato prerasel v fazo interpretacije dogodka, v primeru zgoraj omenjene izpraševanke so se rodili vnuki, kar ji je dalo novih moči za nadaljnje življenje.

S smrtjo kot življenjsko prelomnico so se soočale vse generacije v naši raziskavi. Velikokrat so navajali smrt staršev, otroka ali brata zaradi delovne ali prometne nesreče, rojstvo mrtvega otroka, smrti zaradi neozdravljive bolezni.

Naslednji prelomni dogodek, ki lahko spremeni življenje, je bolezen, ki lahko začasno ali trajno vpliva na življenjsko kakovost. Kadar gre za kronične bolezni, to stanje običajno traja vse življenje. Avtorici Volčanšek in Pfeifer (2014) razlagata, da se z dolgotrajno kronično boleznijo ali telesno okvaro življenje spremeni oziroma je potrebna reorganizacija življenja. Bolniki s kronično boleznijo, kot je diabetes, morajo prilagoditi svoje življenje, da preprečijo nezaželene zaplete.

Bolezen sta kot življenjsko prelomnico navedli mlada in tretja oz. stara generacija, medtem ko je srednja ni posebej izpostavila.

Naslednja življenjska prelomnica, ki smo jo uvrstili v skupino »življenjske krize«, je ločitev. Tudi to bi lahko uvrstili neposredno k skupini »družina«, toda ker je običajno ločitev povezana z doživljanjem neprijetnih čustev, smo jo uvrstili sem. V naši raziskavi sta ločitev omenili samo prva in druga generacija, tretja je ni navedla.

Andrejčeva (2014) razlaga, da je ločitev stresni dogodek, v katerem partnerja ne živita več skupaj, temveč ločeno, zato njuna življenjska skupnost preneha obstajati. Ločitev pa je lahko tudi rešitev konfliktnih situacij. Kadar zakonca nista sposobna ustvarjati dobrih odnosov in med njima pride celo do sovraštva, je lahko ločitev rešitev napetih okoliščin.

Coleman in Glennova (2010) opozarjata, da ločitev ni stresna samo za zakonce, ampak tudi za njune otroke, če jih imata. Ravno oni so običajno največja obstranska škoda ločitve. Otroci imajo pravico do obeh staršev in ločitev jih lahko prizadene ali jim celo škoduje. Mlajši otroci lažje prenesejo situacijo, ki nastane ob in po ločitvi, kot starejši otroci ločenih zakoncev. Kushnerjeva (2009) trdi, da imajo otroci razvezanih staršev v primerjavi z otroki nerazvezanih staršev pogosteje učne težave in nižjo učno uspešnost. Lansfordova (2009) pa dodaja, da imajo otroci razvezanih staršev manjša izobrazbenega prizadevanja ter dosežejo nižjo stopnjo izobrazbe in nižji socialno-ekonomski položaj v odraslosti.

Potter (2010) razlaga, da imajo otroci razvezanih staršev v primerjavi z otroki nerazvezanih staršev pogosteje psihološke, čustvene, vedenjske in socialne težav. Portnoy (2008) pa dodaja, da ti otroci v primerjavi z otroki nerazvezanih staršev doživljajo več žalosti in imajo lahko višjo stopnjo depresije in anksioznosti. Razvijajo lahko slabšo samopodobo in večkrat potrebujejo strokovno pomoč.

Življenjska prelomnica »ločitev« ima neposreden vpliv na družino, saj se ob ločitvi odnosi v družini spremenijo na boljše ali slabše. To potrjujejo tudi naše raziskovane osebe, saj nekateri ločitev označujejo kot poslabšanje stanja, drugi pa kot rešitev določenih situacij, ki so obremenjevale celotno družino (prim. intervju št. 45).

Nesreča je naslednja življenjska prelomnica, ki sestavlja skupino »krizni trenutki«. Opredelimo jo lahko kot nepredvidljivi dogodek, ki lahko pri posamezniku pusti trajne zdravstvene težave, bodisi fizične bodisi psihične narave ali oboje. Chossegrosova in drugi (2011) razlagajo, da težjim nesrečam sledijo psihološke posledice, ki poslabšajo življenjsko kakovost na socialnem in poklicnem področju ter na drugih ravneh posameznikovega življenja. To potrjujejo tudi osebe, ki smo jih intervjuvali.

Omenjena dejstva vplivajo na posameznika in celotno družino oziroma na sožitje v njej.

Raziskovana oseba, ki je izgubila svojega partnerja v prometni nesreči, navaja, da se je morala spopasti s šokom. S partnerjem sta imela šestmesečnega dojenčka, gradila sta si hišo in pogumno načrtovala prihodnost, vendar je nesreča vse spremenila (prim. intervju št. 30).

Kepic in Areh (2012) sta opravila raziskavo na temo *Pogostost in teža duševnih posledic prometnih nesreč* in poročata o naslednjih rezultatih:

»Osebe, ki so v prometni nesreči utrpeli hujše poškodbe, so v polletnem obdobju zaznale kar nekaj potrvamskih simptomov. Presenetljivo rezultati kažejo, da huje poškodovani večinoma niso opazili znatnih sprememb počutja po prometni nesreči, kar pa je morda povezano s potlačevanjem travmatičnih spominov. Priznavali so le prisotnost simptomov, kot so z dolgočasnost, pomanjkanje energije, strah pred potovanji in motnje koncentracije. Posploševanje te ugotovitve ni mogoče, ker so bili težje poškodovani udeleženci le trije. Osebe, ki so v prometni nesreči izgubile bližnjo osebo, smo za lažjo primerjavo razdelili v dve skupini: na ožje družinske člane (starš, otrok, brat/sestra, partner) in druge (sorodnik, prijatelj, sošolec, sodelavec, znanec). Iz rezultatov je videti, da so se skoraj vsi ožji družinski člani umrlih spopadali s potrvamskimi simptomi. Pri vsakem anketirancu smo zaznali več simptomov, kar pomeni, da je bila smrt bližnjega zelo stresen dogodek, ki je lahko povzročil nastanek potrvamske stresne motnje. V skupini oseb, ki so bile prizadete zaradi izgube osebe, ki z njimi ni bila v tesni čustveni zvezi, lahko naredimo podoben zaključek. Udeleženci so se spopadali s podobnimi simptomi, le da je njihova intenziteta manjša. Skratka, anketirani, ki so v prometni nesreči izgubili ožjega družinskega člana, so se spopadali z intenzivnejšimi simptomi kot tisti, ki so v prometni nesreči izgubili daljnega sorodnika, prijatelja, znanca, sodelavca ali sošolca. Tako kaže, da so se vsi spopadali s psihičnimi težavami, ki so značilne za potrvamsko stresno motnjo, pomoči pa niso imeli na voljo. Na podlagi navedenih ugotovitev lahko potrdimo hipotezo, ki pravi, da oškodovanci v prometnih nesrečah niso le neposredni udeleženci, temveč tudi njihovi svojci, kar pomeni, da psihološke pomoči ne potrebujejo le neposredno prizadeti, ampak tudi sekundarne žrtve prometnih nesreč.«

Rezultati opisane raziskave potrjujejo navedbe izpraševancev, ki so doživeli izgubo bližnje osebe zaradi nesreče. Pomoč je potrebna tudi svojcem, v našem primeru osebam, ki so izgubile bližnjega v nesreči.

Poznamo tudi druge nesreče, ki prav tako prizadenejo posameznika in družino. Delovne nesreče se kljub tehnološki dovršenosti dogajajo. V raziskavi zasledimo navedbo delovne nesreče nesreči in posledične invalidnosti. Invalidnost, ki je posledica nesreče, prizadene celotno družino in večinoma zahteva organizacijsko prestrukturiranje družine (prim. intervju št. 26).

Hillborgova in drugi (2010) navajajo, da je pomen krepitve moči pri ljudeh, ki so preživeli nesrečo, in tudi pri njihovih svojcih, ki jih posledice nesreče posredno prizadenejo, zelo pomemben. Vključevanje invalidnih ali travmatiziranih oseb na delovno mesto je včasih

zapleten proces, saj oseba ne more več opravljati dela tako kot prej. To lahko povzroči pomanjkanje samozavesti in oslabljen občutek obvladovanja odločanja o sebi. Osebi, ki se znajde v takšnih okoliščinah, moramo pomagati pri krepitvi moč in vrnitvi na delo ter s tem k izboljšanju zdravstvenega in psihičnega stanja. Raziskava ugotavlja, da so uspešnejši tisti, ki se osredotočajo na krepitev lastne učinkovitosti in samozavesti. To velja tudi za svojce ponesrečenih, ki so posredno obremenjeni s posledicami nesreče.

Tschoppova in drugi (2009) razlagajo, da je za travmatizirane osebe koristno, da se jim omogoči zagovornika, ki jim pomaga k opolnomočenju. To je koristno tudi za njihove svojce, ki so posredno prizadeti.

Doživljanje in tudi preživljanje nesreče je zelo kompleksno. Nesreča in njene posledice imajo velik vpliv na družinsko življenje, družinske člane in sožitje v družini. To potrjujejo tudi osebe iz naše raziskave.

Nesrečo kot življenjsko prelomnico navajajo mlajša, srednja in starejša generacija.

V skupino življenjskih prelomnic »življenjske krize« spada tudi doživljanje vojne. Vojna na osebe, ki jo doživljajo, vpliva travmatično.

Dežman (2012, 210) razlaga, da je po drugi svetovni vojni bilo veliko otrok, ki so izgubili starše. Pravi, da je bilo v takratni Jugoslaviji okoli 20.000 nemških otrok, ki so jih pregnali z domačij, jim pobili starše in jih hoteli prevzgojiti. S temi otroki je takratna oblast slabo ravnala, saj so jih prištevali k sovražnikom, čeprav otroci niso bili vpleteni v politiko in vojno.

Preživeli so te dogodke doživljali travmatično. Ena raziskovana oseba je razlagala, kako so jo moževi starši zavračali. Sami so namreč pred in med drugo svetovno vojno živeli v Srbiji in so pripadali nemškemu narodu. Imeli so srečo in uspelo jim je pobegniti, toda kljub temu jim je bilo vse odvzeto, zato jim je ta travmatična izkušnja pustila posledice: zdaj niso bili sposobni sprejeti snahe – Slovenke, ki se je v Avstriji in se je poročila z njihovim sinom. Vse, kar je prihajalo iz nekdanje Jugoslavije, se odklanjalo zaradi težkih situacij, ki so jih doživljali v času druge svetovne vojne in po njej. Travme doživljanja vojne niso mogli preboleti do svoje smrti. Za lažje razumevanje navajamo odlomek iz intervjuja: »Moževi starši pa me niso marali, niso z mano govorili. Oni so bili Nemci, naseljeni v Bački, imeli so lepa velika posestva. Po vojni so jih pregnali in so morali v

›lagerje« in so se nato naselili v Avstriji. Imeli so zelo težko življenje. Mogoče zato niso bili sposobni vzpostaviti stika« (intervju št. 53).

Dežman (2014) meni, da posledice druge svetovne vojne lahko blažimo na način, da v časovni perspektivi soočimo storilce in žrtve ter na predpostavki zgodovinske preteklosti odpremo paradigmo sožitja v prihodnosti. To nam omogoča dialoški pristop, ki gradi na sprejemanju in dostojanstvu vseh ljudi ter na odpuščanju, ki je duhovna kategorija. Avtor nadaljuje: »Ko bomo enako gledali na sirote, ki jih je titoizem favoriziral, kakor na tiste sirote, ki jih je odriaval in zapostavljal, bomo lahko raziskovali, kakšna je dejanska razlika med usodami privilegiranih sirot in usodami sirot, ki so bile odrinjene. Potem se bomo lahko z enakim merilom vprašali, koliko enih in koliko drugih je zmoglo preseči izgubo najbližjih ter kako in zakaj jim je uspelo v življenju.«

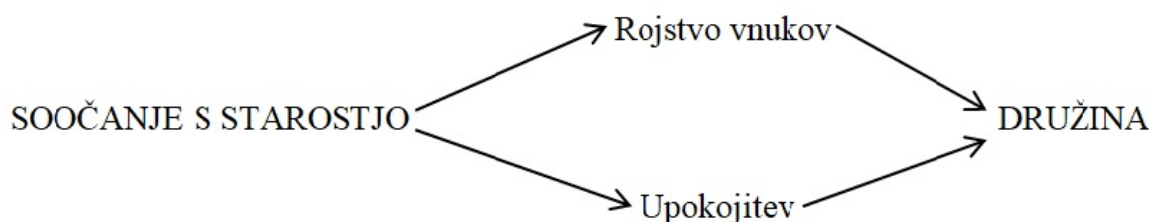
Poudariti moramo, da so bile žrtve druge svetovne vojne na obeh straneh: na strani zmagovalcev in poražencev. Posamezniki in njihove družine so se soočale s trpljenjem in travmami, ki jih je vojna pustila. To dokazuje tudi naša raziskava.

Doživljanje vojne in soočanje z njenimi posledicami sta kot življenjsko prelomnico navedli srednja in stara generacija. Slednja neposredno, saj jo je doživela, srednja pa posredno, v smislu obremenjenosti njihovih družin s travmatičnimi izkušnjami vojne.¹⁹²

6.6.3.1.5 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »soočanje s starostjo«

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »soočanje s starostjo« so: rojstvo vnukov in postati stari starš, upokojitev. Prva in druga generacija v tej skupini nista navedli nobene življenjske prelomnice, kar je razumljivo, saj se z njimi še nista srečali.

Slika 13: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic iz skupine »soočanje s starostjo« z družino

Vir: Lasten 2017

¹⁹² Otroci, katerih starši so doživeli strahote vojne, so obremenjeni s travmami, ki so jih starši prenašali nanje.

Raziskava kaže, da sta za starejše zelo pomembni življenjski prelomnici rojstvo vnukov in postati stari starš. Ena od raziskovanih oseb je navedla, da je po smrtni nesreči sina bila popolnoma odsotna, saj ni mogla premagati travme, ki jo je doletela. Ko pa je dobila vnuke oziroma postala stari starš, se je tudi njeno stanje začelo popravljati in je ponovno zaživela normalno življenje v svoji družini. Rojstvo vnuka je pozitivno vplivalo tudi na partnerja in celotno družino (prim. intervju št. 49).

Avtorici Hank in Buber (2008) poročata o izsledkih raziskave, ki je bila narejena v desetih evropskih državah. Rezultati so pokazali, da rojstvo vnukov pozitivno vpliva na življenje starejših, ki postanejo stari starši. Poveča se medgeneracijska družinska podpora in različne oblike družinskega povezovanja med generacijami v družini. Avtorici poudarjata pomen starih staršev pri varstvu in interakciji z vnuki, ki je produktivna in pozitivna. S to trditvijo se delno strinjajo tudi Hughesova in druge avtorice (2007), ki so raziskovale učinke na zdravstveno stanje odraslih oseb, ki skrbijo za vnuke. Raziskava je pokazala, da lahko imajo tisti stari starši, ki redno skrbijo za vnuke, manjše zdravstvene težave. V raziskavi pa so raziskovane osebe navajale tudi pozitivne vidike za zdravje in tako so skrb za vnuke označile kot pozitivno. Avtorice zaključujejo, da je občasna skrb za vnuke pozitivna za stare starše.

Navedeno potrjuje tudi naša raziskava. Izpraševanci so ukvarjanje z vnuki označili kot pozitivno. Poudariti moramo, da so naši izpraševanci priložnostno skrbeli za vnuke. Tudi Mansson in drugi (2017) so raziskovali, kako je komuniciranje povezano z emocionalnimi in relacijskimi viri v odnosu med starimi starši in vnuki. Na podlagi regresijske analize so ugotovili, da sta sodelovanje in komunikacija med starimi starši in vnuki pozitivna za utrjevanje emocionalnih, medosebnih in družinskih odnosov.

Avtorici Mahne in Klaus (2017) razlagata, da je vloga starih staršev, ki jo zaznamuje prehod v tretje starostno obdobje, z vnuki izpopolnjena. Prehod v vlogo starih staršev je pomemben za vso družino. Prisotnost vnukov naredi tretje življenjsko obdobje produktivnejše in ga osmisli, kar pozitivno vpliva na sinergijo med generacijami in sožitje v družini.

Odnos med starimi starši in vnuki utrjuje čustveno, komunikativno in družinsko povezanost. Omenjena življenjska prelomnica je povezana z družino in ima vpliv na medgeneracijsko sožitje. To potrjuje tudi naša raziskava.

Druga življenjska prelomnica, ki spada v skupino »soočanje s starostjo«, je upokojitev. Upokojitev zaznamujeta zaključek redne delovne dobe in začetek koriščenja pravic, ki izhajajo iz dela, to je uživanje pokojnine. Za nekatere je lahko ta prehod zelo stresen. Omenimo lahko navedbo ene od raziskovanih oseb, ki sicer ni bila intervjuvana v naši raziskavi, je pa njena izjava zelo zgovorna: »Ko sem začel uživati pokojnino, se nisem mogel navaditi nove vloge, ki me je doletela. Še skoraj leto dni po upokojitvi sem vsak dan vstal zjutraj ob štirih, se oblekel in šel na avtobusno postajo, kjer sem spremljal odhode avtobusov, in zelo sem pogrešal, da nisem mogel več sesti v avtobus in peljati ljudi na delo, kot sem to delal 40 let« (intervju št. 52).¹⁹³

V naši raziskavi izpraševanec navaja, da je ob upokojitvi pomagal sinu v njegovem podjetju. Sin je opravljal zahtevnejše stvari, sam pa je priskočil na pomoč, ko je bilo treba in zato ni čutil prehoda v upokojitev kot travmatičen dogodek, saj je ostal zmerno delovno aktiven, dokler so mu moči dopuščale (prim. intervju št. 52).

Engstler in Romeu Gordojeva (2017) ugotavljata, da se starostna meja ljudi viša, in če hočemo obvladovati demografske spremembe na trgu dela, se mora višati tudi starostna meja za upokojitev. S tem se posledično poveča obseg delovne dobe. Avtorja predlagata fleksibilen prehod iz aktivnega dela v upokojitev.¹⁹⁴ S predlogom se strinjata Hershey in Henkens (2014), ki na podlagi raziskave ugotavljata, da je prostovoljen prehod v upokojitev manj stresen in za upokojeno osebo bolj pozitiven kot prisilna upokojitev, ki se zgodi zaradi bolezni ali zmanjšanja delovnih virov v delovni organizaciji.

Avtorja ugotavljata, da je posledica neprostovoljne upokojitve zmanjšanje socialnih in finančnih virov, kar lahko povzroči psihološke težave. Predlagata, da bi morali delodajalci razmisliti, kako oblikovati delovne programe, da bi bil prehod v upokojitev čim manj stresen. Na družbeni ravni pa bi se lahko oblikovale oblike mentorstva za mlajše neprostovoljne upokojence ali druge vrste neformalnih mehanizmov, ki bi takšnim ljudem pomagali premostiti prehod in jim najti smisel v nadaljnjem življenju (Hershey in Henkens 2014).

Avtorja Oshio in Kan (2017) ugotavljata, da se moški na Japonskem po upokojitvi začnejo ukvarjati s telesno aktivnostjo in tako zapolnijo prosti čas, kar pozitivno vpliva na zdravje

---

¹⁹³ Omenjena oseba je bila okrog 40 let voznik avtobusa.

¹⁹⁴ Nekdo želi delati, vendar zaradi starosti ni sposoben učinkovito opravljati dela za polni delovni čas. Avtorja predlagata, naj se takšni osebi omogoči skrajšanje delovnega časa.

in psihično stabilnost. Tudi ženske so po upokojitvi telesno bolj aktivne, kar pozitivno vpliva na psihično stabilnost, medtem ko ni zaznati vpliva na spremembe zdravstvenega stanja po upokojitvi.

Navedeno velja tudi za nekatere naše upokojence, ki po upokojitvi povečajo telesno aktivnost, kar jim omogoča zdravstveno in psihično stabilnost. To dokazujejo naši tudi izpraševanci v naši raziskavi.

Upokojitev je življenjska prelomnica, ki je lahko na začetku stresna, vendar tudi lepa in lahko obogati življenje. Naše raziskovane osebe dokazujejo, da je od posameznika odvisno, kako bo upokojitev osmislil. Treba je načrtovati dejavnosti, ki zapolnijo prosti čas. Eden od izpraševancev je nadaljeval svoje delo v zmanjšanem obsegu tako, da je svojemu otroku, ki je nadaljeval njegovo obrt, pomagal pri delu (prim. intervju št. 52). Drugi izpraševanci poročajo, da so se posvetili kmetijstvu, vrtnarjenju, angažiranju v društvih in drugim dejavnostim, ki so jim zapolnile prosti čas in osmislile življenje (prim. intervjuje št. 47, 48, 50, 54, 60). Veliko izpraševancev pa navaja ukvarjanje z vnuki v obliki varstva in preživljanja počitnic z njimi. To je kakovostna oblika medgeneracijskega sožitja, ki ustvarja sinergijo med generacijami in osmišlja življenje, obenem pa je način predajanja znanja in življenjskih izkušenj mlademu rodu (prim. intervju št. 54). Upokojitev in ukvarjanje z vnuki kot življenjski prelomnici se na tej točki povežeta in dajeta bogate sadove vsem generacijam. Prav tako sta obe pomembni za družino, saj je za uravnoteženo sožitje v njej potrebno sodelovanje vseh generacij.

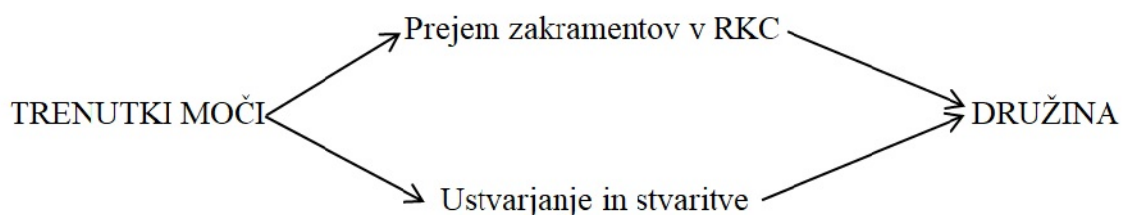
6.6.3.1.6 Obdelava skupine življenjskih prelomnic »trenutki moči«

Skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo trenutke moči, je pomembna tako za posameznika kot za sožitje v družini in med generacijami. Skupino sestavljata dve življenjski prelomnici, ki sta bili pogosto omenjeni, to sta prejem zakramentov v katoliški cerkvi ter ustvarjanje in stvaritve.

Prva življenjska prelomnica se nanaša na religiozno stran človekove osebnosti, medtem ko druga življenjska prelomnica označuje hobije in tudi sodelovanje na različnih področjih, na primer v društvih in združenjih, sem pa prištevamo tudi delovne uspehe.

Za lažji pregled to skupino prikazujemo z modelom.

Slika 14: Prikaz povezanosti življenjskih prelomnic iz skupine »trenutki moči« z družino

Vir: Lasten 2017

Iz modela lahko razberemo, da so trenutki moči zelo pomembni za produktiven razvoj družine in za sožitje. Trenutki moči posamezniku in družini omogočajo ustvarjanje, napredek in dobro počutje oziroma srečo.

Trenutek moči enega družinskega člana se lahko prenese na vse družinske člane, kar pomeni, da so vsi zadovoljni in srečni.

V strokovni literaturi zasledimo angleški izraz »empowerment«, kar pomeni opolnomočenje. Ta izraz se lahko uporablja tudi širše, ne samo za posameznika. Tako avtorji Purnomo, Wahyuni in Paramita (2016) razlagajo, da je pomembna krepitev moči tudi v skupnosti, ki se lahko pojavlja v različnih oblikah, npr. kot družina, krajevna skupnost itd. Avtorji poudarjajo, da krepitev moči skupine ali skupnosti omogoči boljši razvoj na različnih ravneh, kot so socialno, gospodarsko in razvojno področje.

O pomenu krepitev moči pri mladih govorijo Eismanova in drugi (2016), ki razlagajo pomen krepitev moči pri osamosvajanju mladih. Avtorji ugotavljajo, da morajo programi, ki mlade usmerjajo v osamosvojitve, upoštevati njihov kontekst razmišljanja o sebi in v povezavi z družbenim kontekstom v smislu intrapersonalnega razumevanja družbenih in materialnih virov, potrebnih za doseganje specifičnih ciljev in ukrepov. To je podlaga za ustvarjanje virov moči, ki dajejo dodano vrednost in omogočajo uspešnost osamosvojitve.

Krepitev moči se vedno bolj uveljavlja tudi v medicini. Avtorji Schmolke, Amering in Svetlini (2017) ugotavljajo, da koncept krepitev moči v medicini na splošno, posebej pa še pri psihiatričnih pacientih, daje nov poudarek individualnim obravnavam in pristopom zdravljenja. Zdravnik in pacient lahko s pozitivno komunikacijo, ki krepi moč, vzpostavita izvirne oblike sodelovanja, ki imajo dober učinek pri zdravljenju oziroma odpravljanju

zdravstvenih težav. Pozitivna komunikacija spodbuja k moči pacienta, njegovo družino in zdravnika, ti pa lahko skupaj najdejo dobre rešitve.

Seibert, Wang in Courtright (2011) dokazujejo pomen psihološke krepitev moči. Avtorji ugotavljajo, da so uspehi vodstvenih timov povezani s psihološko krepitevijo moči. Dobri rezultati zaposlenih, zadovoljstvo pri delu in organizacijska usklajenost, ki teži k postavljenim ciljem, so posledica dobrega sodelovanja vseh dejavnikov, vključenih v delovni proces. To ustvarja nove resurse, ki so posledica krepitev moči, kar prinese napredek in uspešnost celotne organizacije.

Kot lahko razberemo iz literature, ki smo jo že navedli in jo omenjamo tudi tukaj, je krepitev moči zelo pomembna za življenje vsakega posameznika, pa tudi za družine in različne skupine ali time. Od krepitev moči je odvisen uspeh in napredek, saj motivirani in opolnomočeni člani družine imajo željo po iskanju novih dimenzij, s čimer ustvarjajo napredek. Krepitev moči je duhovna dimenzija, zato je uspešna samo v primeru, da nas do nje pripelje smisel. Smisel omogoča motivacijo in krepitev moči. Oboje je povezano in družini, ki je predmet naše raziskave, daje trdost ter krepí sožitje med člani in generacijami v njej.

Ena od življenjskih prelomnic iz skupine »trenutki moči« sta tudi ustvarjanje in stvaritve. V to področje so zajeti hobiji, veselje pri delu v službi, zadovoljstvo z delovnim timom in ustvarjanje dobrih odnosov v družini, na delovnem mestu in drugod, kjer je oseba prisotna. Naši izpraševanci navajajo, da jim ta prelomnica vzbuja veselje, zadovoljstvo in jih napolnjuje z dobrim počutjem. Skratka krepí jim moč oziroma jim osmišlja življenje (prim. intervjuje št. 21, 23, 51).

Pomen dobrih medsebojnih odnosov, ki osebo spodbuja k ustvarjanju in stvaritvam, je dober odnos v delovni organizaciji. To poudarjata avtorici Skubic in Petek (2014, 85), ko razlagata, da »medsebojni odnosi in sodelovanje temeljijo na komunikaciji, katere namen je biti opažen, slišan, razumljen, priznan in sprejet. Namen komunikacije je spodbujanje akcij, s katerimi se doseže vpliv na druge ljudi; druženje, izražanje potreb, želja in čustev.« Avtorici (prav tam) nadaljujeta, da so v delovnem okolju pomembni medsebojni odnosi:

»V današnji družbi, kjer se na prvi pogled zdi, da vrednote izgubljajo pomen, postavljamo dobre medsebojne odnose na visoko mesto v lestvici zadovoljstva pri delu. Naloga vodstva je, da čim boljše upravlja s človeškimi viri, pri tem pa ne obravnava zaposlenih kot strošek, ampak pri vsakem posamezniku poišče in ceni njegova znanja, kvalitete in veščine. Pomembno je, da

vodje ustvarjajo dobre medosebne odnose, zdravo in stimulatívno delovno okolje, le-to bo omogočilo zaposlenim osebno rast in prijetno počutje na delovnem mestu. Pri čemer pa zaposleni ne smejo zanemariti osebnih odnosov v domačem okolju in privatnem življenju, ker le-ti posredno vplivajo tudi na počutje v službi.«

Navedek jasno opredeljuje pomen življenjske prelomnice »ustvarjanje in stvaritve«, ki je večplastna in se v tem primeru nanaša na dobre odnose v službi, ki spodbujajo sodelovanje ter produktívno ustvarjanje in stvaritve. Ta prelomnica je tudi povezana z zasebnim življenjem in družino. Če ima naše delo smisel in nam krepi moč, bomo sposobni dobrih odnosov v družini in sožitja med družinskimi člani in generacijami. To potrjuje tudi naša raziskava.

Življenjsko prelomnico, ki označuje ustvarjanje in stvaritve, navajata druga in tretja generacija. Ta prelomnica se je sicer pojavljala manj pogosto, vendar je bila izražena in smo jo prepoznali kot pomembno za ustvarjanje sožitja v družini in medgeneracijskega sožitja.

Naslednja življenjska prelomnica, ki označuje trenutke moči, je prejem zakramentov v rimskokatoliški Cerkvi. Prejem zakramentov je povezan z vero oziroma religioznostjo. Izpraševanci so navedli prejem prvega obhajila in birme (prim. intervjuje št. 1, 2, 12, 13, 22, 46). To sta zakramenta, ki opolnomočita pripadnika Cerkve in mu podelita določene verske bonitete in hkrati dolžnosti. Birno bi lahko razumeli tudi kot neke vrste iniciacijo v odraslost kristjana. Takšno razumevanje so izrazili tudi naši izpraševanci, saj so navedli, da so s sprejemom zakramenta birme postali odrasli, samozavestni in samostojni kristjani (prim. intervju št. 13).

Saje (2015) razlaga, da sta za pripadanje cerkvenemu občestvu potrebna priznavanje in prejemanje zakramentov Cerkve. Zakramenti so znamenja in sredstva, s katerimi se vera izraža in krepi, daje Bogu čast in posvečuje ljudi. Zakramenti so del božjega izročila. Izpovedovanje vere je temeljna predpostavka in pogoj, da lahko nekdo prejme zakramente. Coronelli (2007) pa dodaja, da je za krščanske cerkve, ki niso ohranile apostolskega nasledstva, lahko veljavnost obhajanja nekaterih zakramentov s stališča rimskokatoliške Cerkve vprašljiva.

Katekizem katoliške Cerkve (2006, 1303) o zakramentu birme pravi: »Birma podeli posebno moč Svetega Duha, da bi z besedo in dejanjem kot resnične Kristusove priče širili in branili vero, da bi srčno izpovedovali Kristusovo ime in se ne bi nikoli sramovali križa.«

Pri birmi postane birmanec odrasel kristjan. Takšno razlago so posredovali tudi naši izpraševanci.

Krajnc (2011) razlaga, da je zakrament evharistije (obhajila) združenje v Jezusu Kristusu in implicira socialno pravičnost. O tem nam govori že sama beseda »communio« (gr. *koinōnia*), ki jo lahko nazorno razumemo iz besed *cum + unio*, kar pomeni »zedinjenje z« Bogom.

Prvo obhajilo je za mladega kristjana pomemben dogodek, saj se tako zedini oziroma združi z Jezusom. Takšno pojmovanje so podali tudi naši izpraševanci v raziskavi (prim. intervju št. 1).

Prejem zakramentov je religiozno dejanje, ki krepi povezanost z Bogom in moč osebe ter daje smisel. To je pomembno področje za verujočega človeka, kar dokazuje tudi naša raziskava.

Prejem zakramentov sta kot življenjsko prelomnico označili prva in tretja generacija, medtem ko srednja generacija te prelomnice ni navedla. Vzrok za to morda lahko iščemo v preteklosti, saj je srednja generacija precej časa živela pod represijo komunizma, ko javno izkazovaje verskega prepričanja ni bilo zaželeno.

6.6.3.2 Drugo raziskovalno vprašanje: Kaj so jim navedene življenjske prelomnice prinesle dobrega

Namen raziskovalnega vprašanja, ki sprašuje o pozitivni strani življenjskih prelomnic, je ugotoviti, kako so ti trenutku prispevali h kakovosti in zadovoljstvu v življenju in ali se lahko mišljenje in doživljanje neke prelomnice spreminja z osebno rastjo. Zanima nas, ali lahko življenjska prelomnica, ki jo v določenem življenjskem obdobju označimo kot slabo, prinese tudi pozitivne učinke in dodano vrednost.

Raziskovalno vprašanje bomo obdelali po že določenih skupinah prelomnic in naredili primerjavo med starostnimi skupinami.

6.6.3.2.1 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane z družino

Življenjske prelomnice, ki se nanašajo na družino, so izpraševanci povečini prepoznavali kot pozitivne.

Mlada generacija navaja pozitivne strani teh življenjskih prelomnic, in sicer: odgovornost, skrb za starše, optimizem, veselje, otroci, varnost, skupno življenje, sodelovanje, razumevanje, stabilnost, sprejetje vloge starša, nov začetek, ljubezen in smisel življenja.

Srednja generacija še dodaja: družinsko gnezdo, partnerstvo, strpnost, obveznost, vzgoja otrok, osebnostna rast, otrok s posebnimi potrebami, status.

Tretja ali starejša generacija pa omenja še: prihodnost, medgeneracijske povezave, učenje od družinskih članov, povezanost vseh družinskih članov.

Število navedkov je zelo veliko, njihova vsebina pa odraža različne pozitivne strani družinskega življenja, ki človeku dajejo trdnost in smisel v življenju.

Ustanovitev družine je povezana s samostojnostjo, prinaša skrb in odgovornost za otroke, partnerja in tudi materialno stanje družine. Kjer je družina tri- ali večgeneracijska, je treba vzpostaviti odnose s tretjo oziroma starejšo generacijo. Čačinovič Vogrinčič (1998, 209) poudarja, da je družina prostor, v katerem se člani učijo in naučijo preživeti. To vključuje odgovornost, skrb in samostojno odločanje staršev oziroma ustanoviteljev družine.

Življenjske prelomnice iz skupine »družina«, so povezane tudi z optimizmom, veseljem, ljubeznijo in sodelovanjem. Človek je bitje odnosov, zato mora sodelovati s starši ali skrbniki, pa tudi s širšo družbeno skupnostjo (Juhant in Strahovnik 2010). Ljudje smo odvisni drug od drugega, in če si hočemo ustvariti kakovostno življenje, moramo sodelovati oziroma vzpostavljati raznovrstne odnose. Družina je zato prostor odnosov na različnih ravneh. Temelj družinskih odnosov pa je ljubezen, ki članom omogoča dobro počutje in optimizem. Zato se strinjamo z Dečmanovo in Bogatajem (2002, 40), ki pravita, da je vsak član družine povezan na ravni odnosov.

Naslednja pomembna interpretacija življenjskih prelomnic, povezanih z družino, je skupno življenje v partnerstvu, nov oziroma skupni začetek. Te interpretacije življenjskih prelomnic označujejo naslednji dogodki: izbira partnerja, poroka in ustanovitev družine. Na tej točki se moramo navezati na prejšnje poglavje, kjer smo že govorili o odnosih.

Salzburgerjeva in Walke (2010, 26) razlagata, da je vzpostavitev dolgoročnega partnerstva pomemben korak v življenju vsake osebe. Z raziskavo ugotavljata, da so v Nemčiji ženske ob vstopu v prvo partnersko zvezo povprečno dve leti mlajše od moških.

Izbira partnerja je zelo pomembna. Avtorice Lawrence, Nylén in Cobb (2007) razlagajo, da imata partnerja, ki gojita pozitivna pričakovanja o prihodnosti zveze, večje možnosti, da ustvarita družino na trdnih temeljih. To potrjujejo tudi Lawrenčeva idr. (2008), saj menijo, da partnerji, ki so bili pred načrtovanjem otroka v sožitju, hitreje sklenejo zakonsko zvezo in ustvarjajo dobre odnose v družini.

Guštinova (2009) v raziskavi ugotavlja, da ima zadovoljstvo v partnerskem odnosu velik pomen. Pomembna pa so tudi pričakovanja o starševski vlogi. Partnerja, ki se pred rojstvom svojega otroka ne pogovarjata o pričakovanjih in načrtih, lahko po rojstvu zaradi nestrinjanja doživljata konflikte. Priprava na spremembo vlog in odnosov v porajajoči se družini je med partnerjema pomembna. Na to se morata partnerja pripravljati že med nosečnostjo.¹⁹⁵ To potrjuje naša raziskava, ki izpostavlja pomen partnerstva za uspešnost družinskega življenja (prim. intervjuje št. 8, 9, 10, 18 ...).

Interpretacija življenjskih prelomnic, ki označujejo rojstvo otrok in njihovo vzgojo, je za družino bistvenega pomena. To poudarjajo vse generacije raziskovanih oseb v naši raziskavi.

V prejšnjem poglavju smo poudarili, da je odnos med partnerjema zelo pomemben. Kluwejeva (2010) podarja, da je prehod v vlogo starševstva zelo zahteven, saj se partnerja soočita s spremembami in dodatno odgovornostjo.

V raziskavi izpraševanci poudarjajo starševsko vlogo. Eden izmed njih navaja, da se je soočal s težavami, kako biti dober oče, saj mu je oče umrl, ko je imel izpraševanec šele štiri leta, zato ni imel vzora. Dobro stran je prepoznal v posnemanju strica in lastni iznajdljivosti, da je lahko očetovsko vlogo v svoji družino dobro opravil (prim. intervju št. 28).

Tudi drugi izpraševanci navajajo, da jim vloga starša veliko pomeni in jih osrečuje, obenem pa spodbuja samozavest (prim. intervju št. 41).

---

¹⁹⁵ Če se partnerja veselita otrokovega rojstva in ga načrtujeta, imata dobre možnosti, da bo ustanovitev družine uspešna in bosta ustvarila dobre odnose v družini.

Izpraševanci kot zelo zahtevno in odgovorno nalogo prepoznavajo predvsem vzgojo otrok v družini. To navajata srednja in starejša generacija, medtem ko mlada generacija te prelomnice ne prepozna, kar je zaskrbljujoče, saj prav ta generacija rojeva in vzgaja (prim. intervju št. 41).

Vzgojno poslanstvo staršev je ena od temeljnih nalog v družini, ki ima otroke. Naši izpraševanci navajajo, da je vzgojna vloga staršev zelo naporna in odgovorna. V družini se posredujejo vrednote družbene norme, kultura in podobno (Švab 2010).

Gostečnik opredeli družino kot prostor, v katerem se odigravajo življenjske zgodbe, hkrati pa družina ustvarja svojo zgodbo. V njej prepozna prostor, v katerem intenzivno doživljamo ter se naučimo pozitivnih in negativnih oblik življenja. V družini smo sprejeti, ji pripadamo in smo ljubljani. V njej lahko doživimo sprejetost ali zavrženost (Gostečnik 1999, 7–8). Več o tem smo napisali v teoretičnem delu oziroma v prejšnjih poglavjih.

Raziskava potrjuje teoretične navedke in izpostavlja pomen odnosov ter vzgojo v družini kot temelj družinske dinamike. To poudarjata srednja in stara generacija v raziskavi (prim. intervjuje št. 24, 29, 51).

Mlada generacija je izpostavila skrb za starše, stara generacija pa medgeneracijsko povezanost, učenje od družinskih članov. Vse interpretacije nakazujejo pomen sodelovanja med generacijami. Življenjske prelomnice torej zares imajo velik pomen za sožitje v družini in sožitje generacij znotraj nje. Zato je pozitivna interpretacija življenjskih prelomnic, ki se nanašajo na medgeneracijsko sožitje pomembna (prim. intervju št. 52).

Mlada generacija čuti dolžnost, da poskrbi za starejšo generacijo, ta pa je pripravljena sodelovati s srednjo in mlajšo v smislu podajanja življenjskih izkušenj in vzajemnega učenja. Mlada generacija lahko starejši pomaga pri uporabi moderne tehnologije, kot so pametne tablice, mobilni telefoni in uporaba računalnika, starejši pa na podlagi življenjskih izkušenj mladim posredujejo vedenja, ki so jih pridobili z izkušnjami v življenju. Med generacijami se vzpostavlja sinergija in produktivno sodelovanje, ki ima pozitiven učinek na vse generacije. To dokazuje tudi raziskava, saj izpraševanci vseh treh generacij poudarjajo nujnost medgeneracijskega sodelovanja.

Navedeno potrujeta tudi avtorici Kump in Jelenc Krašovec (2014), ki poudarjata pomen medgeneracijskega učenja. Razlagata, da se je prenos znanja, spretnosti in kompetenc prenašal med generacijami. Prav tako so se prenašale tudi vrednote. Zaradi ločenosti

generacij v sodobni družbi je tak prenos znanja otežen ali celo onemogočen. Danes izmenjevanje znanja poteka v obeh smereh, kar je dodana vrednost.

Teoretične reference in navedbe raziskovanih oseb v naši raziskavi sporočajo, da so medgeneracijsko sodelovanje, učenje in povezanost temelj za sožitje v družini.

Na zgornji odstavek se navezuje tudi interpretacija življenjske prelomnice »rojstvo in skrb za brata«. To interpretacijo zasledimo pri mladi in srednji generaciji. Pojavlja se primer, ko je starejša sestra skrbela za brata, pri čemer pa ni šlo za nesposobnost staršev, temveč za pomoč staršem, ki so bili zaposleni še z drugimi opravili. Izpraševanci so to prelomnico v svojem življenju označili kot pozitivno, v kateri so videli možnost za nabiranje izkušenj za poznejše življenje (prim. intervjuja št. 21 in 32).

Zanimivo je, da izpraševanci starejše generacije niso navedli omenjene življenjske prelomnice. To lahko pojasnimo s tem, da je bilo v njihovi mladosti to področje nekaj vsakdanjega, zato niso prepoznali potrebe, da bi to prelomnico posebej izpostavili.

Življenjska prelomnica, ki je povezana z družino, je tudi izbira drugega partnerja in rojstvo otroka z drugim partnerjem. Ena izmed izpraševank navaja, da se je po ločitvi preselila z otroki v lastno stanovanje in si čez nekaj časa ustvarila družino z novim partnerjem. Žena srednje generacije poroča: »Nekaj časa sem bila sama z otroki, nato pa sem si izbrala novega partnerja, saj je težko biti celo življenje sam. Potem je čez nekaj čas sledilo rojstvo otroka s sedanjim partnerjem. Dobili smo Jurčka, ki nas vse razveseljuje« (intervju št. 29).

Omenjena izpraševanka si je ustvarila novo družino, saj ji je prva razpadla. Kljub stresnim situacijam, ki so sledile ločitvi, si je uredila življenje in vzpostavila pozitivno vzdušje za otroke iz prejšnjega zakona kot tudi za otroka v sedanji družini.

Kot pozitivno interpretacijo so izpraševanci navedli tudi ukvarjanje z otrokom s posebnimi potrebami. Raziskava kaže, da so raziskovane osebe ob rojstvu otroka s posebnimi potrebami najprej doživele šok, v procesu sprejemanja takšnega otroka pa so prepoznale to življenjsko prelomnico kot dobro (prim. intervjuje št. 39, 60, 61). To temo smo v prejšnjih poglavjih podkrepili s teoretičnimi referencami, zato jih na tem mestu ne bomo ponavljali.

Vse pozitivne interpretacije življenjskih prelomnic, ki sestavljajo družino so izpraševancem omogočile osmišljanje življenja in krepitev moči, ki jih je opolnomočilo, da

so tudi v zahtevnih življenjskih trenutkih bili sposobni prepoznati pozitivne dejavnike in interpretacije življenjskih prelomnic, ki se nanašajo na družino.

6.6.3.2.2 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane z življenjskimi krizami

Življenjske krize so spremljevalec vsake osebe, zato moramo preučiti tudi te prelomnice. Tiste, ki zaznamujejo krizne trenutke, lahko pustijo travmatične izkušnje v življenju.

Vplivajo lahko tako na sožitje v družini kot tudi na medgeneracijsko sožitje. To področje je treba raziskovati in iskati dobre prakse, na katerih lahko gradimo pozitivne življenjske zgodbe družine in posameznika. Izpraševanci so navajali veliko dobrih praks, kako so življenjske prelomnice sprejemali in jih prepoznavali kot pozitivne za življenje. Običajno je šlo za proces sprejemanja in doživljanja in na podlagi osebnostne rasti za spremembo iz negativnega v pozitivno doživljanje prelomnic.

Življenjske prelomnice, kot so smrt partnerja, otroka ali staršev, so povezana z žalostjo. Ko so izpraševanci iskali pozitivno interpretacijo te prelomnice, so bili najprej v zadregi. Dekle, ki pripada mladi generaciji, je očetovo smrt identificiralo kot spremembo življenjske smeri. Na pogrebu je spoznala partnerja, se v nadaljevanju poročila in si ustvarila družino (prim. intervju št. 16).

Mlad par, ki se je soočal z rojstvom mrtvega otroka, je navajal najprej žalost in duševno bolečino, nato pa večjo medsebojno povezanost in spočetje še enega otroka, ki sta ga v času raziskave z veseljem pričakovala (prim. intervju št. 11).

Kar nekaj primerov je bilo, ko so izpraševanci izgubili že odraslega otroka v prometni nesreči. Najprej so doživeli šok, zatem izkusili globoko žalost, ki jih je osamila, in šele nato – s pomočjo socialnih mrež, družinskih prijateljev ali sorodnikov – uspeli premostiti šok ob izgubi (prim. intervju št. 50). Žena tretje generacije poroča, da se je situacija začela spreminjati na boljše, ko sta z možem postala stara starša. Takrat sta ponovno našla smisel in razlog za nadaljevanje življenja (prim. intervju št. 49). Ti izpraševanci so potrebovali precej časa, da so zaključili proces žalovanja in bili sposobni osebnostne rasti, ki jim je odprla nove dimenzije življenja in pokazala smisel življenja.

Veliko izpraševancev je navajalo smrt svojih staršev in staršev svojih partnerjev. V nekaterih primerih je ob soočanju s smrtjo prišlo do trenutkov odpuščanja krivic, ki so jih

drug drugemu povzročili med življenjem. Odpuščanje je bilo olajšanje za vse vpletene in spodbuda za gradnjo kakovostnih odnosov v nadaljnjem življenju (prim. intervju št. 51).

V raziskavi so opisani tudi primeri izgube partnerja. Ena od izpraševank je navedla, da je izgubila partnerja v prometni nesreči in ostala sama s šestmesečnim sinom. Šok in nato proces žalovanja je bil dolg, dokler ga ni prekinil otrok. Izpraševanka navaja: »Ja, postala sem mama, vendar mi je po smrti partnerja mi sin ostal kot tolažba. S sinom sem hodila vsak dan na pokopališče. Po treh letih mi je sin rekel, da več ne bo hodil na pokopališče, če ata ne bo ›ven‹ prišel. Sin je iskal očeta v vsakem moškem« (intervju št. 30). V navedenem primeru je otrok materi pomagal, da je zaključila proces žalovanja in začela ustvarjati prihodnost za otroka in zase.

V raziskavi zasledimo tudi opis doživljanja smrti v otroški dobi. Tako sedaj 57-letna izpraševanka razlaga:

»Na babico sem bila čustveno navezana. Pri babici sem spala, zelo sem bila navezana. Spoznala sem smrt od blizu, da vsi odidemo, zdelo se mi je, da me je zapustila oseba, ki me je imela rada, in jaz njo ter da je to konec, da me nihče ne bo imel več tako rad, kot me je imela rada ona. To je bilo zame zelo hudo, še sedaj, ko se spomnim na to, mi gre na jok. Zgleda, da še tega nisem predelala in prebolela. Pozitivno je to, da sem spoznala, da je smrt del življenja, vendar se mi je zdelo malo prehitro« (intervju št. 32).

Doživljanje smrti v otroški dobi je raziskovani osebi omogočilo spoznanje, da sta umiranje in smrt del življenja. Kljub žalosti je izpraševanka že kot otrok spoznala, da v življenju ne moremo samo zmagovati, ampak da se soočamo tudi z omejitvami in da ima naše življenje začetek in konec.

Avtorice Ličen, Furlan in Šinko (2008) razlagajo, da so razprave o umiranju prisotne v različnih vedah, religijah in umetnosti. Posamezne vede se osredotočajo na različne stvari: na svojce umirajočih in umrlih, na dogajanja v ritualih ob smrti, na socialno konstrukcijo umiranja in žalovanja. V zdravstvu smrt opazujejo z biomedicinskega vidika, kot fiziološki proces.

Smrt doživljamo v kontekstu kulturnih vrednot, zapovedi in norm. Zavedanje o lastni umrljivosti se pokaže ob soočanju s smrtjo bližnjih, zato je to čas spraševanja o smiselnosti in poslanstvu v življenju. »Blagostanja v življenju ne dosegamo z zanikanjem žalosti in

bolečine, temveč z oblikovanjem smiselnosti, kar je povezano s samovzgojo. Žalovanje ni povezano le z življenjem pokojnika, povezano je predvsem z biografijo posameznika, ki ostaja, se ob tem uči, razvija svoje »identitetne projekte« in sposobnosti za nova povezovanja, spreminjanje vedenja ter oblikovanje novih interpretacij ob temeljnem zavedanju končnosti« (Ličen idr. 2008, 87).

Navedbe iz strokovne literature so skladne z interpretacijami izpraševancev v raziskavi. Vsaka življenjska prelomnica prinese novo dimenzijo, nov začetek. Podobne interpretacije navajajo vse tri generacije.

Naslednja življenjska prelomnica, ki označuje življenjske krize, je bolezen. Vsak se kdaj sreča z boleznijo, kot prelomnico pa jo identificiramo takrat, kadar je huda, saj lahko v takih primerih spremeni potek življenja. Interpretacije bolezni navajajo vse tri generacije v naši raziskavi. Nekateri jo doživljajo neposredno, npr. tisti, ki so preboleli raka, drugi posredno, ko so spremljali svojca, ki je zbolel.

Mož tretje generacije razlaga: »Mati je skrbela za nas, otroke, ko sem jaz odšel v vojsko, je bila še zdrava. Nato so mi sporočili, da je začela bolehati. Na koncu je kričala od bolečin. Imela je krče v trebuhu. Jeseni sem prišel iz vojske. 1969. leta je najprej šla v bolnico, hodila je okoli zdravnikov, tudi domačih, vendar je umrla« (intervju št. 48).

Izpraševanec je posredno doživljal bolezen, saj je spremljal materino trpljenje. To je v njem vzbudilo močne emocije. Ko je pripovedoval oziroma interpretiral življenjsko prelomnico, je imel solzne oči. Podoživljal je materino trpljenje in svojo nemoč v opisani situaciji.

Žena, ki je izvedela, da je zbolela za rakom, je tako pripovedovala, kako se je spopadala z boleznijo:

»Bolezen me je tudi skoraj sezula, za dobro se moraš kar precej boriti. Ko sem izvedela za diagnozo rak, pridem do avtomobila, pa pravi moj mož, kaj ti je zdravnik povedal. Rekla sem, da imam raka in on je onemel. Usedla sva se v avto in je vprašal, kam bi zdaj rada šla. Rekla sem v Frančiškansko cerkev in sva se brez besed odpeljala tja, kjer je bila ravno maša. Ampak meni je tista maša šla mimo. Ko sem vstopila v cerkev, sem se počutila nekako pozitivno. Rekla sem si, grem k spovedi, saj človek nikoli ne ve, ker to je bilo v četrtek, v ponedeljek sem morala biti že na operaciji. Nikoli ne veš, kaj bo, in jaz sem verjetno več jokala tam notri, tisti spovednik me je kar lepo potolažil, ampak vseeno, ko sem prišla domov, so bili naši člani

vsi trije objokani, kot da sem že pokopana. Rekla sem, čakajte, nisem še pokopana, zdaj se bomo pa borili, kakorkoli. Vedela sem, kakšni postopki me čakajo. Vendar šele v bolnici izveš, kako točno bo, ko prideš do tistega. To je bilo v četrtek, v petek nič. V soboto sva šla z možem na Brezje. Sem mu rekla, greva na Brezje, in ko sem prišla na Brezje, sem se umirila. Ko sem vstopila v cerkev, ki je bila polna, grem do Marijine slike in si rečem, vsi ti ljudje so prišli sem s prošnjami, z zahvalami in tako naprej. Marija pomagaj mi. In jaz sem se predala v Marijino varstvo in to še danes tako delam. Tam sem dobila novo moč.

Ko vidiš, da v bolnici ljudje okrog tebe umirajo, saj sem bila na takšnem oddelku, ti ni vseeno. Operacijo, hvala bogu, sem dobro prestala, nisem bruhala, druge so bru hale. Ko vidiš, da so zraven tebe še bolj težko bolni, ti je celo malo lažje. Ena sobolnica, skupaj sva bili v sobi in na kemoterapiji, čez dva dni pa vidiš v časopisu, da je umrla. Vedno ti prinese nekaj novega, vedno se ti nekaj dogaja. Vprašaš se, zakaj ravno jaz. Ne veš, zakaj je to potrebno v mojem življenju. Razmišljaš vse mogoče, tudi da je bila mogoče bolezen meni naložena za koga drugega. V premagovanju bolezni je neki izziv in da si rečeš, nisi samo ti na svetu« (intervju 54).

Izpraševanka poroča, da se je z boleznijo morala spopasti. Pri tem ji je pomagala vera, ki jo je umirila in ji krepila moč. Tudi njeni družinski člani so bili prizadeti, vendar so ji po svojih močeh zagotavljali oporo. Seveda ob soočanju z boleznijo človek ostane precej izoliran, saj svojci največkrat ne znajo pomagati bolnemu. Vloga moža je v tem poročilu opisana pozitivno: ni povzročal dodatnega stresa, z avtomobilom je bolno ženo odpeljal do cerkve, posebne verbalne komunikacije med njima ni bilo, vendar je žena čutila, da ji stoji ob strani.

Avtorici Kodrun Potočnik in Ravnjak (2013) z raziskavo dokazujeta, da je podpora družinskih članov pri zdravljenju bolnika z rakom zelo pomembna. Družinska povezanost, razumevanje in podpora ter odprto izražanje čustev višajo kakovost življenja in prispevajo k dobri izidom zdravljenja. To dokazuje tudi naša raziskava.

Naslednja interpretacija življenjske prelomnice je ločitev zakoncev. Ta je lahko zelo travmatična, saj ne prizadene samo zakonca, ampak tudi otroke in starejše generacije. Interpretacijo življenjske prelomnice navajajo vse generacije.

Žena, ki je doživela ločitev, poroča takole:

»Ločitev: v sklopu tega so se dogajale tudi te stvari, vendar jaz nisem bila toliko pozorna, ker sem bila »preokupirana« s smrtjo brata. Potem je hitro za smrtjo brata sledila ločitev. To so bili težki časi, dosti smo se jokali. Ločitev mi je bila zelo težka. Dobro sem se razumela s tastom in taščo in bilo je težko iti v stran. Saj bi lahko tam ostala, sta me tašča in tast vabila, vendar nisem vedela, kako moj ločeni partner planira življenje, zato bi bilo čudno, če bi ostala na moževem domu in smo se selili z otroki. Z otroki smo šli na svoje. Kupila sem stanovanje, tudi službo sem pustila in prevzela doma gostilno, saj mama več ni mogla postoriti vse sama. Brat, ki je nameraval voditi gostilno, pa je umrl. Te prelomnice so prinesle dodano vrednost, ni dobro, je pa dodana vrednost« (intervju št. 29).

Izpraševanka razlaga, da je ločitev prizadela širšo družino. Ko je iskala pozitivne stvari dogodka, je zatrnila, da ločitev ni dobra, vendar ji je odprla nove možnosti. Prevzela je družinsko gostilno, uredila si je stanovanje in vzpostavila normalno življenje zase in za svoje otroke.

Mož, ki je doživel ločitev staršev, navaja, da ga je ločitev močno prizadela: »Ločitev staršev je boleča izkušnja, ki se zgodi, pa to moramo sprejeti in živeti« (intervju št. 36).

Izpraševanec ni bil pripravljen posredovati več informacij o tej temi. Sporoča pa, da ga je kot otroka staršev, ki sta se ločila, to zelo prizadelo.

Navedena dejstva potrjujeta tudi Coleman in Glennova (2010), ki razlagata, da ločitev prizadene partnerja in njune otroke (če jih imata), pa tudi širšo družino in generacije. To potrjuje primer iz naše raziskave, ko mlada ločena ženska poroča o prizadetosti tašče in tasta ob sinovi ločitvi. Dobro pa je, da družinska socialna mreža ni razpadla, saj sta tast in tašča ostala povezana z vnuki in tudi z njihovo materjo, ki si je ustvarila novo družino (prim. intervju št. 29).

Kot krizno življenjsko prelomnico z dobrim izidom izpraševanci navajajo tudi rojstvo in življenje z otrokom, ki ima posebne potrebe.

Žena poroča: »Rojstvo sina je bilo malo drugačno, ker je otrok s posebnimi potrebami. Pojavila se je bolečina, ki je ne moreš opisati, to je velika prelomnica. Dejansko moraš sam s sabo predelati, da sprejmeš takega otroka oziroma sprejmeš ga, ampak da sprejmeš v takem smislu, da vlagáš potem v njega, enakovredno živiš oziroma ga sprejmeš« (intervju št. 42).

Trtnikova (2007) navaja, da morajo starši skozi različne faze žalovanja, preden napredujejo do normalizacije življenja. Normalizacija pomeni sposobnost staršev gledati nase in dojemati svet okoli sebe v realni perspektivi. V procesu osebnostne rasti starši pozornosti ne usmerjajo samo na otroka s posebnimi potrebami, ampak tudi na preostale člane družine in širše socialne mreže. To dokazuje tudi naša raziskava.

V procesu osebnostne rasti lahko starši, ki se jim rodi otrok s posebnimi potrebami, to situacijo sprejmejo in negativna čustva spremenijo v pozitivna. To potrjuje tudi naša raziskava. Interpretacijo omenjene prelomnice navaja samo tretja generacija.

Življenjska prelomnica, ki označuje krizne trenutke, je tudi doživljanje nesreče in vojne.

Te prelomnice interpretira tretja generacija, ki je doživela drugo svetovno vojno, ki je nekaterim prinesla trpljenje. Najstarejša udeleženka v raziskavi navaja: »Bilo je bolj ubogo, saj veste, kako je bilo med vojno. Takrat smo živeli na karte, potem pa sem komaj čakala, da mi je mož kaj lepega pisal domov iz vojske, bil je na fronti. Strah me je bilo, da se ne bo več vrnil. Nič kaj lepega. Takrat sem živela na svojem domu, pri svojih starših. Ko je mož prišel domov, sva se sem preselila« (intervju št. 59).

Izpraševanka navaja travmatične izkušnje, kajti poročila se je, tik preden je mož moral v vojsko. Poročila sta se na hitro, saj je pričakovala otroka. Noseča žena, katere mož je odšel med vojake, se je znašla v težki situaciji. Življenjska prelomnica doživljanja vojne je povezana s strahom. Ob vrnitvi moža iz vojne pa je dobila ta prelomnica pozitivno konotacijo.

Interpretacijo življenjske prelomnice »nesreče« zasledimo pri drugi in tretji generaciji. Delovna nesreča lahko spremeni življenjske načrte, kadar nekdo postane trajni invalid. Prometna nesreča s smrtnim izidom, ki jo navajajo naši izpraševanci, je prav tako spremenila življenjske načrte prizadetih družin in posameznikov.

Eden od izpraševancev poroča: »Prometna nesreča žene s kolesom pa naju je še bolj povezala. Vrednost zakona je v malih stvareh« (intervju št. 26).

Partnerica je po prometni nesreči postala trajni invalid. Nesreča in invalidnost sta ovira za realizacijo življenjskih in družinskih ciljev, vendar sta se s prestrukturiranjem določenih ciljev partnerja bolj povezala in dosegla dodano vrednost v partnerskem odnosu.

V nadaljevanju navajamo tudi del življenjske zgodbe matere, katere edini otrok je umrl v prometni nesreči:

»Nato pa se je zgodila nesreča sinu. Ko smo se lahko vselili v hišo, sin je bil star 24 let, se je ta zadeva zgodila. Takrat se je za naju z možem vse končalo. To je bila prometna nesreča, v kateri sin ni bil nič kriv, ampak ne vem. Za naju z možem je bil to konec. Hvala bogu, da sva imela pametne ljudi okoli sebe, sin je bil dejansko zelo veren, on je v tem duhu živel in je še naju spodbujal in govoril, da nekaj nad nami je. Dejstvo sinove smrti sva nekako sprejela, da je to bila božja volja. Da sva to nekako preživela. Veliko nama je takrat pomagal dr. Lipovšek, sedanji škof, ker je bil s sinom prijatelj. Z možem sva šla h gospodu Lipovšku. Pokazal nama je sliko in povedal same lepe stvari o najinem sinu, saj je s sinom sodeloval. To naju je držalo pokonci, da sva se obdržala in sva se počasi rehabilitirala« (intervju št. 50).

Žena sporoča, da sta se z možem morala zelo potruditi, da sta lahko sprejela sinovo nenadno smrt zaradi prometne nesreče. Žena, zdaj predstavnica tretje generacije, navaja, da sta imela podporo v socialni mreži. Pomagala jima je tudi vera, ki jima je krepila moč in omogočala iskanje smisla v življenju. Sinove nesreče nista mogla okarakterizirati pozitivno, vendar je izguba otroka prinesla večjo medsebojno povezanost, intenzivnejše sodelovanje s socialnimi mrežami ipd.

Naslednja življenjska prelomnica, ki so jo naše raziskovane osebe interpretirale, je izguba službe. Ta prelomnica je lahko zelo travmatična za posameznika in družino, vendar lahko tudi prinese dodano vrednost. Eden od izpraševancev navaja:

»Leta 1997 sem v livarni izgubil službo. Postal sem trajni višek. To me je zelo prizadelo, saj sem tu delal 18 let. To me je zlomilo. Nato sem bil leto in pol na borzi, ki mi je takrat pripadalo, nato pa so me poklicali v javna dela. Moral sem urejati okolje v mestu pri podjetju, ki je javna dela vodilo. Tam sem bil dve do tri leta, nato pa so me povabili v redno službo. Zaposlil sem se redno, v pogrebem zavodu, do upokojitve. Po upokojitvi pa še vedno pomagam, kadar me rabijo, in tako še zraven zaslužim kakšen denar, ki vedno prav pride. Zahvaliti se moram direktorju in njegovi ženi ter sodelavcu, da so me spodbujali za vodenje molitve ob mrliču. Šefica zavoda mi je rekla: ›Ali ti denar smrdi?‹ Pa sem rekel, da ne. Tako sedaj vodim molitve ob mrliču in pred pogrebi. Izguba službe v livarni mi je tako prinesla tudi veliko pozitivnega, saj sedaj molim na pogrebih, in to mi tudi prinese kakšen dodatni denar, poleg pokojnine, da lažje živimo, saj je pokojnina zelo nizka« (intervju št. 48).

V navedenem delu intervjuja se je življenjska zgodba najprej odvijala negativno, saj je izpraševanec izgubil službo, kar ga je prizadelo. Vendar je s pomočjo javnih del, pridnosti in iznajdljivosti dobil službo, ki mu po upokojitvi zagotavlja priložnostno delo in dodaten zaslužek. Mož, ki zdaj spada v tretjo generacijo, navaja, da so se slabe okoliščine spremenile v dobre in mu tako prinesle boljše življenje.

Classen in Dunn (2012) ugotavljata, da izguba službe lahko povzroči šok in travmatična stanja. Enako kaže naša raziskava: eden od izpraševancev navaja, kako težko je doživljal odpoved službe in prehod na borzo dela.

Življenjske prelomnice iz skupine »krizni trenutki« lahko posamezniki interpretirajo tudi pozitivno. Raziskovane osebe smo spodbujali, naj najdejo pozitivne točke ali dodano vrednost omenjenih življenjskih prelomnic. Raziskava kaže, da se lahko negativno interpretirana življenjska prelomnica v določenem času človekove osebnostne rasti preoblikuje v pozitivno in da dodatno vrednost življenju te osebe ali cele družine. Da se to lahko zgodi, mora biti oseba pripravljena iskati napredek in se ne sme zapirati vase, saj s tem travmatično stanje le podaljša. Seveda to ne pomeni, da je smrt pozitivna, lahko pa v procesu osebnostne rasti osebo usmeri k dobrim rešitvam.

To poglavje lahko strnemo z naslednjimi ugotovitvami: vsak posameznik se sam odloči, kako bo interpretiral prelomne dogodke in v katero smer bo njegovo doživljanje peljalo nadaljnje življenje. Prav tako pa v procesu osebnostne rasti lahko interpretacijo življenjske prelomnice spremeni ali iz nje izlušči dodano vrednost za življenje.

6.6.3.2.3 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane z osamosvojitvijo

Osamosvojitvev označuje prehod v odraslost, pa naj gre za odhod od doma ali za osamosvojitvev znotraj družine. Povezana je tudi z odhodom zaradi šolanja in s kariero. Zato lahko trdimo, da so skupine življenjskih prelomnic med seboj povezane.

Izpraševanec navaja: »Odhod na šolanje mi je prinesel samostojnost, veliko samozavesti. Šel sem v šolo v Ljubljano, daleč od svojega rojstnega kraja, v internat, kjer sem imel vojaško vzgojo, in ta prelomnica mi je prinesla veliko pozitivnega, samooblikovanje, urejenost, skratka, oblikovanje osebnosti, tako v miselnem smislu kot tudi v urejenosti; osebna higiena, oblačila, red« (intervju št. 42).

Iz izpraševančevega poročila razberemo pomen odhoda od doma, ki je zaznamoval osamosvojitve. V internatu se je moral držati strogih pravil, kar mu je pomagalo tudi pozneje v življenju, ko je moral upoštevati pravila v službi, družini in družbi. Postavljanje pravil je za človeka pozitivno, vendar morajo biti ta zasnovana na realni osnovi in jih mora oseba prepoznati kot pozitivna in smiselna. V nasprotnem primeru, ko pravila zahtevajo nekaj, kar je v nasprotju z realnostjo, in pri tem vztrajamo tudi s pomočjo represije, pa lahko gre za pranje možganov, ki pa ima negativno konotacijo.

Samostojno življenje in preselitev v drug kraj se med seboj ne izključujeta. Samostojno življenje se lahko odvija tudi v primarni družini, kadar si eden od otrok v okviru istega doma ustvari svojo družino ali zaživi samostojno. Preselitev v drug kraj pa na neki način osebo prisili, da se osamosvoji. Obe interpretaciji nakazujeta napredek in sta prepoznani kot pozitivni.

Interpretacija življenjske prelomnice, ki je povezana z vojaščino, je po večini pozitivna. Izpraševanci navajajo, da so se naučili reda, tj. upoštevati pravila in samostojno razmišljati, saj vojaki bivajo v večjih skupinah, v katerih se morajo prilagajati, drug drugemu pomagati in se tudi postaviti zase. Izpraševanec poroča takole: »Medtem sem služil vojaški rok, leto in pol, in to ocenjujem kot pozitivno, čeprav je bilo naporno in težko, ampak sem si nabral izkušenj« (intervju št. 56).

Izkušnje vojaškega življenja so fantje prenesli v kasnejše življenje, ki so imele pozitivno vlogo.

Drugi izpraševanec pa dodaja:

»Vojska: bil sem topničar. Tam mi je šlo dobro. Nato sem bil nekakšen vodja. Tam so me silili v partijo. Jaz sem rekel, da sem rimokatolik in da ne bom šel v partijo. Major je rekel, da mi bo še žal. Jaz sem mu rekel, da nikoli. Nato me je malo gledal postrani. V partijo pa nisem šel zato, ker je moj oče bil za časa Nemčije nemški nižji uradnik, ki so hodili okoli. Moj oče je imel srečo, da ga niso v Šterntalu partizani ubili, saj so nekateri zaradi tega umrli« (intervju št. 52).

Iz te navedbe je razvidno, da so na služenju vojaškega roka mlade fante hoteli ideološko oblikovati in jih tudi poskušali vključiti v takratno komunistično partijo. Z vključitvijo v partijo bi imeli določene privilegije in boljše pogoje. Naša raziskovana oseba je to odklonila.

Odhod od doma in v tujino je naslednja interpretirana življenjska prelomnica, ki je pomembna za razumevanje našega problema. Odhod od doma ima različne vzroke. Ena od raziskovanih oseb navaja: »Ko sem odšla služiti, sem bila stara 8 let. Sprva je bilo težko, potem pa je bilo v redu. Lepo so me sprejeli, sem pa pogrešala dom, mamo. Drugače ni bilo hudega, ker sem bila ubogljiv otrok. Vse sem naredila, kar mi je kdo rekel. Boleče je bilo, ker od doma odideš tako majhen otrok.« Izpraševanka nadaljuje: »Pri 15 letih sem odšla v Ljubljano. Bilo je tudi hudo. Tam sem sicer imela svoje sorodnike, v Ljubljani, tako da sem šla za njimi. Najtežje se je bilo posloviti od mame. Obe sva jokali. Mama se je hudo bala zame. Jaz sem v Ljubljani imela sestro in brata, tako da sem se tam kar živela. Potem ko sem se izučila, si takoj našla zaposlitev« (intervju št. 57).

V tem primeru je moral otrok od doma, ker družina ni imela dovolj sredstev za preživetje. Zato so starši, da preprečijo prehudo revščino, otroke morali poslati za pastirje, varuške in podobno. Takšnih življenjskih zgodb je bilo v preteklosti veliko. Z dvigom standarda in možnostjo pridobitve pravic do socialnih transferjev pa takih primerov ni več. Naša izpraševanka je s 15 leti odšla v Ljubljano, kjer si je pridobila poklic in zaposlitev.

O primeru zgodnjega odhoda od doma poroča tudi naslednja žena: »Odhod od doma v šolo, v tuje okolje, prineslo mi je samostojnost, nove stvari sem spoznala ter dosegla svoj poklic vzgojiteljice« (intervju št. 49).

Vzroka za odhod mladih od doma sta bila tudi šolanje in pridobitev poklica, ki je omogočal osamosvojitve. Seveda so življenjske zgodbe različne. Ena od izpraševank navaja:

»Ko sem bila stara 15 let, je bilo treba iti v šolo in od doma. Jaz sem se šla učiti oziroma za vajenka v gostinstvo. Delati je bilo včasih potrebno do 23-ih. Ponoči nisem imela prevoza domov, zato sem nujno rabila stanovanje. Stanovala sem pri eni gospe, ki sem ji čuvala tudi otroka. Zato sem imela stanovanje zastonj. Morala sem biti samostojna, saj sta mama in oči imela še dva otroka za mano, za katera sta morala poskrbeti, in nisem mogla pričakovati, da bom kaj dobila od doma. Preživljala sem se z vajeniško nagrado« (intervju št. 50).

Raziskovana oseba se je morala zgodaj osamosvojiti, saj je pri 15 letih zapustila družinsko gnezdo. Z domačimi je ostala v stikih, vendar je sama zaslužila za preživetje, si uredila stanovanje in dodatno zaposlitev, ki ji je omogočila brezplačno stanovanje, oziroma je najemnino za stanovanje odslužila z delom.

Odhod od doma je za mladega človeka stresen, a tudi pozitiven. Pred nekaj desetletji je bilo družbeno sprejemljivo, da so mladi zapuščali svoje primarne družine in zgodaj

odhajali od doma. Poudariti moramo, da je bil takrat trg dela odprt in ni bilo težko dobiti zaposlitve. To je mlade motiviralo, da so težili k čim hitrejšemu končanju šolanja in ustvarjanju lastne družine.

V raziskavi zasledimo primere odhodov v tujino. Nekateri so se podali v tujino že zelo mladi. Raziskovana oseba razlaga:

»Preselitev: bila je možnost s 14 leti, da si šel za kruhom. Zame je bilo pozitivno, da sem šla v tujino, kjer sem se naučila jezika, da sem si nekaj ustvarila in napredovala. Ko sem šla od doma, mi je mama rekla, da se naj ne mučim pri kmetih, saj v tem ni prihodnosti. Rekla mi je, da je najboljše, da greš v tujino, moj oče je bil ... Kljub temu da mi je mama svetovala, naj grem v tujino, pa ji je bilo zelo težko. Obe sva se pogrešali. Zato nisem šla daleč, samo do Leibniza [Lipnice]« (intervju št. 52).

Raziskovana oseba je v rosnih letih, skoraj še kot otrok, odšla v tujino. Tam ni imela sorodnikov, ampak je začela delati kot pomožna delavka. Čeprav je odšla zelo mlada, se je njena življenjska zgodba dobro odvila, saj si je v tujini pridobila poklic in si ustvarila družino. Kljub na videz težki situaciji – kot otrok je bila namreč postavljena v tuje okolje – je bila sposobna vse življenjske prelomnice sprejeti pozitivno in v pozitivni smeri delovati, kar ji je omogočilo urejeno življenje in zadovoljstvo.

Naslednji mož razlaga: »V tujino sem šel čisto po naključju, v Nemčiji so iskali delovno silo. Takrat je gori delal en kolega in je prišel v naš kraj poiskati ljudi. Rekel mi je, če bom šel delat v Nemčijo. Odgovoril sem mu, da bom šel. Povedal je, da rabijo varilce. Jaz sem po poklicu gradbenik, pa sem v strahu šel gor, potem pa sem delal na stružnici od začetka« (intervju št. 58).

Naveden je primer ekonomske migracije. Izpraševanec se je odločil za odhod v tujino zaradi pridobivanja materialnih virov. Za njim je šla v tujino tudi žena, tako da je družina živela in ustvarjala skupaj ter se razvijala. Po desetih letih se je družina vrnila v domovino, kjer je nadaljevala svoje življenje in ustvarjanje.

Maraspinova (2009) razlaga, da so ekonomski migranti osebe, ki se preselijo v drug kraj ali državo zaradi ekonomske ali finančne priložnosti. Ekonomski migranti so podjetni in ambiciozni ter sledijo svojim ciljem.

To dokazuje tudi naša raziskava, saj vse raziskovane osebe poročajo, da so bile ambiciozne in so težile k ustvarjanju dobrih pogojev za življenje. Omenjena primera sta različna, saj si je prva izpraševanka ustvarila družino v tujini, kjer je tudi ostala, medtem ko se je v

drugem primeru družina začasno preselila v tujino ter si ustvarjala finančno in materialno podlago, ko si je zgradila hišo, pa se je vrnila živeti v domovino.

Interpretacije življenjskih prelomnic, ki so povezane z osamosvojitvijo, so pozitivne. Kljub različnosti življenjskih zgodb imajo vse isti imenovalci: dobre rešitve in ureditev življenja izpraševancev. Vsaka oseba se mora osamosvojiti, če želi živeti polno življenje.

Življenjske prelomnice, ki se navezujejo na osamosvojitve, in njene pozitivne interpretacije navajajo vse generacije.

6.6.3.2.4 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane s kariero in poklicem

Življenjske prelomnice, ki se navezujejo na kariero in poklic, so delno povezane s prejšnjo skupino, ki se nanaša na osamosvojitve.

Šolanje in izbira poklica sta pomembna naloga za vsakega mladega človeka. Zaradi teh dveh razlogov ljudje zapuščajo primarne družine in iščejo rešitve za ureditev življenja.

Nekdaj je bilo dovolj, da si je oseba izbrala eno poklicno področje, se za to področje izobrazila in se zaposlila v ustreznem poklicu. Danes je situacija bolj zapletena, saj je trg dela zelo dinamičen, zato mora imeti mlada oseba širok nabor znanj, da je konkurenčna. Dobro je, če obvlada več področij, ker ji to omogoča boljše karijerne in poklicne možnosti.

Ustvarjanje kariere je povezano s poznavanjem različnih dejavnosti, povezanih z izobraževanjem in vedenji, ki jih pridobimo zunaj rednega izobraževanja.¹⁹⁶ Pri tem je pomembna tudi sposobnost razvijanja odnosov. Cilj pridobivanja palete različnih znanj in veščin je graditev kariere v sedanjosti in prihodnosti. Neprestano razvijanje in pridobivanje novih znanj je proces, ki mora trajati vse življenje (Bogićević Milikić 2011, 237–238).

Režek (2010) s svojo raziskavo ugotavlja, da uspešno delovno organizacijo in zaposlenega povezuje vzajemnost. Zaposleni, ki si želi, da je njegova delovna organizacija uspešna in prodorna, bo vlagal napore v dodatna izobraževanja in tako osebno napredoval, hkrati pa z usvojenimi znanji pomagal k napredku delovne organizacije in celotnega tima. Avtor ugotavlja, da sta izobraževanje in kariera prepletene.

---

¹⁹⁶ Veliko mladih se vključuje v prostovoljno dejavnost, kjer pridobivajo izkušnje, reference in dodatna znanja, ki jim pomagajo, da so konkurenčni na trgu dela.

V skupini prelomnic, povezanih s kariero in poklicem, je najbolj zastopana interpretacija življenjske prelomnice »šolanje in končanje šolanja«. Na pomen šolanja in vseživljenjskega učenja smo opozorili že v prejšnjem odstavku. Mlado dekle poroča o svoji poti do poklica:

»Pomembna prelomnica je bila izbira poklica in šolanje. Po osnovni šoli mlad človek še ne ve, kam bi šel v šolo oziroma kaj bi v življenju počel. Ker imam veselje do dela z otroki, sem se odločila, da se izšolam za vzgojiteljico. Z visokošolskim študijem sem slabo začela, saj mi pri vpisu ni uspelo. Zato se šolam izredno, kar je povezano s stroški. Brez pomoči staršev mi ne bi uspelo. Zato lahko rečem, da je moja prelomnica – odločitev za poklic – povezana z denarno pomočjo staršev« (intervju št. 2).

Izpraševanka ima cilj. Ve, kaj želi delati v življenju. Vendar je pot do izobrazbe za poklic zanj zahtevna, saj se šola ob delu, ker ni bila sprejeta na redni študij. Omenja tudi podporo staršev. Tudi sama se trudi, saj peče peciva ipd., to prodaja in si tako zasluži del sredstev za šolanje, kar ocenjujemo kot pozitivno.

O pomenu vseživljenjskega izobraževanja pa poroča mož srednje generacije, ki pravi: »V adolescenčni dobi posameznika je najprej pomembna prelomnica »odločitev za poklic«. Moja odločitev je bila jasna, veselje do elektronike in tehnike. Po osnovni šoli sem se vpisal v srednjo elektrotehnično šolo.« Nato pa na drugem mestu nadaljuje:

»Nato zaradi gospodarske krize odhod v Avstrijo, kjer sem delal v elektroniki, pri Siemensu, delal sem *hardver* in *softver* in podobne sisteme. Tu sem si tudi ustvaril kapital. Nato sem se vrnil v Slovenijo, kjer sem dokončal, leta 2000, študij elektronike. Nato sem delal v slovenski vojski na področju elektronike in logistike. Nato pa spet nova odločitev – študij v družboslovju in vzporeden študij ekonomije in prava ter zaključek študija ekonomije 2008. Študij prava pa sem takrat za nekaj časa zamrznil v tretjem letniku in po končanju sem nadaljeval magistrski študij na pravni fakulteti.«

Dodaja še:

»Leta 2011 sem bil izvoljen za poslanca državnega zbora, kjer sem še danes. To je bila, lahko rečem, zadnja prelomnica. Nato sem še v letu 2014 potrdil mandat poslanca državnega zbora in lahko rečem, da sem se v tem poklicu našel. Prelomnica je bila, tudi leta 2012, smrt mojega očeta. Po smrti očeta sem začutil, da moram iz sebe še nekaj več narediti, zato sem zagrabil za knjige in študiral družboslovne vede, kot so zgodovina Evrope in Slovenije, sociologija, pravo, ekonomija. To so vede, ki omogočajo novi, širši pogled. Po očetovi smrti mi je študij humanističnih ved dal zagon. To sem dolžan mojemu očetu, družini in vsem, ki so delali na meni in mi pomagali, da sem napredoval« (intervju št. 31).

Izpraševanec srednje generacije poroča o svoji poti vseživljenjskega izobraževanja, ki mu pomaga, da je uspešen v sedanjem poklicu politika. Za vse institucije in delovna področja velja nujnost permanentnega izobraževanja.

Po predstavitvi mlade in srednje generacije pogledimo, kako tretja generacija gleda na izobraževanje. Žena, stara 79 let, poroča takole: »Konec šolanja mi je prineslo dobrega malo oziroma nič. V šoli sem se naučila brati in pisati. Učitelji takratnega časa niso bili strokovnjaki, eden je bil celo mlinar. Niti sam ni znal prav računati, pa je otroke učil. Potem sem šla v službo v Slovensko Bistrico, v steklaro« (intervju št. 47).

Drug izpraševanec pa navaja: »Zaključek šolanja. Učiteljica mi je priporočala, naj grem v kmetijsko šolo. Oče se je začel kregati, češ, kaj boš ti govorila, moj sin bo prevzel kmetijo, imel bo zlato uro. Bil sem edini sin. Učiteljico je nagnal. Delal sem na kmetiji« (intervju št. 52).

Prva izpraševanka poroča o načinu osnovnošolskega šolanja takoj po drugi svetovni vojni. Raven izobraževanja ni bila visoka, ker ni bilo ustreznega kadra. Zato se je sedaj že upokojena žena po osnovni šoli zaposlila kot delavka.

Drugi izpraševanec pa poroča, da so mu starši preprečevali izobraževanje. Moral je delati na kmetiji staršev, vendar iz njegove nadaljnje življenjske zgodbe izvemo, da je postal šofer in bil obrtnik. Našel je pot do poklica, ki si ga je želel, in to kljub nasprotovanju staršev.

Pripadniki tretje generacije so se po navadi izobraževali v poklicnih šolah; najprej so bili vajenci, nato pa so nekateri tudi napredovali. Nekaj izpraševancev navaja, da so se šolali na srednjih in višjih šolah. Generacija sedanjih upokojencev se je hitro zaposlovala in si ustvarila družino. To dokazuje poročilo naslednje žene: »Odhod od doma v šolo, v tuje okolje, mi je prinesel samostojnost, nove stvari sem spoznala ter dosegla svoj poklic vzgojiteljice. Matura je zrelostni izpit, v mesecu juniju je bila matura, v mesecu juliju poroka in v avgustu rojstvo prvega otroka. Hitro je šlo, prelomnice so se kar vrstile« (intervju št. 49).

Šolanje in izbiro poklica vse tri generacije v naši raziskavi ocenjujejo kot pozitivno in nujno potrebno. Srednja generacija poudarja pomen vseživljenjskega učenja, kar je razumljivo. Prva generacija je osredotočena na pridobitev izobrazbe in poklicnih

kompetenc, tretja pa je živela v času, ko je bilo treba za uspeh obvladati samo eno poklicno področje.

Interpretacije življenjskih prelomnic, ki se nanašajo na skupino »kariera in poklicna dejavnost«, so pomembne. Pomembno je vseživljenjsko učenje in opolnomočenje za poklice, ki se bodo v prihodnosti spreminjali. Poklici bodočnosti bodo zahtevali fleksibilnost in prilagajanje ter nenehno izobraževanje.¹⁹⁷

Navedena dejstva v življenje vnašajo dinamiko, kar ustreza mladim ljudem. Seveda nekateri tudi tarnajo po starih časih, ko zahteve po permanentnem izobraževanju še niso bile v ospredju.

6.6.3.2.5 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane s soočanjem s starostjo

Naša raziskava kaže, da sta upokojitev in to, da so postali stari starši, življenjski prelomnici, ki jih raziskovane osebe interpretirajo v najbolj pozitivnem smislu.

Mlakarjeva (2015) razlaga rezultate raziskave in ugotavlja, da so stari starši v Sloveniji čustveno povezani z vnuki. Povezava je tesnejša z mlajšimi vnuki. Zanimive so tudi ugotovitve, da so starejši stari starši bolj povezani z vnuki kot mlajši. Babice preživijo nekoliko več časa z vnuki kot dedki. Avtorica tudi ugotavlja, da zdravi stari starši namenijo več časa vnukom kot bolni.

Omenjena raziskava potrjuje ugotovitve naše raziskave, saj naši izpraševanci poudarjajo čustveno povezanost z vnuki. Z metodo opazovanja lahko tudi potrdimo, da babice nekoliko več časa preživijo z vnuki kot dedki. Kljub temu pa navajamo poročilo dedka iz naše raziskave, ki pravi: »Z vnuki pa dejansko nadoknadiš tisto ljubezen, ki je sam nisi mogel dati svojim otrokom, ker je takrat bila služba in je bilo delo. Nisem imel varstva zato sem otroke vozil k tetam in stricem, da so jih čuvali, takrat ni bilo prostora v vrtcu. Danes, ko imam vnuka, pa lahko vso tisto ljubezen in skrb dajem vnukom«. Nato nadaljuje: »Pri upokojitvi je vplivalo tako, da so zdaj vnuki in se lahko več časa posvečam njim, lahko si z njimi pri delu, pri igri, povsod in smo res navezani« (intervju št. 54).

---

¹⁹⁷ Pred desetletji se je nekdo lahko specializiral za ozko področje dela, npr. za varilca, ki dela z enim tipom varilnega aparata, in je potem to delo opravljal vse do upokojitve. Danes obstajajo novi materiali, ki zahtevajo nove postopke varjenja, zato se mora delavec nenehno izobraževati, če hoče uspešno opravljati delovne naloge.

Poročilo izpraševanca govori o čustveni navezanosti z vnuki. V času delovne aktivnosti je zaradi prezaposlenosti z delom in obveznosti bilo manj časa za otroke. To lahko zdaj kot stari starši nadoknadijo in se posvetijo vnukom. Podobno navaja tudi babica, ki poroča: »Smrt sina je povezala vse še bolj, da smo to obdobje preživeli. Hudo je bilo vsem, tudi sinovoma in hčerki. Vse skupaj pa so potem pogladili [zdravili] vnuki, ki so se rodili. Sedaj imamo spet tri generacije, vnuki so nekateri že veliki, pa tudi še pričakujemo enega« (intervju št. 49).

Iz navedka lahko sklepamo, da so vnuki pozitivno vplivali na člane družine, ki je doživela tragedijo, smrt sina v nesreči. Z opazovalno metodo lahko potrdimo, da stari starši kar zažarijo, ko jih obiščejo vnuki, posebej še mlajši.

Vnuki in ukvarjanje starih staršev z njimi pozitivno vpliva na vse generacije. Med starimi starši in vnuki se ustvarjata sinergija in čustvena povezanost, srednjo generacijo pa stari starši občasno razbremenijo skrbi za otroke. Ta življenjska prelomnica povezuje vse tri generacije.

Druga pomembna življenjska prelomnica, ki so jo raziskovane osebe pozitivno interpretirale, je upokojitev. Upokojitev je konec aktivnega dela in začetek novega življenja, ko lahko oseba uživa sadove minulega dela. Starejša žena navaja: »Upokojitev je bila pozitivna, saj je bila moja mama že malo dementna. Teta pa je že umrla. Mama je bila zelo dobra kuharica, skrbna, varčna. Ko je prišla k nama, se je pojavila demenca. Ni več znala skuhati in opravljati gospodinjskih opravil.« In nadaljuje: »Ko pa sem se upokojila, pa sem imela čas za gospodinjstvo, za mamu in bila sem srečna, da lahko vse to naredim. Mamu sem negovala, z njo živela, obenem pa skrbela za hišo in vrt« (intervju št. 50).

Izpraševanka je po upokojitvi našla zaposlitev, ki ji daje smisel v življenju. Ker se je odselila, ko je bila še zelo mlada, je v letih upokojitve našla priložnost, da se je ponovno bolj povezala z materjo, ki je imela starostne težave. Uredila si je vrt in je polno zaposlena oziroma si je življenje uredila tako, da je koristno za druge, pri čemer je tudi sama zadovoljna.

Naslednja upokojena gospa navaja, da je najprej pogrešala službo: »Upokojitev je prinesla življenje doma, tudi mož se je upokojil. Živiva lepo, poročena sva že 58 let.« In nadaljuje: »Upokojitev: najprej sem pogrešala službo. Tri mesece se nisem znašla. Pogrešala sem

sodelavke, s katerimi smo se v službi pogovarjale, sedaj pa mi je to manjkalo« (intervju št. 51).

Izpraševanka navaja, da pogreša službo, saj se je v njej dobro počutila. Imela je krog delavskih kolegov, s katerimi so se dobro razumeli in znali drug drugemu krečiti moč. To zdaj pogreša. Njen mož pa upokojitev opisuje takole: »Upokojitev: star sem bil 58 let, priložnostno sem še vozil in malo delam na kmetiji.«

In nadaljuje:

»Upokojitev zame ni bila stresna, saj sem še honorarno naredil kakšen prevoz in sem bil delno vpet v delovni proces. Eden od kolegov, ki je bil avtobusni šofer, mi je dejal, da je vsako jutro še dva meseca hodil na avtobusno postajo, ker je bil tako navajen. Jaz sem še vedno imel tovornjak in sem lahko malo delal oziroma sem potem pomagal sinu, ki je postal prevoznik. Sin je imel sklenjene pogodbe z zadrugo in drugimi podjetji in sem mu pomagal voziti. Imel sem dober avto, saj sva s sinom še kupila novi kamion in tako sem sinu pomagal. Ustvarjen dohodek je pomagal, da sva lahko z ženo kaj urejala, modernizirala pri hiši, saj so pokojnine nizke« (intervju št. 52).

Zakonca sta v času upokojitve vsak na svoj način našla delovne zadolžitve, ki so njenemu življenju dajale smisel.

Ob upokojitvi je pomembno, da človek odkrije nove dimenzije, ki mu osmišljajo življenje. Z opazovalno metodo smo spremljali moža, ki po upokojitvi ni hotel več delati, čeprav so ga sosede vabili, naj jim gre pomagat pri delih v vinogradu, saj je vso delovno dobo delal v vinogradu in je bil strokovnjak na področju vinogradništva. Ker je bila njegova miselnost po upokojitvi »Zdaj pa ne bom več nič delal«, je čez leto in pol upokojitve umrl. Zato je pomembno, da se posameznik po upokojitvi ukvarja s čim bolj raznolikimi stvarmi in dejavnostmi, bodisi z varstvom in ukvarjanjem z vnuki, vrtnarjenjem ali kakšnim drugim opravkom, ki bo osmišljal njegovo življenje.

Milavec Kapunova (2011, 32–33) razlaga:

»Starejši po upokojitvi ne vedo, kaj bi s svojim znanjem, ker v družbi ni infrastrukture, prek katere bi znova vstopali v družbo ali na trg delovne sile, sicer drugače, vendar bi uporabili svoje znanje v prid vsem generacijam. Z življenjskimi in delovnimi izkušnjami delavec z leti pridobiva življenjsko širino. Starejši se tako ne zanašajo več le na eno mnenje, eno ugotovitev (tako kot morda svež diplomant), njihove izkušnje jih usmerjajo k preverjanju več mnenj, jih primerjajo in šele po presoji sprejmejo določene ugotovitve in kasneje smotrne odločitve. Dejstvo je, da imajo starejši že preverjeno in uporabljeno znanje. Prav informacije o tem bi

mladim dostikrat skrajšale pot do ciljev, zmanjšale vložene napore in pripomogle k bolj pravilnim odločitvam.«

Navedena dejstva potrjuje tudi naša raziskava, ki poudarja pomen aktivnosti za ustvarjanje dobrih pogojev v starosti oziroma v času upokojitve.

Interpretacije življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »soočanje s starostjo«, imajo pozitivno konotacijo, če je to življenjsko obdobje osmišljeno. V raziskavi zasledimo, da smisel in opolnomočenje oseb za tretje življenjsko obdobje dajeta bogat nabor dobrih praks, ki osebo spodbujajo k napredku in ji omogočajo kakovostnejše življenje.

6.6.3.2.6 Kaj so dobrega prinesle življenjske prelomnice, povezane s trenutki moči

Trenutki moči so že v samem izhodišču usmerjeni k dobremu in pozitivnemu. Naše raziskovane osebe so navedle dva pomembna trenutka moči: prejem zakramentov v katoliški Cerkvi ter ustvarjanje in stvaritve.

Prejem zakramentov v katoliški Cerkvi je trenutek, ki verujočega opolnomoči. Za prejem zakramentov je potrebna vera, saj gre v nasprotnem primeru le za dejanje tradicije, ki je sicer zanimivo, liturgično bogato, ne doseže pa cilja, ki ga imajo cerkveni zakramenti.

Raziskovana oseba navaja: »Birna, kot sem že prej rekla, mi je prinesla neko notranjo izpopolnitev. Po birni vem, da sem se bolj odraslo počutila. Zakaj, sicer ne vem, ampak sem se. Všeč mi je bilo tudi to, kako dobro birmansko botrico sem si izbrala. To mi pomeni veliko, ker je prišlo do nekega novega stika, do nove navezanosti« (intervju št. 22).

Dekle v naši raziskavi poroča, da je doživljala prejem zakramenta birme kot prehod k večji samostojnosti, saj navaja, da se je počutila bolj odraslo. V nadaljevanju poroča, da je dobila birmansko botro, ki ji je vzor. To lahko razumemo kot poglobitev odnosov z drugo osebo in širitev socialne mreže.

Pri srednji generaciji imamo v naši raziskavi opisan primer prejema zakramenta prve stopnje duhovništva v katoliški Cerkvi, to je diakonsko posvečenje. Prvo stopnjo duhovništva v katoliški Cerkvi lahko prejmejo tudi poročeni možje. Na spletni strani Centra za duhovne poklice, ki deluje v okviru nadškofije Maribor (Center za duhovne poklice), je zapisano:

»V Cerkvi obstajajo tri stopnje hierarhičnega duhovništva: diakonska, duhovniška in škofovska služba. Skozi zgodovino se je diakonat kot samostojna služba skorajda izgubil in

postal le predstopnja duhovniškega posvečenja. Vendar ga tako ne smemo razumeti. Drugi vatikanski koncil je zopet uvedel diakonat kot samostojno in stalno hierarhično stopnjo, da bi sodobna Cerkev postajala vedno bolj podobna cvetočim krščanskim skupnostim prvih stoletij.

Veliko težo pri vnovični uvedbi stalnega diakonata je imela zahteva, da bi bili služabniki Cerkve bolj in neposredno navzoči ne le v obstoječih pastoralnih strukturah, ampak tudi na različnih civilnih področjih: v družini, šoli, delu itn. Tako je stalni diakonat za poslanstvo Cerkve v današnjem času pomembna obogatitev.«

Na vprašanje, kaj je služba stalnega diakona, na spletni strani (Center za duhovne poklice) odgovarjajo takole:

»Diakoni lahko postanejo možje, v celibatu ali poročeni. Krajevni škof jih posveti, da bi v moči zakramenta svetega reda opravljali službo v liturgičnem in pastoralnem življenju, v socialnih in karitativnih dejavnostih. Diakoni pomagajo škofu in duhovnikom na mnogotere načine: pri obhajanju evharistije, deliti smejo zakrament krsta, blagosloviti novoročenca in poročati, oznanjajo evangelij med mašo in besednim bogoslužjem, pridigajo, vodijo pogrebe in se posvečajo različnim karitativnim dejavnostim. Diakonat se podeli s posebnim izlitjem Duha (posvečenje), ki upodobi prejemnika po Kristusu, Gospodu in služabniku vseh. Na diakone polagajo roke ne za duhovništvo, ampak za strežništvo, to je: ne za obhajanje evharistije, ampak za služenje. Zato je diakon v Cerkvi posebno zakramentalno znamenje Kristusa kot služabnika. Njegova naloga je, da bi bil nekak tolmač potreb in želj krščanskih občestev, kakor tudi pospeševatelj službe ali diakonije Cerkve, ki je ena od bistvenih nalog Cerkve. Tako je diakonovo pomembno mesto v socialno-karitativnih dejavnostih ali ustanovah Cerkve. Stalni diakon večinoma opravlja svojo civilno službo in le malo jih je polno zaposlenih v cerkveni službi. Tako dela diakon skupaj z ljudmi, ki so pogosto neverni in posvečuje poklicno delo, daje krščanski zgled in kaže, da pripada poklicno delo Božjemu načrtu za naše zveličanje.

Večina stalnih diakonov je poročenih in ima svojo družino in tako posvečujejo tudi družinsko življenje. Najprej so služabniki v družini in dajejo zgled krščanske družine. Zaradi svojega položaja večkrat lažje kot župnik pridejo v stik z družinami, ki so oddaljene od Cerkve. Zaradi zakonskega stanu se tudi lažje vključujejo v družinsko in zakonsko pastoralo. V svetu je preko 30.000 stalnih diakonov, v Sloveniji od tega le 14. Slovenska Cerkev se tega zaveda in hoče spodbuditi fante in može, da bi razmislili, če jih morda Gospod ne kliče v službo stalnega diakona.«

Raziskovana oseba o svojem diakonskem posvečenju navaja: »Diakonsko posvečenje: sem poročen diakon. Včasih je zelo težko, je pa v hišo, v družino, prineslo blagoslov, to je

milost. Tudi če si v službi, v cerkvi, je na prvem mestu družina, vendar delo diakona je blagoslov zame in družino« intervju št. 28).

Izpraševanec poroča, da z veseljem opravlja diakonsko službo. Ker je še zaposlen, navaja težave s pomanjkanjem časa. Kljub temu prepozna diakonsko posvečenje kot dodano vrednost za svoje življenje in življenje celotne družine.

Tretja generacija v naši raziskavi prav tako navaja prejem zakramentov, in sicer zakrament birme. Izpraševanec poroča: »Prva prelomnica je bila sveta birma, kar trije bratje smo šli k birmi. Seveda ni bilo takega praznovanja kot danes, bili smo samo ata, mama, nas šest otrok in prababica. Spomnim se, da sem dobil uro »Raketa«, to je bila takrat ura ruske izdelave. Birno sem doživljal kot prehod v odraslost, zato jo štejem za pomembno prelomnico« (intervju št. 46).

Izpraševanec tretje generacije navaja, da je birno doživljal kot pozitivno, in sicer kot prehod v odraslost. Spominja se tudi darila, ki ga je dobil ob tej priložnosti.

Prejem zakramentov v katoliški Cerkvi kot življenjsko prelomnico omenjajo izpraševanci vseh generacij. Te prelomne dogodke vidijo kot pozitivne in kot obogatitev življenja.

Življenjska prelomnica, povezana z ustvarjanjem in stvaritvami, se nanaša na delovne uspehe, hobije in tudi umetnost. Zasledimo jo pri vseh generacijah.

Mlado dekle poroča takole: »Nikoli ne smeš zapostavljati svojega umetniškega jaza, kar sem kasneje, natančneje tri mesece nazaj, dobila potrjeno, ko sem se srečala z infrarealizmom. Srečanje z Vaneso Matajca pa me je navdalo z dejstvom, da hočem biti takšna, kot je ona. Tudi ona plava proti toku, pa je vendar spoštovana in uspešna« (intervju št. 15).

Izpraševanka mlade generacije poroča o pomembnosti utrjevanja umetniške identitete. Ker je sorazmerno mlada, še išče svoj položaj v umetnosti in življenju. Izraža rahlo uporniški duh, kar je za mladega človeka pozitivno. Svojo vlogo prepozna v literarni umetnosti. Srečanje z vzornico ima pozitiven vpliv na njen osebni in umetniški razvoj.

Raziskovana oseba srednje generacije pa poroča takole: »Nastanek občine, bi lahko rekel, je pozitiven dosežek mojega dela, ki sem ga vlagal do takrat 20 let v svoji službi in je bila ena dobra prelomnica, en dober občutek« (intervju št. 36).

Izpraševanec poroča, da je ustanovitev občine zanj pomembna in pozitivna življenjska prelomnica, ki je rezultat njegovega dolgoletnega dela. Interpretacija omenjene prelomnice mu daje dober občutek in mu krepi moč.

Mlajša ženska, ki se ukvarja z umetnostjo, pa poroča: »Služba: dobro je to, ker delam v šoli, se mi zdi stik z učenci pozitiven, to rada počnem, učim predmet, ki mi je blizu. Sama ustvarjam, slikam, delam mozaike, rišem, učim likovno« (intervju št. 37).

Izpraševanka poroča, da jo umetnost osrečuje in da v svojem ustvarjanju vidi smisel. Obenem pa umetniška znanja prenaša na druge, saj v šoli uči likovno vzgojo in učencem razkriva lepote umetnosti. To jo osrečuje in opolnomoči.

Tudi pri tretji generaciji, katere pripadniki so upokojenci, najdemo navedbe o pozitivnem doživljanju omenjene življenjske prelomnice. Starejši mož poroča: »Upokojitev mi je prinesla pozitivne stvari. Imam več časa za hobije, kulturne dejavnosti, sosedsko pomoč, več časa imam za uživanje« (intervju št. 54).

Iz poročila razberemo, da izpraševanec ustvarja in se veseli delovnih uspehov. Omenjene dejavnosti v svojem življenju povezuje z upokojitvijo. V starosti je našel smisel in jo kakovostno preživlja.

Skupina življenjskih prelomnic, ki ponazarjajo trenutke moči, je interpretirana pozitivno. Te interpretacije dajejo raziskovanim osebam smisel in moč za življenje. To je pomemben podatek za področje socialne gerontologije, kjer veliko razpravljamo o kakovosti življenja v tretjem življenjskem obdobju. Če starejši oziroma stari ljudje najdejo smisel in moč v svojem delu, hobijih in udejstvovanjih, potem je kakovost njihovih življenj dobra. To lahko potrdimo tudi z opazovalno metodo starih ljudi. Tisti od njih, ki »nimajo nikoli časa« – kar je pogost opis za upokojence – živijo kakovostno življenje, saj ustvarjajo po svojih močeh, in to omogoča njihov osebni napredek kot tudi dodano vrednost v družbenem kontekstu.

Mlada in srednja generacija najdeta smisel v svojem delu, družini in drugih dejavnostih. Eden od mladih očetov je ob krstu svojega otroka dejal: »Sedaj vem, za koga živim in delam. Dejstvo, da sem si ustvaril družino, mi daje moč, pogum in smisel.« To so trenutki moči, ki dajejo smisel, ta pa omogoča kakovostno življenje in daje moč.

6.6.3.3 Tretje raziskovalno vprašanje: Kaj so jim življenjske prelomnice prinesle slabega

S tem raziskovalnim vprašanjem smo želeli ugotoviti, kako so izpraševanci doživljali življenjske prelomnice, ki so je postavile pred preizkušnje in jih prisilile v soočenje s krizami. Raziskava kaže, da lahko posameznik življenjske prelomnice interpretira kot pozitivne ali negativne.

V nadaljevanju ugotavljamo, da nekatere življenjske prelomnice takoj sprožijo negativno odzive, druge pa so lahko prepoznane kot pozitivne, vendar kljub temu povzročijo tudi negativne trenutke.

Ljudje smo svobodni v interpretacijah življenjskih prelomnic, zato je doživljanje posamezne prelomnice odvisno od posameznika. Tako najdemo primere, v katerih nekdo življenjsko prelomnico prepozna kot pozitivno, drugi pa kot negativno.¹⁹⁸

V procesu osebnostne rasti lahko pride tudi do preobrata, pri čemer oseba neko življenjsko prelomnico sprva doživlja kot negativno in nato kot pozitivno – in obratno.¹⁹⁹

Upoštevanje omenjenih vidikov nas vodi do sklepa, da je treba preučiti tudi raziskovalno vprašanje, ki obravnava negativne vidike doživljanja življenjskih prelomnic.

6.6.3.3.1 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane z družino

Osebe, vključene v našo raziskavo, poročajo, da jim je skupina življenjskih prelomnic, ki so povezane z družino, prinesla veliko lepega in pozitivnega, navajajo pa tudi težave in manj lepe strani, ki so jih omenjeni prelomni dogodki povzročili v njihovem življenju.

Izpraševanci navajajo odgovornost, ki nastane z družino. To je lahko pozitivno, vendar hkrati vključuje veliko truda in samoomejevanja, kar so nekateri označili kot naporno in negativno.

Raziskovana oseba navaja, da se je s tem, ko si je ustvarila lastno družino, odtujila od svoje primarne družine, kar je razumljivo, vendar ta oseba to ocenjuje kot slabo (intervju št. 6). Izbiro partnerja lahko prepoznamo kot slabo v primeru, ko se je raziskovana oseba po določenem času razšla s partnerjem (intervju št. 18). Prav tako mlada mati navaja, da se je

---

¹⁹⁸ Oseba, ki rada dela in dobi službo, to prelomnico interpretira kot pozitivno. Oseba, ki ji delo ne gre od rok, pa dejstvo, da dobi službo, interpretira kot negativno, saj bo morala delati.

¹⁹⁹ Oseba, ki doživlja službo negativno, s pomočjo novih sodelavcev in delovnih uspehov začne službo doživljati kot pozitivno in rada gre v službo, je uspešna pri delu.

morala z rojstvom otroka, kar sicer samo po sebi ocenjuje kot pozitivno, odreči svojim potrebam v korist otroka. Dodaja tudi, da je moževa družina je ne sprejema (intervju št. 7).

Skrb za ostarele starše nekateri prepoznavajo kot omejevalno, negativno, a tudi pozitivno. Raziskovana oseba mlajše generacije poroča: »Bolezen starih staršev je sicer bila bolj negativna, ampak smo se zaradi tega kot družina znali nekako bolj povezati. Morali smo znati skupaj stopit', nismo mogli hkrati oditi od hiše vsi, bili smo bolj organizirani med sabo, iz tega smo se tudi naučili, kaj ti prinese čas starosti« (intervju št. 21).

Na drugem mestu v intervjuju pa ista raziskovana oseba razlaga: »Bolezen starih staršev je sigurno bila za nas breme. Težko jih je bilo gledati, kako jim pešajo moči, in ta demenca ...S tem je tudi bilo, recimo za nas, da smo posvečali mi ostali člani drug drugemu manj časa, ker smo jih morali negovati, previjati, hraniti in druge stvari. Takrat sem bila v srednji šoli« (intervju št. 21).

Mlada dekle razlaga, kako je doživljala starost starih staršev. Njena družina je bila večgeneracijska, saj so poleg staršev in otrok živeli tudi stari starši. Bolezen starih staršev je zahtevala organiziranost družinskih članov, saj jih niso mogli pustiti samih. Izpraševanka tudi navaja, da je bilo za družinske člane manj časa, saj je imela družina precej dela zaradi bolezni starih staršev, ki so bili dementni.

Avtorja Hvalič Touzery in Ramovš (2009) z raziskavo potrjujeta navedbe naše izpraševanke. Razlagata, da oskrbovanje dementne osebe vpliva na celotno družino oskrbovalca. Posledice bolezni dementne osebe povzročajo psihični pritisk na preostale družinske člane. Raziskava, ki jo predstavljata, kaže, da se družine, ki oskrbujejo dementno osebo soočajo s pomanjkanjem časa za družino in imajo manj zasebnega življenja.

Omenjena dejstva potrjujejo tudi naši rezultati, saj izpraševanka navaja enake težave in značilnosti, kot jih je pokazala objavljena raziskava.

Življenjska prelomnica »rojstvo brata in skrb zanj« je interpretirana pozitivno, pa vendar ima je vsebovala tudi nekaj negativnega. Raziskovana oseba navaja: »Rojstvo brata je imelo več pozitivnega, če pa že moram poiskati nekaj negativnega, je mogoče to, da sem bila tisto leto prav dobra v šoli, sem se manj s šolo ukvarjala. Domače naloge so bile na drugem mestu, čeprav jaz tega nisem povezala, to je naša mami povezala, da je lahko to možno« (intervju št. 21).

Starejša sestra se je ukvarjala s svojim mlajšim bratom, kar ji je bilo v veselje, vendar je bila negativna posledica slabši učni uspeh.

Tudi predstavnica srednje generacije razlaga, da je skrbela za mlajšega brata:

»V drugem letniku srednje šole sem dobila malega brata. Ker je mama bila zelo zaposlena, sem morala jaz včasih poskrbeti za njega. Jaz sem bila kakor njegova mama, tako da sem jaz skrbela za njega. To je bilo obremenjujoče. To se je poznalo na mojih ocenah v srednji šoli, vendar sem šolo vseeno uspešno izdelala. Mama je bila en mesec v bolnici in morala sem iti k mami, doma živino opraviti. Takrat je bilo vse na mojih ramenih. Oče je bil na terenu, saj je bil šofer, bil je veliko odsoten, bila sta še mlajša brata, tako da je bilo vse zelo obremenjujoče, vse na mojih plečih. To se je poznalo pri šolanju, vendar sem ta voz potegnila naprej in končala vse v rokih« (intervju št. 32).

Raziskovana oseba poroča, kako je kot starejša sestra morala skrbeti za mlajša brata. Tudi ona navaja, da je morala v šoli bolj potruditi in da je imela slabši uspeh. Oče je bil zdoma, saj je kot voznik moral zaslužiti za preživetje družine, mati pa je bila v bolnišnici, zato je morala vse potrebno postoriti starejša hčerka. V današnjem času bi verjetno to bilo težje izvedljivo, pred desetletji pa to ni bila redkost.

Kot težava je izpostavljeno tudi rojstvo otroka s posebnimi potrebami. To je posebno poglavje v zgodovini družine, ki se sooča s tako težavo. Besede matere, ki je rodila duševno prizadetega otroka, so zelo zgovorne:

»Za mene je to prelomnica, ko sem rodila drugo hčerko. Že med nosečnostjo ni bilo vse tako kot pri prvi in vedno primerjaš drugega otroka s prvim otrokom. Imela sem občutke, da nekaj ne bo v redu. Potem se je to dejansko zgodilo. Otroek se je rodil. Pri porodu je bilo vse v redu. Ko sem čakala, da mi pripeljejo prvič otroka v sobo, sem na hodniku slišala kot eno mijavkanje. Iz medicinske šole sem se spomnila besed profesorja, da takšen otrokov jok lahko pomeni hudo možgansko okvaro. Želela sem si, ljubi bog, samo ne tega otroka v mojo sobo, samo naj ta jok ne pride v mojo sobo. Bolj kot sem si to želela, bolj se je ta jok bližal in prišel v mojo sobo in tudi do moje postelje. Jaz sem takoj pri sebi potrdila tiste zle slutnje in sem si mislila: »Nekaj bo narobe s tem otrokom.« Na videz je bilo vse v redu. Slutnje so bile potrjene, rodila sem duševno prizadetega otroka. To je bila prelomnica, ki lahko rečem, da mi je zaznamovala življenje, meni in celi družini« (intervju št. 61).

Mati razlaga težko izkušnjo soočanja z drugačnostjo svojega otroka. Na tej točki je zaznati najprej stanje strahu in nato šok, ko se je soočala z dejstvom, da je rodila duševno prizadetega otroka. Vanier (2015, 58) poudarja, da poznamo več načinom premagovanja tesnobe, lahko se zaposlimo z delom, se več družimo ipd. Starši, ki dobijo otroka s

posebnimi potrebami, morajo razviti strategije za to, da premagajo tesnobo in šol in »odžalujejo« situacijo, s katero se soočajo, torej s tem, da je njihov otrok drugačen.

Rojstvo otroka s posebnimi potrebami v družino je v raziskavi interpretirano kot težka situacija, vendar lahko sčasoma, ko družina raste in se razvija s tem otrokom, ta negativna konotacija izginja.

Izbrali smo primere, ki pokažejo, da ima življenje v družini tudi temne strani, kar je normalno. Kljub temu ugotavljamo, da raziskovane osebe navajajo več pozitivnih kot negativnih trditev o družini in da jim družina veliko pomeni.

6.6.3.3.2 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane z življenjskimi krizami

Skupina prelomnic, ki ponazarja življenjske krize, je prisotna v vsakem življenju. Nekateri krizni trenutki so težji, drugi nekoliko lažji. Zato je raziskovalno vprašanje, ki obravnava negativne interpretacije teh prelomnic, pomembno za njihovo splošno preučevanje in tudi za poznavanje družinskega življenja.

Smrt je življenjska prelomnica, ki je povezana z ločitvijo, lahko je naravna ali nenaravna. V naši raziskavi imamo poročila o naravni smrti in smrtih, ki so se zgodile zaradi nepredvidenih dogodkov, to je prometnih nesreč ali nenadnih težkih bolezni. V vsakem primeru gre za žalosten dogodek in življenjsko prelomnico, ki ponazarja konec neke življenjske zgodbe in s tem minljivost.

O izkušnji s smrtjo bližnjega poročajo vse generacije. Predstavniki mlade generacije poroča takole: »Zelo hitro mi je umrl oče in sem moral prevzeti vso odgovornost za delo in vodenje kmetije.« Na drugem mestu pa nadaljuje: »Doživel sem tudi smrt brata in tako sem dobil še dodatne obveznosti. Sedaj pomagam pri vodenju še njegove kmetije« (intervju št. 1).

Izpraševanec navaja, da se je zgodaj soočil z očetovo smrtjo, ki je posledično privedla do tega, da je postal samostojnejši in odgovornejši, saj je moral prevzeti očetovo kmetijo in gospodariti na njej. Ko mu je umrl še brat, ki je imel svojo družino, je začel pomagati tudi na kmetiji, ki jo je upravljala bratova družina. Iz poročila je razvidno, da je smrt povzročila velike življenjske spremembe in odkrivanje novih dimenzij. Vidimo, da se je izpraševanec

po smrti bližnjega rehabilitiral, še naprej ostal osredotočen na smisel življenja in se trudil kakovostno živeti kljub izgubi.

Smrt lahko ima tudi povezovalno vlogo. Mlada ženska navaja: »Smrt očeta me je še bolj povezala z materjo, ki jo rada obiskujem in jo tudi kam zapeljem, če je potrebno« (intervju št. 3). Smrt je okrepila vez med materjo in hčerko, ki ima svojo družino. Hči se trudi na različne načine pomagati materi, med drugim tudi s prevozi.

V naši raziskavi vse tri generacije poročajo o soočanju s smrtjo. To življenjsko prelomnico smo podrobneje obravnavali že v prejšnjih poglavjih, zato lahko sklenemo, da je smrt bližnjega del življenja, s katero se na neki točki vsi soočimo.

Bolezen je ena izmed življenjskih prelomnic, ki se v naši raziskavi pogosto pojavlja. Vedno pomeni težko izkušnjo, zlasti če ne kaže optimističnega izida zdravljenja. Lahko slabo vpliva na življenjsko kakovost in obremeni odnose v družini.

O bolezni poročajo vse tri generacije. To pomeni, da se z omenjeno življenjsko prelomnico posredno ali neposredno vsi soočamo. Predstavnica srednje generacije poroča takole:

»Bolezni pri mami, takrat sem bila še osnovnošolski otrok prvega razreda, se slabo spominjam. Mama je bila tudi težko poškodovana, še danes nosim te posledice, ampak kot otrok to samo spremljaš, ne občutiš tiste njene bolečine. Pri očetu sem bila že starejša, to je bilo kar težko, rak debelega črevesja, posledično stomist. Pri bratu pa sem tudi bila srednješolka, dnevno sem ga obiskovala. Imel je tumor na možganih, bolečina pa je toliko večja, ker je že mislil iti domov, pa je bila napaka zdravnika. Tako da je umrl« (intervju št. 42).

Raziskovana oseba se je najprej soočala z bolnimi starši, nato pa še s težko boleznijo brata, ki je zelo mlad umrl. Bolezen je stanje negotovosti v življenju obolelega, s katerim se spoprijemajo tudi njegovi bližnji. Gre za težek življenjski dogodek.

O bolezni smo razpravljali že v prejšnjih poglavjih in zaključimo lahko, da je to velika preizkušnja za osebo, ki zboli, in tudi za njeno družino. O bolezni poročajo vse tri generacije v naši raziskavi.

Tudi druge življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »življenjske krize«, raziskovane osebe interpretirajo kot negativne. Kljub temu pa lahko tudi prelomnice, ki so prepoznane

kot negativne, sčasoma postanejo sprejemljive ali jih raziskovane osebe prepoznajo kot dobre oziroma pozitivne za razvoj nadaljnjega življenja.²⁰⁰

6.6.3.3.3 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane z osamosvojitvijo

Skupina življenjskih prelomnic, povezanih z osamosvojitvijo, je prav tako pomembna za življenje vsake osebe. Vendar pa tudi te lahko posamezniki interpretirajo negativno, kar privede do kriznih stanj.

Samostojno življenje in preselitev v drug kraj sta med seboj povezana prelomna dogodka, a ju moramo kljub temu obravnavati ločeno.

Samostojno življenje pomeni, da človek prevzame odgovornost, začne skrbeti sam zase in si ustvari lastno življenjsko pot, ki je lahko povezana z ustanovitvijo svoje družine ali samskim življenjem.

Mlado dekle poroča o samostojni življenjski poti takole: »Ko nisi vezan na starše, se moraš obnašati odgovorno, kar je včasih, ko si mlad, problem« (intervju št. 6).

Raziskovana oseba vidi odhod iz matične družine kot pot v samostojnost, ki zahteva odgovorne odločitve.

Mož srednje generacije prepoznava težave, povezane s samostojnostjo, takole: »Potem osamosvojitve, problemi, spet problemi. Plačevanje položnic je spet neka odgovornost, da si moraš do centa natančno preračunati, da prideš skozi mesec in preživiš. Drugače je, ko živiš v neki skupnosti, prej so za to skrbeli starši in s temi problemi so se ukvarjali starši, potem se moraš soočiti sam« (intervju št. 35).

Izpraševanec opisuje težave v samostojnem življenju. Izpostavlja gospodarnost, varčnost in odgovornost, ki prinašajo tako negativne kot pozitivne stvari.

Življenjsko prelomnico »samostojno življenje« prepoznajo vse generacije v naši raziskavi.

Selitev je življenjska prelomnica, ki ima veliko negativnih interpretacij, saj je povezana s stresom in prilagajanjem življenjskemu prostoru, v katerega se je oseba preselila. Mlada

---

²⁰⁰ Smrt je življenjska prelomnica, ki je prepoznana kot slaba. Sčasoma pa lahko tudi ta dogodek prikaže življenje v novih, pozitivnih razsežnostih. Pomembno je, da prelomnica osebe ne prizadene do take mere, da se ta začne vesti patološko, saj v tem primeru ni sposobna ustvarjati nadaljnjih korakov v pozitivni smeri.

žena navaja, da je bila preselitev od njene primarne družine zanjo težka, saj so bili vsi člani njene družine zelo povezani (intervju št. 3). Kljub temu vidi v preselitvi dodano vrednost, saj se je z ustanovitvijo lastne družine dokončno osamosvojila.

Mož druge generacije pa interpretira težave, pogojene s selitvijo, na naslednji način:

»Selitev je velik problem. Jaz sem se petkrat selil. Sedaj me še samo na »britof« preselijo. Če se trikrat seliš, je, kot bi enkrat pogorel. Selitev je velik problem. To deluje na psiho, drugo okolje, prilagoditi se moraš novemu okolju. Kot otrok sem se selil, ker sem izgubil starše, nato smo se selili k ženinim staršem, tam se je bilo potrebno prilagoditi, sprejeti moraš njihov način življenja, pomagati moraš, skratka veliko več dela. To je slabo. To, da človek veliko dela doma, v službi in še zida. Sedaj pa imamo prevelik dom, šli smo delat veliko hišo. Otroci počasi zapuščajo dom, sedaj nama z ženo ostaja velika hiša, tako da se bova lahko s kolesi vozila iz ene sobe v drugo« (intervju št. 28).

Izpraševanec je v otroštvu izgubil oba starša in se je moral preseliti k teti in stricu. Ko si je ustvaril družino, se je preselil k ženi in njenim staršem, in sicer za čas, ko si je družina zgradila hišo. Nato je sledila še selitev v lastno hišo. Navaja, da so bile selitve stresne in naporne. Tudi druge raziskovane osebe prepoznavajo selitev kot stresno in psihično naporno.

Življenjske prelomnice, povezane z osamosvojitvijo, raziskovane osebe pogosto interpretirajo v negativnem smislu, vendar v njih prepoznavajo tudi veliko dobrega.

Skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo osamosvojitvev, je povezana z družino, saj je ta prostor, v kateri se temeljna osamosvojitvev zgodi. Družina oziroma starši morajo svoje otroke pripraviti na osamosvojitvev oziroma jih opolnomočiti zanjo.

6.6.3.3.4 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane s kariero in poklicem

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »kariera in poklic«, so povezane s tistimi, ki se nanašajo na osamosvojitvev. Šolanje, dokončanje šolanja, izbira poklica in služba pa so povezani s posameznikovo samostojnostjo ter pozitivno vplivajo na razvoj in dinamiko družine. Kot vse skupine življenjskih prelomnic je tudi te mogoče interpretirati negativno.

Predstavnica tretje generacije navaja:

»No, potem sem šla v gimnazijo. Gimnazija je meni zapečatila tisto usodo, ampak ne čisto, da ne bom zdravnica. Gimnazija je bila ena takšna šola, da si moral biti, kako naj rečem, preveč zaprta sem bila, da bi se lahko nekam vpeljala z dobrimi ocenami. Ker nisem začela z dobrimi

ocenami, se je to tudi vleklo. Parkrat so se mi zgodile krivice in tisto me je tako potlačilo, da sem jaz samo vedela, da moram gimnazijo končati in se rešiti te srednje šole, potem pa naprej. Nekih podrobnosti ne bi zdaj razlagala. Pravim, da mi gimnazija ni ostala v lepem spominu« (intervju št. 61).

Poroča, da je imela v srednji šoli težave in ni mogla doseči želenega cilja (vpisati se na medicinsko fakulteto), vendar je pozneje odšla na študij za višjo ter nato diplomirano medicinsko sestro. Čeprav je opravila maturo, ki ji je omogočala pot v prihodnost, šolanje na gimnaziji interpretira negativno.

Predstavnica mlajše generacije, študentka medicine, navaja negativne interpretacije: »Na začetku sem prišla v nepoznano okolje in se je bilo potrebno prilagajati. Navaditi sem se morala na nov ritem življenja, zjutraj moraš prej vstati, iti na avtobus in se peljati v Maribor. Zahtevnost med šolami, višje greš, več zahtevajo. Matura je bila stres, saj sem potrebovala točke za fakulteto. Vpis na medicinsko fakulteto, pa spet nove obveznosti, več učenja, srečevanje novih obrazov« (intervju št. 13).

Mlada študentka navaja, da je bila potrebna reorganizacija življenja, ki je lahko tudi stresna in naporna. Omenja stres pri maturi, saj je bila obremenjena s točkami, ki so bile pogoj za vpis na medicinsko fakulteto. Kljub negativnim interpretacijam pa študentka to prelomnico vidi tudi pozitivno, saj jo učni uspehi opolnomočijo, kar je dobra popotnica za ustvarjanje pozitivnih pogojev in interpretacij omenjene prelomnice.

Življenjsko prelomnico »šolanje in dokončanje šolanja« izpostavljajo in interpretirajo vse generacije v naši raziskavi. Z omenjeno življenjsko prelomnico pa sta povezana tudi izbira poklica in zaposlitev oziroma služba.

Izbira poklica in služba sta pomembni življenjski prelomnici, saj človeku omogočata samostojnost in materialno osnovo za ustanovitev družine. Kljub temu pa tudi pri teh prelomnicah najdemo negativne interpretacije.

Predstavnica mlade generacije navaja: »V službi je recimo prišlo do nesoglasij, ki pa sem jih morala sama rešit'« (intervju št. 17).

Normalno je, da v službi kdaj pride tudi do nesoglasij, vendar jih je mogoče rešiti z odprtostjo in komunikacijo. Zato je zelo pomembno, da oseba v službi premore empatijo, ki olajša komunikacijo in sproži iskanje pozitivnih rešitev.

V novejšem času se v delovnih organizacijah uveljavlja timsko delo. Delo v timih prinaša dodano vrednost in dobro poslovanje (Luzar in Kovač 2013). S tem se strinja Ovsenikova (2013), ki poudarja da je osebni in profesionalni napredek v ustvarjalni družbi človeškim virom imperativ življenja. Avtorica razlaga, da mora življenje postajati pustolovščina kontinuiranega učenja, ki je polno presenečenj in odkritij, kar pomeni uspeh in odziv na izziv, ki ga spremljajo tveganje in spodrsaljaji. Človeški viri se uspešno pokažejo v timu.

To dejstvo potrjuje tudi naša raziskava, saj raziskovane osebe poudarjajo pomen uspešnosti v službi ter iskanja novih znanj in inovacij, ki izboljšajo delovni proces v delovni organizaciji. Potrdimo lahko, da nesoglasja, ki se pojavijo v produktivni komunikaciji, prinesejo dodano vrednost in napredek.

Tudi starejša generacija negativno interpretira težave, povezane s službo. Sedanji upokojenec poroča:

»V prvih dve službah se nisem našel. Bil sem trgovec, v Jurovskem dolu je bila trgovina z mešanim blagom. Hotel sem kupcem *nagoditi* in omogočiti ponudbo oz. čim več blaga. Vendar nisem imel možnosti in niti niso pustili v službi, da bi lahko ponudil nek asortima, in sem videl, da se v tem ne vidim, ker ne moreš pokazati tistega, kar bi ti rad pokazal. Potem sem šel na špedicijo za špediterja. Tam je bilo od začetka odlično, potem pa se je začel razpad Jugoslavije, firma je bila v Beogradu in so se začeli raznorazni problemi in takrat sem čez noč skočil, v istih prostorih, v drugo pisarno, v drugo službo, kjer sem se res našel in sem bil skoraj 20 let bil v eni firmi do upokojitve« (intervju št. 54).

Iz navedbe je razvidno, da izpraševanec ni mogel razvijati svojega poklicnega potenciala. Delati je moral po navodilih, in čeprav si je prizadeval za vpeljavo določenih izboljšav, jih ni smel izpeljati. Šele ko je zamenjal službo, so njegove delovne ambicije zares prišle do izraza in tako je uspešno delal vse do upokojitve. Negativna situacija je torej privedla do pozitivnega rezultata.

Življenjske prelomnice iz skupine »kariera in poklic« so interpretirane tudi negativno, čeprav ugotavljamo, da je v naši raziskavi več pozitivnih interpretacij. Negativne situacije omogočajo razvoj in iskanje boljših rešitev. Prav zato je pomembno razvijanje človeških virov oziroma permanentno izobraževanje. Delo v timu je dobra podlaga za iskanje napredka in dobrih rezultatov v delovni organizaciji.

6.6.3.3.5 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane s soočanjem s starostjo

Tudi pri življenjskih prelomnicah iz skupine »s soočanje s starostjo« lahko najdemo negativne interpretacije.

Prva življenjska prelomnica je upokojitev, ki posameznikom veliko pomeni, saj predstavlja konec delovno aktivnega obdobja in začetek uživanja v sadovih minulega dela. Ker je delovno aktivna doba, v kateri je človek tudi najbolj ustvarjalen, dolga, je lahko za nekatere prehod težek.²⁰¹

Starejša gospa navaja: »Najprej sem pogrešala službo. Tri mesece se nisem znašla. Pogrešala sem sodelavke, s katerimi smo se v službi pogovarjale, sedaj pa mi je to manjkalo« (intervju št. 51).

Raziskovana oseba se je v službi navadila na sodelavce in se je tam dobro počutila. Po upokojitvi se je zato soočala s krizo. Morala si je prestrukturirati življenje, kar je tudi uspešno naredila, ko se je začela ukvarjati s kmetovanjem, razvijanjem hobijev in ukvarjanjem z vnuki.

Starejši mož poroča o težavah, ki jih je imel njegov kolega ob upokojitvi: »Eden od kolegov, ki je bil avtobusni šofer, mi je dejal, da je vsako jutro še dva meseca hodil na avtobusno postajo, ker je bil tako navajen. Jaz sem še vedno imel tovornjak in sem lahko malo delal oziroma sem potem pomagal sinu, ki je postal prevoznik« (intervju št. 52).

Izpraševanec navaja težave, ki jih imel njegov poklicni kolega ob upokojitvi, saj je med aktivno delovno dobo vsako jutro ljudi peljal na delo, kar mu je nato po upokojitvi manjkalo. Naš izpraševanec pa je rešil to težavo tako, da je honorarno še opravljal svoje delo, zato prehoda ni prepoznal kot kriznega.

Upokojitev je življenjska prelomnica, ki lahko povzroči težave, če oseba svoje delo v službi opravlja z veseljem. V naši raziskavi so si izpraševanci po upokojitvi našli dodatne zaposlitve in zato ne navajajo večjih kriznih situacij. Je pa dejstvo, da je upokojitev zaključek delovno aktivnega obdobja, zato lahko povzroči težave.

---

²⁰¹ Delovno aktivna doba do polne upokojitve je 40 let.

Pri drugi življenjski prelomnici, tj. ukvarjanje z vnuki in postati stari starš, raziskovane osebe ne navajajo negativnih interpretacij.

6.6.3.3.6 Kaj so slabega prinesle življenjske prelomnice, povezane s trenutki moči

V skupini »trenutki moči« je večina interpretacij prelomnic pozitivna, kar ni presenetljivo, saj so trenutki moči usmerjeni k pozitivnim stranem življenja. Kljub temu smo našli tudi nekaj negativnih interpretacij življenjskih zgodb.

Mož srednjih let navaja: »Diakonsko posvečenje: zelo malo sem doma. Ko sem bil posvečen so še otroci hodili v šolo. Otroci so me rabili, ko so me najbolj rabili, me ni bilo. Pa tudi žena. Žena se je s tem sprijaznila, vendar še vedno čutim očitek »Doma te ni«. Doma bi moral biti v celoti, v cerkvi bi moral biti, na dveh straneh pa ne moreš biti. Seveda je tu še služba in potem pač greš, družina pa po navadi oziroma velikokrat trpi« (intervju št. 28).

Raziskovana oseba je poročen diakon in poleg redne zaposlitve opravlja še to službo v cerkvi. Sam prejem zakramenta je zanj pomenil veselje, trenutek moči. Seveda pa vsaka dejavnost zahteva tudi čas in odrekanje. Tako izpraševanec ugotavlja, da je zaradi diakonske službe manj doma, kar ni dobro za družino.

Trenutki moči bogatijo življenje. Vsak človek je individuum in trenutke moči doživlja osebno. Zato ne moremo razviti splošnega modela, ampak moramo vsak primer obravnavati individualno. Raziskava kaže, da so življenjske prelomnice, ki sestavljajo to skupino, interpretirane pozitivno. Negativne interpretacije so predstavljene v smislu posledic, ki jih življenjska prelomnica prinese.

6.6.3.4 Četrto raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen so navedene življenjske prelomnice imele za sožitje generacij v družini

Družino sestavljata najmanj dve generaciji, tj. starši in otroci. Življenjska doba se podaljšuje, zato je nuklearna družina večinoma neposredno ali posredno povezana s tretjo generacijo oziroma starimi starši. Zato je raziskovalno vprašanje, ki raziskuje sožitje generacij v družini, zelo pomembno, saj nam daje odgovore na naše temeljno raziskovalno vprašanje, ki smo ga postavili že v uvodu.

Vsi na tak ali drugačen način živimo v stiku z različnimi generacijami. Ramovš (2003, 68) generacije razdeli na mlado, srednjo in tretjo. S to delitvijo se strinjajo tudi drugi avtorji

(Chauvali 2004; Beliaeva 2006). Med njimi je težko postaviti točne meje, saj se doba, ko mladi zapustijo družinsko gnezdo, daljša, pa tudi starostna meja se pomika navzgor. Vendar je osnovna opredelitev generacij realna, le meje je treba nekoliko premakniti glede na razmere, ki so veljale še pred nekaj desetletji.

Podrobno deskriptivno raziskavo pisnih virov smo opravili v poglavju »Opredelitev pojma generacija«, zato se bomo v tem razdelku osredotočili samo na lastno raziskavo.

V našo raziskavo so vključene vse tri generacije. Postavili smo naslednje starostne meje: mlada generacija – do 35 let; srednja generacija – do 60 let; tretja generacija – nad 60 let.

Za mlado generacijo smo postavili sorazmerno visok starostni prag, saj se mladi skoraj do 30. leta šolajo in si šele nato ustvarijo družino. Ker smo hoteli pri tej generaciji pridobiti tudi podatke o partnerstvu in ustanavljanju družine, smo mejo postavili tako visoko.

Srednja generacija, ki je v naši raziskavi opredeljena od 36 do 60 let, je delovno aktivna. Pred desetletjem so se ljudje upokojevali sorazmerno mladi, stari nekaj nad 50 let. Ta doba se zdaj viša in v naši raziskavi smo hoteli zajeti srednjo generacijo, ki je še pred upokojitvijo.

Tretji generaciji pa smo postavili mejo nad 60 let, ker se dandanes mnogi pri teh letih začnejo upokojevati. V prihodnosti bo to mejo treba postaviti še višje, saj je že zdaj zakonsko določena starostna meja za upokojitev 65 let. Trenutno smo sicer v prehodnem obdobju, zato se večina upokojuje od 60. leta dalje (ZPIZ, starostna pokojnina).

Sožitje generacij v družini je pomembno, saj smo ljudje bitja odnosov, in če so odnosi med generacijami produktivni in duhovno bogati, potem se člani družine dobro počutijo, saj so ustvarjeni pogoji za uravnotežen osebni razvoj vseh družinskih članov in generacij znotraj družine (Ramovš 1990, 20).

6.6.3.4.1 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »družina« za medgeneracijsko sožitje v družini

Življenjska prelomnica »izbira partnerja« je pomembna za sožitje generacij v družini, saj lahko odnose med generacijami nadgradi ali pa tudi zaplete.

Raziskovane osebe različno poročajo o tem, kako so starši ali starejša generacija sprejeli njihove partnerje. Nekateri poročajo, da je bila izbira partnerja pri njihovih starših in starih starših dobro sprejeta, zopet drugi pa navajajo, da je prav izbira partnerja povzročila težave in nesoglasja. Zato je pomembno, da to področje medgeneracijskega sožitja raziščemo in osvetlimo. O medgeneracijskem sožitju, ki je povezano z izbiro partnerja, poročajo vse tri generacije.

Izpraševanka, ki pripada mladi generaciji, poroča: »Živiva pri mojih starših in morali so sprejeti mojega partnerja. Sprejeli so ga, mislim, da dobro. Kakšna pripomba je že padla, vendar se ne sekiram. Oni morajo potrpeti z menoj oz. z nama, jaz oz. midva z njimi, pa gre« (intervju št. 9).

Mlada žena poroča, da so njeni starši sprejeli njenega partnerja, kljub temu pa je potrebno prilagajanje in upoštevanje mnenj vseh generacij. V omenjenem primeru so se generacije sposobne soočiti s konfliktom in iskati dobre rešitve.

Medgeneracijski konflikt v družini se sproža v odnosih med generacijami znotraj družine. Generacije se razhajajo na vrednostnem, interesnem in gospodarskem področju (Görgner 2011). Kobentarjeva (2008) razlaga, da ima vsaka generacija v družini svoje interese in vrednostne sisteme, ki pa se lahko samo delno ujemajo ali pa se sploh ne ujemajo z vrednotami in interesi druge generacije. Socialnopolitična merila, ki prispevajo k blaginji starejših, se uveljavljajo na račun mlajše, pridobitno sposobnejše generacije. Zato je medgeneracijski konflikt lahko podprt tudi z ekonomskimi postavkami. Generacije se morajo soočiti s konfliktom in iskati rešitve, ki so sprejemljive za vse.

Omenjeno potrjuje tudi naša raziskava, saj veliko izpraševancev poroča podobno kot izpraševanka, katere poročilo smo navedli.

Mlada žena, katere partner ni Slovenec, razlaga: »V bistvu smo se bolj povezali in začeli med sabo komunicirati po smrti očeta. Oče ni bil družaben in se nismo toliko družili. Mama ni imela stika s svojo družino, oče ni imel pravega stika s svojo družino, jaz sem se poskušala povezati z očetovo družino. Po poroki pa sem spoznala drugo kulturo, saj partner izhaja iz Bosne, spoznala sem njegovo mamo, možev oče je že pokojni, spoznala sem moževe strice in tete iz Bosne.«

Izpraševanka na drugem mestu nadaljuje: »Dedek in babica sta me spraševala, kaj bi oče rekel na to, da je mož iz Bosne [saj oče ni maral tujcev], vendar s strani starih staršev ni

bilo očitnih nasprotovanj. Pozitivno so sprejeli mojega moža in njegovo družino. Tudi njegovi [moževa družina] sorodniki, so me dobro sprejeli« (intervju št. 16).

Mlada žena navaja, da je bila njena družina zaprtega tipa, ki se ni družila s sorodniki. Po očetovi smrti pa so se stvari spremenile, povezala se je s starimi starši matrine družine in tudi z babico po očetovi strani. Vzpostavili so pozitivno sodelovanje. Poroka je sorodnike nekoliko presenetila, ker mož ni bil Slovenec, vendar so njenega moža dobro sprejeli. Vzpostavilo se je spoštovanje med generacijami in poroka je odnose med generacijami poglobila. Izpraševanka ne živi v skupnem gospodinjstvu z materjo ali starimi starši, saj z možem živita v tujini in sorodnike pogosto obiskujeta. Med generacijami se je vzpostavil spoštljiv odnos, ki vsem omogoča sožitje.

Ramovš (v Lukas 2016, 9) razlaga, da spoštovanje ni samo vljudnostni pojem olike in uglednosti v vedenju. Korenine spoštovanja segajo v bivanjske globine. Spoštovati pomeni vrednotiti samega sebe, druge ljudi, življenje vsakega, njegovo kulturo, ki je v našem primeru raznovrstna. To potrjuje tudi naša raziskava.

Predstavnica srednje generacije navaja:

»Ja, moji starši, kaj jaz vem, ne vem, če sta bila ravno navdušena nad izbiro moža. Ni bilo nekaj pozitivnega niti nekaj negativnega. Pri moževih starših pa je bilo malo drugače, ker smo skupaj živeli in ves čas skupaj delali, ko smo zidali novo hišo, pa sem morala paziti, pa enega dobro ne pogledaš, pa drugemu kaj prav ne rečeš, to vedno pride, in dokler smo zidali, pa se nismo preselili, je bilo marsikdaj rečeno. V redu, pa ne bova šla sem pa tja. Sva se morala odrekati in dosti prilagajati« (intervju št. 43).

Žena srednje generacije, ki se je preselila k moževim staršem, poroča, da njeni starši niso pokazali navdušenja nad njeno izbiro moža, vendar ji niso nasprotovali. Pri moževih starših pa se je morala prilagajati in tudi potrpeti, da se odnosi med generacijami ne bi poslabšali.

Žena srednjih let poroča: »Poroke starši niso najbolje sprejeli. Dve leti se sploh nismo pogovarjali, nismo šli domov. To je bilo hudo boleče, odšla sem od doma, pa še domov nisem mogla iti. To je bil stres, pa še otroka sem dobila. Mlajši brati so prihajali k meni na obisk« (intervju št. 32).

Izpraševanka navaja situacijo, v kateri so se zaradi izbire partnerja in poroke medgeneracijske povezave porušile. V omenjenem primeru ne moremo govoriti o

sovráštvu med generacijami, ampak o nesprejetju in izolaciji posameznih generacij. Vez s primarno družino so bili njeni bratje, ki so jo obiskovali.

V opisanem primeru je prišlo do odsotnosti komunikacije. Lukasova (2016, 46) navaja, da je pomembno, da spoštljivo komuniciramo drug z drugim. Avtorica trdi, da spoštljiva komunikacija in vljudno vedenje do drugega rešujeta veliko nesoglasij. To pojasnjuje tudi naš primer v raziskavi, kajti če bi znale generacije vzpostaviti spoštljivo komunikacijo, do teh zapletov oziroma odtujevanja ne bi prišlo.

Primeri življenjskih zgodb poročajo, da so se medgeneracijski odnosi s prihodom partnerja oziroma poroko otroka spremenili. Dosedanja poročila slikajo napetosti, vendar generacije te napetosti rešujejo ter vzpostavljajo sožitje med seboj in v družini. V naši raziskavi pa smo našli tudi primer, ko sodelovanje med generacijami zaradi izbire partnerja ni bilo mogoče.

Žena tretje generacije poroča: »Možev oče me ni maral. Ko sem prišla pomagat, delat na moževo domačijo, me je nagnal. Rekel je, naj izginem, ker bom grunt zapravila. Moj mož me je zaščitil in rekel svojemu očetu, da naj bo potem sam. Pet let sva zaradi tega živela pri mojih starših.«

In nadaljuje: »Nato je zbolel za rakom in prišel prosit, če lahko midva z možem poskrbiva za njega, saj je bil sam. Bil je kost in koža. V postelji je ležal, nemočen. Ko sva prišla z možem k njemu, je sklenil roke in me prosil odpuščanja. Rekel mi je: ›Oprosti mi, kar sem slabega naredil v tvojem življenju.« Jaz sem mu vse oprostila. Lepo sem mu postlala posteljo. Čez dva dni pa je umrl« (intervju št. 51).

Izpraševanka navaja težko zgodbo. Najprej se je morala soočiti z nesprejetjem in celo sovráštvom tasta. Starši moža so se verjetno počutili ogrožene, saj je bil mož izpraševanke edinec, zato so sinovo poroko doživljali negativno. Zakonca sta se umaknila k ženinim staršem, kjer je bil mlad par lepo sprejet. Obenem sta bila mlada zakonca primorana poskrbeti za trajen dom, zato sta začela graditi hišo na posestvu, ki ga je možev oče zapravil in sta ga morala odkupiti od drugih. Sovraštvu tretje generacije je bilo vzrok za to, da je oče prodal zemljo. Zakonca sta morala kupiti posestvo, če sta si želela ustvariti dom. Tragična zgodba ima kljub temu spodbuden konec, saj je obnemogli in bolni oče spoznal, da sam ne bo zmožgal nadaljevati, zato se je pobotal tako s sinom kot tudi snaho.

Erzar (2017, 76) razlaga, da je odpuščanje proces, v katerem mora biti prostor za razumevanje in sočutno obravnavanje krivice. Žrtev se mora odpovedati nameri, da se maščuje za storjene krivice. Soočiti se mora z lastno bolečino in prizadetostjo ob krivicah, ki so ji bile storjene. Avtor poudarja, da je odločitev za odpuščanje odprtje novim izzivom oziroma načinom iskanja dobrih rešitev.

Petkovšek (2014) pojasnjuje, da je odpuščanje resnično, ko odpušča neodpušljivo. Marosova (2014) pa dodaja, da je odpuščanje čudež, katerega je zmožna samo brezmejna ljubezen. Na tem mestu pridemo do duhovnega področja, ki je za človeka zelo pomembno, vendar ga moderne vede zapostavljajo. Na pragu tretjega tisočletja pa spet prihaja v ospredje in dobiva veljavo.

Naša raziskava pokaže, da je duhovna dimenzija za človeka zelo pomembna. Odpuščanje pa je nujno potrebno za sožitje generacij v družini in tudi za normalno funkcioniranje vsake družine.

Gostečnik idr. (2011) razlagajo, da je odpuščanje proces, ki sproži spremembo na kognitivni, čustveni in vedenjski ravni. Enright (2010, 1078–1115) pa dodaja, da se pri odpuščanju sprožijo spremembe tudi na motivacijski ravni in da je to proces majhnih korakov. Vučković (2008, 49) pa meni, da je v luči krščanske teologije odpuščanje povezano s človekovo relacijo do Boga. Vera človeku daje moč za odpuščanje. Odpuščanje pa je potrebno za ozdravljanje duhovnih ran. Po drugi strani pa človek z odpuščanjem sodeluje v procesu božjega odrešenja, ki temelji na ljubezni, poudarja avtor.

Erzar (2017, 195-196) zaključuje, da so za odpuščanje potrebni naslednji pogoji:

- prizadeta oseba naj bo varna, tako po telesni, materialni, čustveni in duhovni plati.
- Odpuščanje naj izhaja iz občutka enakovrednosti in sočutja, ne iz dolžnosti ali podrejenosti.
- Odpuščanje naj izhaja iz odprtosti za objektivno dobro in usmiljenje.
- Odpuščanje drugim naj bo hkrati spomin na lastno ranljivost in povzročene krivice.
- Odpuščanju sebi naj sledijo konkretna dejanja odpuščanja drugim.
- Odpuščanje drugim naj bo dolgotrajna vaja in stalna življenjska drža.

Omenjena teoretična izhodišča potrjuje tudi naša raziskava, saj je izpraševanka bila na podlagi vrednot in krščanskega verovanja sposobna odpustiti tustu. Generaciji sta se spravili oziroma dosegli soglasje.

Rojstvo otroka je zelo pomembna življenjska prelomnica, saj prihod novega člana v družini povzroči odkrivanje novih dimenzij življenja in tudi odnosov. Z rojstvom se starša, ki sta si otroka želela, še bolj povežeta, običajno enako vpliva tudi na generacije v družini. V skupini življenjskih prelomnic »soočanje s starostjo« je zelo izpostavljena življenjska prelomnica rojstvo vnukov, kar kaže, da sta ti dve skupini povezani tudi z medgeneracijskega vidika.

Mlada mati o povezanosti generacij zaradi otroka v raziskavi poroča tako: »Tu pa smo zelo povezani. Skupaj še za enkrat živimo, vsi mi pomagajo, kar sem res vesela, da je tako, ker marsikdaj sama ne bi zmogla. Pomagajo mi na desnem in na levem bregu, jaz včasih tako rečem. Tako da imam res podporo z obeh strani. Starši od partnerja na vnuka gledajo zelo lepo, pazijo na njega, vedno uporabimo vse dedke in vse babice« (intervju št. 20).

Mlada mati poroča, da je otrok generacije še tesneje povezal. Njegovo rojstvo jih je spodbudilo k sodelovanju in sožitju, saj otroka vsi sprejemajo s toplino in ljubeznijo. Starejša generacija je pripravljena staršem pomagati pri varstvu in tudi na drugih področjih. Zato ugotavljamo, da je rojstvo otroka dar za vse generacije, saj se s tem med njimi vzpostavi večje sodelovanje.

V prejšnjem odstavku je primer mlade matere, ki poroča o medgeneracijskih odnosih ob rojstvu otroka. Zanimiv pa je tudi pogled otroka oziroma sorojenke na medgeneracijsko sožitje ob rojstvu brata. Dekle poroča takole:

»Rojstvo brata je vplivalo na medgeneracijske odnose zelo dobro, čeprav so mogoče stari starši bili nekoliko preveč zaščitniški do mlajšega brata, ker se je rodil kasneje. Če ga je naša mami kaj skregala, ga je babica vedno zagovarjala, da ne kregat', da bo on v redu fant. Ja, hkrati nas je povezovalo, hkrati pa smo morali neke meje postavljati, da so ga vzgajali samo starši, ker so stari starši bili preveč zaščitniški. To ni dobro, da so se »vtikovali«, čeravno smo živeli v isti hiši. Načeloma pa nas je rojstvo povezovalo in nam je bilo tudi v veliko veselje, tako starim staršem, staršem in tudi meni kot starejši sestri« (intervju št. 21).

Naveden je primer starih staršev, ki so preveč zaščitniški do vnuka. Naloga staršev je, da vzgajajo svoje otroke, in vzgoja ni vedno prijetna. Na tem mestu je lahko zaščitništvo starih staršev destruktivno, ki pa ga je družina s komunikacijo znala premostiti. Konflikt, ki je nastajal med generacijami, so reševali s komunikacijo, kar je pozitivno. Vsekakor pa je pomembno, da generacije dosežejo dogovor o vlogah, ki jih posamezniki imajo v dinamiki družine.

Avtorici Even-Zohar in Garby (2016) z raziskavo ugotavljata praktično potrebo po spodbujanju odnosov med generacijami. Poudarjata pomembnost vloge, ki jo ima posamezna generacija v družini. Vloga staršev je drugačna kot vloga starih staršev, obe pa sta v družini pomembni.

To dokazuje tudi naša raziskava, ki pojasnjuje pomen vloge staršev in starih staršev. Kjer so vloge razdeljene in vsaka generacija upošteva pristojnosti, ki jim jih ta vloga nalaga, so vse generacije v sožitju. Če pa hoče ena generacija prevzeti vlogo druge, se generacije soočijo s konfliktom, ki ga morajo rešiti s komunikacijo in strpnostjo. Tak primer zasledimo v naši raziskavi, ko stari starši posredujejo v izvajanju vzgojnih prijemov staršev. Takšna situacija ni produktivna. Zato je upoštevanje vlog, ki jih ima posamezna generacija, nujno za sožitje generacij v družini.

V nekaterih primerih se generacije soočajo tudi z rojstvom otroka s posebnimi potrebami. Tako rojstvo je za vse generacije v družini preizkušnja in obdobje negotovosti. Nekateri starši ob dejstvu, da je njihov otrok drugačen, občutijo neuspeh in celo manjvrednost. Ramovš (1994, 98) razlaga, da vsi doživljamo neuspehe in preizkušnje. Pomembno je, da nas ti ne povezijo, ampak da v njih najdemo moč in živimo naprej. Rojstvo otroka s posebnimi potrebami je velika preizkušnja za starše in vse generacije v družini, vendar je pomembno, da to sprejmejo in iščejo pozitivne rešitve.

Mati, ki je rodila hčerko s težko obliko cerebralne paralize, poroča: »Glede sožitja generacij pa nas je ta prelomnica še bolj povezala, ampak za mene osebno je bila grozna prelomnica, ker sem naenkrat ugotovila, da iz tistega varnega gnezda, kjer so me imeli vsi radi, mama, ata, mož, dedek, babica še prej, tete, strici, iz tistega varnega gnezda sem jaz takrat, ko se je hčerka rodila, vržena v kruto realnost, kjer pa ti nihče ne more pomagati, ampak si tam, in to je za mene prelomnica življenjska« (intervju št. 38).

Mati poroča, da je rojstvo hčerke s posebnimi potrebami generacije povežalo, vendar je bila zanjo ta prelomnica veliko breme, ki ga v veliki meri nosi sama. Kljub pomoči vseh generacij se mati počuti nemočna.

Vanier (2015, 16–19) razlaga, da starši in generacije znotraj družine težko sprejmejo rojstvo otroka s posebnimi potrebami. Avtor navaja, da bolj ko je v družbi poskrbljeno za prizadete, večji strah povzroča stik z njimi. Zato moramo rušiti zidove predsodkov.

Primer očeta, katerega družina živi z ženinimi starši in ima otroka z Downovim sindromom, poroča takole: »Mi rabimo varstvo, ne glede na to, da je sin star 17 let. Ker ima Downov sindrom, je potrebno 24-urno varstvo za njega, ampak to ne pomeni, da nekdo gleda na njega, ampak da je nekdo doma, in stara starša se tudi prilagodita, če imamo mi kakšne težave ali želje, skratka, kar se tega tiče, odlično sodelujemo, da bi le več takih družin bilo« (intervju št. 41).

Oče opiše sodelovanje generacij pri varstvu otroka s posebnimi potrebami. Generacije si razdelijo obveznosti, ki jih prinese otrok s posebnimi potrebami v družino.

Podobno poroča mati duševno prizadete deklice: »Midva sva se zelo trudila za njo [duševno prizadeto hčer], ampak enkrat na leto pa sva si midva privoščila, da sva za en teden ali za 10 dni sama odpotovala, brez otrok. Takrat je moja mama čuvala ta dva otroka. Tudi njegovi starši, dedek je imel izredno rad prizadeto hčerko, to je bila njegova ljubica, tašča pa tudi« (intervju št. 61).

Tudi omenjeni primer je primer dobre prakse sodelovanja generacij in vzajemne pomoči. Starša, ki se sicer razdajata za hčerko s posebnimi potrebami, si za nekaj dni privoščita dopust in takrat na pomoč priskoči tretja generacija oziroma omogoči drugi generaciji (staršem), da si nekoliko odpočije. Tako sodelovanje je produktivno in vsem generacijam prinaša dodano vrednost in krepi njihove odnose.

Raziskava kaže, da rojstvo otroka s posebnimi potrebami lahko poveže generacije v družini. Čeprav gre za težko preizkušnjo, generacije v družini spodbudi k sodelovanju.

V družini si generacije predajajo znanje med seboj. Srednja generacija se včasih obrne na starejšo za nasvet, kako neko stvar izpeljati, stari starši posredujejo izkustveno znanje vnukom, v moderni dobi pa tudi mlada generacija ne sprejema samo naukov starejših, ampak tudi sama posreduje določena znanja njim.²⁰²

Zdaj že upokojena žena poroča, kako se je veliko naučila od matere in tudi drugih. Omenjena gospa navaja: »Od matere sem se naučila kuhati. Tudi z malo sestavinami sem bila sposobna narediti spodobno kosilo. Rada sem tudi gledala kuharje, saj sem delala kot natakara v gostinstvu in se tudi od njih veliko naučila« (intervju št. 50).

---

²⁰² Mlajši starejšim lahko posredujejo informacije in znanje o ravnanju z mobilnimi in digitalnimi napravami. Otroci s temi pripomočki rastejo, saj jih uporabljajo že v zgodnjih letih, medtem ko te naprave starejšim pogosto povzročajo težave, saj jih ne poznajo tako dobro.

Izpraševanka navaja, da ji je v življenju veliko pomagalo učenje od matere. Pri materi se je naučila kuhanja, kar je nato prenesla v svojo družino.

Naša raziskava dokazuje, da je medgeneracijsko učenje velikega pomena. To potrjuje tudi zgornji zapis.

Höpflinger (2011) ugotavlja, da je medgeneracijsko učenje pomembno in da se generacije druga od druge učijo. S tem se strinjata tudi Thom in Hubschmidova (2012) razlagata, da tudi mlada generacija lahko ponudi mnogovrstna znanja starejši. V današnji družbi je pomembno, da generacije sodelujejo, se druga od druge učijo in soustvarjajo dobre pogoje za življenje in napredek.

Naša raziskava kaže, da je predajanje izkušenj in znanja med generacijami zelo pomembno za razvoj družinske dinamike in sožitja med generacijami.

Med generacijami v družini lahko pride tudi do konflikta. Z določenimi oblikami konflikta se soočajo vse generacije. Tudi v naši raziskavi vse tri generacije poročajo o različnih oblikah medgeneracijskih konfliktov.

Starejši mož poroča: »S starši smo dobro funkcionirali, dokler se nisem poročil. Snahe, moje žene, starši niso sprejeli, bil sem edini sin in po poroki ni bilo soglasja« (intervju št. 52).

V tem primeru je sinova poroka izzvala konflikt med generacijami, saj starši niso sprejeli snahe. Ker v omenjenem primeru komunikacija ni bila mogoča, sta se generaciji razšli, kar je bilo boljše, kot da bi živeli v nerazumevanju in sovraštvu.

Predstavnica starejše generacije poroča o konfliktu znotraj generacije in med generacijami zaradi dediščine:

»Moj brat je udaril po mizi, skočil gor, zaklel, takih kletvin se pri nas ni izgovarjalo: ›Kaj bi pa ti sploh rada, v dom bi jo [pokojno mater] dala.‹ Meni so se vlile solze, jaz sem mislila, da me bo kap, sem vstala, ata je rekel, naj sedem. Zato sem rekla: ›Ata, jaz v tej hiši nimam kaj iskati.‹ Jaz sem šla proti vratom, bila sem jezna, razočarana, jaz sem njima odpustila, izrekla pa sem besede, ki so bile grozne. Rekla sem: ›Vsi, ki se pišete [XXX], vas nočem več videti,‹ in sem se obrnila in sem šla. Brat mi je rekel, če me sune v *ta zadnjo*, potem je *popenil* še moj ata in tako smo se razšli« (intervju št. 55).

Starejša žena poroča o konfliktu, ki ga je sprožila razdelitev dediščine. Ker pokojna mati ni napisala oporoke, je prišlo do napetosti. V tem primeru gre za konflikt znotraj ene

generacije, to je med otroki, in konflikt s tretjo generacijo, to je z očetom. Oče, predstavnik tretje generacije, se je odzval zmedeno, saj se ni mogel odločiti, kakšno stališče bi zavzel. Kljub temu so sprte strani našle način za komunikacijo, da so skupaj prišle do minimalnega soglasja in konflikt rešile. V nadaljevanju izpraševanka poroča o odpuščanju in spravi, kar je pozitivno za vse generacije oziroma udeležence v konfliktu. O odpuščanju smo govorili že v prejšnjih poglavjih.

Ette idr. (2010) razlagajo, da je zgodovinsko dejstvo, da generacije v različnih situacijah ustvarjajo konflikte, zato je pomembno, da se z njimi soočijo.

V naši raziskavi so udeleženci bili sposobni komunikacije, ki je umirila napetost. Tudi Williamsova in Nussbaum (2012, 3. pogl.) poudarjata pomen komunikacije pri reševanju oziroma soočanju z medgeneracijskimi konflikti. Ramovš (2013) se strinja, da je komunikacija za reševanje konfliktov znotraj generacij in med njimi zelo pomembna, saj v predstavitvi raziskave ugotavlja, da so pogovor in druge oblike komunikacije tisto sredstvo oziroma vezivo, ki generacije usmerja in omogoča sožitje med njimi.

Življenjske prelomnice, ki so povezane z družino, sprožajo tudi medgeneracijske konflikte, ki jih morajo s komunikacijo, odpuščanjem in sodelovanjem reševati. To potrjuje tudi naša raziskava, saj raziskovane osebe poročajo, da so našle dobre rešitve. Če je bil prepad med generacijami zaradi konflikta prevelik, pa so se razšle, kar je tudi sprejemljiva rešitev, če komunikacija ni mogoča.²⁰³

Naslednja pomembna življenjska prelomnica, ki je povezana z družino, je družina z drugim partnerjem. Lahko se zgodi, da se zakonca, ki sta ustanovila družino, razideta ali pa eden od njiju umre. V naši raziskavi sta se pojavila oba primera: v enem sta se zakonca razšla in nato vzpostavila novo zvezo z drugim partnerjem, v drugem primeru pa je zakonec umrl v prometni nesreči, mlada žena pa je ostala sama s šestmesečnim otrokom ter si nato pozneje v življenju ustvarila novo družino z drugim partnerjem. Tudi taki dogodki lahko vplivajo na sožitje generacij v družini.

Razveza zakoncev je stresna tako za sama zakonca kot tudi za otroke. Potter (2010) pravi, da imajo otroci razvezanih staršev pogosteje psihosocialne težave; želja otrok je imeti oba

---

²⁰³ Vsaka stran v konfliktu ima svoje poglede in se ni pripravljena pogovarjati, izmenjevati mnenj. Če generacije niso sposobne vzpostaviti ustrezne komunikacije in sodelovati, je lahko rešitev tudi to, da se preprosto razidejo in zaživijo ločeno.

ljubeča starša, ne pa da enega od staršev nadomesti nekdo drug. Kljub temu pa pride tudi do takih primerov, kar potrjuje tudi naša raziskava.

Mati srednjih let, ki se je razvezala in si ponovno ustvarila družino z drugim partnerjem, pojasnjuje: »Novega partnerja so dobro sprejeli. Najprej so bili malo v dvomih, vendar XX ni slab. Je v redu človek. Rojstvo novega otroka je vse še bolj povežalo. Vsi ga imamo radi, še celo tast in tašča prejšnjega [ločenega] moža« (intervju št. 29).

Žena poroča, da si je po ločitvi v določenem časovnem obdobju ustvarila novo družino. Izbrala si je novega partnerja in z njim ima otroka, tako da ima zdaj razširjeno družino, saj ima iz prvega zakona še hčerko. Njeni starši so bili najprej zadržani, vendar zdaj njeno zvezo odobravajo in med generacijami se je vzpostavilo dobro sodelovanje.

Druga žena pa razlaga takole: »V naslednji partnerski zvezi se mi je zdelo, da sem našla to, kar sem iskala, nekega človeka, ki mi je bil zelo naklonjen, zelo stal ob strani, zelo nesebično, mi pomagal v marsičem. To je bila dobra stran te zveze.« Na drugem mestu intervjuja pa nadaljuje:

»Ločitev mami ni prijala. Ona je tudi komentirala, da se kateri drugi partner naj ne pojavi pri njej v hiši, in tudi ostali sorodniki so podobno komentirali na to, ker so mojega moža vzeli za svojega in ga imeli radi, ne glede na to, kaj je bilo med nama. Potem je mama to sprejela, se je pomirila. Kljub temu drugega partnerja ni sprejela. Ni se sicer vmešavala, niti ni grde besede rekla. Otrok ni imel nikoli nobenega problema z ločitvijo in s sprejemanjem novega partnerja, ker pri ločitvi mi je samo rekla, ko je ata odšel od doma, da se ji je kamen odvalil od srca, da je nekako čutila olajšanje. Stike ima z očetom, ne živi več doma, ker je odrasla« (intervju št. 40).

V poročilu imamo primer ločitve partnerjev. Hčerka je ostala pri materi, ta pa si je izbrala novega partnerja, s katerim se sicer ni poročila, je pa vzpostavila dolgotrajno zvezo. Izpraševankina mati drugega partnerja ni odobraval, medtem ko je hčerka sprejela dano situacijo. V novi zvezi ni bilo otrok, tako da se družina s prihodom novega partnerja ni povečala. Hčerka in mati sta z novim partnerjem vzpostavili medgeneracijsko sožitje in njihov odnos dobro deluje.

Predstavljeni primera iz raziskave kažeta, da sta izbira novega partnerja in ustanovitev razširjene družine z novim partnerjem realnost. Če se vzpostavi medgeneracijsko sodelovanje, lahko takšna družina dobro deluje, kakor pokaže prvi primer.

V drugem primeru starši žene, ki si je izbrala novega partnerja, niso vzpostavili medgeneracijskega sodelovanja z novo obliko družine, temveč so se od nje oddaljili. V sami družini pa so člani vzpostavili medgeneracijsko sodelovanje, kar je omogočilo normalno delovanje družine in otrokov razvoj.

Zadnja življenjska prelomnica, ki je zanimiva za medgeneracijsko sožitje v družini, je čas, ko otroci odrastejo in si ustvarjajo svoje družine oziroma ko zapustijo primarno družinsko gnezdo. To prestrukturira odnose v družini, saj pride do novih pojavov, ki vplivajo na sožitje generacij v družini.

Mož srednje generacije razlaga: »Otroci počasi zapuščajo dom, sedaj nama ostaja velika hiša« (intervju št. 40).

Otroci odrastejo, se osamosvajajo in si ustvarjajo svoje družine. To v izpraševancu vzbuja dvojnost: po eni strani je ponosen na svoje otroke, po drugi strani pa se zaveda, da se dom prazni in da lahko z ženo ostaneta sama v veliki hiši, ki sta si jo zgradila v mladosti.

Mati treh otrok pripoveduje: »Selitev je stres. Ker sem bila doma edinka, so bili moji starši zelo prizadeti. Spraševali so se, zakaj so gradili hišo, če sedaj jaz grem v stran. Jaz sem jim razlagala, da si mora vsak sam svoje gnezdo ustvariti. Ustvariti svojo družino in tudi na širšo [sorodnike] ne pozabiti« (intervju št. 33).

Naveden primer opisuje razočaranje staršev, ki so ostali sami, saj se je njihova edina hči poročila in se preselila v hišo, ki si jo je zgradila z možem. Poroki starši niso nasprotovali, vendar je hčerina selitev zanje bila boleča.

Raziskava kaže, da osamosvojitvev otrok prestrukturira odnose med generacijami v družini. Kljub temu se medgeneracijsko sožitje ohrani, četudi v drugačni obliki kot prej.

Naloga vseh staršev je, da svoje otroke opolnomočijo za samostojno življenje in ustanovitev lastnih družin. Poroka otrok je normalen proces in hkrati življenjska prelomnica, ki lahko poglobi ali tudi ošibi medgeneracijsko sožitje. V naši raziskavi se pojavljajo predvsem primeri, ko se medgeneracijsko sožitje ohrani ali poglobi. Smo pa že pred tem navedli primer, v katerem so se otroci osamosvojili, vendar tretja generacija tega ni sprejela. V takšnem primeru pride do medgeneracijskega konflikta, o katerem smo že razpravljali.

6.6.3.4.2 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »življenjske krize« za medgeneracijsko sožitje v družini

Raziskati moramo, kako krizni trenutki in trenutki preizkušenj spremenijo tok življenja in vplivajo na prestrukturiranje odnosov v družini, kar lahko posledično vpliva tudi na medgeneracijsko sožitje.

Smrt in ločitev sta življenjski prelomnici, ki ljudi postavljata pred pomembno preizkušnjo. V primeru smrti se soočimo z izgubo družinskega člana, v primeru ločitve pa z njegovim odhodom. V obeh primerih pa se morajo tudi svojci oziroma ožji družinski člani spoprijeti s spremembo.

Žena srednjih let poroča: »Smrt partnerja je težka, negativna izkušnja. Znajdeš se sam. Na koncu ugotoviš, da smo vedno sami. V medeničnem oz. porodnem kanalu in v krsti je prostor samo za enega. To nas nauči, da moramo voz vleči sami. Nekdo ti lahko stoji ob strani in pomaga, vendar vse, kar je mož v ozadju pustil, pa boli. Če se nekdo ne pogovori in ko enkrat pride vse na plan, so stvari zelo hude, boleče, še sedaj jih premlevam, ne moreš jih enostavno prenesti.« Na drugem mestu nadaljuje: »Moževa smrt: hčerka se je poročila. Povezala sem se sedaj s svojimi starši, medtem ko z moževo mamo – taščo – pa sedaj nimam dosti stika. Po smrti se je bolj odtujila vez s taščo« (intervju št. 32).

Poročilo žene je zgovorno, saj pove, da je po smrti ostala žalost, pa tudi razočaranje, saj z možem nista dorekla vsega, kar je bilo pomembno za njun odnos. Hči se je nekaj časa po očetovi smrti poročila, kar je spodbudno, žena pa se je povezala s svojimi starši. V zakonu je skoraj izgubila zvezo s svojimi starši.

Smrt je izguba, ki pa je v raziskovanem primeru povzročila večjo medgeneracijsko povezavo v družini, saj sta se mati in hči bolj povezali, hkrati pa se je tudi žena povezala s svojimi starši. Tako je smrt, ki je sicer krizni dogodek, prispevala k boljšemu sožitju med generacijami.

V raziskavi se pojavi tudi primer mlade žene, ki je ovdovela zaradi prometne nesreče partnerja: »Ustvarila sva si hišo, rodil se nama je sin, sedem mesecev po rojstvu sina pa se je partner smrtno ponesrečil. Kako sem preživela tisti čas, začetek materinstva, ne vem« (intervju št. 30).

V nadaljevanju intervjuja žena pove, da so se ob smrti njenega partnerja generacije še bolj povezale. Ostala je povezana tudi s starši pokojnega moža, čeprav si je čez nekaj časa z drugim partnerjem ustvarila novo družino.

Izpraševanka poroča, da se je s partnerjevo smrtjo vse spremenilo. Ustvarjala sta si družino, gradila hišo, vse je kazalo na lepo prihodnost mlade družine, vendar je prometna nesreča s smrtnim izidom prekinila načrte in mlada mati se je znašla sama z otrokom. Družina ji je takoj priskočila na pomoč, vendar sta jo šok in travma hudo prizadela. Čas je zacelil rane in mlada žena si je opomogla, spoznala novega partnerja in začela novo življenje. Medgeneracijska povezanost s sorodstvom, z ženinimi starši in s starši pokojnega partnerja je ostala.

Opisan primer iz raziskave je zelo pozitiven. Ob takšnih nepredvidenih dogodkih se lahko medgeneracijske vezi tudi pretrgajo, kot je bilo razvidno iz prvega intervjuja, v katerem je žena opisala, kako po moževi smrti ni imela več pravega stika z njegovimi starši. V drugem primeru pa je medgeneracijska povezava ostala, kar ji je dalo še večjo vrednost. Vse generacije so sprejele dejstvo, da nastale situacije ne morejo spremeniti, vendar imajo priložnost živeti v dobrih odnosih ter si s tem olepšati in obogatiti življenje.

Rober in Rosenblatt (2013) poudarjata, kako pomembno je, da se družina pogovarja o izgubi družinskega člana in oblikuje življenjsko zgodbo, ki bo vsem pomagala živeti naprej. Pri tem je pomembno medgeneracijsko sodelovanje.

To dejstvo potrjuje tudi naša raziskava. Obe ženi sta bili najprej travmatizirani in pretreseni zaradi izgube partnerja. Na podlagi ustvarjanja nove življenjske zgodbe in medgeneracijske povezave pa sta našli nove vire moči, ki so njima in njunima družinama omogočili nov začetek oziroma kakovostno življenje.

Ločitev zakoncev ali partnerjev je podobna ločitvi ob smrti, vendar po smrti oseba v fizični obliki ni več prisotna, medtem ko sta pri ločitvi oba partnerja – čeprav živita vsak svoje življenje – dolžna še naprej skrbeti za mladoletno potomstvo, če ga imata.

Pojma ločitev in razveza imata skupen pomen, hkrati pa se tudi razlikujeta. Do razveze lahko pride, če je bila prej sklenjena zveza. To pomeni, da sta zakonca pred pričami in maticarjem sklenila zakonsko zvezo, ki jo nato sodišče razveže. Ločitev pa lahko izvedeta tudi partnerja, ki sicer nista bila poročena, ju je pa vezalo partnerstvo. Tako pri razvezi kot tudi pri ločitvi pa gre za razhod partnerjev, kar ima pomen za sožitje generacij v družini.

Mlada žena pripoveduje: »Ločitev: naši so bili še v stresu zaradi smrti brata. Mama mi je očitala, da nisem dovolj naredila za zakon. Bila sta zelo prizadeta, vendar sta bila na moji strani« (intervju št. 29).

Mlado ženo je zapustil mož in se preselil k drugi ženski. Najprej je prišlo do medgeneracijske napetosti med materjo in hčerko, vendar so nato starši sprejeli okoliščine in hčerki pomagali.

Nekdanja tašča te mlade žene pa pojasni: »Najbolj me je prizadelo, ko se je ločil eden od mojih sinov, ki je živel v najini hiši. Vnukinje sem imela zelo rada. V vrtec sem hodila po vnukinje, se z njimi igrala. Zato je ločitev bila zame grozna bolečina, družina je razpadla in vnukinje so šle z mamó – snaho – drugam, na svoje« (intervju št. 51).

Tast pa dodaja:

»Najmlajši je prišel komaj 10 let za vsemi ostalimi in zato je bil največji *cartek*, zato pa mi je potem to naredil, da se je ločil. To me je zelo prizadelo. Snaho sva imela z ženo zelo rada. Še danes nama reče dedek in babica. Pogrešal sem mali vnukinji, ki sem ju imel zelo rad. Žena se je jokala, ko se je to zgodilo. Vnukinji, ki še nista razumeli, kaj se je zgodilo, saj sta bili še majhni, pa sta spraševali babico, zakaj joče. Še jaz sem se razjokal. To je hudo. Ne vem, kaj je zmotilo sina, da se je tako odločil« (intervju št. 51).

V tem delu raziskave spremljamo opis doživljanja generacij, ki so se soočile z ločitvijo. Takrat mlado ženo je zapustil mož in se po razvezi izselil iz doma, v katerem je živela družina, tj. pri njegovih starših. Moževi starši so bili zelo prizadeti, saj so se veselili mlade družine. Stara starša sta imela rada vnukinje in v družini je vladalo medgeneracijsko sožitje. Po razvezi pa se je tisti del hiše, kjer je živela mlada družina, izpraznil, zato stara starša žalujeta. Kljub temu sta ohranila dober odnos z nekdanjo snaho, vnukinjama in tudi s sinom, ki je povzročil razpad zveze.

Ločitev v življenje prinese veliko težav, vendar je včasih tudi rešitev. Žena srednjih let poroča: »Ločitev pa je, seveda, prinesla veliko grenkobe, veliko nekih stresov, mož me je na koncu fizično in psihično že ves čas maltretiral, na koncu še fizično z mano obračunal, seveda je enkrat bila prisotna tudi hčerka«.

Glede medgeneracijskih odnosov, ki jih je sprožila ločitev, pa izpraševanka poroča takole:

»Ločitev so oboji sprejemali zelo slabo. Moj oče je meni rekel: »Mi pa priimek se ne ločujemo,« kljub temu da me je videl, da sem bila večkrat modra, bila sem pretepena. Oče mi je to zelo zameril, mi je obrnil hrbet, se z mano sploh ni hotel pogovarjati. Na njegovi

[moževi] strani pa niso odreagirali tako agresivno, ampak je njegova mama šla v cerkev in molila, da bi midva ostala skupaj in prišla skupaj in mašo plačala in tako naprej, tako da je bilo hudo za vse. Ampak leta prinesejo svoje in jaz sem še tu in tam obiskala bivšo taščo. Ona me je vedno dobro sprejemala tudi po ločitvi, ona me je imela zelo rada in zelo je obžalovala, da midva nisva ostala skupaj« (intervju št. 45).

Iz poročila lahko razberemo, da je izpraševanka v partnerski zvezi izkusila nasilje, in ker s partnerjem nista našla rešitve, sta se ločila. Ločitev je močno vplivala na medgeneracijsko sožitje, saj je prišlo do nerazumevanja situacije, predvsem s strani ženine družine. Moževa mati je iskala rešitve in se ni agresivno odzvala, pač pa je želela umiritev razmer.

Pomiritev je značilna za vse primere, saj se je ne glede na težko situacijo, ki jo je prinesla ločitev, medgeneracijsko sožitje znova vzpostavilo.

To dokazuje tudi naslednja izpraševanka, katere mati ni odobravalna novega partnerja, hčer pa je kljub ločitvi sprejela. Poroča takole: »Ločitev mami ni prijala. Ona je tudi komentirala, da se kateri drugi partner naj ne pojavi pri njej v hiši, in tudi ostali sorodniki so podobno komentirali to, ker so mojega moža vzeli za svojega in ga imeli radi, ne glede na to, kaj je bilo med nama. Potem je mama to sprejela, se je pomirila« (intervju št. 40).

Ločitev je sprožila nerazumevanje med generacijami. Mati je sprejela moža hčerke in je bila ob njuni ločitvi razočarana. Kljub temu se je ponovno vzpostavilo medgeneracijsko sožitje.

Raziskava kaže, da je ločitev težka življenjska prelomnica, ki vpliva na medgeneracijsko sožitje. Včasih se to sožitje začasno prekine, vendar se sčasoma spet vzpostavi, kar omogoča razvoj družinske dinamike.

Bolezen je življenjska prelomnica, ki ima velik vpliv na medgeneracijsko sožitje. Še posebej, če je kronična ali se pojavi v težji obliki. Zaradi bolezni se v določenih primerih prestrukturirajo odnosi v družin, saj bolna oseba ni zmožna opravljati vseh nalog in potrebuje pomoč drugih družinskih članov.

V raziskavi mlado dekle razlaga, da je bolezen starih staršev imela velik vpliv na vse generacije v družini. Ker se je pri starih starših pojavila demenca, ki pogosto spremeni celotno osebnost, so ju morali namestiti v ločene sobe, saj bi lahko drug drugega ogrožala. Izpraševanka poroča, da je moral biti eden izmed družinskih članov vedno doma saj, stara starša nista bila samostojna (prim. intervju št. 21).

Myserjeva (2007) razlaga, da pri demenci ne gre samo za pešanje živčnega tkiva v možganih, ampak moramo upoštevati tudi socialno dimenzijo, ki spremlja to bolezen. Počutje takšnih bolnikov je odvisno od odnosov z njihovimi bližnjimi. Problem pri bolniku z demenco je spreminjanje njegove identitete, kar lahko spremeni odnos do bližnjih. Bolnik z demenco lahko postane agresiven, v psihičnem ali fizičnem smislu, ali pa več ne pozna svojih bližnjih, kar posledično lahko spremeni odnos svojcev do dementne osebe.

Takšen primer opisuje izpraševanka v naši raziskavi. Stara starša sta se zaradi demence toliko spremenila, da sta postala agresivna in so ju morali ločiti. Takšna situacija je vplivala na odnose med družinskimi člani in posledično tudi do dementnih oseb, do katerih je družina kljub težavam ohranila spoštljiv odnos.

Drug izpraševanec navaja, da je imel njegov brat psihične težave in je naredil samomor. Tudi ta situacija je vplivala na medgeneracijsko sožitje. Vsi so ga bodrili, zato jih je bolezen povezala, vendar je na koncu bolnik naredil samomor. Zaradi tega dejanja so se generacije počutile krive (prim. intervju št. 27).

Žena srednjih let pripoveduje: »Tast pa tašča pri hčerki nista imela kaj dosti, pri sinu pa potem ja, on je šel takoj v jaslice in je zelo hudo zbolel, imel je več pljučnic in je bilo zelo grozno, hudo breme. Pa v službo sem morala hoditi in potem sem morala prositi svoje starše in njegove starše pa sosedo, da smo skombinirali eno leto varstva in mi je bilo kar težko, noben ni bil preveč navdušen, vedno so se dali prositi« (intervju št. 44).

Opisan je primer matere, ki ima službene obveznosti in bolnega otroka. Na tej točki ima medgeneracijsko sodelovanje pomembno vlogo. Tretja generacija je sprejela varstvo bolnega otroka.

V raziskavi smo se srečali tudi s primerom najstarejše izpraševanke, stare 94 let, ki o bolezni in smrti svojega dojenčka pravi: »En otrok mi je majhen umrl, dojenček, star je bil komaj štiri tedne. Dobil je bolezen. Veste, denarja ni bilo, ni še bilo toliko zdravnikov. Mati so rekli: »Nič ga ne nosi, to ga bo premetalo,« zato pa nikamor nismo šli« (intervju št. 59).

V tem delu raziskave je razvidno, da je bila nekoč zdravstvena oskrba pomanjkljiva, zaradi česar je bila umrljivost otrok večja. Takrat mlada družina ni imela denarja, zdravnika ni bilo v bližini, prevozov pa tudi ni bilo, zato je bilo z nekaj tednov starim dojenčkom skoraj nemogoče priti hitro do zdravniške pomoči. Starši so mladi materi svetovali, naj otroka

nikamor ne nosi. Generaciji sta med seboj sodelovali, babica je ocenila situacijo in svetovala, naj otrok ostane doma, vendar se to ni pozitivno končalo.

Bolezen zaznamuje celo družino. Družbeno okolje in odnos z ljudmi, ki so bolniku blizu, lahko pomembno vplivata na bolnikovo soočanje z boleznijo (Kregelj 2015).

Seličeva (2006) poudarja, da je za premagovanje zdravstvenih težav pomembna tudi socialna mreža. Naša raziskava to potrjuje, saj ob soočanju z boleznijo generacije sodelujejo in pri tem gojijo medgeneracijsko sožitje.

Avtorici Kodrun Potočnik in Ravnjak (2013) poudarjata podporo družine in generacij znotraj nje pri premagovanju bolezni. Z raziskavo dokazujeta, da se družina s kroničnim bolnikom ali bolnikom, ki ima raka, mora prestrukturirati, saj je bolezen izredni dogodek, ki zahteva holistični pristop. Prilagoditi se morajo vsi, pacient in družina.

Medgeneracijsko družinsko sodelovanje v času bolezni lahko opredelimo kot vzajemno vplivanje med generacijami znotraj družine, ki si pomagajo, bodrijo in krepijo moč (Kemp 2007, 859).

Raziskava, ki smo jo naredili, kaže, da je bolezen življenjska prelomnica, ki zaznamuje družino in jo spodbudi ali celo prisili k prestrukturiranju. Navajajo jo vse tri generacije v raziskavi.

Nesreča je življenjska prelomnica, ki vpliva na celotno družino in na medgeneracijske odnose. Gre za nepredviden dogodek z neznanim izidom.

Mlad fant v raziskavi poroča o prometni nesreči, v kateri se je ponesrečil njegov (prim. intervju št. 14). Mož, ki pripada srednji generaciji, navaja, da se je žena ponesrečila v prometni nesreči in ima zdaj zdravstvene težave (prim. intervju št. 26). Žena starejše generacije pa poroča o delovni nesreči (prim. intervju št. 47). Iz navedenih primerov je razvidno, da se vse generacije soočajo z nesrečo kot življenjsko prelomnico.

Kepičeva in Areh (2012) razlagata, da oškodovanci nesreč niso samo ponesrečenci, ampak tudi njihovi svojci. Ti se morajo prilagoditi nastali situaciji in včasih tudi psihično trpijo. Tako imamo primarne žrtve nesreč, to so ponesrečenci, in sekundarne žrtve, to so svojci žrtev, njihova družina in generacije v njej.

Družina je večgeneracijska skupina, ki se mora soočiti z nesrečo in njenimi morebitnimi posledicami. Zato je sožitje generacij pogojeno tudi s to življenjsko prelomnico.

Skupina življenjskih prelomnic, povezanih s trenutki krize, ima pomembno vlogo pri ustvarjanju pogojev za medgeneracijsko sožitje. V nekaterih primerih ljudje na prelomnice, ki v družini v nekem trenutku povzročijo krizo, sčasoma začnejo gledati drugače kot na začetku in izpraševanci ugotavljajo, da jim lahko prinesejo tudi veliko dobrega in življenje še bolj ovrednotijo.

6.6.3.4.3 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »kariera in poklicna dejavnost« za medgeneracijsko sožitje v družini

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »kariera in poklicna dejavnost«, imajo prav tako pomembno vlogo za sožitje generacij v družini.

Šolanje in končanje šolanja nosi velik pomen za vse generacije. Mlado dekle navaja, da so ob njenem šolanju tudi starši izvedeli marsikaj novega (prim. intervju št. 12), kar pomeni, da so se zanimali za hčerino izobraževanje in tudi sami imeli korist od tega. V nadaljevanju dekle navaja, da je bila motivacija obojestranska, torej sta generaciji v družini sodelovali.

Izpraševanka, ki študira, pa poroča takole: »Starši so ponosni, ker mi uspeva. Sicer pa sem manj doma, saj je kar veliko vožnje. Zdaj ko sem na faksu, sem manj z njimi, saj se moram tudi doma učiti. Skratka, manj časa imam za druženje s starši oz. generacijami« (intervju št. 13).

V tej navedbi prepoznamo dvojnost: generacije v družini podpirajo studentkino izobraževanje, hkrati pa se zaradi njenega študija odtujujejo, saj ta zahteva veliko odsotnosti od doma. Izobraževanje torej lahko povezuje ali odtuja generacije.

Louyeh Ebrahimi in drugi (2014) dokazujejo, da se mladi vedno bolj odtujujejo od primarne družine zaradi različnih vzrokov. Avtorji ugotavljajo, da je vedno več individualizma in socialne odtujenosti med mladimi, starimi nad 20 let.

Tudi naša raziskava kaže, da se mladi iz različnih vzrokov odtujujejo od primarne družine. Ena od izpraševank navaja, da vidi vzrok odtujevanja od družine v šolanju in prezaposlenosti s šolskimi dejavnostmi in obvezami. Seveda pa je po drugi strani pozitivno, da se mladi osamosvajajo in stopajo na samostojno pot. To potrjuje tudi naša raziskava.

Šolanje in dokončanje šolanja kot pot v samostojnost navajajo vse generacije v raziskavi. Mladi si med šolanjem izoblikujejo vrednostne sisteme, ki jih v življenju obvladujejo in jih nato delno prenesejo tudi na svoje potomce oziroma generacije za seboj.

Carlislova, Henderson in Hanlon (2009) razlagajo, da v zahodni družbi prevladujejo materialistične in individualistične vrednote, ki se kažejo na politični in socialni ravni. Materialistične vrednote spodbujajo vedno večjo gospodarsko rast, ne glede na globalne posledice. Individualistične vrednote pa spodbujajo čim večjo potrošnjo. Avtorji poudarjajo, da je naraščajoča rast takšnih vrednot povezana z vse večjim občutkom individualizma in odtujitve, družbene fragmentacije ter posledično z upadanjem duhovnih, moralnih in etičnih vidikov življenja.

Na to moramo biti pozorni v času oblikovanja in šolanja mladih, saj lahko pride – in do tega deloma že prihaja – do upadanja zanimanja za etične vrednote in socialne neobčutljivosti, kar pomembno vpliva na medgeneracijsko sožitje zdaj in v prihodnosti. Zato moramo biti kot družba in posamezniki občutljivi glede tega, kakšne vrednote posredujemo mlajšemu rodu.

Izbira poklica in služba sta pomembni življenjski prelomnici za medgeneracijsko sožitje. Njun pomen poudarjajo vse generacije v raziskavi.

Zdaj že upokojen mož poroča: »Starši so nam [otrokom] rekli: »Po osnovni šoli se morate osamosvojiti.« Mati me je podpirala, vendar sem se moral sam znajti. Odšel sem za vajenca v trgovino« (intervju št. 56).

V preteklosti je bilo v družinah več otrok in v opisanem primeru so ti hitro izgubili očeta, zato je mati želela, da se otroci čim prej osamosvojijo, saj je bila skrb za številčno družino naporna.

Eden od izpraševancev v intervjuju poroča, da je za prvo vajeniško plačo očetu kupil mašne hlače (prim. intervju št. 60). Družine so nekoč zelo težko živele, šolanje otrok ni bilo preprosto in pogosto so zaradi tega vsi živeli v pomanjkanju.

Tudi mlada generacija navaja, da sta izbira poklica in služba zelo pomembna. Mlado dekle razlaga, da je zadovoljna s svojim poklicem, saj rada dela z ljudmi, in da so jo starši vedno podpirali (prim. intervju št. 23).

Podobno poroča tudi mlad fant, ki pravi: »Poklic in služba sta pozitivno vplivala, postal sem samostojen, sam svoj gospodar« (intervju št. 27). Iz njegovih besed je razvidno, da izbira poklica in služba prinašata občutek samostojnosti. Vsak mora nekaj početi, delo življenju daje smisel, brez tega je človek nesrečen in njegovo življenje prazno.

To trditev potrjuje tudi izpraševanec srednje generacije, ki razlaga, da se je v poklicu našel, obenem pa poudarja, da je pomembno tudi vseživljenjsko učenje in iskanje novih izzivov (prim. intervju št. 31).

Beichtova in Walden (2014) poudarjata pomen poklicne angažiranosti in razlagata, da je v nekaterih poklicnih branžah težje najti zaposlitev za ženske, v nekaterih ženskih poklicih pa imajo težave moški. Za vse pa je pomembno, da se zaposlijo in opravljajo poklic z veseljem, saj bodo samo tako dosegli kar največje uspehe.

Izbira poklica pa je lahko tudi medgeneracijsko pogojena. Veliko je primerov, ko se otroci odločijo za poklic, ki so ga opravljali starši. To je lahko pozitivno, saj poklic dobro poznajo, ker so opazovali svoje starše. V raziskavi so poročila, ki to potrjujejo. Tak primer je oče, ki je bil avtoprevoznik, zdaj pa njegovo obrt nadaljuje sin (prim. intervju št. 52). Prav tako se pojavi primer prevzema kmetije, kjer je mlada generacija prevzela gospodarstvo na kmetiji oziroma poklic, ki ga je opravljal že več generacij v družini (prim. intervju št. 1 in 26).

Poklic in zaposlitev ljudem dajeta samozavest in omogočata opolnomočenje, kar ima dober vpliv na sožitje generacij v družini. Nadaljevanje poklica staršev je lahko za generacije še bolj povezovalno.

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »kariera in poklicna dejavnost«, pomembno prispevajo k sožitju generacij v družini. Šolanje, končanje šolanja, izbira poklica in služba so dejavniki, ki človeku krepijo moč, mu dajejo smisel in vplivajo na dobro počutje, ki se prenaša na življenje v družini in na medgeneracijsko sožitje.

6.6.3.4.4 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »osamosvojitve« za medgeneracijsko sožitje v družini

Življenjske prelomnice, ki označujejo osamosvojitve, so povezane tistimi, ki označujejo poklicno dejavnost in družino.

V družini se otrok opolnomoči za samostojno življenje. Družina je v procesu osamosvajanja otrok zelo pomembna in povezana s sožitjem med generacijami. Pomembnost samostojnosti navajajo vse tri generacije v raziskavi.

Raziskovana oseba mlajše generacije navaja, da so življenjske prelomnice povezane s samostojnostjo in skrbjo za mater, to se pravi za starejšo generacijo (prim. intervju št. 1). Samostojno življenje pomeni odgovornost in ta vključuje tudi skrb za generacije v družini, pa naj gre za mlajšo ali starejšo generacijo.

Spet drug primer v raziskavi poroča, da je pot v samostojno življenje težka in da je pri tem pomembno, da sodelujejo tudi starši. Na tem mestu gre za povezanost in sodelovanje generacij v družini.

Fant v raziskavi poroča, da si je po končanem študiju poiskal službo v tujini, si kupil stanovanje in si z dekletom začel ustvarjati družino. Pri tem poudari, da so mu na poti v samostojno življenje pomagali starši (prim. intervju št. 14). Generacije so povezane in si med seboj pomagajo. Pot v samostojnost je lažja, če pri tem sodelujejo vse generacije v družini.

Dekle mlade generacije poroča: »Samostojnost, predvsem to je tisto, kar mi je bilo ključnega pomena, sicer sem vedno delala preko študentskega servisa, ampak vseeno. Redna služba, da lahko sam plačam položnice, ogromno pomeni in tudi nekako bolj cenim to, kar zaslužim, ker nič v življenju ti ni podarjeno, vse si moraš zaslužiti in to so me že starši vedno učili in zdaj še toliko bolj cenim to njihovo skrb in da so me k temu spodbujali« (intervju št. 20).

Dekle v raziskavi poroča, da je pomembna samostojnost in da sta bila vzgled in vzgoja staršev pozitivna. Gre za primer medgeneracijskega izkustvenega učenja in tudi za posnemanje staršev ter ponos ob samostojnosti.

Tudi predstavniki srednje generacije poročajo o pomenu samostojnega življenja. Mož srednjih let v raziskavi poroča, da mu je osamosvojitve veliko pomenila, in prav tako velik pomen pripisuje odgovornosti za družino, ki sta jo z ženo ustvarila. Samostojno življenje je bila prelomnica, ki mu je prinesla veliko dobrega, hkrati pa tudi odgovornost (prim. intervju št. 42).

Starejša gospa v raziskavi poroča, da odhod od doma ni bil tako težak, saj njena mati ni imela čuta za otroke, oče pa je umrl. Ker se doma ni počutila dobro sprejeto, je po osnovni šoli iskala delo in se odselila (prim. intervju št. 47).

Samostojno življenje je pomembna prelomnica za sožitje v družini. Naloga družine je otroke usposobiti za samostojno življenje in jih pospremiti v samostojnost, zato omenjena življenjska prelomnica pomembno vpliva na sožitje generacij v družini.

Preselitev v drug kraj ali v tujino in odhod od doma so vsebinsko povezane življenjske prelomnice. Vsem je skupno to, da si posameznik z njimi utira pot do osamosvojitve.

O navedenih prelomnicah poročajo vse generacije v naši raziskavi. Mlada žena poroča, da sta ji odhod od doma in možnost prinesla veliko dobrega, generacije v družini pa je to še bolj povežalo (prim. intervju št. 6).

Druga mlada izpraševanka navaja, da ji je poroka odprla pot v svet, saj se je preselila v tujino, pri tem pa se je njena vez s starši še bolj okrepila (prim. intervju št. 16). Skoraj vse raziskovane osebe poročajo, da je selitev od doma povzročila večjo povezanost. To je v današnjem času mogoče in veliko lažje kot prej, saj lahko kljub oddaljenosti komuniciramo prek telefona, internetnih in drugih elektronskih povezav, ker tehnika omogoča ne samo prenos glasu, ampak tudi slike.

Tudi starejša generacija poroča, da ji je odhod v tujino prinesel veliko dobrega, hkrati pa so ostale vezi s starši (prim. intervju št. 53).

Maraspinova (2009) razlaga, da se ljudje preseljujejo iz različnih vzrokov. V današnjem času se selijo sposobni in izobraženi ljudje, ki v preselitvi vidijo priložnost za karierni razvoj.

To potrjuje tudi naša raziskava, saj se predvsem mlajša in srednja generacija ne seli iz eksistenčne nuje, ampak išče priložnosti in izkušnje v življenju. Starejša generacija pa se je večinoma preseljevala, ker je bila politično preganjana v domovini ali pa ni mogla dobiti dela in je na tak način zagotovila preživetje družine.

Vojaščina je življenjska prelomnica, ki je značilna samo za moške, saj je za moške srednje in starejše generacije veljala dolžnost služenja vojaškega roka. V vojski so se mladi fantje naučili upoštevanja pravil in samostojnega življenja. Vojaščina je vplivala tudi na

medgeneracijsko sožitje, saj je začasen odhod enega člana družine lahko povzročil prestrukturiranje družinskega življenja.

Tomšičeva (2010) razlaga, da je generacija veteranov, kjer je moška populacija služila vojaški rok, usmerjana k postavljanju jasnih pravil, ki jih tudi izvršuje.

Raziskovane osebe srednje in starejše generacije o vojaščini poročajo predvsem pozitivno. Mlajša generacija ne poroča o služenju vojaškega roka, ker je bil v času njihove sposobnosti za služenje vojaški rok že ukinjen.

Mož srednjih let razlaga, da je bila vojaščina zanj zanimiva pozitivna izkušnja. Potem ko je odslužil vojaški rok, je razmišljal o svoji prihodnosti in se odločil od staršev prevzeti kmetijo ter ustanoviti podjetje, v katerem mu je pomagal tudi oče, in si ustvaril družino (prim. intervju št. 34).

Izpraševanec, ki ima slabe izkušnje z vojaščino, poroča: »Sigurno so bile neke slabe izkušnje, vsaj iz tiste prve prelomnice odhoda na služenje vojaškega roka, zdaj sigurno drugače povem kot takrat, ko sem šel v vojsko. Slabe izkušnje zdaj ni, ker slaba izkušnja tudi če je slaba, je za nekaj dobra, tako da takrat je bilo neko breme, dosti stvari, ki smo jih tam počeli, so bile takrat za mene nesprejemljive, si se moral prilagajati in preživeti« (intervju št. 36).

Izpraševanec navaja, da nima dobrih izkušenj z vojaškim rokom. Pove pa tudi, da so s časovnega vidika zdaj stvari videti drugačne, kot so bile v samem času služenja. Gre za primer, pri katerem se je negativna situacija sčasoma spremenila v pozitivno.

Primer medgeneracijskega sodelovanja v času vojaškega roka navaja mož starejše generacije, ki pravi: »Ko sem šel v vojsko, sem bil brez svojega denarja, oče je bil v službi, vsak mesec mi je nekaj poslal, nekaj nujnega« (intervju št. 58).

Oče je sinu finančno pomagal med služenjem vojaškega roka. Tudi taki primeri povezujejo generacije in krepijo medgeneracijsko sodelovanje.

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »osamosvojitvev«, so pomembne za medgeneracijsko sožitje. V družini starejša generacija pripravlja mlajšo za samostojno življenjsko pot. Raziskava kaže, da se večina generacij poveže ob osamosvojitvi mlajših družinskih članov. V nekaterih primerih pa lahko pride tudi do začasnega razhajanja, če generacije ne zmorejo upoštevati druga druge.

6.6.3.4.5 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »soočanje s starostjo« za medgeneracijsko sožitje v družini

Skupino »soočanje s starostjo« sestavljajo naslednje življenjske prelomnice: upokojitev in rojstvo vnukov ter postati stari starš. Življenjske prelomnice, ki sestavljajo to skupino, so pomembne, saj je tretje življenjsko obdobje, tj. ko človek konča z aktivno delovno dobo in se upokoji, velika sprememba v življenju. Ti prelomni dogodki vplivajo tudi na sožitje generacij v družini. To pojasnjuje tudi naša raziskava.

Upokojitev je življenjska prelomnica, ki spremeni dotedanji tok življenja. Čas delovne aktivnosti traja približno 40 let, kar je dolga doba. Ko je tega obdobja konec, je to lahko stresno za človeka, saj se nenadoma znajde pred novimi izzivi.

Upokojena gospa navaja: »Ko pa sem se upokojila, pa sem imela čas za gospodinjstvo, za mamu in bila sem srečna, da lahko vse to naredim. Mamu sem negovala, z njo živela, obenem pa skrbela za hišo in vrt« (intervju št. 50).

Upokojena žena se je lahko posvetila bolni materi in ji pomagala, torej je bila upokojitev koristna za obe. Vzpostavilo se je humano, pozitivno medgeneracijsko sožitje.

Starejša žena poroča: »Upokojitev je prinesla življenje doma, tudi mož se je upokojil. Živiva lepo, poročena sva že 58 let. Zraven pa si je zgradil hišo eden od sinov, ki živi s svojo družino, in dobro se razumemo« (intervju št. 51).

Izpraševanka razlaga pozitivno izkušnjo z upokojitvijo. Z možem mirno živita, v njuni bližini pa biva tudi sin z družino. Z vsemi otroki živita v sožitju, povezanost med generacijami pa daje kakovost njuni starosti in osmišlja njuno življenje.

Vse raziskovane osebe tretje generacije rojstvo vnukov in to, da so postali stari starši, ocenjujejo kot pozitivno, saj so vnuki vezni člen med generacijami.

Žena srednje generacije poroča, da je rojstvo hčerke v življenje njenih in moževih staršev prineslo veselje in harmonijo. Generacije so se še bolj povezale (prim. intervju št. 32). Enako tudi mož srednje generacije pojasnjuje, kako povezovalno je rojstvo njegovega otroka vplivalo na njegove in ženine starše (prim. intervju št. 35).

Mož tretje oz. starejše generacije razlaga, da zdaj lahko vnukom da tisto, česar svojim otrokom v času njihovega odraščanja ni mogel dati, ker je takrat hodil v službo in zaradi

zaposlenosti ni imel toliko časa za ukvarjanje z njimi. To pozornost zdaj namenja vnukom, se z njimi ukvarja, jih vodi na izlete in podobno (prim. intervju št. 54).

Raziskava kaže, da rojstvo vnukov pozitivno vpliva na sožitje generacij v družini. Vnuki so povezovalni člen med generacijami. To potrjuje Rantova (2013), ki ugotavlja, da se pri sobivanju generacij sicer izgubi nekaj zasebnosti, vendar se pridobita varnost in bližina, kar je prednost. Manjši otroci v družini imajo pogostejše stike s starimi starši, ki se ob vnukih počutijo koristne, saj jim namenjajo čas, ki ga imajo v starosti.

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »soočanje s starostjo«, so pomembne za sožitje generacij v družini. Ob upokojitvi si morajo osebe najti dejavnosti, ki osmislijo njihovo življenje oziroma staranje. Pri tem lahko svojim odraslim otrokom, tj. delovno aktivni generaciji, dajejo podporo v obliki varstva vnukov ali jim pomagajo pri drugih opravilih. Vse to krepi sodelovanje in sožitje med generacijami.

6.6.3.4.6 Kakšen pomen so imele življenjske prelomnice iz skupine »trenutki moči« za medgeneracijsko sožitje v družini

Trenutki moči so skupina življenjskih prelomnic, ki pomembno vplivajo na sožitje generacij v družini. V naši raziskavi v to skupino spadajo ustvarjanje in stvaritve ter prejemanje zakramentov v rimskokatoliški Cerkvi.

Ustvarjanje in stvaritve sta življenjski prelomnici, ki krepita moč in sta pomembni za posameznika, saj mu vzbujata samozavest in dajeta občutek sposobnosti.

Mlad mož razlaga, da v njihovi družini vlada sožitje med generacijami, kar ga navdaja z veseljem in optimizmom (prim. intervju št. 8). Sodelovanje in spoštovanje med generacijami ustvarjata smisel, ki krepi moč.

Mlada žena poroča, da doživljajo trenutke moči, ko se zberejo na domu staršev ter praznujejo razne obletnice in praznike (prim. intervju št. 4).

Mož srednje generacije navaja, da doživlja trenutke moči ob tem, ko generacije v družini dobro sodelujejo, saj se s tantom in taščo v 21 letih, odkar se je poročil z njuno hčerjo, še niso zares sporekli (prim. intervju št. 41). Sožitje generacij krepi moč vseh članov in generacij v družini. Konfliktne situacije so generacije sposobne reševati s komunikacijo in spoštovanjem. To je zelo pomembno in produktivno za sožitje v družini.

Avtorici Goldman in Schmalz (2006) razlagata, da je za generacijo Y značilno, da pripadniki spoštujejo druge takrat, ko drugi spoštujejo njih. V primeru raziskave se pokaže, da je vzajemnost pri spoštovanju pomembna.

Ramovš (2003) poudarja pomen spoštovanja med generacijami ter njihovo sinergično in solidarnostno dopolnjevanje, ki omogoča človeški razvoj, hkrati pa krepi moč vseh generacij. To potrjuje naša raziskava.

Mož starejše generacije poudarja pomen hobijev in drugih stvaritev, ki mu osebno krepijo moč, to pa vpliva na celotno družino in generacije znotraj nje (prim. intervju št. 54).

Tudi na tem mestu se pokaže, da ustvarjanje, ki posameznika osrečuje, ima pomen za sožitje generacij v družini.

Ustvarjanje in stvaritve krepijo moč in posameznika opolnomočijo, da je sposoben ustvarjati produktivne odnose z družinskimi člani in krepiti sožitje generacij znotraj družine.

Pomemben vpliv na krepitev moči ima tudi prejem zakramentov v rimskokatoliški Cerkvi. Zakramente prejemajo verni ljudje. Zanje so zakramenti znamenja delovanja Boga in božje ljubezni. Prejem nekaterih zakramentov lahko pojmuje kot iniciacijo.²⁰⁴

Prejem zakramentov ima pomen za medgeneracijsko sožitje, saj gre za prenos verskih vrednot s starejšega roda na mlajšega, kar pozitivno vpliva na vse generacije v družini.

Mlada žena razlaga: »Obhajilo nas je še bolj povežalo, skupaj smo molili. Povezava z babico, dokler je bila še zdrava« (intervju št. 12).

Izpraševanka navaja, da je bil dan, ko je kot otrok prejela zakrament prvega obhajila, zelo slovesen in posebej poudarja povezavo z babico. V nadaljevanju tudi pojasnjuje, da je ji je veliko pomenil tudi zakrament birme, ki je povežal generacije v družini.

Večje število raziskovanih oseb poroča o prejemu birme kot o prelomnici v življenju in kako je ta prelomnica povežala generacije v družini.

Mlada študentka pravi, da je doživljala birmo kot prehod v odraslost. Dodaja pa, da brez staršev še vseeno ne gre, in nakazuje, da je njihova medsebojna vez močna (prim. intervju št. 2).

---

²⁰⁴ Prejem zakramenta birme zaznamuje prehod v odraslo življenje kristjana.

Mlado dekle pa o birmi pravi takole: »Birna, kot sem že prej rekla, mi je prinesla neko notranjo izpopolnitev. Po birni vem, da sem se bolj odraslo počutila. Zakaj, sicer ne vem, ampak sem se. Všeč mi je bilo tudi to, kako dobro birmansko botrico sem si izbrala. To mi pomeni veliko, ker je prišlo do nekega novega stika, do nove navezanosti. Na birno so bili zelo ponosni vsi, mislim, da je bil to za nas en velik dan« (intervju št. 22).

Dekle birno opisuje kot pomembno prelomnico v življenju. Opozori pa tudi na drugo medgeneracijsko povezanost, ki nima krvnega sorodstvenega značaja, temveč predstavlja duhovno medgeneracijsko vez med botro in birmanko. Tudi ta medgeneracijska povezava je pomembna za življenje mladega človeka.

Predstavniki starejše generacije prav tako poročajo o birni kot o prelomnici. Starejši mož razlaga: »Prelomnica je bila sveta birna, kar trije bratje smo šli k birni. Seveda ni bilo takega praznovanja kot danes, bili smo samo ata, mama, nas šest otrok in prababica. Spomnim se, da sem dobil uro »Raketa«, to je bila takrat ura ruske izdelave. Birno sem doživljal kot prehod v odraslost, zato jo štejem za pomembno prelomnico« (intervju št. 46).

Ta primer kaže, da je bilo nekoč praznovanje veliko skromnejše, kot je v današnjem času. Za izpraševanca je birna pomembna prelomnica, saj jo je doživljal kot prehod v odraslost. Praznuje vsa družina, poleg staršev še prababica. Dogodek utrjuje medgeneracijske vezi in krepi moč vseh članov družine.

Prejem zakramentov v cerkvi je trenutek moči za posameznika in celotno družino oziroma generacije znotraj nje. Raziskovane osebe prepoznajo v prejemanju nekaterih zakramentov pomembne življenjske prelomnice, ki krepijo moč in jih usmerjajo k smislu življenja. Omenjeni prelomni dogodki veljajo za verne osebe; nevarni sicer v praznovanju lahko dosežejo medgeneracijsko sožitje, vendar ne morejo doživeti globljega oziroma duhovnega smisla praznovanja, ki je povezano s prejemom zakramentov prvega obhajila in birme.

Življenjske prelomnice iz skupine »trenutki moči« človeku pomagajo postaviti trdne temelje, na katerih lahko gradi in osmišlja svoje življenje.

6.6.3.5 Peto raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za soočanje z življenjskimi prelomnicami in sožitje generacij pri raziskovanih osebah

Mnenje drugih in javno mnenje je pomembno za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic in medgeneracijsko sožitje.

Meier (2000, 52) razlaga, da je javno mnenje eden od pomembnih virov moči na različnih področjih življenja. Javno mnenje se lahko spreminja, včasih tudi v kratkem časovnem obdobju, kar v našem primeru pomeni, da lahko tudi oseba pod vplivom javnega mnenja spreminja svoje stališče o zadevni življenjski prelomnici. Upoštevati pa moramo, da javno mnenje vpliva na interpretacijo življenjskih prelomnic.

Javno mnenje se lahko oblikuje na podlagi mnenj posameznikov o družbeni strukturi oziroma neki situaciji. Luhmann (2002, 285) prenese pomen javnega mnenja na raven delovanja družbenih sistemov. Iz tega sledi, da je javno mnenje neke vrste medij samoopazovanja družbenega sistema.

Človek ima sposobnost presojanja. Pri oblikovanju svojega mnenja upošteva tradicijo in mnenjske vzorce družbe ali drugih posameznikov. Osebno in javno mnenje imata lahko temelj tudi v mitoloških in dogmatičnih interpretacijah oziroma sta lahko soodvisna (Druckman idr. 2012). S temi se strinjajo Redlawsk in drugi (2012), ki menijo, da so ljudje na psihološki ravni motivirani za vzdrževanje nekaterih vrednotenj ali mnenj.

Soočanje z različnimi informacijami, ki niso v skladu z obstoječimi mnenji in pričakovanji, povzroči posodabljanje mnenja in stališča do neke stvari ali ideje, kar imenujemo revidiranje mnenja oziroma afektivna prelomna točka, to pa lahko sproži anksioznost. Revidiranje stališč lahko povežemo s teorijo afektivne ali čustvene inteligence (prav tam).

Danes živimo v družbi, ki od posameznika na marsikaterem področju zahteva tveganje, zato njegovo življenje ne poteka po vnaprej določenih tirnicah in vzorcih. Tudi vrednote, ki jih moderni človek sprejema, so različne od tistih, ki so veljale še pred desetletji. Da se človek lahko v družbi današnjega časa znajde, mora razviti sposobnost razumevanja novih situacij na kognitivni, afektivni in konativni ravni (Raven 1991, 1. pogl.).

Vsak človek si izoblikuje mnenje, ki ga lahko v procesih spoznavanja in doživljanja novih dejstev spreminja. Zato postavljamo tezo, da sta interpretacija in doživljanje življenjskih

prelomnic povezana z mnenjem drugih posameznikov in javnim mnenjem. To dokazuje tudi naša raziskava.

Raziskovane osebe so bile ob soočanju z vprašanjem o javnem mnenju precej skope z odgovori. Nekatere so trdile, da javno mnenje nima vpliva na njihovo dojetanje življenjskih prelomnic, kar priča o situaciji, da se velikokrat ne zavedamo vpliva javnega mnenja, ki je lahko konstruktivno, včasih pa tudi manipulativno.

6.6.3.5.1 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »družina«

Življenjske prelomnice, ki so povezane z družino, so najpomembnejša skupina v raziskovanju medgeneracijskega sožitja. Zato je mnenje drugih in javno mnenje pomemben dejavnik v družinski dinamiki. V družini se socializiramo, spoznavamo vrednote in življenjske strategije. Pri vsem tem ima pomen tudi javno mnenje.

Izbira partnerja je pomembna za ustanovitev družine. Na vprašanje, ali je imelo mnenje drugih ali javno mnenje vpliv na izbiro, so raziskovane osebe večinoma odgovarjale nikalno. Vendar pa so hkrati navedle, da so upoštevale določene nasvete in vrednostne ocene staršev ter pomembnih drugih oseb, zato lahko postavimo tezo, da sta javno mnenje in mnenje pomembnih drugih imela vsaj posredni vpliv pri odločitvah.

Mlada žena priznava, da ima javno mnenje pomen za odločanje na različnih ravneh (prim. intervju št. 3). To pomeni, da neposrednega vpliva v nekaterih stvareh nima, ima pa posredni vpliv. Odobravanje staršev hčrinega partnerja pomeni, da je mnenje drugih naklonjeno tej zvezi.

Mož, ki se je ločil od svoje prve žene, pove, da so ljudje marsikaj govorili in da je javno mnenje vplivalo na odnos med zakoncema in tudi na ločitev (prim. intervju št. 5).

Javno mnenje je lahko pozitivno ali negativno. Mlada žena razlaga, da je javno mnenje pozitivno vplivalo na njene odločitve in krepilo družinsko sožitje v njeni primarni družini (prim. intervju št. 12).

Mlad mož ne zaznava, da bi mnenje drugih imelo vpliv na njegove odločitve glede partnerstva in osamosvojitve. Kljub temu pa iz njegove življenjske zgodbe razberemo, da so bili starši zadovoljni z njegovo izbiro partnerice (prim. intervju št. 14).

Mlada študentka razlaga, da se je prav ob literaturi in vzornikih odločala o načinu življenja in da je družina te njene odločitve morala sprejeti. Mnenje drugih ima za to dekle velik pomen, čeravno na koncu intervjuja pravi, da pomena mnenja drugih in javnega mnenja ne prepozna kot pomembnega za svoje odločitve. Gre za posredno vplivanje mnenja drugih na delovanje omenjene osebe, ki izžareva mladostni uporniški stil, ki vpliva na njeno primarno družino (prim. intervju št. 15).

Mož srednjih let razlaga, da mu po tem, ko se je priženil k hiši, nihče ni ničesar rekel. Iz vedenja družinskih članov pa je lahko razbral, kdaj komu kakšna situacija ni bila všeč (prim. intervju št. 25). Mnenje drugih ni nujno izraženo samo v verbalni obliki, ampak je lahko tudi neverbalno. Z neverbalno komunikacijo nekdo sporoča, kaj je po njegovem mnenju dobro in kaj ni.

Mož srednjih let, ki je v zgodnjem otroštvu izgubil očeta, pri zgodnjih najstniških letih pa še mater, pravi: »Motilo me je, da smo se smilili ljudem. Ljudje so govorili: ›Ubogi otroci,‹ to me je motilo. Pri mamini smrti pa me je motilo, ko je bila mama na smrtni postelji, sem poslušal starejše, kako so se pogovarjali, jaz bom tega vzela, jaz onega. To me je zelo prizadelo. To me je bolelo. Mama je bila še živa, oni pa so razpravljali, kako nas bodo razdelili. To javno govorjenje me je zelo bolelo« (intervju št. 28).

Opisan je primer razpada neke družine. Mati, ki je po moževi smrti skrbela za otroke, umira. Situacija je težka, saj mladoletni otroci izgubljajo mater. Mnenje drugih je morda res bilo dobronamerno, vendar otroci tega niso tako doživljali. Javno mnenje o tem, da je treba za otroke poskrbeti, je v otrocih, ki so izgubljali mater, vzbudilo strah pred prihodnostjo.

Isti izpraševanec v nadaljevanju navaja, da se je pozneje, ko si je sam ustvaril svojo družino, teta vmešavala v nego otrok in njena mnenja so včasih sprožala napete situacije (prim. intervju št. 28).

Najstarejša raziskovana oseba v naši raziskavi, stara 94 let, razlaga, da ji je majhen otrok umrl zaradi bolezni. V tistem času zdravstveno varstvo ni bilo tako razširjeno kot danes, prav tako pa je tudi njena mati odklanjala pomoč zdravnikov, ki so bili takrat oddaljeni in težko dostopni, saj ni bilo prevoznih sredstev (prim. intervju št. 59). Izpraševanka, takrat mlada mati, je upoštevala to mnenje in otroka ni peljala k zdravniku. Razumeti moramo, da

v preteklosti ni bilo lahko priti do zdravnika, zato je mnenje drugih (v tem primeru izpraševankine matere) še bolj vplivalo na ravnanje mlade žene in matere.

Javno mnenje oziroma mnenje drugih ima pomemben vpliv na ustanovitev družine in odnose v njej ter med generacijami. Mnenje drugih je lahko pozitivno ali negativno, od vsakega posameznika pa je odvisno, kako javno mnenje in mnenje drugih vpliva na njegove odločitve in doživljanje življenjskih prelomnic, ki zadevajo družino.

6.6.3.5.2 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »življenjske krize«

Doživljanje in interpretacija življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »življenjske krize« je povezano z mnenji drugih in javnim mnenjem. Ko zbolimo, se nam v mislih začnejo odvijati takšni in drugačni scenariji, kako bomo bolezen premagali. Ti scenariji pa so lahko povezani z mnenji in izkušnjami drugih, ki so se pred nami soočali s podobnimi težavami. Takšna situacija je lahko produktivna, če se opiramo na dobre in pozitivne prakse premagovanja krizne situacije. Lahko pa je tudi destruktivna, če namesto rešitev v svojem miselnem svetu na podlagi mnenja drugih oblikujemo negativne situacije.²⁰⁵

Mlada žena, ki je rodila mrtvega otroka, poroča: »Mnenja drugih so bila boleča: ›Saj imaš enega otroka dovolj, kaj se sekiraš?« (intervju št. 11).

Omenjen primer predstavlja stisko mlade matere, ki rodi mrtvega otroka. Mnenje drugih je ne potolaži, ravno nasprotno, še poveča duševno bolečino. Nasveti drugih so bili sicer dobronamerni, saj so jo hoteli ohrabriti, vendar je bila njena duševna ranjenost prevelika, zato so mnenja drugih situacijo še bolj slabšala.

Nasveti drugih lahko pozitivno ali negativno vplivajo na osebo, ki doživlja stisko. Četudi je neko mnenje posredovano dobronamerno, lahko doseže nasproten učinek. Lep primer kaže ravno naša raziskava. Ljudje so želeli mlado mater pomiriti, vendar so imela izražena mnenja negativen učinek.

To mora upoštevati socialni gerontolog, ki se ukvarja s starejšimi in njihovimi družinami. Ni pametno deliti nasvetov, pač pa je treba s produktivno komunikacijo soustvarjati

---

²⁰⁵ Nekdo, ki je zbolel za rakom, začne gojiti negativna čustva in misli na podlagi slabih razpletov zdravljenja bolezni pri drugih osebah.

rešitve. Zato je pomembno poznavanje konceptov socialnega dela oziroma vzpostavitve delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta (Čačinovič Vogrinčič 2008, 17–24).

Mlad fant, ki je v prometni nesreči izgubil svojega brata, poroča, da so ljudje marsikaj govorili, vendar se na mnenja drugih ni odzival in jih ni upošteval (prim. intervju št. 14).

Ob nenadnih in nenavadnih dogodkih si ljudje marsikaj razlagajo po svoje. Informacije, ki se širijo od človeka do človeka, so lahko izkrivljene. Tako lahko javno mnenje tudi manipulira in dezinformira, kar potrjuje tudi naša raziskava. Mož srednjih let je poročal, da se je z družino zaradi gradnje nove hiše začasno preselil k ženinim staršem. Ljudje so začeli govoriti, da je ženo zapustil in da jo zdaj seli nazaj k njenim staršem, kar ni bilo res, saj družina ni razpadla, temveč samo našla najboljšo rešitev za trenutno situacijo (prim. intervju št. 28).

Starejša žena razlaga, kako je javno mnenje vplivalo na njo in družino, ko se jim je rodila duševno prizadeta hčerka: »Hčerka je duševno prizadeta oseba in tu, na vasi, so ženske v trgovini hotele videti našega otroka, češ, zakaj ga ne pokažemo, kakšen je ta otrok, in jaz sem zaradi tega javnega mnenja hčerko dala v voziček. Peljala sem jo tja, pred trgovino. Z njo sem šla v trgovino nakupovat. Ona je bila mala, tako da je spala, in sem takoj ustvarila javno mnenje, da so ženske lahko potem bile tiho« (intervju št. 61).

Rojstvo duševno prizadetega otroka je bila preizkušnja za družino. Ljudje si so ob tem dogodku oblikovali različno mnenje o tem, kakšen je otrok ipd. Takrat mlada mati je zaradi pritiska drugih šla z otrokom med ljudi, ki so si ustvarili mnenje, da družina otroka ne upa pokazati javnosti.

Ta primer jasno kaže, da je lahko javno mnenje v kriznih situacijah tudi zelo destruktivno. Takšna mnenja slabo vplivajo na družino in jo lahko celo oddaljijo od družbe in družbenega dogajanja. Zato je pomembno, da se za mnenje drugih včasih preprosto ne zmenimo ali pa ga ovržemo, kakor je to naredila mati prizadete hčerke v naši raziskavi.

Ločitev je življenjska prelomnica, na katero lahko prav tako vpliva javno mnenje. Mlad mož razlaga: » Ker je prva žena izhajala iz družine, kjer so bili njeni starši ločeni, je to vplivalo nanjo in je odšla, sprva sporazumno, potem pa sva prišla do sodišča. Javno mnenje je tudi imelo veliko vpliva, saj veste, kakšni so ljudje. Če je le mogoče, bodo opravljali, zato raje o tem ne bi govoril« (intervju št. 5).

Mlad mož poroča, da so bili starši prve žene ločeni in da se je tudi v njegovem zakonu ponovil vzorec iz zakona njenih staršev. Javno mnenje je imelo vpliv na nadaljnje dogodke, saj je po sporazumni ločitvi prišlo do dodatnih zahtev in zapletov, zaradi česar sta ločena zakonca pristala na sodišču, kjer zdaj čakata na mnenje sodišča. V nekaterih primerih je mnenje drugih lahko pozitivno. Sodišče bo pretehtalo situacijo in podalo sodbo, ki naj bi sprti strani pomirila.

Žena srednjih let o svoji razvezi poroča: »Pa pravzaprav mi je dosti let bilo mnenje drugih pomembno, reciva do enega tridesetega leta zagotovo. Zato se tudi nisem takoj razvezala, morala bi se že prvo leto. Takrat sem vedela, da je to narobe ampak, kaj bodo pa drugi rekli« (intervju št. 45).

Primer žene srednjih let dokazuje, da je javno mnenje zelo vplivalo na njene življenjske odločitve. Kljub psihičnemu in fizičnemu nasilju je še nekaj časa vztrajala v zakonu, čeprav je sama vedela, da je zakon »mrtev«. Zaradi vpliva javnega mnenja je posledično trpela v zakonu. Javno mnenje torej lahko na osebo, ki se sooča s krizno situacijo, ustvari pritisk do te mere, da ta nekega dejanja ne naredi, lahko pa jo tudi spodbudi k temu, da stori naslednji korak. To dokazuje tudi naša raziskava.

Javno mnenje in mnenje pomembnih drugih zelo vpliva na doživljanje in interpretiranje življenjskih prelomnic, povezanih z življenjskimi krizami. Na osebo, ki doživlja krizo, lahko vpliva pozitivno, saj lahko posreduje primere dobrih praks, ki ji pomagajo premagovati težave. Lahko pa ima tudi negativen vpliv, če osebi, ki doživlja krizo, posreduje negativne scenarije glede razpleta neke situacije.

Javno mnenje in mnenje posameznikov ima posredno večjo moč, kot se morda zavedamo, saj lahko pomaga in krepi moč osebe, lahko pa ji jo tudi odvzame ter jo pahne v uničujoče mišljenje in delovanje.

6.6.3.5.3 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »karijera in poklicna dejavnost«

Karijera in poklicna dejavnost spadata v skupino življenjskih prelomnic, ki so pomembne za dinamiko družine in medgeneracijsko sožitje. Na posameznikovo odločitev glede poklica in kariere namreč pogosto vpliva ravno mnenje drugih in javno mnenje.

Šolanje in dokončanje šolanja je življenjska prelomnica, ki je vpliva na nadaljnjo poklicno dejavnost. Raziskoval smo, kako javno mnenje vpliva na izbiro poklicne smeri, za katero so se raziskovane osebe odločile.

Mlada gospa, ki je dosegla najvišjo stopnjo izobrazbe, tj. doktorat, je povedala, da je bila podpora od staršev, brata in sestre zelo pomembna. Upoštevala je mnenja svojih bližnjih in se trudila ter uspela in končala šolanje (prim. intervju št. 21).

Žena srednjih let poroča: »Odhod na šolanje oz. odločitev za poklic: jaz sem hotela študirati medicino, vendar so mi vsi svetovali, naj grem na pedagoško na razredni pouk, da je tam največ služb« (intervju št. 32).

Javno mnenje in mnenje drugih je imelo vpliv na odločitev za šolanje in kasnejši poklic. Izpraševanka je imela željo študirati medicino, vendar se je pod vplivom javnega mnenja odločila drugače. V sedanjem poklicu je zadovoljna, vendar ji je kljub temu malo žal, da je upoštevala javno mnenje in ni uresničila svojih sanj.

Mož srednjih let poroča, da so ga starši usmerili v šolanje in kasnejši poklic. Zdaj nadaljuje delo svojih staršev in je zadovoljen (prim. intervju št. 34). Drug mož srednjih let pa navaja, da je njegova odločitev za šolanje koristila tudi staršem, saj so pri odločanju sodelovali, prav tako se je opiral tudi na mnenje pomembnih drugih (prim. intervju št. 35).

Mož starejše generacije poroča, da je po tem, ko je končal osnovno šolo, obveljalo mnenje njegovega očeta. Učiteljica je izrazila svoje mnenje in dala pobudo, naj gre v srednjo šolo, vendar oče sinu ni dovolil nadaljnjega šolanja, zato je moral sin ostati doma in delati na kmetiji (prim. intervju št. 52).

Mož starejše generacije poroča: »Takrat sem se odločil za avtomehanika, sploh nisem vedel, kakšen poklic to je, ker niti avtomobilov ni bilo toliko. Ampak ker so moji prijatelji rekli, da gredo za avtomehanike, sem se odločil tudi jaz. Moram reči, da sem bil zelo uspešen. Takrat nisem vedel, da sem si izbral pravi poklic« (intervju št. 60).

Primer zdaj že upokojenega moža kaže, da se je za poklic odločil na podlagi javnega mnenja prijateljev in takratnega trenda, saj je bil v njegovih letih poklic avtomehanika priljubljen. Kljub temu da se je odločil za šolanje in poklic na podlagi mnenja drugih, je bil v poklicu uspešen, se dodatno izobraževal in postal vodja obrata oziroma direktor.

Odločitev za šolanje in poklic je pogojena z mnenji drugih, seveda pa je treba v prvi vrsti upoštevati lastne želje. Naša raziskava dokazuje, da ima javno mnenje in mnenje drugih vpliv na odločitve za šolanje ter kasnejši poklic in razvoj kariere.

6.6.3.5.4 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »osamosvojitvev«

Skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo osamosvojitve, je prav tako povezana z javnim mnenjem in mnenjem pomembnih drugih.

Družina mora svoje otroke opolnomočiti za samostojnost in pripraviti na osamosvojitve. Najpomembnejše mnenje pri tej je mnenje in vzgled staršev.

Mlad mož razlaga, da javno mnenje ima vpliv na njegovo osamosvojitve. Na materino željo je prevzel kmetijo in zdaj delata skupaj. Mnenje drugih ocenjuje kot pozitivno ali negativno, odvisno od tega, kakšna čustva izzove (prim. intervju št. 1).

Mlad fant poroča, da najprej ni hotel upoštevati mnenja staršev, zato je prišlo do konflikta. Na koncu je njuno mnenje kljub vsemu upošteval, uspešno zaključil šolanje in zdaj odgovorno opravlja službo, s katero je zadovoljen (prim. intervju št. 18).

Mlado dekle poroča: »Meni predvsem to, da se denar prigara, da bolj ceniš, kar zaslužiš. Predvsem pa trdo kožo, ker delam v tovarni, ženske znajo biti zlobne. In predvsem to, da se znaš za sebe postaviti, da več nisi takšen, da bi samo ostale poslušal pa za ostale vse naredil, imaš seveda prijatelje, ki jih upoštevaš, ampak predvsem to« (intervju št. 19).

Primer kaže, da je mlado dekle na delovnem mestu zasuto s takšnimi in drugačnimi mnenji. Osamosvojitve pa je vendarle očitna v tem, da je sposobna presoditi, katera mnenja naj posluša in za katera (zlonamerna) naj se ne zmeni. Upošteva torej tista, ki jih prepozna kot pozitivna. Gre za neke vrste učenje na podlagi javnega mnenja. Podobno zasledimo tudi pri izpraševancu srednje generacije, ki razlaga, da se na podlagi javnega mnenja uči in nato svoje delovanje prilagaja situaciji (prim. intervju št. 34). Ker je podjetnik, mu to zelo koristi.

Mož starejše generacije poroča: »Starši so nam rekli: »Po osnovni šoli se morate osamosvojiti.« Mati me je podpirala, vendar sem se moral sam znajti« (intervju št. 56).

Starši otrokom posredujejo svoje stališče, od njih pričakujejo, da se osamosvojijo. To je na izpraševanca vplivalo pozitivno, saj se je odgovorno podal na šolanje, opravil vajeništvo, se izobrazil za poklic ter si ustvaril svoj dom in družino. Mnenje staršev je imelo veliko težo in je pozitivno vplivalo na njegove nadaljnje odločitve.

Osamosvojitvev je velikokrat povezana tudi s preselitvijo ali celo odhodom v tujino. Zapustitev primarne družine je pomemben korak za vsakega otroka, hkrati pa mu odpira nove možnosti.

Starejši mož razlaga, da je zanj selitev k ženinim staršem pomenila življenjsko prelomnico, saj je moral upoštevati mnenja ženinih sorodnikov, vendar se je dobro prilagodil (prim. intervju št. 56). V raziskavo pa so tudi primeri, ko so se generacije ločile zaradi želje po samostojnosti (prim. intervju št. 44).

V raziskavi zasledimo, da je odločitev za odhod in selitev v tujino pogojena z mnenji drugih. Ker je njegov prijatelj že bil v tujini in je pozitivno poročal o tamkajšnjem delu, se je tudi naš izpraševanec, zdaj že upokojen mož, v mladosti odločil, da bo zapustil domovino in se preselil v tujino, kjer si je z delom ustvaril materialno podlago (prim. intervju št. 58). Za njim se je v tujino preselila tudi žena in tam sta ustvarila družino (prim. intervju št. 57).

Javno mnenje in mnenje drugih pomembno vpliva na življenjske prelomnice, ki so povezane z osamosvojitvijo. Na posameznika lahko vpliva posredno ali neposredno, v nobenem primeru pa ga ne smemo zanemarjati.

6.6.3.5.5 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »soočanje s starostjo«

Soočanje s starostjo predstavlja skupino življenjskih prelomnic, ki pomembno vplivajo na človekovo življenje. Tudi pri teh prelomnicah ima lahko javno mnenje posreden ali neposreden vpliv. To dokazuje tudi naša raziskava.

Starejša žena poroča, da je ob upokojitvi težko čakala na pokojnino, saj je potrebovala denar za ureditev domovanja. Ker so ji nekateri rekli, da bo zelo dolgo čakala, preden bodo papirji urejeni, se je bala za preživetje (prim. intervju št. 47). Mnenje drugih je v ženi zbujalo strah, da bo za nekaj časa ostala brez sredstev za življenje.

Starejši mož poroča, da je po upokojitvi upošteval mnenje nekaterih sodelavcev, ki so ga nagovarjali, naj se na pogrebih udejestvuje kot vodja molitve.²⁰⁶ To ga duhovno krepi, obenem pa za to dejavnost dobi tudi manjšo materialno nagrado (prim. intervju št. 48).

Upokojena žena poroča: »Tudi pri upokojitvi so nama dajali nasvete. Vendar midva z možem veva, da morava gospodariti, da morava delati in varčevati in vzdrževati svojo hišo in vrt. Razjezi me, če mi kdo reče, zakaj varčuješ, saj sta sama [sin je umrl v prometni nesreči]. Midva se zavedava, da sva sama, ne razmišljava, kako bo naprej, saj je to moreče. Upava, da nama bo Bog stal ob strani, in če sva 20 let sedaj že brez otroka, bova – upam – tudi naprej mirno živela« (intervju št. 50).

Žena poroča, da jima ljudje marsikaj govorijo, na primer, da naj si z možem spremenita življenje in naj ne varčujeta ipd. Teh mnenj ne upoštevata in živita normalno življenje ter uresničujeta cilje, ki sta si jih zastavila. To je zelo pozitivno, saj človek brez ciljev živi življenje brez smisla, to pa vodi v pogubo.

O tem piše logoterapevt Frankl (2015, 53–55), ki razlaga, da se vprašanje o smislu začne pojavljati v zrelih letih in ob nepredvidenih življenjskih dogodkih ter prelomnicah. Človek, ki si postavi cilje, ki osmišljajo njegovo bivanje, je produktiven, njegovo življenje pa kakovostno.

Pri upokojitvi mora posameznik začeti stremeti k novim priložnostim. Javno mnenje in mnenje pomembnih drugih lahko pripomore na ta način, da si človek pri tem postavi uresničljive cilje, ki mu bodo omogočili kakovostno upokojensko življenje. To potrjuje tudi naša raziskava.

Čas, ko se rodijo vnuki in razveseljujejo stare starše, izpraševanci v raziskavi označujejo kot zelo produktivno in kakovostno obdobje.

Večina, ki si je v mladosti ustvarila družino, v tretjem življenjskem obdobju dobi vnuke, ki jih pri zastavljanju novih ciljev še bolj spodbujajo. V naši raziskavi ni zaznati pomena javnega mnenja in mnenja drugih na življenjsko prelomnico »vnuki in postati stari starš«, saj na to starejši človek nima neposrednega vpliva. Vnuki so običajno dar za stare starše in ti jih z veseljem sprejmejo, kakor potrjuje tudi naša raziskava. Javno mnenje pa lahko ima vpliv na ravnanje z njimi, vendar v naši raziskavi o tej temi izpraševanci ne poročajo.

---

²⁰⁶ Vodja molitve vodi molitev ob pokojniku in pred pogrebom. Govorimo o ljudeh krščanske veroizpovedi.

Skupina teh življenjskih prelomnic je povezana z mnenji drugih in javnim mnenjem, saj je upokojitev pomemben in za nekatere tudi stresen del življenja. Medtem ko na dejstvo, da je nekdo postal stari starš, javno mnenje nima pomembnega vpliva, saj so zanje vnuki dar njihovih zdaj že odraslih otrok.

6.6.3.5.6 Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za interpretacijo in doživljanje življenjskih prelomnic iz skupine »trenutki moči«

Trenutki moči so pomembni za vsakega človeka, saj osmišljajo njegovo življenje in mu dajejo moč. Življenjska prelomnica, ki smo jo poimenovali »ustvarjanje in stvaritve« v človeku spodbuja ustvarjalnost in mu daje motivacijo. Raziskali smo, kako javno mnenje in mnenje pomembnih posameznikov vpliva na doživljanje te prelomnice.

Mlada študentka medicine v raziskavi navaja, da jo ljudje podpirajo pri študiju, kar ji daje moč in spodbudo (prim. intervju št. 13). Spodbude drugih pozitivno vplivajo na študentko, ki uspešno študira in se pripravlja na poklic. Javno mnenje ji krepi moč.

Osebna opolnomočenost je definirana kot zmožnost uravnavanja dogodkov v življenju. Človek lahko nadzira različne spodbude in hotenja, ki imajo vpliv na njegovo življenje (Biron in Bamberger 2010). Javno mnenje ustvarja pozitivne situacije, ki človeka spodbujajo h krepitvi moči in posledično k še boljšim uspehom. S tem se strinjajo Chen idr. (2007), ki razlagajo, da interpretacije pomembnih posameznikov imajo vpliv na delovanje posameznika ali skupine.

Dejstva, ki jih utemeljujemo s teoretičnimi predpostavkami, potrjuje tudi naša raziskava, saj omenjena študentka pravi, da javno mnenje oziroma odobravanje drugih vpliva nanjo in jo spodbuja k napredku.

Mlada raziskovalka, ki je dosegla doktorat, poroča, da je nanjo vplivalo javno mnenje, saj so ji govorili, da če si bolj izobražen, več veljaš (prim. intervju št. 21). Gre za podobno zgodbo kot pri študentki medicine. Javno mnenje krepi moč, kar osebo motivira in jo spodbuja k napredku.

Mati srednjih let, ki ima otroka s posebnimi potrebami, pravi, da se je veselila majhnih uspehov v razvoju svojega otroka. Terapevtka ji je podala realno mnenje in jo spodbujala, da je otroku omogočila kakovostne terapije in uspeh je bil zelo dober (prim. intervju št. 38). Mnenje pomembnih in v tem primeru kompetentnih drugih je pomagalo, da je otrok s

posebnimi potrebami prejel kakovostno terapijo, ki je pripomogla k uspehu in krepitvi moči.

Mož starejše generacije poroča, da se je ob rojstvu hčerke s posebnimi potrebami soočal s težavami. Ljudje so izražali različna mnenja, nekatere prijatelje je zaradi tega izgubil, druge pridobil, vendar je ponosen, da je družina dosegla določen uspeh v razvoju prizadetega otroka. Mnenja pomembnih drugih so pozitivno vplivala na družino in nanj osebno ter mu krepila moč (prim. intervju št. 60).

V omenjenih situacijah je javno mnenje spodbujalo družino in posamezne družinske člane k iskanju rešitev in s tem k napredku. Biron in Bamberger (2010) razlagata, da je pomembno nadzirati hotenja in spodbude ter ustvarjati rešitve, ki so produktivne. Javno mnenje je pri tem pomagalo, da se je moč družine še okrepila.

Mož srednjih let razlaga, da je pod vplivom javnega mnenja zapustil slovensko vojsko (prim. intervju št. 31). Moral je sprejeti odločitve in pri tem je upošteval mnenja pomembnih drugih. V tem primeru ne gre za slepo sledenje, ampak za upoštevanje mnenj pri tehtanju in iskanju dobrih rešitev.

Javno mnenje je lahko tudi sredstvo manipulacije, in sicer takrat, kadar nima realne osnove ali kadar ga ustvari tisti, ki želi manipulirati. Takšno javno mnenje ni produktivno, saj manipulacija običajno ne prinese dobrih rešitev. S tem se strinjajo Baltezarevičeva in drugi (2014), ki razlagajo, da se ljudje ne zavedamo, da naš vsakdan nadzirajo skupine elit, ki obvladujejo medije, in prek njih ustvarjajo javno mnenje, ki je lahko tudi manipulativno. Zaradi prezaposlenosti ljudje nimamo časa preverjati in analizirati informacij, zato so informacije množičnih medijev za večino verodostojne in vplivajo na življenje ter delovanje posameznika in skupin. Avtorji poudarjajo, da sodobni človek živi v svetu, ki ga pozna iz »druge roke«, to se pravi v svetu, ki ga slikajo in ustvarjajo mediji, in ne na temelju lastnih izkušenj in prepričanj.

Javno mnenje in mnenje pomembnih drugih je dejavnik pri interpretiranju življenjske prelomnice »ustvarjanje in stvaritve«. Kot kaže naša raziskava, so raziskovane osebe tudi pod določeno mero vpliva mnenja drugih sprejemale odločitve in dosegale uspehe, ki so jim krepili moč in osmišljali življenje.

Naslednja življenjska prelomnica je prejem zakramentov v Katoliški cerkvi. V raziskavi preverjamo, ali ima javno mnenje vpliv na odločitve za prejem zakramentov.

Mož starejše generacije poroča, da je bil vesel prejema zakramentov katoliške Cerkve in da so ga k temu spodbujali njegovi bližnji. Za darilo je pri birni dobil uro ruske izdelave (prim. intervju št. 46). Družina je v ožjem družinskem krogu praznovala dogodke, povezane s prejemom nekaterih zakramentov. To jim je krepilo moč in dajalo smisel v življenju.

Mlado dekle poroča, da je prejem zakramenta svete birme zanjo pomenil prehod v odraslost, kljub temu pa je upoštevala mnenja svojih staršev in bližnjih, kar je bilo zanjo pomembno (prim. intervju št. 2). Podobno poročilo zasledimo tudi v izjavi mlajše gospe, ki razlaga, da je javno mnenje oziroma mnenje pomembnih drugih pozitivno vplivalo na njeno življenje in ji krepilo moč (prim. intervju št. 12).

Skupina življenjskih prelomnic »trenutki moči« je povezana z mnenji in interpretacijami drugih ter javnim mnenjem. To je pozitivno, če so ta mnenja usmerjena v dobrobit osebe, ki jih upošteva. Če pa je namen javnega mnenja manipulacija posameznika, so lahko učinki uničujoči.

Z javnim mnenjem se soočamo na različnih ravneh življenja, zato mora tako posameznik kot skupina – v našem primeru družina – znati presoditi, katera mnenja so pozitivna in katera negativna.

6.6.4 Kvantitativna obdelava podatkov prvega raziskovalnega vprašanja

Življenjske prelomnice, ki so jih izpraševanci navedli v polstrukturiranih intervjujih oziroma v kvalitativni raziskavi, smo zbrali in jih razvrstili v skupine, ki smo jih določili, podrobno predstavili in obdelali na kvantitativen način v poglavju o kvantitativni raziskavi. Za tak način obdelave smo se odločili, da lahko primerjamo rezultate z referenčno raziskavo Inštituta Antona Trstenjaka, ki smo jo predstavili in obdelali v prejšnjem poglavju. Zanimajo nas podobnosti in odstopanja dobljenih rezultatov. V tem delu raziskave je sodelovalo 61 izpraševancev, ki navajajo različno število življenjskih prelomnic. V raziskavo je bilo vključenih 23 moških in 38 žensk različnih starosti, kot prikazuje spodnja tabela.

Tabela 26: Število in delež intervjuvanih po spolu

Spol	Število anketiranih	Delež anketiranih
------	---------------------	-------------------

Moški	23	38 %
Ženski	38	62 %
SKUPAJ	61	100 %

Vir: Lasten 2017

Izpraševance iz kvalitativne raziskave smo razdelili v tri starostne skupine. Prvo starostno skupino sestavljajo osebe, stare od 20 do 35 let, ki predstavljajo mlado generacijo, saj se še nekateri šolajo, nekateri so aktivni iskalci zaposlitve, hkrati pa so v letih, ko si ustvarjajo družino. Ta starostna skupina predstavlja 36,1 odstotka vseh oseb, zajetih v raziskavo.

Drugo starostno skupino predstavlja srednja generacija, ki je delovno aktivna, večinoma ima urejeno življenje in je v fazi življenjskega ustvarjanja. V to skupino spadajo osebe, stare od 36 do 60 let, kar predstavlja 39,3 odstotka oseb, zajetih v raziskavo.

Tretjo skupino predstavljajo starejše osebe, stare nad 60 let, ki so zaključile aktivno delo v delovnih organizacijah in so upokojene. Ti izpraševanci na različne načine preživljajo svojo starost in spadajo v skupino z bogatimi življenjskimi izkušnjami. Ta skupina predstavlja 24,6 odstotka oseb, zajetih v raziskavo.

Tabela 27 prikazuje zastopanost posameznih starostnih skupin po spolu – število in odstotek posameznih raziskovanih oseb.

Tabela 27: Število in delež intervjuvanih oseb po starostni skupini

Starostna skupina	Moški		Ženski		SKUPAJ	
	F	f %	f	f %	f	f %
20–35 let	6	26,1 %	16	42,1 %	22	36,1 %
36–60 let	11	47,8 %	13	34,2 %	24	39,3 %
61 let in več	6	26,1 %	9	23,7 %	15	24,6 %
SKUPAJ	23	100,0 %	38	100,0 %	61	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Izpraševanci so v raziskavi navedli različno število življenjskih prelomnic. V tabeli 28 predstavljamo število intervjuvanih oseb glede na spol in koliko življenjskih prelomnic je posamezna oseba navedla.

Tabela 28: Število intervjuvanih oseb in število vseh navedenih prelomnic

Število intervjuvanih	61
Število vseh navedenih prelomnic	319

Vir: Lasten 2017

Tabela 29: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb glede na spol po številu navedenih prelomnic

Število navedenih prelomnic	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ	
	F	f %	f	f %	f	f %
1 prelomnica	0	0,0 %	1	2,6 %	1	1,6 %
2 prelomnici	1	4,3 %	3	7,9 %	4	6,6 %
3 prelomnice	1	4,3 %	4	10,5 %	5	8,2 %
4 prelomnice	2	8,7 %	5	13,2 %	7	11,5 %
5 prelomnic	7	30,4 %	12	31,6 %	19	31,1 %
6 prelomnic	6	26,1 %	8	21,1 %	14	23,0 %
7 prelomnic	2	8,7 %	2	5,3 %	4	6,6 %
8 prelomnic	2	8,7 %	2	5,3 %	4	6,6 %
9 prelomnic	1	4,3 %	1	2,6 %	2	3,3 %
10 prelomnic	1	4,3 %	0	0,0 %	1	1,6 %
SKUPAJ	23	100,0 %	38	100,0 %	61	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Intervjuvane osebe so najpogosteje navedle pet življenjskih prelomnic (31,1 odstotka intervjuvanih), in sicer 30,4 odstotka moških ter 31,6 odstotka žensk. Največje število navedb življenjskih prelomnic je bilo deset, in sicer jih je navedel moški, kar predstavlja 1,6 odstotka intervjuvanih.

V nadaljevanju predstavljamo število navedenih življenjskih prelomnic po spolu in deleže glede na število vseh navedenih prelomnic.

Tabela 30: Število in delež prelomnic po spolu glede na število vseh navedenih prelomnic

Spol	Število prelomnic	Delež prelomnic
Moški	133	41,7 %
Ženski	186	58,3 %
SKUPAJ	319	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Podatki kažejo, da so ženske navedle 58,3 odstotka, moški pa 41,7 odstotka vseh navedenih prelomnic.

Življenjske prelomnice smo razvrstili po skupinah. Tabela 31 prikazuje delež prelomnic po spolu v posamezni skupini. Pri tem je upoštevano število vseh navedenih življenjskih prelomnic.

Tabela 31: Število (f) in strukturni odstotki (f %) navedenih prelomnic po spolu v posamezni skupini

Skupine	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	F	f %
Družina	43	32,3 %	75	40,3 %	118	37,0 %
Kariera in poklicna dejavnost	42	31,6 %	49	26,3 %	91	28,5 %
Življenjske krize	17	12,8 %	28	15,1 %	45	14,1 %
Osamosvojitve	21	15,8 %	21	11,3 %	42	13,2 %
Soočanje s starostjo	6	4,5 %	6	3,2 %	12	3,8 %
Trenutki moči	4	3,0 %	7	3,8 %	11	3,4 %
SKUPAJ	133	100,0 %	186	100,0 %	319	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Tabela prikazuje delež prelomnic po spolu v določeni skupini glede na število vseh podanih življenjskih prelomnic. Analiza podatkov kaže, da je v največji meri zastopana skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo družino, in sicer s 37 odstotki glede na število vseh navedenih prelomnic. Na drugem mestu je v tem delu raziskave skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo kariero in poklic, in sicer z 28,5 odstotka, na tretjem pa skupina prelomnic, ki označujejo življenjske krize z 14,1 odstotka. Na četrtem mestu je skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo osamosvojitve, in sicer s 13,2 odstotka. Na petem mestu je skupina prelomnic, ki označujejo soočanje s starostjo, s 3,8 odstotka, sledi pa še skupina prelomnic, ki označujejo trenutke moči, in sicer s 3,4 odstotka.

Najpomembnejša skupina, na katero se navezujejo tudi preostale, je skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo družino. To skupino sestavljajo življenjske prelomnice, ki so prikazane v tabeli 32.

Tabela 32: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »družina«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	f	f %	F	f %	f	f %	
Izbira partnerja in poroka	19	82,6 %	27	71,1 %	46	75,4 %	0,3097
Rojstvo otroka	14	60,9 %	22	57,9 %	36	59,0 %	0,8189
Ureditev doma	6	26,1 %	5	13,2 %	11	18,0 %	0,2030
Drug partner	1	4,3 %	3	7,9 %	4	6,6 %	0,5876
Odsotnost očeta	0	0,0 %	2	5,3 %	2	3,3 %	0,2633
Rojstvo brata/sestre in skrb zanj/-o	0	0,0 %	2	5,3 %	2	3,3 %	0,2633
Drugi prelomni dogodki v družini	3	13,0 %	14	36,8 %	17	27,9 %	0,0445

Vir: Lasten 2017

Izbira partnerja in poroka je najbolj zastopana življenjska prelomnica, saj so jo izpraševanci izrazili s 75,4 odstotka glede na število vseh oseb v intervjuju, in sicer 82,6 odstotka moških ter 71,1 odstotka žensk. Sledi rojstvo otrok s 59 odstotki. Delež navedb te prelomnice glede na spol znaša 60,9 odstotka pri moških in 57,9 odstotka pri ženskah. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju omenjenih prelomnic – izbira partnerja in poroka ($p = 0,3097 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) ter rojstvo otroka ($p = 0,8189 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma. Na tretjem mestu so drugi prelomni dogodki v družini s 27,9 odstotka, ki so bolj zastopani pri ženskah (36,8 odstotka) v primerjavi z moškimi (13 odstotkov). χ^2 -preizkus potrjuje, da pri navajanju drugih prelomnih dogodkov v družini obstaja statistično značilna razlika med spoloma ($p = 0,0445 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Kot prelomni trenutek je 18 odstotkov intervjuvanih navedlo ureditev doma, 6,6 odstotka drug partner, 3,3 odstotka odsotnost očeta ter 3,3 odstotka rojstvo brata/sestre in skrb zanj/-o. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju teh prelomnic – ureditev doma ($p = 0,2030 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), drug partner ($p = 0,5876 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), odsotnost očeta ($p = 0,2633 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) ter rojstvo in skrb za brata ali sestro ($p = 0,2633 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma.

Tabela 33: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »družina«

PRELOMNICE	20–35 let		36–60 let		61 let in več		SKUPAJ		p
	F	f %	f	f %	f	f %	f	f %	
Izbira partnerja in poroka	14	63,6 %	18	75,0 %	14	93,3%	46	75,4 %	0,1197
Rojstvo otroka	5	22,7 %	18	75,0%	13	86,7%	36	59,0%	0,0001
Ureditev doma	2	9,1 %	5	20,8 %	4	26,7%	11	18,0 %	0,3545
Drug partner	1	4,5 %	2	8,3 %	1	6,7%	4	6,6 %	0,8741
Odsotnost očeta	1	4,5 %	1	4,2 %	0	0,0%	2	3,3 %	0,7120
Rojstvo brata/sestre in skrb zanj/-o	1	4,5 %	1	4,2 %	0	0,0%	2	3,3 %	0,7120
Drugi prelomni dogodki v družini	4	18,2 %	10	41,7 %	3	20,0%	17	27,9 %	0,1524

Vir: Lasten 2017

Razvrstitev raziskovanih oseb po starosti kaže, da sta izbira partnerja in poroka pomembna življenjska prelomnica za vse starostne skupine. χ^2 -preizkus potrjuje, da ni statistično značilne razlike med starostnimi skupinami ($p = 0,1197 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Druga najpomembnejša življenjska prelomnica, rojstvo otroka, je pri srednji (75 odstotkov) in starejši generaciji (86,7 odstotka) izrazito poudarjena, medtem ko mlada generacija redkeje izpostavlja to prelomnico (22,7 odstotka). Slednje potrjuje tudi χ^2 -preizkus, ki kaže, da obstaja statistično značilna razlika med starostnimi skupinami ($p = 0,0001 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). To lahko pojasnimo s tem, da se starostna meja, pri kateri se mladi odločijo za rojstvo otroka, pomika navzgor. Statistični urad Republike Slovenije navaja, da je bila leta 2016 povprečna starost žensk ob rojstvu prvega otroka 29,4 leta (SURS 2016).

Življenjska prelomnica ureditev doma je nekoliko bolj izražena pri srednji in starejši generaciji, in sicer z 20,8 odstotka pri srednji generaciji in s 26,7 odstotka pri starejši generaciji v primerjavi z mlajšo generacijo, kjer je samo 9,1 odstotka. To dejstvo lahko utemeljimo z vedno poznejšim odhodom mladih od doma, kar smo utemeljevali v kvalitativni raziskavi. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da ni statistično značilne razlike med starostnimi skupinami ($p = 0,3543 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Statistični podatki χ^2 -preizkusa kažejo, da ni statistično značilne razlike med starostnimi skupinami pri navajanju preostalih prelomnic, povezanih z družino, to so: drug partner ($p = 0,8741 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), odsotnost očeta ($p = 0,7120 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), rojstvo brata/sestre in skrb zanj/-o ($p = 0,7120 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), drugi prelomni dogodki v družini ($p = 0,1524 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

V tej raziskavi ugotavljamo, da so izpraševanci navedli še nove življenjske prelomnice, ki smo jih zaradi specifičnosti uvrstili kot samostojno prelomnico, in ne pod druge prelomne dogodki v družini. Taki prelomnici sta odsotnost očeta ter rojstvo brata/sestre in skrb zanj/-o. Pri slednji gre za to, da je bodisi brat bodisi sestra skrbel/-a za mlajšega brata ali sestro, ki se je rodil/-a v družino.

Ker smo menili, da sta ti dve prelomnici specifični, smo ju uvrstili kot samostojni življenjski prelomnici, katerih pomen smo v kvalitativni raziskavi tudi opisali in opredelili.

Raziskava na vseh ravneh kaže, da so družina in življenjske prelomnice, ki so z njo povezane, temeljnega pomena. Z družino so povezane tudi vse druge skupine življenjskih prelomnic, ki jih bomo na kratko predstavili v nadaljevanju.

Poklicna dejavnost je pomembna za razvoj posameznika in posredno vpliva na sožitje v družini. Zato prelomnice, povezane z njo, prikazujemo v tabeli.

Tabela 34: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »kariera in poklicna dejavnost«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	
Družbena angažiranost	2	8,7 %	1	2,6 %	3	4,9 %	0,2885
Izbira poklica	7	30,4 %	6	15,8 %	13	21,3 %	0,1758
Menjava službe	4	17,4 %	4	10,5 %	8	13,1 %	0,4414
Prevzem kmetije	2	8,7 %	0	0,0 %	2	3,3 %	0,0646
Služba	13	56,5 %	16	42,1 %	29	47,5 %	0,2745
Šolanje in dokončanje šolanja	14	60,9 %	22	57,9 %	36	59,0 %	0,8189

Vir: Lasten 2017

Tabela kaže, da je znotraj skupine »kariera in poklicna dejavnost«, najpomembnejša življenjska prelomnica šolanje in dokončanje šolanja z 59 odstotki glede na vse osebe, zajete v raziskavo. Na drugem mestu je služba s 47,5 odstotka. Na tretjem mestu je izbira

poklica z 21,3 odstotka. Sledi menjava službe s 13,1 odstotka, družbena angažiranost s 4,9 odstotka in prevzem kmetije s 3,3 odstotka. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju teh prelomnic – družbena angažiranost ($p = 0,2885 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), izbira poklica ($p = 0,1758 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), menjava službe ($p = 0,4414 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), prevzem kmetije ($p = 0,0646 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), služba ($p = 0,2745 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), šolanje in dokončanje šolanja ($p = 0,8189 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma.

Tabela 35: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »kariera in poklicna dejavnost«

PRELOMNIC	20–35 let		36–60 let		61 let in več		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	
Družbena angažiranost	1	4,5 %	2	8,3 %	0	0,0 %	3	4,9 %	0,5013
Izbira poklica	6	27,3 %	5	20,8 %	2	13,3 %	13	21,3 %	0,5949
Menjava službe	1	4,5 %	4	16,7 %	3	20,0 %	8	13,1 %	0,3154
Prevzem kmetije	1	4,5 %	1	4,2 %	0	0,0 %	2	3,3 %	0,7120
Služba	9	40,9 %	10	41,7 %	10	66,7 %	29	47,5 %	0,2322
Šolanje in dokončanje šolanja	15	68,2 %	11	45,8 %	10	66,7 %	36	59,0 %	0,2403

Vir: Lasten 2017

Pregled statističnih podatkov glede na starostne skupine in obdelava podatkov z χ^2 -preizkusom kažeta, da pri navajanju teh prelomnic – družbena angažiranost ($p = 0,5013 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), izbira poklica ($p = 0,5949 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), menjava službe ($p = 0,3154 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), prevzem kmetije ($p = 0,7120 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), služba ($p = 0,2322 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), šolanje in dokončanje šolanja ($p = 0,2403 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med starostnimi skupinami. Vse življenjske prelomnice, ki spadajo v skupino »kariera in poklic«, pa so pomembne za razumevanje sožitja v družini in medgeneracijskega sožitja.

Naslednja skupina življenjskih prelomnic, ki je posredno, v nekaterih situacijah pa tudi neposredno povezana z družino, je skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo življenjske krize. Te so prikazane v tabeli 36.

Tabela 36: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »življenjske krize«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	
Bolezen	3	13,0 %	4	10,5 %	7	11,5 %	0,7650
Doživljanje vojne	1	4,3 %	1	2,6 %	2	3,3 %	0,7153
Izguba službe	1	4,3 %	0	0,0 %	1	1,6 %	0,1950
Ločitev	2	8,7 %	3	7,9 %	5	8,2 %	0,9120
Nesreča	1	4,3 %	1	2,6 %	2	3,3 %	0,7153
Otrok s posebnimi potrebami	1	4,3 %	3	7,9 %	4	6,6 %	0,5876
Smrt	8	34,8 %	16	42,1 %	24	39,3 %	0,5704

Vir: Lasten 2017

Smrt je najbolj zastopana življenjska prelomnica v tej skupini s 39,3 odstotka glede na število vseh intervjuvanih oseb. Sledi bolezen z 11,5 odstotka in ločitev z 8,2 odstotka. Nato sledijo naslednje življenjske prelomnice: otrok s posebnimi potrebami s 6,6 odstotka, nesreča in doživljanje vojne s 3,3 odstotka in izguba službe z 1,6 odstotka. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju teh prelomnic – bolezen ($p = 0,7650 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), doživljanje vojne ($p = 0,7153 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), izguba službe ($p = 0,1950 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), ločitev ($p = 0,9120 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), nesreča ($p = 0,7153 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), otrok s posebnimi potrebami ($p = 0,5876 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), smrt ($p = 0,5704 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma.

Tabela 37: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »življenjske krize«

PRELOMNICE	20–35 let		36–60 let		61 let in več		SKUPAJ		p
	f	f %	F	f %	f	f %	f	f %	
Bolezen	2	9,1 %	0	0,0 %	5	33,3 %	7	11,5 %	0,0058
Doživljanje vojne	0	0,0 %	1	4,2 %	1	6,7 %	2	3,3 %	0,5096
Izguba službe	0	0,0 %	0	0,0 %	1	6,7 %	1	1,6 %	0,2104
Ločitev	1	4,5 %	4	16,7 %	0	0,0 %	5	8,2 %	0,1342
Nesreča	0	0,0 %	1	4,2 %	1	6,7 %	2	3,3 %	0,5096
Otrok s posebnimi potrebami	0	0,0 %	2	8,3 %	2	13,3 %	4	6,6 %	0,2477
Smrt	7	31,8 %	8	33,3 %	9	60,0 %	24	39,3%	0,1680

Vir: Lasten 2017

Obrazložitev podatkov po starostnih skupinah kaže, da je bila bolezen najpogosteje izražena prelomnica pri starejši generaciji, in sicer jo je navedlo 33,3 odstotka intervjuvanih iz starejše generacije, 9,1 odstotka intervjuvanih iz mlajše generacije ter nobeden iz srednje generacije. χ^2 -preizkus kaže, da pri navajanju te prelomnice obstaja statistično značilna razlika med starostnimi skupinami ($p = 0,0058 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Dejstvo, da starejša generacija pogosteje navaja bolezen kot prelomnico, je posledica njene večje ogroženosti in dovzetnosti za bolezni. Medtem ko je mlajša generacija biološko odpornejša in posledično zdrava. Pri navajanju preostalih prelomnic iz skupine »življenjske krize« – doživljanje vojne ($p = 0,5096 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), izguba službe ($p = 0,2104 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), ločitev ($p = 0,1342 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), nesreča ($p = 0,5096 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), otrok s posebnimi potrebami ($p = 0,2477 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), smrt ($p = 0,1680 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – pa statistično značilne razlike med starostnimi skupinami ni.

Naslednja skupina življenjskih prelomnic je osamosvojitvev. Prelomnice, ki spadajo v to skupino, so posredno povezane z družino in imajo vpliv na sožitje v družini. V tabeli 38 predstavljamo življenjske prelomnice.

Tabela 38: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitve«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	
Odhod od doma	3	13,0 %	3	7,9 %	6	9,8 %	0,5128
Preselitev v drug kraj	3	13,0 %	6	15,8 %	9	14,8 %	0,7695
Samostojno življenje	5	21,7 %	8	21,1 %	13	21,3 %	0,9494
Selitev v tujino	2	8,7 %	4	10,5 %	6	9,8 %	0,8160
Vojaščina	8	34,8 %	0	0,0 %	8	13,1 %	0,0001

Vir: Lasten 2017

Najbolj zastopana življenjska prelomnica je samostojno življenje, in sicer z 21,3 odstotka. Na drugem mestu je preselitev v drug kraj s 14,8 odstotka, sledi vojaščina s 13,1 odstotka ter selitev v tujino in odhod od doma z 9,8 odstotka. Primerjava statističnih podatkov glede na spol kaže razliko pri navajanju služenja vojaškega roka, ki ga je navedlo 34,8 odstotka moških ter nobena ženska. Tako s pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da obstaja statistično značilna razlika med spoloma pri navajanju vojaščine kot prelomnega trenutka v življenju ($p = 0,0001 \rightarrow p > \alpha = 0,05$). Statistična razlika je razumljiva, saj so vojaški rok služili samo moški. Pri preostalih prelomnicah – odhod od doma ($p = 0,5128 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), preselitev v drug kraj ($p = 0,7695 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), samostojno življenje ($p = 0,9494 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), selitev v tujino ($p = 0,8160 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma.

Tabela 39: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitve«

PRELOMNICE	20–35 let		36–60 let		61 let in več		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	
Odhod od doma	1	4,5 %	3	12,5 %	2	13,3 %	6	9,8 %	0,5789
Preselitev v drug kraj	2	9,1 %	5	20,8 %	2	13,3 %	9	14,8 %	0,5246
Samostojno življenje	10	45,5 %	3	12,5 %	0	0,0 %	13	21,3 %	0,0016
Selitev v tujino	2	9,1 %	1	4,2 %	3	20,0 %	6	9,8 %	0,2684
Vojaščina	0	0,0 %	4	16,7 %	4	26,7 %	8	13,1 %	0,0497

Vir: Lasten 2017

Strukturni odstotki po starostnih skupinah kažejo, da je skoraj polovica intervjuvanih iz mlajše generacije (45,5 odstotka) izpostavila samostojno življenje kot pomemben prelomni trenutek v življenju, medtem ko je to prelomnico navedlo le 12,5 odstotka intervjuvanih oseb iz srednje generacije ter nobeden iz mlajše generacije. χ^2 -preizkus potrjuje, da pri navajanju te prelomnice obstaja statistično značilna razlika med starostnimi skupinami ($p = 0,0058 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Samostojno življenje poudarja mlajša generacija. To dejstvo pojasnujemo s tem, da je mlajša generacija tista, ki mora zapustiti primarno družino in si utreti pot v samostojnost. Služenje vojaškega roka je kot pomembno prelomnico v življenju navedlo 26,7 odstotka starejše generacije, 16,7 odstotka srednje generacije in nobeden iz mlajše generacije. χ^2 -preizkus potrjuje, da pri navajanju te prelomnice obstaja statistično značilna razlika med starostnimi skupinami ($p = 0,0497 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Razliko utemeljujemo z dejstvom, da je bilo v mladosti starejše in srednje generacije služenje vojaškega roka obvezno, medtem ko današnja mlajša generacija vojaškega roka ni služila. Pri preostalih prelomnicah iz skupine »osamosvojitve« – odhod od doma ($p = 0,5789 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), preselitev v drug kraj ($p = 0,5246 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), selitev v tujino ($p = 0,2684 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med starostnimi skupinami.

Naslednja skupina življenjskih prelomnic je »soočanje s starostjo«. Tudi ta skupina je posredno, v določenih segmentih pa tudi neposredno povezana z družino.

V spodnji tabeli navajamo življenjske prelomnice, ki sestavljajo omenjeno skupino, in odstotkovne vrednosti njihove zastopanosti glede na število oseb, zajetih v raziskavo.

Tabela 40: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		P
	f	f %	F	f %	f	f %	
Upokojitev	4	17,4 %	3	7,9 %	7	11,5 %	0,2594
Vnuki in postati stari starš	2	8,7 %	3	7,9 %	5	8,2 %	0,9120

Vir: Lasten 2017

V naši testni raziskavi sta zastopani samo dve prelomnici iz te skupine. To sta upokojitev z 11,5 odstotka (17,4 odstotka moških in 7,9 odstotka žensk) ter vnuki in dejstvo, da so izpraševanci postali stari starši, z 8,2 odstotka (8,7 odstotka moških in 7,9 odstotka žensk). S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju teh prelomnic – upokojitev

($p = 0,2594 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), vnuki in postati stari starš ($p = 0,9120 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma.

Tabela 41: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo«

PRELOMNICE	20–35 let		36–60 let		61 let in več		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	
Upokojitev	0	0,0 %	0	0,0 %	7	46,7 %	7	11,5 %	0,0000
Vnuki in postati stari starš	0	0,0 %	0	0,0 %	5	33,3 %	5	8,2 %	0,0002

Vir: Lasten 2017

Ker se s starostjo sooča starejša generacija, so prelomnici upokojitev (46,7 odstotka) ter vnuki in postati stari starš (33,3 odstotka) navedli le intervjuvani iz starejše generacije in nobeden iz mlajše in srednje generacije. Tako tudi χ^2 -preizkus potrjuje, da pri navajanju teh dveh prelomnic – upokojitev ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), vnuki in postati stari starš ($p = 0,0002 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) – obstaja statistično značilna razlika med starostnimi skupinami. Zgoraj navedeni prelomnici sta značilni samo za starejšo generacijo. Drugi dve generaciji se s tema prelomnicama še ne soočata.

Raziskava vsebuje tudi skupino življenjskih prelomnic, ki označujejo trenutke moči.²⁰⁷ Te prelomnice so posredno in neposredno povezane z družino.

V tabeli 45 jih prikazujemo in predstavljamo njihovo vrednost v odstotkih glede na število raziskovanih oseb.

Tabela 42: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po spolu glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »trenutki moči«

Prelomnice	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	
Ustvarjanje in stvaritve	1	4,3 %	2	5,3 %	3	4,9 %	0,8727
Prejem zakramentov	3	13,0 %	5	13,2 %	8	13,1 %	0,9898

Vir: Lasten 2017

²⁰⁷ Skupina prelomnic, ki označujejo trenutke moči, je podrobneje opisana v prejšnjih poglavjih.

Naši izpraševanci so navedli dve življenjski prelomnici, ki sestavljata omenjeno skupino. To sta prejem zakramentov v katoliški Cerkvi s 13,1 odstotka (13 odstotkov moških in 13,2 odstotka žensk) ter ustvarjanje in stvaritve s 4,9 odstotka (4,3 odstotka moških in 5,3 odstotka žensk). S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju teh prelomnic – ustvarjanje in stvaritve ($p = 0,8727 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), prejem zakramentov ($p = 0,9898 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med spoloma.

Tabela 43: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po starostnih skupinah glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »trenutki moči«

PRELOMNICE	20–35 let		36–60 let		61 let in več		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	
Ustvarjanje in stvaritve	2	9,1 %	0	0,0 %	1	6,7 %	3	4,9 %	0,3398
Prejem zakramentov	6	27,3 %	2	8,3 %	0	0,0 %	8	13,1 %	0,0366

Vir: Lasten 2017

Prejem zakramentov je kot življenjsko prelomnico navedlo največ intervjuvanih iz mlajše generacije (27,3 odstotka) in nekaj iz srednje generacije (8,3 odstotka). Te prelomnice ni navedel nobeden iz starejše generacije. Tako χ^2 -preizkus potrjuje, da pri navajanju te prelomnice obstaja statistično značilna razlika med starostnimi skupinami ($p = 0,0366 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Statistično značilno razliko pojasnjujemo z dejstvom, da je mlajša generacija v naši raziskavi bila rojena v času demokracije in svobodneje govori o verskih nazorih. Srednja generacija sicer omenja prejem zakramentov, starejša pa ne, kar je lahko povezano z dejstvom, da se te generacije o svojem verskem prepričanju v javnosti niso smele izrekati zaradi nekdanjega družbenega sistema, v katerem so živele. Ustvarjanja in stvaritev kot življenjske prelomnice ni navedel nobeden iz srednje generacije, vendar je tudi delež intervjuvanih iz mlajše (9,1 odstotka) in starejše generacije (6,7 odstotka), ki so navedli to prelomnico, majhen. Tako tudi χ^2 -preizkus kaže, da pri navajanju te prelomnice ni statistično značilne razlike med starostnimi skupinami ($p = 0,3398 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

6.6.4.1 Primerjava kvalitativne raziskave po metodi študije primera z referenčno raziskavo
Inštituta Antona Trstenjaka

Zanimajo nas podobnosti in odstopanja dobljenih rezultatov z rezultati kvantitativne raziskave referenčnega vzorca 79. vprašanja raziskave Inštituta Antona Trstenjaka (krajše: raziskava IAT). Ker vzorec raziskave IAT vsebuje osebe, stare 50 let in več, bomo za namen primerjave tudi pri kvalitativni raziskavi po metodi študije primera (krajše: študija primera) upoštevali odgovore intervjuvanih oseb, starih 50 let in več. V nadaljevanju se bodo tako vsi statistični podatki nanašali na osebe, ki so stare 50 let in več.

Tabela 44: Število (f) in strukturni odstotki (f %) intervjuvanih oseb po metodi študije primera po spolu glede na starost

Starost	Moški spol		Ženski spol		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %
Od 20 do 49 let	14	60,9 %	25	65,8 %	39	63,9 %
50 let in več	9	39,1 %	13	34,2 %	22	36,1 %
SKUPAJ	23	100,0 %	38	100,0 %	61	100,0 %

Vir: Lasten 2017

V kvalitativni raziskavi po metodi študije primera je sodelovalo 36,1 odstotka oseb, starih 50 let ali več, in sicer je bilo takih 39,1 odstotka moških ter 34,2 odstotka žensk. Razmerje med spoloma v raziskavi IAT in kvalitativni raziskavi po metodi študije primera je podobno. V raziskavi IAT je delež moških 40-odstotni, delež žensk pa 60-odstotni.

Tabela 45: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb glede na vrsto raziskave

Vrsta raziskave	F	f %
Raziskava IAT	891	97,6 %
Študija primera	22	2,4 %
SKUPAJ	913	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Kvantitativna obdelava navedb življenjskih prelomnic, ki smo jih dobili v kvalitativni raziskavi, ne vsebuje vzorca, ki bi ga lahko imenovali referenčni vzorec za Slovenijo, saj je vzorec premajhen. Ker pa vsebuje navedbe življenjskih prelomnic 22 oseb, starih 50 let in

več, ki so navedle različno število življenjskih prelomnice, in vsebuje izpraševance različnih socialnih statusov, različne izobrazbene strukture in tudi različnih krajev bivanja, ki geografsko pokrivajo Slovenijo, smo se odločili, da vzorec tudi kvantitativno obdelamo in uporabimo gradivo za primerjavo.

Izpraševanci so v raziskavi navedli različno število življenjskih prelomnic. V tabeli 46 predstavljamo število anketiranih glede vrsto raziskave in koliko življenjskih prelomnic je posamezna oseba navedla.

Tabela 46: Število anketiranih in intervjuvanih oseb in število vseh navedenih prelomnic

	Raziskava IAT	Študija primera
Število anketiranih	891	22
Število vseh navedenih prelomnic	1546	138

Vir: Lasten 2017

Tabela 47: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb glede na vrsto raziskave po številu navedenih prelomnic

Število navedenih prelomnic	Raziskava IAT		Študija primera		SKUPAJ	
	F	f %	F	f %	f	f %
1 prelomnica	459	51,5 %	0	0,0 %	459	50,3 %
2 prelomnici	262	29,4 %	0	0,0 %	262	28,7 %
3 prelomnice	128	14,4 %	1	4,5 %	129	14,1 %
4 prelomnice	32	3,6 %	0	0,0 %	32	3,5 %
5 prelomnic	9	1,0 %	8	36,4 %	17	1,9 %
6 prelomnic	1	0,1 %	5	22,7 %	6	0,7 %
7 prelomnic	0	0,0 %	3	13,6 %	3	0,3 %
8 prelomnic	0	0,0 %	2	9,1 %	2	0,2 %
9 prelomnic	0	0,0 %	2	9,1 %	2	0,2 %
10 prelomnic	0	0,0 %	1	4,5 %	1	0,1 %
SKUPAJ	891	100,0 %	22	100,0 %	913	100,0 %

Vir: Lasten 2017

Najpogosteje so anketirane osebe v raziskavi IAT navedle eno življenjsko prelomnico (51,5 odstotka anketiranih oseb v raziskavi IAT), medtem ko so v raziskavi po metodi študije primera najpogosteje navedli pet (36,4 odstotka intervjuvanih oseb) in nato šest življenjskih prelomnic (22,7 odstotka intervjuvanih oseb).

Tabela 48: Število (f) in strukturni odstotki (f %) navedenih prelomnic po vrsti raziskave v posamezni skupini

Skupine	Raziskava IAT		Študija primera		SKUPAJ	
	f	f %	f	f %	f	f %
Družina	744	48,1 %	53	38,4 %	797	47,3 %
Življenjske krize	327	21,2 %	24	17,4 %	351	20,8 %
Kariera in poklicna dejavnost	158	10,2 %	32	23,2 %	190	11,3 %
Osamosvojitvev	122	7,9 %	15	10,9 %	137	8,1 %
Soočanje s starostjo	95	6,1 %	12	8,7 %	107	6,4 %
Trenutki moči	30	1,9 %	2	1,4 %	32	1,9 %
Drugo	70	4,5 %	0	0,0 %	70	4,2 %
SKUPAJ	1546	100,0 %	138	100,0 %	1684	100 %

Vir: Lasten 2017

Tabela prikazuje delež prelomnic po spolu v določeni skupini glede na število vseh podanih življenjskih prelomnic. Analiza podatkov kaže, da je največkrat zastopana skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo družino, in sicer z 48,1 odstotka glede na število vseh navedenih prelomnic v raziskavi IAT ter 38,4 odstotka v raziskavi po metodi študije primera. Ta podatek kaže podobnost med raziskavama.

Obe raziskavi kažeta, da je po pomembnosti življenjskih prelomnic na prvem mestu družina. To ugotavljamo tako v kvantitativni raziskavi 79. anketnega vprašanja, pridobljenega na IAT, kot tudi v kvalitativni obdelavi, kjer smo analizirali polstrukturirane intervjuje na lingvistični ravni. Zato lahko potrdimo tezo, da je družina najpomembnejša točka v življenju vsakega posameznika.

Na drugem mestu je v kvalitativni raziskavi po metodi študije primera skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo kariero in poklic, in to s 23,2 odstotka. Na tem mestu pride do odstopanja s kvantitativno raziskavo 79. anketnega vprašanja IAT. Tam je bila na drugem mestu skupina prelomnic, ki označujejo življenjske krize, z 21,2 odstotka, medtem ko je v

tem delu raziskave skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo kariero in poklicno dejavnost, na tretjem mestu z 10,2 odstotka. V kvalitativni raziskavi po metodi študije primera je tako na tretjem mestu skupina življenjskih prelomnic, ki označuje življenjske krize, s 17,4 odstotka. To odstopanje pojasnujemo z dejstvom, da so v anketah IAT anketirani bili vprašani o življenjskih prelomnicah in so jih morali samo naštet. V intervjujih pa so jih povezovali z življenjskimi zgodbami in doživljanji, zato so v tem kontekstu dali prednost skupini življenjskih prelomnic, ki označujejo kariero in poklic, ter šele nato omenjali skupino, ki označuje krizo v življenju.

Na četrtem mestu je v raziskavi po metodi študije primera skupina življenjskih prelomnic, ki označujejo osamosvojitve, in to z 10,9 odstotka, na petem mestu je skupina »soočanje s starostjo« z 8,7 odstotka in nato skupina »trenutki moči« z 1,4 odstotka. Razporeditev skupin življenjskih prelomnic od četrtega mesta naprej je enako kot pri kvantitativni obdelavi skupin življenjskih prelomnic v raziskavi IAT.

Tabela 49: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »družina«

Prelomnice	Raziskava IAT		Študija primera		SKUPAJ		P
	f	f %	F	f %	f	f %	
Drug partner	0	0,0 %	1	4,5 %	1	0,1 %	0,0000
Izbira partnerja in poroka	329	36,9 %	19	86,4 %	348	38,1 %	0,0000
Odsotnost očeta	0	0,0 %	1	4,5 %	1	0,1 %	0,0000
Rojstvo brata/sestre in skrb zanj/-o	0	0,0 %	1	4,5 %	1	0,1 %	0,0000
Rojstvo otroka	297	33,3 %	18	81,8 %	315	34,5 %	0,0000
Ureditev doma	60	6,7 %	5	22,7 %	65	7,1 %	0,0040
Drugi prelomni dogodki v družini	58	6,5 %	8	36,4 %	66	7,2 %	0,0000

Vir: Lasten 2017

Na podlagi primerjave ugotavljamo, da je v obeh raziskavah vrstni red življenjskih prelomnic na prvem in drugem mestu v skupini »družina« enak. Na prvem mestu je življenjska prelomnica izbira partnerja, ki jo je navedlo 86,4 odstotka intervjuvanih oseb

ter 36,9 odstotka oseb, zajetih v raziskavo IAT. Čeprav je ta prelomnica v obeh primerih najpogosteje navedena življenjska prelomnica, so jo intervjuvane osebe v kvalitativni raziskavi navedle v veliko večjem deležu. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju te prelomnice obstaja statistično značilna razlika med raziskavama ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Druga najpogosteje navedena življenjska prelomnica je rojstvo otroka, ki so jo intervjuvane osebe v kvalitativni raziskavi prav tako navedle v veliko večjem deležu (81,8 odstotka) v primerjavi s kvantitativno raziskavo IAT (33,3 odstotka). χ^2 -preizkus kaže, da pri navajanju te prelomnice obstaja statistično značilna razlika med raziskavama ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$).

Tudi pri preostalih prelomnicah v skupini »družina« se izkaže, da je delež intervjuvanih oseb v raziskavi po metodi študije primera, ki so navedli posamezno življenjsko prelomnico, povezano z družino, večji kot pri raziskavi IAT. Ugotavljamo, da so v raziskavi po metodi študija primera izpraševanci navedli še nove življenjske prelomnice, ki so bile zaradi specifičnosti uvrščene kot samostojne prelomnice, in ne kot drugi prelomni dogodki v družini. Taki prelomnici sta odsotnost očeta ter rojstvo za brata/sestro in skrb zanj/-o. Pri slednji gre za brate ali sestre, ki so skrbeli za mlajšega brata ali sestro, ki se je rodil/-a v družino. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju preostalih prelomnic znotraj skupine »družina« – drug partner ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), odsotnost očeta ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), rojstvo brata/sestre in skrb zanj/-o ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), ureditev doma ($p = 0,0040 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), drugi prelomni dogodki v družini ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) – tako tudi obstajajo statistično značilne razlike med raziskavama.

Tabela 50: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »kariera in poklicna dejavnost«

Prelomnice	Raziskava IAT		Študija primera		SKUPAJ		p
	f	f %	F	f %	f	f %	
Družbena angažiranost	2	0,2 %	1	4,5 %	3	0,3 %	0,0005
Izbira poklica	19	2,1 %	3	13,6 %	22	2,4 %	0,0005
Menjava službe	22	2,5 %	4	18,2 %	26	2,8 %	0,0000
Prevzem kmetije	8	0,9 %	0	0,0 %	8	0,9 %	0,6553
Služba	52	5,8 %	11	50,0 %	63	6,9 %	0,0000
Šolanje in dokončanje šolanja	55	6,2 %	13	59,1 %	68	7,4 %	0,0000

Vir: Lasten 2017

Tabela kaže, da je v skupini »kariera in poklicna dejavnost« vrstni red prelomnic glede na pogostost navajanja posamezne prelomnice enak v obeh raziskavah. Najpomembnejša življenjska prelomnica je šolanje in dokončanje šolanja, in sicer z 59,1 odstotka oseb, zajetih v raziskavo po metodi študije primera, ter 6,2 odstotka oseb, zajetih v raziskavo IAT. Na drugem mestu je služba s 50 odstotki pri kvalitativni raziskavi in 5,8 odstotka pri kvantitativni raziskavi. Na tretjem mestu je menjava službe (18,2 odstotka oseb iz kvalitativne raziskave in 2,5 odstotka oseb iz kvantitativne raziskave), nato sledi izbira poklica (13,6 odstotka oseb iz kvalitativne raziskave in 2,1 odstotka oseb iz kvantitativne raziskave) ter družbena angažiranost (4,5 odstotka oseb iz kvalitativne raziskave in 0,2 odstotka oseb iz kvantitativne raziskave).

S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju teh prelomnic – šolanje in dokončanje šolanja ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), služba ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), menjava službe ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), izbira poklica ($p = 0,0005 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), družbena angažiranost ($p = 0,0005 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) – obstajajo statistično značilne razlike med raziskavama, saj je delež oseb, ki navajajo posamezno prelomnico, večji pri raziskavi po metodi študije primera.

Na zadnjem mestu je prevzem kmetije, kar je navedlo 0,9 odstotka oseb iz raziskave IAT in nihče iz raziskave po metodi študije primera. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri

navajanju te prelomnice ni statistično značilne razlike med spoloma ($p = 0,6553 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Na podlagi dobljenih rezultatov in primerjave vrstnega reda znotraj skupine »kariera in poklicna dejavnost« glede na pogostost navajanja prelomnic lahko zaključimo, da so rezultati med obema raziskavama podobni.

Tabela 51: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »življenjske krize«

Prelomnice	Raziskava IAT		Študija primera		SKUPAJ		p
	f	f %	F	f %	f	f %	
Bolezen	62	7,0 %	5	22,7 %	67	7,3 %	0,0051
Doživljanje vojne	17	1,9 %	1	4,5 %	18	2,0 %	0,3794
Izguba službe	19	2,1 %	1	4,5 %	20	2,2 %	0,4450
Ločitev	35	3,9 %	3	13,6 %	38	4,2 %	0,0243
Nezmožnost imeti otroka	1	0,1 %	0	0,0 %	1	0,1 %	0,8751
Nesreča	17	1,9 %	1	4,5 %	18	2,0 %	0,3794
Otrok s posebnimi potrebami	2	0,2 %	2	9,1 %	4	0,4 %	0,0000
Smrt	167	18,7 %	11	50,0 %	178	19,5 %	0,0003
Soočanje z odvisnostjo	6	0,7 %	0	0,0 %	6	0,7 %	0,6994
Zapor	1	0,1 %	0	0,0 %	1	0,1 %	0,8751

Vir: Lasten 2017

Smrt je najbolj zastopana življenjska prelomnica v tej skupini s 50 odstotki glede na število vseh intervjuvanih oseb in z 18,7 odstotka glede na število vseh anketiranih oseb v raziskavi IAT. Sledi ji bolezen z 22,7 odstotka pri kvalitativni raziskavi in s 7 odstotki pri kvantitativni raziskavi ter nato ločitev s 13,6 odstotka pri kvalitativni raziskavi ter s 3,9 odstotka pri kvantitativni raziskavi. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju teh prelomnic – smrt ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), bolezen ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), ločitev ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) – obstajajo statistično značilne razlike med raziskavama, saj je delež oseb, ki navajajo posamezno prelomnico, večji pri raziskavi po metodi študije primera.

Nato se vrstni red prelomnic med raziskavama v skupini »življenjske krize« spremeni. V raziskavi po metodi študije primera sledi prelomnica otrok s posebnimi potrebami z 9,1 odstotka. Pri raziskavi IAT pa sledijo prelomnice izguba službe, doživljanje vojne, nesreča, soočanje z odvisnostjo ter šele nato otrok s posebnimi potrebami z 0,2 odstotka. Tako χ^2 -preizkus kaže, da pri navajanju prelomnice otrok s posebnimi potrebami obstaja statistično značilna razlika med raziskavama ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$).

Pri preostalih življenjskih prelomnicah v tej skupini je delež oseb v posamezni raziskavi, ki so izbrali določeno prelomnico, podoben. χ^2 -preizkus potrjuje, da pri navajanju prelomnic doživljanje vojne ($p = 0,3794 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), nesreča ($p = 0,3794 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), izguba službe ($p = 0,4450 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), nezmožnost imeti otroka ($p = 0,8751 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), soočanje z odvisnostjo ($p = 0,6994 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) ter zapor ($p = 0,8751 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) ni statistično značilne razlike med raziskavama, saj so deleži pri teh prelomnicah majhni pri obeh raziskavah ali enaki 0 odstotkom.

S primerjavo testne raziskave z raziskavo IAT lahko ugotovimo, da so na prvih treh mestih po zastopanosti iste življenjske prelomnice. To so smrt na prvem, bolezen na drugem in ločitev na tretjem mestu. Kot zanimivost omenimo, da ima raziskava IAT bogatejši izbor življenjskih prelomnic, ki se nanašajo na skupino »življenjske krize«, saj vsebuje tudi navedbe naslednjih življenjskih prelomnic: nezmožnost imeti otroka, soočanje z odvisnostjo in zapor. To dejstvo razlagamo z velikostjo vzorca, saj je vzorec anketiranih v IAT 40-krat večji kot v testni raziskavi.

Tabela 52: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitve«

Prelomnice	Raziskava IAT		Študija primera		SKUPAJ		p
	F	f %	f	f %	f	f %	
Odhod od doma	21	2,4 %	3	13,6 %	24	2,6 %	0,0011
Preselitev v drug kraj	32	3,6 %	3	13,6 %	35	3,8 %	0,0153
Osamosvojitvev otrok	34	3,8 %	0	0,0 %	34	3,7 %	0,3504
Samostojno življenje	5	0,6 %	1	4,5 %	6	0,7 %	0,0223
Selitev v tujino	20	2,2 %	3	13,6 %	23	2,5 %	0,0008
Vojaščina	10	1,1 %	5	22,7 %	15	1,6 %	0,0000

Vir: Lasten 2017

Če testno raziskavo primerjamo z raziskavo IAT, ugotovimo precejšnja odstopanja v vrstnem redu zastopanosti življenjskih prelomnic v skupini »osamosvojitvev«. Služenje vojaškega roka, ki je v testni raziskavi na prvem mestu z 22,7 odstotka, je v referenčni raziskavi IAT na predzadnjem mestu z 1,1 odstotka. Naj omenimo še zanimivost, da raziskava IAT vsebuje tudi življenjsko prelomnico osamosvojitvev otrok, ki je v tej skupini na prvem mestu s 3,8 odstotka, medtem ko navedbe te prelomnice pri testni raziskavi nismo zasledili. Kljub vsemu pa, ker je delež oseb, ki so navedli osamosvojitvev otrok pri raziskavi IAT majhen, χ^2 -preizkus kaže, da pri navajanju prelomnice osamosvojitvev otrok, ni statistično značilne razlike med raziskavama ($p = 0,3504 \rightarrow p > \alpha = 0,05$), medtem ko pri vseh drugih prelomnicah v tej skupini – odhod od doma ($p = 0,0011 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), preselitev v drug kraj ($p = 0,0153 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), samostojno življenje ($p = 0,0223 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), selitev v tujino ($p = 0,0008 \rightarrow p < \alpha = 0,05$), vojaščina ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) – obstajajo statistično značilne razlike med raziskavama. To dejstvo pojasnujemo z velikostjo vzorca, ki je bil pri raziskavi IAT znatno večji.

Tabela 53: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »soočanje s starostjo«

Prelomnice	Raziskava IAT		Študija primera		SKUPAJ		p
	f	f %	f	f %	f	f %	
Odhod v dom za stare ljudi	3	0,3 %	0	0,0 %	3	0,3 %	0,7852
Onemoglost in staranje	2	0,2 %	0	0,0 %	2	0,2 %	0,8240
Upokojitev	43	4,8 %	7	31,8 %	50	5,5 %	0,0000
Vnuki in postati stari starš	47	5,3 %	5	22,7 %	52	5,7 %	0,0005

Vir: Lasten 2017

Primerjava testne raziskave in raziskave IAT nam pokaže, da je v testni raziskavi vrstni red glede na raziskavo IAT zamenjan. Referenčna raziskava IAT na prvo mesto postavlja življenjsko prelomnico »vnuki in postati stari starš« s 5,3 odstotka, na drugo mesto pa upokojitev s 4,8 odstotka. Medtem ko je v testni raziskavi upokojitev z 31,8 odstotka na prvem mestu ter prelomnica »vnuki in postati stari starš« z 22,7 odstotka na drugem mestu. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju teh prelomnic – upokojitev ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) ter vnuki in postati stari starš ($p = 0,0005 \rightarrow p < \alpha = 0,05$) – obstajata statistično značilni razliki med raziskavama.

Obenem prepoznavamo, da življenjskih prelomnic »odhod v dom za stare ljudi« ter »onemoglost in staranje« intervjuvane osebe v testni raziskavi niso navedle. Na tej točki ugotavljamo pomanjkljivost testne raziskave, saj v raziskavo ni bila vključena nobena oseba, ki bi živel v domu za stare, in onemogla oseba. Kvalitativna raziskava vsebuje veliko starih izpraševancev, saj je najstarejša intervjuvana oseba stara 94 let, vendar je bila še pri močeh in onemoglosti ni navajala, prav tako ne živi v domu za stare. Podatki kažejo, da je delež anketiranih oseb v raziskavi IAT, ki so navedli ti dve prelomnici, *tudi* precej majhen. Slednje utemeljuje rezultat χ^2 -preizkusa, ki kaže, da pri navajanju teh dveh prelomnic – odhod v dom za stare ljudi ($p = 0,7852 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) ter onemoglost in staranje ($p = 0,8240 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) – ni statistično značilne razlike med raziskavama.

Tabela 54: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketiranih in intervjuvanih oseb po vrsti raziskave glede na število navedenih življenjskih prelomnic v skupini »trenutki moči«

Prelomnice	Raziskava IAT		Študija primera		SKUPAJ		P
	f	f %	f	f %	f	f %	
Ozdravitev	11	1,2 %	0	0,0 %	11	1,2 %	0,6001
Prejem zakramentov	0	0,0 %	1	4,5 %	1	0,1 %	0,0000
Sprememba pogleda na življenje	9	1,0 %	0	0,0 %	9	1,0 %	0,6357
Ustvarjanje in stvaritve	10	1,1 %	1	4,5 %	11	1,2 %	0,1460

Vir: Lasten 2017

Primerjava testne raziskave z raziskavo IAT pokaže razliko. V raziskavi IAT prejema zakramentov v katoliški Cerkvi nismo identificirali, medtem ko jih je navedlo 4,5 odstotka intervjuvanih oseb v testni raziskavi. χ^2 -preizkus pokaže, da pri navajanju te prelomnice obstaja statistično značilna razlika med raziskavama ($p = 0,0000 \rightarrow p < \alpha = 0,05$). Medtem ko v testni raziskavi nismo zasledili navedb prelomnic ozdravitev ter sprememba pogleda na življenje, so raziskovane osebe v raziskavi IAT navedle ozdravitev z 1,2 odstotka, spremembo pogleda na življenje pa z 1 odstotkom. S pomočjo χ^2 -preizkusa ugotovimo, da pri navajanju prelomnic ozdravitev ($p = 0,6001 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) ter sprememba pogleda na življenje ($p = 0,6357 \rightarrow p > \alpha = 0,05$) ni statistično značilne razlike med raziskavama, saj so deleži pri teh prelomnicah majhni pri obeh raziskavah ali enaki 0 odstotkom.

Ustvarjanje in stvaritve zasledimo pri obeh raziskavah, in sicer je to prelomnico navedlo 4,5 odstotka intervjuvanih oseb v testni raziskavi in 1,1 odstotka anketiranih oseb v raziskavi IAT. Tako χ^2 -preizkus kaže, da pri navajanju te prelomnice ni statistično značilne razlike med raziskavama ($p = 0,1460 \rightarrow p > \alpha = 0,05$).

Odstopanja med testno in referenčno raziskavo vidimo v različni velikosti vzorca in v dejstvu, da se ljudje neradi javno izrekajo o svojem verskem prepričanju. Ker je intervjuje za kvalitativno raziskavo naredil duhovnik (raziskovalčev primarni poklic), so ljudje tudi o temi, povezani z vero, bolj sproščeno izražali stališča kot pri anketiranju referenčnega vzorca. Zato na tem mestu vidimo majhno dodano vrednost testne raziskave.

Primerjava testne raziskave in raziskave IAT nam pokaže, da so v obeh raziskavah izpraševanci navedli podobne življenjske prelomnice. Seveda moramo poudariti, da so odstopanja, ki jih povežemo z velikostjo vzorca.

Obe raziskavi kažeta, da je najpomembnejša točka družina in da so ostale skupine življenjskih prelomnic povezane z družino na posreden ali neposreden način. Testno raziskavo smo izvedli z namenom, da preverimo rezultate kvantitativne raziskave ter dodatno pojasnimo in utrdimo verodostojnost rezultatov, ki smo jih dobili z raziskavo IAT.

7 RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI

Raziskava, ki smo jo naredili v disertaciji, je dvoplastna. Najprej smo opravili kvantitativno raziskavo: obdelali smo 79. vprašanje iz anketnega vprašalnika, ki ga je leta 2010 sestavil Inštitut Antona Trstenjaka, ko je opravil raziskavo na temo *Potrebe, zmoglosti in stališča prebivalcev Slovenije, ki so stari 50 let in več*. Vprašanje št. 79 se je glasilo »Kateri so bili odločilni trenutki ali pomembne prelomnice v vašem dosedanjem življenju?« (Ramovš 2013, 503).

Raziskava IAT je bila izdelana z osebnim terenskim anketiranjem reprezentativnega vzorca prebivalstva po vsej Sloveniji. Od načrtovanega vzorca 1800 ljudi je bilo 1047 veljavnih odgovorov glede na celoten anketni vprašalnik (38).

Raziskovane osebe so v anketnem vprašalniku na 79. vprašanje odgovarjale, katere življenjske prelomnice so jih v življenju spremljale. V tem delu raziskovanja smo identificirali življenjske prelomnice in jih razvrstili v skupine.

Razvrščanje v skupine je bilo nujno, saj so se odgovori nanašali na različne ravni življenja. S sistematizacijo smo dobili šest skupin. Določili smo naslednje skupine: družina, življenjske krize, kariera in poklicna dejavnost, osamosvojitve, soočanje s starostjo in trenutki moči.

Kvantitativne podatke smo prikazali tabelarično. Izračunali smo absolutne (f) in odstotne frekvence (f%). Za preizkušanje odvisnih zvez med spremenljivkami smo uporabili χ^2 -preizkus.

Kvalitativni del raziskave smo izvedli z instrumentom polstrukturiranega intervjuja. Intervjuvali smo 61 oseb različnih starosti, poklicev, socialnih statusov in krajev prebivališča v Sloveniji. Ena raziskovana oseba je bila Slovenka, ki si je v Avstriji ustvarila družino. Redno pa vzdržuje vezi s sorodniki v Sloveniji, zato smo jo vključili v raziskavo. Menili smo, da je zanimivo primerjati slovensko družino in sožitje med generacijami v mešani, avstrijsko-slovenski družini.

Kvalitativna raziskava je bila izvedena z intervjuvanjem raziskovanih oseb na terenu. Pri raziskavi smo upoštevali etična načela raziskovanja.

Pri raziskovanju smo sledili temeljnemu izhodišču kvalitativne raziskave, tj. upoštevanju komplementarnega pogleda na človekovo življenje, ki se kaže na različnih ravneh. Upoštevali smo telesno, duševno, duhovno, socialno, bivanjsko in razvojno raven. Ta celostni pogled nam je omogočil raziskovanje življenjskih prelomnic, ki so povezane z družinskim življenjem, osebnostnim razvojem in razvojem medgeneracijskega sožitja v družini. Ugotavljamo, da je soočanje z življenjskimi prelomnicami soodvisno od vseh ravni človekovega življenja.

V kvalitativni raziskavi smo življenjske prelomnice, ki so jih navedle raziskovane osebe, sistematizirali tako, da smo jih razvrstili po skupinah, ki smo jih določili v kvantitativni raziskavi. Ker so v kvalitativni raziskavi sodelovale osebe različnih starosti, smo odgovore sistematizirali tudi glede na starost. Določili smo tri starostne skupine: mlajšo generacijo (od 20 do 35 let), srednjo generacijo (od 36 do 60 let) in tretjo generacijo (nad 60 let).

Na podlagi deskriptivne metode raziskovanja teoretičnih konceptov smo oblikovali hipoteze, ki smo jih v procesu kvantitativne in kvalitativne raziskave potrdili ali zavrgli.

Določili smo naslednje hipoteze:

- H1: Ljudje pripisujejo največji pomen življenjskim prelomnicam, ki so povezane z družino, družinskim življenjem in sožitjem v družini.
- H2: Družinski člani istim življenjskim prelomnicam pripisujejo različen pomen.
- H3: V razvoju sožitja generacij v družini se interpretacija in doživljanje življenjske prelomnice pri isti osebi lahko spreminjata.
- H4: Razlage in izražena mnenja drugih vplivajo na osebno interpretacijo življenjskih prelomnic.

V kvalitativni raziskavi smo iskali odgovore na raziskovalna vprašanja, ki smo jih oblikovali na podlagi raziskovanja teoretičnih konceptov v znanstveni literaturi in namena raziskave. Odgovori na raziskovalna vprašanja so nam služili za potrditev ali ovržbo nekaterih hipotez.

Določili smo naslednja raziskovalna vprašanja:

- Katere življenjske prelomnice so spremljale intervjuvane osebe?
- Kaj so jim navedene življenjske prelomnice prinesle dobrega?
- Kaj so jim navedene življenjske prelomnice prinesle slabega?

- Kakšen pomen so navedene življenjske prelomnice imele za sožitje generacij v družini?
- Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za soočanje z življenjskimi prelomnicami in sožitjem generacij pri raziskovanih osebah?

S kvantitativno raziskavo smo življenjske prelomnice in njihov pomen za medgeneracijsko sožitje v družini identificirali in jih razvrstili po skupinah. S kvalitativno raziskavo pa smo lahko prodrli v globino doživljanja življenjskih prelomnic in v njihov pomen za medgeneracijsko sožitje v družini.

7.1 Rezultati kvantitativne in kvalitativne raziskave, primerjava rezultatov obeh raziskav in razprava o rezultatih

V obeh raziskavah smo upoštevali enotno sistematizacijo življenjskih prelomnic. Določili in upoštevali smo šest skupin življenjskih prelomnic, ki predstavljajo različne ravni življenja in jih podrobno predstavljamo v raziskavi.

Poleg navedene sistematizacije pa smo pri kvalitativni raziskavi upoštevali še sistematizacijo po starostnih skupinah, kar v kvantitativni raziskavi ni bilo zajeto, saj je bil vzorec sestavljen iz oseb, starih 50 let in več.

V kvalitativni raziskavi smo določili raziskovalna vprašanja, ki smo jih preverjali po sistematiziranih skupinah življenjskih prelomnic in starostnih skupinah. V tem poglavju jih predstavljamo in primerjamo z rezultati kvantitativne raziskave.

Kvantitativna raziskava se je nanašala na identifikacijo življenjskih prelomnic oseb, starih 50 let in več.

7.1.1 Razprava in odgovor na raziskovalno vprašanje: Katere življenjske prelomnice so spremljale intervjuvane osebe

Prvo raziskovalno vprašanje kvalitativne raziskave je povezano s kvantitativno raziskavo. Seveda so tudi razlike, saj so na raziskovalno vprašanje odgovarjale tri generacije, medtem ko so v anketi IAT bile zajete osebe, ki so bile stare 50 let in več.

Identificirane življenjske prelomnice v kvalitativni raziskavi smo tudi kvantitativno obdelali in dobili primerjalne rezultate z referenčno raziskavo IAT. S statističnim

izračunom odvisnih zvez z χ^2 -preizkusom smo ugotovili, da obstajajo statistična odstopanja med raziskavama, kar je razumljivo, saj sta vzorca po velikosti precej različna. V raziskavi IAT je vzorec veliko večji, medtem ko smo v kvalitativni raziskavi vzorec intervjuvanih oseb različnih starostnih skupin za namen primerjave z raziskavo IAT še zmanjšali in tako upoštevali samo osebe, ki so bile stare 50 let in več.

V kvantitativni raziskavi so anketiranci v največji meri identificirali skupino »družina«, ki je vključevala navedbe naslednjih življenjskih prelomnic: izbira partnerja in poroka, rojstvo otroka, ureditev doma za družino, drugi prelomni dogodki v družini.

V kvalitativni raziskavi so pri prvem raziskovalnem vprašanju izpraševanci prav tako največkrat identificirali prelomne dogodke iz skupine »družina«. V povezavi s tem so navajali naslednje življenjske prelomnice: izbira partnerja in poroka, ustanovitev družine (nosečnost in rojstvo otrok), ureditev doma, rojstvo in skrb za brata, ustanovitev družine ter rojstvo otrok z drugim partnerjem, odsotnost očeta v družini, drugi prelomni dogodki v družini.

Ugotovimo lahko, da sta obe skupini raziskovanih oseb pod skupino »družina« navedli podobne življenjske prelomnice, saj je z življenjskimi prelomnicami povezana izbira partnerja in poroka oziroma vzpostavitev partnerskega odnosa, ki je podlaga za ustanovitev družine. V kvalitativni raziskavi so izpraševanci navedli še izbiro drugega partnerja in ustanovitev družine z drugim partnerjem, medtem ko so v kvantitativni raziskavi se prelomnice zajete pod skupno ime »drugi prelomni dogodki v družini«.

Razlika med kvantitativno in kvalitativno raziskavo je v navedbi življenjskih prelomnic odsotnost očeta v družini ter rojstvo in skrb za brata, ki ju vsebuje le kvalitativna raziskava.

Rezultati navedenih življenjskih prelomnic na celotnem vzorcu kvalitativne raziskave glede na vse tri starostne skupine kažejo, da se življenjske prelomnice, ki jih poudarja mlada generacija, nanašajo na skupino »družina«. V ospredju so ustanovitev družine, nosečnost in rojstvo otrok, ena oseba pa je izpostavila tudi rojstvo in skrb za brata. Srednja in starejša generacija sta prav tako navedli življenjske prelomnice, ki jih je navedla mlada generacija, dodali pa sta še ustanovitev družine z drugim partnerjem, rojstvo otroka s posebnimi potrebami, samo starejša generacija pa še rojstvo vnukov.

Družina je prostor odnosov, ki se odvijajo med generacijami in znotraj generacije (Deindl idr. 2014, 3. pogl.). V družini imamo različne ravni medgeneracijskih odnosov, ki

jih Höpflinger (2011) definira kot ključni del življenja v družini. V družini se rodijo otroci, pomembna je skrb za otroke, socializacija, individualizacija otrok, odraščanje in ločevanje od primarne družine.

Družina je prostor socializacijskega procesa, poudarja Čačinovič Vogrinčičeva (1998, 19) saj se v družini človek nauči preživetvenih strategij, hkrati pa ustvari socialni prostor v družini, ki je ustvarjalen in vpliva na vsakega družinskega člana.

Družina je prostor povezanosti družinskih članov, ki jih določajo razvoj, sociokulturne norme in drugi dejavniki, v družini se oblikuje osebnost posameznika (Dečman in Bogataj 2002, 40).

Seveda ne smemo zanemariti tudi reprodukcijske vloge družine. V letu 2016 se je rodilo 20.345 (živorojenih) otrok, kar je 9,9 otroka na 1000 prebivalcev. Deveto leto zapored se je rodila generacija z več kot 20.000 otroki, vendar pa je številka novorojenih z vsakim letom nižja. V primerjavi z letom 2015 se je rodilo 296 otrok manj (1,4 odstotka). V zadnjih letih se generacija žensk v reproduktivni dobi (15–49 let) zmanjšuje. Od začetka do konca leta 2016 se je število žensk med 15. in 49. letom zmanjšalo za skoraj 7000, med temi se je za 4000 zmanjšalo število tistih v najbolj reproduktivni dobi (tj. starih 25–34 let). Naravni prirast v Sloveniji je bil v letu 2016 že enajsto leto zapored pozitiven: tokrat se je rodilo 656 prebivalcev več, kot jih je umrlo. V primerjavi z letom 2015 je bil sicer za 151 oseb manjši, vendar še vedno pozitiven (SURIS 2016).

Izbira partnerja in poroka sta predvsem pomembni za mlado generacijo. Večina mladih ljudi ima željo po ustanovitvi družine. To potrjujejo Simonova in drugi (2008), ki razlagajo, da je telesna privlačnost tista, ki mlade ljudi spodbuja k sklepanju zvez. Nekatere zveze so kratkotrajne, nekatere pa ostanejo za vse življenje. Shanhongova (2009) poudarja, da sta usklajenost in zadovoljstvo partnerjev odvisna od različnih dejavnikov, ki so povezani s starostjo, spolom, osebnimi interesi, vrednotami in ideološki pripadnosti. Ta dejstva potrjuje tudi naša raziskava.

Vanasschejeva in drugi (2013) ugotavljajo, da je poroka pomembna in pripomore k zadovoljstvu v družini. Avtorji z raziskavo pojasnjujejo, da so družine, v katerih sta moški in ženska svojo zvezo sklenila s poroko, odgovornejše, kar vpliva na delovanje celotne družine.

To potrjujejo tudi naši izpraševanci vseh generacij, ki izbiro partnerja ter sklepanje partnerske in zakonske zveze označujejo kot pomemben dogodek, ki mora biti storjen z odgovornostjo.

Rojstvo otroka je potrditev partnerske oziroma zakonske zveze. Po statističnih podatkih so ženske, ki so v letu 2016 prvič rodile, bile povprečno stare 29,4 leta. Od tega je 43 odstotkov žensk, ki so rodile prvič, bilo starih vsaj 30 let in več. Očetje so navadno v povprečju tri leta starejši od mater; tako je bilo tudi v letu 2016. Očetje so bili ob rojstvu prvega otroka stari povprečno 33,5 leta (SURS 2016).

Renerjeva (1993) razlaga, da je rojstvo otroka zelo pomembno, saj ravno otrok in skrb za otroka v statističnem pojmovanju identificirata družino.

V raziskavi izpraševanci prepoznavajo rojstvo otroka kot ključni dogodek, ki družino definira in osrečuje. Hkrati pa v tem dogodku prepoznavajo odgovornost za vzgojo in prihodnost družine.

Raziskovane osebe so izpostavile tudi rojstvo otroka s posebnimi potrebami, ki jo izpraševanci prepoznavajo kot preizkušnjo za starše in vse družinske člane. Kljub težavam, ki jih takšna situacija ustvari, pa ugotavljajo, da je tudi rojstvo otroka s posebnimi potrebami prispevek k družini. Naloga staršev je, da otroka s posebnimi potrebami usposobijo za samostojno življenje v okviru otrokovih zmožnosti (Görgner 2017).

Zanimiva je bila izjava izpraševanke v kvalitativni raziskavi, ki je poudarila odsotnost očeta. Njena mati se je ločila in živeli sta sami. Posledice ločenosti od očeta je izražala s trditvijo, da jo ni zapustil samo oče, ampak da jo zapustijo vsi moški v življenju (prim. intervju št. 40).

Pomen prisotnosti očeta v družini poudarja Pleck (2007, 196), ki meni, da je oče zelo pomemben del vzgoje otrok. Oče mora sodelovati pri vzgoji in imeti neposreden stik z otrokom, biti mora tudi dostopen, kar predpostavlja, da je prisoten, kadar ga otrok potrebuje. Biti mora odgovoren, torej mora poznati otrokove potrebe in jih znati zadovoljiti.

Pomen očetovske prisotnosti pri vzgoji poudarja tudi Lamb, ki opisuje vlogo očeta v zgodovini vse do moderne dobe. Avtor poudarja, da je vloga očeta pomembna za

komplementaren razvoj otroka v družini (Lamb 2010, 1. pogl.). To potrjuje tudi naša raziskava.

Družino sestavlja več generacij in vsaka od njih mora biti slišana in upoštevana. Pomembno je, da je družina pozorna do ranljivih članov in generacij, ki potrebujejo različne oblike pomoči. Görgner in Ferencina (2013) v raziskavi ugotavljata, da družina razvija različne prakse pomoči za starejše. Pomoč starejšim mora potekati na materialni, psihološki in duhovni ravni. Starejši izpraševanci v kvalitativni raziskavi poročajo, da nekateri dobro sodelujejo z mlajšimi generacijami. Vezivno tkivo medgeneracijskega sožitja so po navadi vnuki.

Vsaka družina se sooča tudi z različnimi kriznimi situacijami. Izpraševanci v obeh raziskavah poročajo o različnih kriznih situacijah, ki so prizadele njihove družine oziroma s katerimi so se morali spoprijeti.

V kvantitativni raziskavi anketirane osebe navedejo naslednje krizne situacije oziroma dogodke: smrt bližnjih, bolezni, ločitev, izguba službe, posledice doživljanja vojne, različne nesreče, soočanje z odvisnostjo, otrok s posebnimi potrebami, nezmožnost imeti otroka in zapor.

V kvalitativni raziskavi izpraševanci ne navajajo nezmožnosti imeti otroka, dodajajo pa naslednji krizni situaciji: zapleti pri dedovanju in služenje otroka pri tujih ljudeh, ki je bil pred drugo svetovno vojno in še krajši čas po njej pogost pojav, saj zaradi velikih družin in premajhnih preživetvenih resursov družine starši niso mogli sami preživeti celotne družine, zato so morali otroke poslati služiti za pastirje ali pestrne. Ti življenjski prelomnici smo v raziskavi uvrstili v druge pomembne prelomnice v družini, saj se omenjena navedba pojavi sami pri eni raziskovani osebi.

Smrt je najbolj zastopana življenjska prelomnica, ki jo izpraševanci izpostavljajo v obeh raziskavah znotraj skupine »življenjske krize«. Smrt je lahko naravna ali posledica nepredvidenih nenadnih bolezni ali nesreč.

Brumečeva (2010, 5) razlaga, da je smrt v današnjem času tabu. Ljudje je več ne doživljamo kot naravni proces, kot so jo pojmovali v preteklosti. Zato vedno manj ljudi umre naravne smrti doma, ampak umirajoče svojci pošljejo v bolnišnice. Tam jih veliko umre osamljenih, saj bolnišnice niso institucije, kjer bi ljudi spremljali pri umiranju, ampak so institucije, ki zdravijo oziroma vračajo bolnim zdravje. Situacijo umiranja ljudi v

institucijah dokazujejo cerkvene mrliške knjige, iz katerih je razvidno, da večina ljudi umre v bolnišnici ali domovih za stare.

Brezenšekova (2007) poskuša opisati faze naravnega umiranja. Avtorica razlaga, da se umirajoči najprej sooči s fazo zanikanja, nato s fazo jeze, sledita pogajanje in depresija ter na koncu sprejetje. Vendar te teorije ne moremo sprejeti kot splošno veljavne, saj so lahko faze umiranja specifične in jih ne moremo podrobno raziskovati, kajti umirajoči ni sposoben poročati o svojih doživljanjih in občutjih, ampak so to bolj predvidevanja, ki temeljijo na razmišljanju zdrave osebe in opazovanju umirajočih. Umiranje je zato skrivnost, ki je ne moremo raziskati, lahko pa raziskujemo reakcije svojcev, ki se s smrtjo soočajo.

Avtorica Rakovec Felser (2009, 137) poudarja, da ima vsak pravico do žalovanja in da je žalovanje psihološki odgovor na dejstvo smrti. Žalovanje je proces, ki ima lahko več faz, pomembno pa je, da imajo posamezniki in družina možnost žalovanja za svojcem, da jim je dovoljeno žalovati, obenem pa, da se jim omogoča opora, če jo potrebujejo.

Raziskava kaže, da je soočanje z naravno smrtjo boleče, vendar bolj sprejemljivo kot soočanje s smrtjo ob nenadnih nesrečah, kot so prometne ali delovne nesreče.

Izpraševanci v raziskavi poročajo, da so doživljali težke trenutke in situacije pri soočanju z nenadnimi nesrečami s smrtnim izidom. V takšnih dogodkih so bili kot paralizirani. Za določen čas so se osamili, niso bili zmožni kakovostno opravljati delo, njihovo psihološko stanje, ki je spremljalo proces žalovanja, je onemogočalo sposobnost za odnose z drugimi, kratka, njihovo življenje je bilo za določen čas ohromljeno (prim. intervju št. 49). Mlad fant, ki je v prometni nesreči izgubil brata, je to situacijo v svoji družini opisal z besedami: »Za nekaj časa smo kot družina razpadli, na srečo se je s časom stvar uredila« (prim. intervju št. 14).

Bolezen je druga zelo pomembna življenjska prelomnica, s katero se soočajo raziskovane osebe. Raziskava kaže, da bolezen ne prizadene samo obolelega, ampak tudi njegove svojce.

Avtorici Volčanšek in Pfeifer (2014) poudarjata, da se s kronično boleznijo ali telesno okvaro življenje lahko korenito spremeni, saj je potrebna reorganizacija osebnega življenja, v nekaterih primerih pa tudi reorganizacija življenja svojcev, ki živijo z obolelo osebo.

Tudi druge prelomnice, ki so jih izpraševanci identificirali kot krizne dogodke v življenju, pomembno vplivajo na sožitje družinskih članov in medgeneracijsko sožitje v družini. To dokazuje in potrjuje kvalitativni del raziskave.

Skupini življenjskih prelomnic, ki imata pomen za sožitje v družini, sta osamosvojitve ter kariera in poklicna dejavnost. V raziskavi smo ti dve kategoriji ločili zaradi podrobnega raziskovanja, ker pa sta med seboj povezani, ju v razpravi predstavljamo povezano.

Pod kategorijo »osamosvojitve« izpraševanci kvantitativne raziskave navajajo naslednje življenjske prelomnice: osamosvojitve otrok, preselitev v drug kraj ali v tujino, odhod od doma, vojaščina, samostojno – neodvisno življenje. V kvalitativni raziskavi sta k že omenjenim prelomnicam dodani še gradnja hiše in nakup stanovanja, ki jih v obeh raziskavah obravnavamo kot prelomnici, povezani z ureditvijo domovanja.

V kategoriji »kariera in poklicna dejavnost« so izpraševanci navedli naslednje življenjske prelomnice: šolanje in zaključek šolanja, izbira poklica, služba, menjava službe, prevzem kmetije ter družbena oziroma politična angažiranost. V kvalitativni raziskavi so navedene življenjske prelomnice enake kot v kvantitativni, le da v vzorcu ljudi, starih 50 let in več, prevzem kmetije ni naveden kot življenjska prelomnica (v celotnem vzorcu kvalitativne raziskave pa sta dve navedbi te življenjske prelomnice). V kvalitativni raziskavi je še posebej izpostavljena vajeniška doba, ki smo jo uvrstili k življenjski prelomnici šolanje.

Naloga staršev je svoje otroke opolnomočiti za samostojnost in ustvarjanje lastnega načina življenja, pa naj bo to ustanovitev lastne družine ali drugih oblik samostojnega življenja.

Raziskava kaže, da je pomen osamosvojitve in ustvarjanja kariere za izpraševance ena od pomembnejših življenjskih nalog.

Učenje, šolanje in izbira poklica so najbolj poudarjene življenjske prelomnice v skupinah »osamosvojitve« ter »kariera in poklicna dejavnost«. S temi prelomnicami pa sta povezani življenjski prelomnici odhod od doma in selitev.

Proces učenja se začne v družini, ko generacije izkušnje in znanja prenašajo druga na drugo. Kumpova (2008) poudarja, da so za učenje potrebni dialog, produktivna komunikacija med generacijami in preverjanje smisla in domnev posameznika, ki jih ta preverja v skupini oziroma družini. Gre za proces socialnega učenja. Učenje v družini lahko razumemo kot učenje z drugimi in od drugih. Družina je prostor kolektivne

zakladnice idej, ki se vzdržujejo z razvojem kapitala modrosti. Takšna izkušnja učenja v družini ali tudi drugih skupnostih ustvarja kolektivno znanje, katere lastniki so vsi člani.

Raziskava kaže, da sta šolanje za poklic in izbira poklica za raziskovane osebe prioriteta, ki imata pomen za bodočnost vsakega posameznika in njegovo ureditev življenja.

Krajnčeva (2010) razlaga, da je bil v industrijski dobi, ki je poznala piramidalno strukturo družbe, glavni cilj šolanja pridobitev poklica. Znanje, ki ga je oseba pridobila v procesu šolanja za poklic, je zadostovalo za vse življenje. V informacijski družbi pa so se razmere spremenile, izobrazba za poklic ni dovolj. V današnjem času se mora človek izkazati tudi z drugimi sposobnostmi, znanji, spretnostmi ter osebnostnimi lastnostmi in kompetencami. Spremembe v sodobni družbi spremenijo izobraževanje za poklic v vse življenje trajajoč proces učenja oziroma izobraževanja. S permanentnim izobraževanjem oseba pridobi kompetence in nova znanja. Samo tako lahko ohranja svoj službeni položaj ali uresničuje težnjo po napredovanju. Delo v današnjem času postane vseživljenjski proces, ki se ves čas spreminja in dograjuje.

Proces osamosvojitve in preselitev v drug kraj ali v tujino sta človekova težnja po napredku in boljši kakovosti življenja. Ustanovitev družine in samostojno odločanje sta za naše izpraševance v raziskavi zelo pomembna.

Selitev iz enega stanovanja v drugo izpraševanci opišejo kot travmatično izkušnjo. Potrebno je prilagajanje na novo okolje. Včasih se s selitvijo prekinejo tudi socialne mreže, ki so jih ljudje stkali v nekem procesu bivanja na določenih lokacijah, hkrati pa se odprejo možnosti ustvarjanja novih.

Kljub temu pa selitev od doma in v tujino nekateri prepoznavajo kot pozitivno. Maraspinova (2009) meni, da so ljudje, ki se preselijo v tujino, sposobni. To jim odpira nove priložnosti za osebni in karierni razvoj.

Skupini življenjskih prelomnic »osamosvojitve« ter »kariera in poklicna dejavnost« sta pomembni za vsakega posebej in tudi celotno družino, saj se prestrukturira dosedanja oblika življenja v primarni družini, kar lahko prinese pozitivne ali negativne posledice. Naša raziskava to potrjuje, saj kaže, da ti dve skupini življenjskih prelomnic večinoma povečata kakovost življenja in osebni razvoj posameznika ter družine kot skupine.

Naslednja skupina življenjskih prelomnic je »soočanje s starostjo«. Anketirane osebe so v kvantitativnem delu raziskave navedle naslednje življenjske prelomnice iz te skupine: vnuki oziroma postati stari starš, upokojitev, odhod v institucionalno varstvo – dom za stare in onemoglost zaradi starosti. Medtem ko so intervjuvane osebe v kvalitativni raziskavi navedle le upokojitev ter vnuke oziroma to, da so postale stari starši.

V današnjem času se veliko piše o naraščajočem staranju prebivalstva. Staranja prebivalstva ne smemo obravnavati kot družbeni problem ali celo anomalijo, ki zahteva finančne resurse in zato siromaši družbo. V družbi se mora vzpostaviti sožitje med vsemi generacijami, ki omogoča uravnoteženo funkcioniranje družbe (Hvalič in Ramovš 2003, 125).

Družba mora upoštevati, da vsaka generacija s svojimi kvaliteta in znanji gradi družbeno skupnost, pa naj bo na ravni države ali drugih skupin in skupnosti, ter prispeva k dinamiki in razvoju. Narobe bi bilo, da bi določeno generacijo favorizirali, drugo pa marginalizirali ali celo stigmatizirali. Za komplementaren razvoj družbe in skupin je potrebna zastopanost vseh generacij, njihovo delovanje in zastopanost v družbeni dinamiki.

Upokojitev je prehod, ki je povezan s staranjem. Z upokojitvijo se konča delovno aktivna doba. Ustaljene življenjske prakse se spremenijo, po več desetletjih delovno aktivnega ritma nastane nova življenjska situacija.

Osebe v raziskavi poudarjajo pomen prestrukturiranja življenja ob upokojitvi in iskanja smisla. Vsi izpraševanci v raziskavi poudarjajo, da je v času upokojitve potrebna aktivnost, ki se lahko dogaja na različnih področjih. Nekateri izpraševanci iz raziskave še vedno honorarno opravljajo svoje dosedanje delo v okviru pomoči otrokom, ki nadaljujejo njihovo delo, drugi uresničujejo načrte in hobije, ki jih v delovnem obdobju zaradi pre zaposlenosti niso mogli uresničiti. Spet tretji se bolj udeležujejo v kulturnem in društvenem življenju.

jevaer in Romeu Gordo (2017) predlagata fleksibilen prehod iz aktivnega dela v upokojitev. S predlogom se strinjata Hershey in Henkens (2014), ki menita, da je prostovoljna upokojitev manj stresna in za upokojenca bolj pozitivna kot prisilna ali predčasna upokojitev, ki se zgodi zaradi bolezni ali zmanjšanja delovnih resursov v delovni organizaciji.

Raziskava kaže, da so smisel življenja v starosti večine ljudi vnuki, če jih upokojena oziroma starejša oseba ima. Vnuki so po navadi vezivno tkivo, ki povezujejo vse generacije in omogočajo produktivne odnose med njimi. To potrjuje tudi naša raziskava, saj izpraševanci v raziskavi vnuke oziroma to, da so postali stari starši, izpostavijo kot pozitivno dejstvo, ki krepi moč in daje smisel njihovemu življenju.

Hankova in Buberjeva (2008) poročata o izsledkih svoje raziskave, ki je pokazala, da rojstvo vnukov pozitivno vpliva na življenje starejših oziroma starih staršev. Povečala se je medgeneracijska podpora v družini in ustvarile so se različne oblike družinskega povezovanja med generacijami. Pomembna je vloga starih staršev pri varstvu in interakciji z vnuki, ki je produktivna in pozitivna.

Mansson in drugi (2017) so raziskovali pomen komuniciranja, ki je povezano z emocionalnimi in relacijskimi viri v odnosu starih staršev in vnukov. Ugotovili so, da sta sodelovanje in komunikacija med starimi starši in vnuki pozitivna za utrjevanje emocionalnih, medosebnih in družinskih odnosov. Avtorici Mahne in Klaus (2017) menita, da je vloga starih staršev večinoma zaznamovana s preходом v starostno obdobje. Prisotnost vnukov naredi prehod v tretje življenjsko obdobje bolj produktiven in smiseln, kar ima pozitiven vpliv na sinergijo med generacijami in sožitjem v družini.

Starost in onemoglost sta po navadi vzrok, da mora stara oseba zapustiti svoj dom in se prepustiti institucionalnemu varstvu. Kornhauserjeva in Malijeva (2013) menita, da je selitev v dom za ostarele za marsikoga izhod iz življenjske krize in nujen za preživetje. Kljub temu pa moramo upoštevati, da koncentracija starih ljudi na enem mestu ni optimalno okolje za stare ljudi.

Zadnja skupina življenjskih prelomnic, ki so jih raziskovane osebe identificirale, je skupina »trenutki moči«. V raziskavi IAT so anketirani navedli naslednje življenjske prelomnice, ki sestavljajo to skupino: ozdravitev, ustvarjanje in stvaritve ter sprememba pogleda na življenje. V kvalitativnem delu raziskave pa so izpraševanci dodali še prejem zakramentov prvega obhajila, birme in diakonskega posvečenja.

Trenutki moči so za človeka zelo pomembni, saj mu omogočijo aktiviranje novih duševnih in duhovnih resursov, ki spodbujajo in krepijo smisel v življenju. Aktiviranje notranje moči, ki opolnomoči posameznika in skupino med katerimi je tudi družina je usmerjena k smislu in ustvarjanju dobrih rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2008, 28).

Novak (2015) poudarja, da je smisel mogoče najti v pozitivnih odnosih do življenja. Pomemben je pozitiven način mišljenja, čustvovanja in komuniciranja. Trenutki moči so dogodki, v katerih prepoznavamo pozitivno konotacijo življenja, delovanja in bivanja ter nas navdaja s smislom in notranjo močjo.

Koncept krepitev moči se uveljavlja na različnih ravneh človekovega in družbenega življenja. Purnomo, Wahyuni in Paramita (2016) poudarjajo pomen krepitev moči v skupnostih, kot je družina, specifičnih skupinah, krajevnih skupnostih itd. Krepitev moči skupine ali skupnosti omogoči plodovit razvoj na različnih ravneh, kot so duhovno, psihološko, socialno, gospodarsko in razvojno področje. Eisman in drugi (2016) razlagajo pomen krepitev moči pri osamosvajanju mladih. Avtorji Schmolke, Amering in Svettini (2017) predstavljajo pomen koncepta krepitev moči v medicini. Skratka, področje krepitev moči v življenju je zelo pomembno in raznovrstno.

V skupino življenjskih prelomnic, ki označujejo trenutke moči, smo uvrstili tudi ozdravitev. Oseba, ki premaga težko bolezen, je močna in srečna. To ji krepi moč in jo opolnomoči za soočanje in reševanje novih življenjskih izzivov.

Bolezensko stanje lahko prizadene sožitje v družini in med generacijami, saj se včasih morajo odnosi prestrukturirati. Ozdravitev zato ustvari trenutke moči, ki človeka osrečujejo in ga motivirajo za nadaljnje življenje. To dejstvo pokaže in potrjuje naša raziskava.

Ustvarjanje in stvaritve predstavljata življenjsko prelomnico, ki pokriva različna področja človekovega delovanja, ustvarjanja in udejstvovanja. Prisotna je v vseh starostnih obdobjih in je gonilna sila težnje po napredku.

Seibert, Wang in Courtright (2011) opozarjajo na pomen krepitev moči v psihološkem smislu. Uspehi posameznikov, družine, različnih skupin in vodstvenih timov so povezani s psihološko krepitevijo moči in so podlaga za trenutke moči. To potrjuje tudi naša raziskava.

Pomembno je da so cilji visoko zastavljeni, vendar hkrati tudi uresničljivi. V nekaterih primerih lahko tudi delovni uspehi krepijo moč ter omogočijo duševno in duhovno stimulacijo za zastavljanje novih ciljev ter inovativen pristop k reševanju problemov in doseganju teh ciljev. Takšna situacija krepi moč in človeku daje smisel.

Sprememba pogleda na življenje se dotika duhovne sfere človekovega življenja. Na duhovno področje spada tudi prejem zakramentov v rimskokatoliški Cerkvi.

Sprememba pogleda na življenje je življenjska prelomnica, ki je povezana z duhovnim življenjem človeka, ki teži k uravnoteženosti, in to stanje sproži trenutke in krepitev moči (Klarič 2016).

Platovnjak (2013) meni, da je v slovenskem prostoru veliko zanimanja za različne oblike duhovnosti. Ugotavlja, da je ponudba v našem prostoru na tem področju velika. Avtor zaključuje, da Slovence zanima »duhovnost«, ker jim pomaga dosegati boljšo življenjsko kakovost.

Prejem zakramenta prvega obhajila, birme in diakonskega posvečenja je v rimskokatoliški Cerkvi povezan z verovanjem, obenem pa je neke vrste iniciacija v novo dimenzijo duhovnega življenja.

Saje (2015) razlaga, da je za pripadanje cerkvenemu občestvu v rimskokatoliški Cerkvi potrebno priznavanje in prejetje zakramentov, ki so del njenega izročila. Izpovedovanje vere je pogoj, da lahko nekdo prejme zakramente.

Krajnc (2011) razlaga, da je zakrament obhajila oziroma evharistije združenje v Kristusu. Izpraševanci so poročali, da je bil prejem prvega svetega obhajila slovesen in so ga nekateri doživljali kot življenjsko prelomnico.

Katekizem katoliške Cerkve (2006, 1303) o zakramentu birme pravi: »Birna podela moč Svetega Duha, da bi z besedo in dejanjem kot Kristusove priče širili in branili vero in se ne bi nikoli sramovali križa.« Zakrament birme je prehod v odraslo življenje kristjana. Nekatero raziskovane osebe so jo v kvalitativnem delu prepoznale kot prelomnico, ki jim je krepila moč oziroma trenutke moči.

Raziskovalno vprašanje »Katere prelomnice in pomembni dogodki so vas spremljali v življenju?« je obširno, saj odgovor vključuje predstavitev vseh skupin življenjskih prelomnic. Navedena dejstva in ugotovitve nanj odgovarjajo takole:

Kvantitativna in kvalitativna raziskava kaže, da so se raziskovane osebe soočile s pestro paleto življenjskih prelomnic, ki smo jih razdelili v skupine. Vsaka oseba se je soočala z vsemi skupinami teh prelomnic. Za osebni razvoj in napredek ter medgeneracijsko sožitje v družini so pomembne vse skupine življenjskih prelomnic.

7.1.2 Razprava in odgovor na raziskovalno vprašanje: Kaj so navedene življenjske prelomnice raziskovanim osebam prinesle dobrega in kaj slabega

Prvo raziskovalno vprašanje je raziskovane osebe spodbudilo, da so identificirali življenjske prelomnice. Drugo in tretje raziskovalno vprašanje, ki smo ga postavili v raziskavi pa sprašuje, kaj so identificirane življenjske prelomnice prinesle dobrega ali pozitivnega in kaj so prinesle ali sprožile slabega. Odgovori, ki poročajo o pozitivnih in negativnih učinkih doživljanja življenjskih prelomnic, so številni in izčrpni.

Rezultati ali kode v polstrukturiranih intervjujih, ki izražajo pozitivna mnenja in identifikacije doživljanja življenjskih prelomnic v skupini »družina«, so različne. V intervjujih smo identificirali naslednje pozitivne kode: ljubezen, partnerstvo, optimizem, veselje, otroci, varnost, razumevanje, skupno življenje, sodelovanje, stabilnost, starševstvo, smisel življenja, osebnostna rast, status, učenje od drugih.

Ljubezen je čustvo, ki človeka osrečuje. V polnosti se lahko uresničuje v partnerskem odnosu (Musek 1995). Družina je tesno povezana z ljubeznijo, saj brez ljubezni družina v svojem bistvu ne more obstajati in delovati.

Ustanovitev družine je povezana s partnerstvom, samostojnostjo, sodelovanjem, starševstvom oziroma z vzgojo otrok in veseljem.

Salzburgerjeva in Walke (2010, 26) razlagata, da je vzpostavitev dolgoročnega partnerstva pomemben in odgovoren korak v življenju vsakega. S tem se strinjajo avtorice Lawrence, Nylene in Cobb (2007), ki razlagajo, da imata partnerja, ki gojita pozitivna pričakovanja o prihodnosti svoje partnerske zveze, večje možnosti ustvariti zakon in družino na trdnih temeljih.

Lawrenčeva idr. (2008) menijo, da partnerji, ki živijo pred načrtovanjem otroka v ljubezni, razumevanju, tj. v sožitju, hitreje sklenejo zakonsko zvezo ter ustvarjajo dobre odnose in temelje za dobre odnose v družini.

Guštinova (2009) ugotavlja, da je vzajemno zadovoljstvo v partnerskem odnosu pomembno. Partnerja morata gojiti pozitivna pričakovanja o starševski vlogi. Priprava na spremembo vlog in odnosov v nastajajoči družini je med partnerjema zelo pomembna. Na to se morata partnerja pripravljati že pred in med nosečnostjo. Te trditve potrjuje naša raziskava, ki izpostavlja pomen partnerstva za uspešnost družinskega življenja.

Juhant in Strahovnik (2010) poudarjata, da je družina prostor odnosov. Produktivni odnosi v družini temeljijo na ljubezni, spoštovanju in vrsti dejavnikov, ki so zajeti v kodah oziroma rezultatih naše raziskave.

Ljudje delujemo na temeljih soodvisnosti drug od drugega in na podlagi socialnih odnosov ustvarjamo kakovost življenja. Zato je sodelovanje med družinskimi člani oziroma vzpostavitev odnosov na različnih ravneh zelo pomembna. Vsak družinski član mora v družini biti slišan in upoštevan. Zato je družina prostor odnosov na različnih nivojih. Temelji družinskih odnosov so ljubezen, povezanost in vzajemno sodelovanje, ki družinskim članom omogočajo srečo, optimizem in smisel.

Strinjamo se z Dečmanovo in Bogatajem (2002, 40), ki poudarjata, da družinske vezi povezujejo odnosi, ki se dogajajo na različnih ravneh družinskega življenja. Družinskim članom mora biti zagotovljen komunikacijski prostor, kar pomeni, da je vsak družinski član slišan in ima možnost izraziti svoje mnenje in stališča.

Seveda se v družini ne dogajajo samo pozitivne stvari, ampak je družina tudi prostor, v katerem se družinski člani soočajo s kriznimi trenutki, preizkušnjami in težavami. Raziskovane osebe so navedle različne pojme oziroma kode, ki identificirajo krizne trenutke v družini: odrekanje, nestrpnost, odtujenost, nepotrpežljivost, težave pri vzgoji in postavljanje meja pri vzgoji, odsotnost očeta, težave pri porodu, nesoglasja s partnerjem, rojstvo otrok s posebnimi potrebami, varanje, nasilje v družini, poporodna depresija, strah in neuresničene želje, skrb za dementne stare starše.

Gostečnik (1999, 7–8) opiše družino kot prostor, kjer se odigravajo različne življenjske zgodbe, hkrati pa družina ustvarja svojo specifično zgodbo. Družina je prostor, kjer doživljamo in se naučimo pozitivnih in negativnih oblik življenja. V družini smo sprejeti, ljubljani in tudi zavrženi. V družini lahko doživimo sprejetost ali zavrženost. Avtor v tej trditvi jasno nakaže težave, ki jih navajajo raziskovane osebe v naši raziskavi.

V raziskavi smo zasledili zanimivost, da so se določene negativne opredelitve, ki so jih izpraševanci prepoznali v procesu osebnostne rasti, spremenile v pozitivne. Tako se je na primer mnenje o rojstvu otroka s posebnimi potrebami, kar je mati najprej označila za krizno situacijo, v procesu življenja s takim otrokom v družini spremenilo v pozitivno.

Vanier (2015, 58) poudarja, da je pomembno, da tesnobo v življenju premagamo. Svoje življenje lahko okupiramo z zaposlenostjo tako, da postanemo deloholiki ipd. kar ni pozitivna rešitev in lahko siromaši odnose in kvaliteto življenja.

Starši, ki se jim rodi otrok s posebnimi potrebami, morajo razviti strategije, kako premagati tesnobo in šok, kako »odžalovati« situacijo, s katero se soočajo, torej s tem, da je njihov otrok drugačen (Trtnik 2007).

Življenjske prelomnice, ki sprožijo odrekanje, nestrpnost, odtujenost, nepotrpežljivost, nesoglasja in neuresničene želje, lahko povežemo s preobremenjenostjo v delovnem procesu, saj zakonca morata delati za preživetje družine. Kajti v današnjem času delovni procesi zahtevajo odrekanje in polno udejstvovanje posameznika ter različna znanja in veščine, ki jih morajo delavci pridobiti z dodatnim izobraževanjem (Krajnc 2010). Vse to lahko povzroči odtujenost in druge navedene kode oziroma rezultate, ki identificirajo težave v družinskem življenju v naši raziskavi.

Odsotnost očeta je tema, ki spodbuja razprave in deli mnenja. V raziskavi ugotavljamo, da je pomembno aktivno sodelovanje obeh staršev, očeta in matere. Usklajena vzgoja in uravnoteženo družinsko življenje, v katerem sta prisotna oče in mati, pripomore h komplementarnemu razvoju otroka in vseh družinskih članov. Seveda poznamo tudi drugačne oblike družinskega življenja, ki so v družbi sprejete, kot so enostarševske, sestavljene družine in druge (Goody 2003, 229–230). Prav pa je, da težimo k uravnoteženosti družinskega življenja, kjer je zastopana heterogenost staršev, vendar v določenih primerih in situacijah omenjena idealna ureditev iz različnih vzrokov ni mogoča.

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »družina«, imajo veliko pozitivnih pa tudi negativnih interpretacij, kar potrjuje, da je družinsko življenje dinamično, včasih zapleteno in zanimivo. Vsaka družina razvija lastne načine življenja in delovanja, zato je vsaka enkratna.

Skupini življenjskih prelomnic, ki označujejo osamosvojitve ter kariero in poklic, bomo obravnavali skupaj, saj se ti prelomni trenutki pogosto prepletajo. Obe skupini prelomnic izražata pozitivne in krizne situacije. V raziskavi smo identificirali kode oziroma rezultate, ki označujejo pozitivne in negativne situacije omenjenih skupin.

Pozitivno opredelitev skupine življenjskih prelomnic »osamosvojitvev« opredeljujejo naslednje kode oziroma rezultati: samostojnost, lastno stanovanje, samozavest in odgovornost, selitev – novo okolje, vojaščina, nakup avtomobila.

Pozitivno opredelitev skupine življenjskih prelomnic »kariera in poklicna dejavnost« opredeljujejo naslednji rezultati: odgovornost za kmetijo, vajeništvo, služba, gmotna stabilnost, končanje šolanja, poklic, doseganje ciljev, menjava službe, ustvarjalnost, obrt.

Selitev od doma je povečini povezana z osamosvojitvijo, ki je hkrati lahko povezana s šolanjem, službo, ustanovitvijo družine in ureditvijo domovanja. Vse te prelomnice lahko človeka delajo samozavestnega, odgovornega in samostojnega. Doseganje ciljev, ki si ji posamezna oseba postavi, je lahko povezano z različnimi ravni življenja, kot so dokončanje šolanja, služba, prevzem kmetije ali obrti in menjava službe.

Newmanova in Hatton-Yeo (2008) poudarjata, da se v današnji družbi pojavljajo nove paradigme medgeneracijskega učenja, ki so posledica demografskih, socialnih in ekonomskih sprememb. Danes je vseživljenjsko učenje normalno, kar še pred tremi desetletji ni bilo potrebno. Naša raziskava to potrjuje, saj je veliko izpraševancev prevzelo delo ali poklic, ki so ga opravljali njihovi starši, ali se je odločilo za poklic oziroma šolanje zaradi vzgleda ali svetovanja staršev in sorodnikov.

Krajnčeva (2015, 55) razlaga, da je bila služba za nedoločen čas včasih splošna oblika socialne in osebne varnosti. V informacijski družbi, ki je družba tveganja, sprememb in tudi večjih možnosti, so se oblike dela pa tudi izobraževanja povsem spremenile. Danes je služb za nedoločen čas zelo malo, nujno pa je nenehno izobraževanje in pridobivanje novih kompetenc, ki omogočajo napredek v karieri ali konkurenčnost na delovnem mestu.

Zanimivo je, da mlajša generacija takšno situacijo sprejema kot normalno in pozitivno, medtem ko jo starejša generacija sprejema težje in jo prepoznava kot negativno.

Raziskava kaže tudi negativne konotacije obeh skupin življenjskih prelomnic, tako tistih, ki označujejo osamosvojitvev, kot tistih, ki so povezane s kariero in poklicno dejavnostjo.

Negativne identifikacije v skupini »osamosvojitvev« označujejo naslednji rezultati v raziskavi: težave pri selitvi, prilagajanje, negotovost, zadolženost, odtujenost z matično družino, domotožje, finančna obremenitev in tujec v tuji deželi.

Negativne identifikacije v skupini »kariera in poklicna dejavnost« označujejo naslednji rezultati v raziskavi: zgodnje vstajanje zaradi oddaljenosti službe ali šole, izguba študijskega leta, nesoglasja v službi, nestabilnost službe, nedeljsko delo, odsotnost od doma, odpovedovanje, izkoriščanje in izguba službe.

V raziskovalnem procesu moramo tako upoštevati tudi negativne interpretacije teh dveh skupin prelomnic. Veliko težav je povezanih z načinom življenja v današnjem času, s prezaposlenostjo na delovnem mestu in dodatnim izobraževanjem, ki zahteva odsotnost tudi v prostem času (Krajnc 2015, 55). Tako je časa za družinsko življenje in poglobljanje odnosov v družini in zunaj nje zelo malo.

Čeprav imamo sorazmerno dobre pogoje za delo in življenje, prihaja do degradacije preživljanja časa z družino in poglobljanja odnosov v družini, s sorodniki in prijatelji. Socialne mreže so pomembne in poleg aktivnega udejstvovanja v delovnem procesu ostane malo časa za vzpostavljanje novih in utrjevanje ustaljenih socialnih mrež. Naša raziskava potrjuje to ugotovitev.

Posledica prezaposlenosti je sprememba vrednostnega sistema, saj so ljudje preveč osredotočeni samo na specifično področje življenja, to je po navadi služba ter dodatno usposabljanje, medtem ko preostala področja življenja, ki omogočajo kakovost življenja, zanemarjamo (Jolanki 2015). Poslovna žena, ki je sodelovala v raziskavi, razlaga, da je skoraj ves dan zaposlena s službo in da ima za družino čas samo ob koncih tedna, in še takrat mora opraviti veliko gospodinjskih del, zato odnosi v družini niso tako pristni, kot bi si ona in njeni družinski člani želeli. Življenjskega sloga ne more spremeniti, saj bi izgubila službo in družina bi bila v tem primeru soočena s finančnimi in materialnimi težavami.

Skupina življenjskih prelomnic, ki identificirajo krizne dogodke in jih raziskovane osebe prepoznajo kot dobre ali slabe, je v raziskavi izčrpano obdelana. Kot dobre strani skupine prelomnic, ki označujejo krizne življenjske situacije, so raziskovane osebe navedle naslednje kode oziroma rezultate: sodelovanje in povezanost, nov začetek in ustanovitev nove družine, upanje, duhovna povezanost z mrtvimi.

Raziskava potrjuje dejstvo, da se v kriznih situacijah ljudje povežejo. Človek je socialno bitje in funkcionira v povezanosti s socialnimi mrežami ali različnimi oblikami skupnosti. Družina je temeljna skupnost, v kateri človek najprej išče varnost in sprejetost.

Avtorici Kodrun Potočnik in Ravnjak (2013) z raziskavo dokazujeta, da je povezava družinskih članov pri zdravljenju obolelega zelo pomembna. Pomen povezanosti generacij in družinskih članov poudarjata tudi avtorici Kump in Jelenc Krašovec (2014), ki izpostavljata pomen medgeneracijskega sodelovanja na podlagi učenja.

Povezanost družinskih članov in generacij vzbuja upanje. O pomenu upanja govori Polgar (2017, 267–271), ki razvija teorijo upanja, kjer človek išče rešitve v različnih smereh v smislu naslednje ljudske modrosti: če se ti zapro vrata, išči odprto okno oziroma »rešitev druge vrste« in reši situacijo.

Negativne interpretacije v skupini življenjske krize pa ugotovimo naslednje rezultate: izguba prijateljev, žalost, tožbe, prizadetost, izguba varnosti, breme, občutek krivde, nezaupanje, stres, šok, duševne rane, nespoštovanje sebe, osamljenost, praznina, psihična napetost,

Interpretacije, ki označujejo krizo v življenju in jih sprožijo življenjske prelomnice, ki tvorijo skupino »življenjske krize«, so mnogoštevilne. Pomembno je, da se posameznik, družina in generacije soočijo s posameznimi kriznimi trenutki in jih sprejmejo ter iščejo rešitve. Tudi pri tem ima pomembno vlogo teorija upanja, ki človeka usmerja k iskanju dobrih rešitev (Polgar 2017, 271).

Pri skupini življenjskih prelomnic, ki označujejo soočanje s starostjo, v raziskavi zasledimo pozitivne in negativne interpretacije.

Pozitivne interpretacije, ki so povezane s to skupino prelomnic, določajo naslednje kode: sodelovanje s starimi starši, upokojitev, več časa, vnuki, sodelovanje generacij, delo in aktivnost. Največ kod oziroma rezultatov je navedla starejša generacija, medtem ko sta mlada in srednja generacija navedli manjše število rezultatov s tega področja oziroma so se rezultati nanašali na sodelovanje s starejšimi generacijami v družini.

Negativne interpretacije, povezane s to skupino življenjskih prelomnic, določajo naslednji rezultati: opazovanje pešanja starih, soočanje z demenco, ukvarjanje s starimi ljudmi, spoznanje minljivosti ob smrti, majhna pokojnina, osamljenost, onemoglost, bolezen in pogrešanje sodelavcev iz službe.

Skupina življenjskih prelomnic »soočanje s starostjo« ima veliko pozitivnih navedkov. Upokojitev je uživanje sadov dolgotrajnega aktivnega dela. Veliko izpraševancev v

raziskavi je izrazilo veselje ob upokojitvi, so pa poročali tudi o težavah ali neprijetnostih, ki jim jih je to prineslo. Tako starejša žena navaja, da je pogrešala sodelavke, ki so dolga leta sodelovale in bile povezane.

Vsi izpraševanci navajajo, da so si ob upokojitvi poiskali različne zaposlitve, ki so zapolnile njihov prosti čas in jim osmislile življenje. Tako nekateri raziskovani pomagajo svojim otrokom pri delu in nadaljujejo svoje delo, drugi so začeli kmetovati ali so aktivni v kulturnih in drugih društvih, nekateri pomagajo mladim generacijam z varstvom vnukov, skratka, vsi izpraševanci so našli oblike aktivnosti, ki jim osmišljajo življenje.

Avtorja Oshio in Kan (2017) razlagata, da se ob upokojitvi starejši na japonskem intenzivneje začnejo ukvarjati s telesno dejavnostjo, kar jim omogoča zdravo življenje. Različne oblike aktivnosti starejših ljudi pozitivno vplivajo na kakovost življenja v tretjem življenjskem obdobju.

V raziskavi ugotavljamo, da so vnuki povezovalni člen med generacijami. To dejstvo potrjuje tudi Rantova (2013), ki ugotavlja, da sobivanje generacij prinaša dodatno varnost in bližino. Otroci imajo pogostejše stike s starimi starši, ki se ob vnukih čutijo koristne, saj jim namenjajo čas.

Negativne interpretacije lahko razdelimo na navedke, ki sta jih podali mlada in srednja generacija, in navedke, ki jih je navedla stara generacija.

Mlada in srednja generacija navajata negativne občutke, ki se jima porajajo ob soočanju s težavami starejših ljudi. Tako smo v raziskovalnem procesu dobili naslednje rezultate: opazovanje pešanja moči starih, soočanje z demenco, ukvarjanje s starimi ljudmi in spoznanje minljivosti ob smrti – to so kode, ki izražajo negativne oziroma krizne občutke izpraševancev v raziskavi prvih dveh generacij. Stara generacija pa kot negativno prepoznava naslednje: majhna pokojnina, osamljenost, onemoglost, bolezen in pogrešanje sodelavcev iz službe.

V raziskavi smo razčlenili posamezna dejstva, ki spremljajo staranje in soočanje s starostjo.

Starost ima smisel, če jo znamo sprejeti, najti primerne aktivnosti in skrbeti za zdravje (Ramovš 2016, 9–14). Naša raziskava kaže, da se s skupino »soočanje s starostjo«

posredno ali neposredno srečujejo vse generacije v družini, kar je pozitivno in odraz zdravih družbenih odnosov.

Sieder (1998, 145) razlaga, da se v industrijski družbi izoblikujejo novi načini skrbi za ranljive skupine družbe, med katere spadajo tudi starejši. Sinergija vseh generacij omogoča komplementarni razvoj družine in družbe. Naša raziskava to potrjuje.

Onemoglost, bolezen in druge starostne težave v nekaterih primerih povzročijo, da morajo starejši zapustiti svoj dom in izkoristiti institucionalno oskrbo. Lešnik, Bevc in Železnikova (2017) ugotavljajo, da so starejši sorazmerno zadovoljni s storitvami v domovih za stare, opozarjajo pa tudi na nekatere pomanjkljivosti. Lahko zaključimo, da je institucionalna oskrba starih pozitivna rešitev za staro osebo, ki nima možnosti oskrbe v domačem družinskem okolju. Seveda pa ima velika koncentracija starih ljudi na enem mestu in njihova velikokrat rutinska obravnava zaradi preobremenjenih delovnih normativov zaposlenih v domovih tudi negativno konotacijo (Kornhauser in Mali 2013).

Zadnja skupina življenjskih prelomnic je skupina »trenutki moči«, ki posamezniku in celotni družini krepi moč in jo opolnomoči za ustvarjanje dobrih rešitev.

Izpraševanci so navedli naslednje kode, ki označujejo pozitivne interpretacije te skupine: smisel življenja, osebna rast, motivacija, krepitev umetniške identitete, spoznavanje sebe, milost, blagoslov ob prejemu zakramentov in darila, delovni dosežki, veselje, sodelovanje, romanja, molitev, vrnitev v domovino, ozdravitev, pomoč bližnjim, odpuščanje, upanje, tolažba.

Izpraševanci so poskušali navesti tudi negativne interpretacije, pri čemer so omenili minljivost življenja in učenje iz preizkušenj, ki pa niso negativne, saj ponazarjajo spoznanje v življenju, ki ima pozitivno noto.

Raziskovane osebe so navedle tudi veliko pozitivnih kod. To je razumljivo, saj so prelomnice iz skupine »trenutki moči« usmerjene k pozitivnemu pogledu na življenje.

Kot odgovor na vprašanje, kaj so življenjske prelomnice iz skupine »trenutki moči« izpraševancem prinesle slabega, so ti v raziskavi navajali posledice dogodkov, npr. ob izgubi osebe, ali situacije, ki so jim krepile moč. Tako razumemo tudi minljivost življenja, ki jo je navedla raziskovana oseba, ki je izgubila ljubljenega družinskega člana (babico) – to spoznanje ji je namreč krepilo moč. Učenje iz preizkušenj pa bi lahko pravzaprav

uvrstili v skupino pozitivnih kod, saj izraža pozitiven odnos oziroma napredek na podlagi preizkušenj, ki so izpraševance v raziskavi prizadele.

Življenjske prelomnice iz skupine »trenutku moči« so večinoma usmerjene k pozitivnim interpretacijam, zato imajo rezultati raziskave pozitivno konotacijo. Kode smisel življenja, osebna rast, krepitev umetniške identitete, spoznanje sebe, veselje in sodelovanje krepijo človeku moč in mu omogočajo aktiviranje psiholoških in duhovnih resursov, ki dvigajo kakovost življenja. To trditev potrjujejo tudi raziskovalci in psihoterapevti, ki raziskujejo omenjeno področje človekovega življenja in delovanja.

Novak (2015) meni, da trenutki moči sprožijo smisel življenja. Zato so ta področja življenja med seboj povezana. Frankl (2014, 53) poudarja, da smisel v življenju lahko dosežemo v interakciji oziroma v odnosu z drugo osebo. To pomeni, da oseba sebe spoznava skozi drugega na način, da je sposobna vživeti se vanj. Volja do smisla je človekovo temeljno prizadevanje, ki mu omogoča življenjske temelje ter kakovostno življenje in trenutke moči (Frankl 84-88.).

MacKinlayjeva (2017, 22) poudarja pomen socialnih mrež, ki človeku krepijo moč in mu pomagajo osmisliti življenje. Človek je socialno bitje, zato je interakcija z drugimi nujna za osebni napredek v življenju in ustvarjanje dobrih pogojev za zadovoljno življenje, ki sproža trenutke moči.

Ker lahko samo razumska razsežnost onemogoča aktiviranje notranjih resursov, jo moramo aktivirati oziroma motivirati na različnih ravneh. Duhovna razsežnost življenja mora omogočati fleksibilnost in občutljivost na življenjske dogodke, jih pozitivno ovrednotiti in ustvariti pogoje za krepitev moči in smisel, ki omogoča trenutke moči (Zohar in Marshall 2006).

Rezultati oziroma kode, kot so milost, blagoslov ob prejemu zakramentov in darila, romanja, molitev, odpuščanje, upanje ter tolažba, so povezane z religioznim področjem človekovega življenja.

Prejem zakramentov je po navedbah izpraševancev v raziskavi aktiviral trenutke moči in jim dal smisel. Z religioznimi praksami in držami v bistvu aktiviramo duhovno sfero, ki človeka napolni z notranjo močjo ali resursi, ki ga ženejo oziroma spodbujajo k napredku in ustvarjajo dobre pogoje za življenje na različnih ravneh. To dejstvo potrjujemo z našo raziskavo.

V raziskavi zasledimo veliko navedb, ki so povezane z verovanjem ali spremembo pogleda na življenje ter so sprožile krepitev in trenutke moči. V religioznem človeku sprožijo nove duhovne razsežnosti, ki povečajo kakovost življenja. Ta ne temelji samo na materialnih resursih, kot mnogi menijo, ampak tudi na duhovnih virih, ki krepijo moč oziroma človeka opolnomočijo za napredek, optimizem in iskanje smisla. Navedeno potrjuje tudi naša raziskava.

Rezultati raziskave kažejo, da odpuščanje, molitev in upanje izražajo trenutke moči. Kadar se človeku zgodi krivica, je prizadet. Prizadetost zaradi krivice povzroča duševne in duhovne rane, ki lahko poslabšajo tudi fizično stanje človeka. Zato je odpuščanje duhovna dimenzija, ki je pomembna in nujna za komplementaren razvoj človeka. To dejstvo potrjuje tudi naša raziskava.

Petkovšek (2014) pravi, da je odpuščanje herojsko dejanje in da je resnično takrat, ko je sposobno odpustiti neodpustljivo. S tem se strinja Marosova (2014), ki dodaja, da je odpuščanje kot čudež, ki smo ga zmožni dati samo v stanju brezmejnne ljubezni, kar pa lahko omogočita religioznost in etična drža. To nam krepi moč oziroma daje smisel. Odpuščanje vrača smisel v življenje, četudi je včasih težko; je pa tudi herojsko dejanje in podlaga ustvarjanja trenutkov moči.

Gostečnik idr. (2011) poudarjajo, da je odpuščanje proces, ki sproži spremembe na kognitivni, emocionalni in vedenjski ravni. S tem se strinja Enright (2010, 1078–1115), ki dodaja, da se pri odpuščanju sprožijo spremembe tudi na motivacijski ravni in da je to proces majhnih korakov. To pojasnjuje tudi naša raziskava.

Na raziskovalno vprašanje »Kaj so navedene življenjske prelomnice raziskovanim osebam prinesle dobrega in kaj slabega?« odgovarjamo:

Vse skupine življenjskih prelomnic sprožijo veliko pozitivnega, kar bogati življenje in mu daje smisel. Te prelomnice lahko imajo pozitiven vpliv na medgeneracijsko sožitje v družini, če znajo družinski člani komunicirati med seboj in drug drugega spoštovati, saj to ustvarja sinergijo med generacijami. Za doseg medgeneracijskega sožitja je treba upoštevati vse skupine življenjskih prelomnic.

Seveda lahko življenjske prelomnice prinesejo ali sprožijo tudi krizne trenutke, ki imajo pomen za medgeneracijsko sožitje. S temi trenutki in njihovimi interpretacijami se morajo

družinski člani soočiti in se s težavami spopasti ali jih v procesu družinskega življenja in osebnostne rasti spremeniti nekaj pozitivnega.

7.1.3 Razprava in odgovor na raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen imajo življenjske prelomnice za sožitje generacij v družini

Medgeneracijsko sožitje je odvisno od doživljanja in interpretiranja življenjskih prelomnic. Življenjske prelomnice lahko sprožijo spremembe v družinski dinamiki, ki ima pomen za vse generacije v družini.

Ramovš (2003) razlaga, da je pomemben pridevnik »medgeneracijski«, npr. medgeneracijska pravičnost, medgeneracijska solidarnost, medgeneracijski odnosi, medgeneracijska razmerja, medgeneracijsko sodelovanje, medgeneracijsko sožitje, medgeneracijski konflikt ipd. Pri pojmu »medgeneracijski« je poudarek na odnosu ali razmerju med dvema ali več generacijami, torej na vmesnem »prostoru« med mlado, srednjo in starejšo generacijo ter na dinamičnem dogajanju, ki se odvija v tem socialnem prostoru.

Družina je večgeneracijska, saj posredno ali neposredno povezuje več generacij. Tudi družine, ki so sestavljene samo iz dveh generacij, po navadi vključujejo še tretjo generacijo, ki sicer ni nujno, da živi v istem stanovanju, ampak je posredno prisotna in ima pomen za družinsko življenje in sožitje.

Unicef opredeli generacije v družini na mlado, srednjo in staro generacijo (Unicef 1995, 98). S to opredelitvijo se strinja Ramovš (2003, 68), ki enako razdeli generacije, vendar poudari, da je težko postaviti starostne meje med njimi, saj se z razvojem družbe spreminjajo. Človek, ki je pred desetletji veljal za starega, v današnjem času, ko se starostna meja viša, ne velja več za starega. Kljub temi pa je trinitarična razdelitev generacij sprejemljiva.

Razni avtorji od Mannheima (1964) dalje generacije različno opredeljujejo glede na značilnosti posamezne kohorte (Eyerman in Turner 1998, 93; Kupperschmidt 2000, 66; Wallis v Rejc 2012, 24; Lucas, D'Enbeau in Heiden 2016).

V naši raziskavi smo upoštevali tri generacije, tj. mlado generacijo (do 35 let), srednjo generacijo (od 36 do 60 let) in starejšo generacijo (nad 60 let). Utemeljitev za takšno razdelitev smo podali v raziskavi.

Življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »družina«, vsebujejo naslednje kode oziroma rezultate, ki so jih v raziskavi navedli izpraševanci: razumevanje, povezanost in sodelovanje med generacijami, strpnost, nesoglasja, konflikti, posesivnost starejših in nenaklonjenost, komunikacija, potrpljenje, obiski, sprejetje partnerja, svojega otroka, finančne in ostale oblike pomoči, skupno življenje, delitev dela, postavljanje meja, prilagajanje in avtonomnost generacij. Te pojme so navedle vse tri generacije.

Raziskava kaže, da je za izpraševance v raziskavi družina najpomembnejša, zato ji pripisujejo tudi pomembno vlogo za življenje posameznika in različnih skupin. Na podlagi rezultatov raziskave lahko postavimo tezo, da je družina za ljudi najpomembnejša skupnost, v kateri se njeni člani komplementarno razvijajo, socializirajo, spoznavajo vrednote in se naučijo medgeneracijskega sožitja.

Musek (1995) razlaga, da daje ljubezen najgloblji pomen družini. Kjer v družini vlada ljubezen, tam so tudi medgeneracijski odnosi produktivni. S tem se strinja Chapman (2009), ki meni, da pravo sožitje lahko obstaja samo na temeljih ljubezni in da tudi konfliktne situacije, ki se pojavijo v vsaki družini, lažje rešujejo tiste, v katerih so generacije in družinski člani povezani z vezjo ljubezni in spoštovanja.

Bajzek (2003) poudarja, da z uporabo sile ne moremo doseči sožitja, ampak lahko konfliktne situacije samo poslabšamo. Avtor se osredotoča na odnos med starši in otroki, vendar lahko veljavnost te trditve razširimo na vse generacije v družini.

Družina in generacije znotraj nje se soočajo z življenjskimi cikli, ki se pretakajo iz ene v drugo fazo. Ti cikli so lahko naravni, npr. rojstvo, otroštvo, ločitev odraslih otrok od primarne družine, starost in smrt, ter nenaravni in včasih nepredvidljivi cikli. Nepredvidljivi dogodki sprožijo krizo, kadar družina in generacije znotraj nje ne najdejo ali nimajo konstruktivnega obrambnega mehanizma za reševanje nastalih problemov. Vsaka družina ima lasten način, kulturo, vrednote in strategije za prilagajanje in soočanje z nepredvidenimi dogodki, ki sprožijo spremembe (prav tam). Te spremembe lahko na družino in generacije znotraj nje vplivajo pozitivno ali negativno.

Družina je prostor medgeneracijskega sožitja. Seveda pa mora nastale konflikte, ki so sestavni del družinskega življenja, sprejeti in na podlagi različnih mnenj iskati produktivne rešitve. Če tega generacije v družini ne zmorejo, lahko med njimi pride do prepada. Kadar pa generacije v družini znajo različna mnenja upoštevati in v produktivni komunikaciji iskati dobre rešitve, pa je lahko medgeneracijski konflikt generator napredka (Görgner 2012).

Vsaka družina se sooča tudi z življenjskimi krizami, ki smo jih v raziskavi uvrstili v posebno skupino. V raziskavi smo identificirali naslednje rezultate, ki pojasnjujejo krizne situacije v življenju družine in imajo pomen na medgeneracijsko sožitje: nesoglasja med generacijami, smrt, odtujenost, nestrpnost in nesprejetje otrokovega partnerja, bolezen, prizadetost in nestrinjanje zaradi ločitve, odtujitev zaradi poroke otroka, smrt je povezala generacije, napetost med generacijami, žalovanje – slab vpliv na ostale generacije, izguba službe in dedovanje.

Nesoglasja med generacijami so povezana s konfliktom. Pomembno je, da se generacije z njim soočijo in iščejo pozitivne rešitve, kot smo že pojasnili.

Smrt ima vpliv oziroma velik pomen za medgeneracijsko sožitje. Raziskava kaže, da so se nekatere generacije še bolj povezale, v drugih pa je prišlo do začasne odtujitve družinskih članov in generacij znotraj družine. Gre za problem soočanja z nenadno smrtjo, ki povzroči šok.

Žalovanje ob nenadni smrti lahko pri družinskih članih povzroči stanje šoka. Takšno stanje lahko traja nekaj mesecev do nekaj let (Novljan 2004). To potrjuje naša raziskava, saj izpraševanci poročajo, da so po nesreči s smrtnim izidom nekateri družinski člani otopeli, kar je destruktivno vplivalo na sožitje med generacijami. Mlad izpraševanec v raziskavi navaja, da so kot družina za nekaj časa razpadli, kar ne pomeni, da so se starši ločili, ampak da je stanje otopelosti bilo tako močno, da sožitje ni bilo več mogoče. To stanje v raziskavi pojasni tudi mati fanta, ki poudari, da po sinovi smrti nesreči ni bila sposobna vzdrževati odnosov in sta z možem sicer živela skupaj, vendar sta bila popolnoma otopela zaradi žalosti, kar je seveda slabo vplivalo na preostale otroke in medgeneracijsko sožitje. Podrobnosti so opisane v sami raziskavi.

Nesprejetje partnerjev od otrok je problem, ki ima pomen za sožitje generacij v družini. V raziskavi so opisani primeri, v katerih starši niso sprejeli snahe ali zeta. V večini primerov

generacije najdejo sožitje, so pa tudi takšni, ko situacija ustvari prepad med generacijami, kar pogubno vpliva na sožitje v družini. Ta dejstva predstavi naša raziskava.

Razlike med posameznimi časovno opredeljenimi generacijami obstajajo in jih moramo upoštevati, če želimo razumeti razlike v dojemanju specifičnih kontekstov in ravnanj pri delu in v življenju. Tako časovno opredeljene generacije na svojstven način dojemajo situacije, ki jih sprožijo življenjske prelomnice (Gerpott in Voelpel 2016). To lahko povzroči nestrinjanje med generacijami oziroma specifične poglede, ki niso kompatibilni s pogledi druge generacije. S tem se strinjajo avtorice Lucas, D'Enbeau in Heiden (2016), ki z raziskavo potrjujejo, da časovne kohorte različno dojemajo nekatera življenjska dejstva in situacije. To dokazuje naša raziskava v primerih, ko starejša generacija ne sprejme odločitev mlajše generacije.

Krizne situacije lahko krepijo medgeneracijsko sožitje ali ga rušijo. Odziv generacij je odvisen od mišljenja, vrednot in socializacije posameznih generacij. Za sobivanje generacij je pomembno, da v produktivni komunikaciji najdejo dobre rešitve. To ne pomeni, da morajo generacije konflikte potlačiti, pač pa morajo aktivirati duhovne resurse za iskanje produktivnih rešitev. Kojc (2016, 45) opiše aktiviranje duhovnih resursov kot aktiviranje misli, idej, domišljije, prepričanj, nazorov in mnenj, skratka aktiviranje mišljenja v različnih smereh, ki omogoči dobre rešitve.

Skupina življenjskih prelomnic, ki imajo pomen za sožitje generacij v družini, je skupina »osamosvojitvev«. Naloga vsake družine je opolnomočiti otroke za samostojnost. V raziskavi smo ugotovili naslednje rezultate, ki označujejo medgeneracijsko sožitje in so povezane z osamosvojitvijo: ločeno življenje generacij, napetost ob osamosvojitvi, selitev od doma in avtonomnost, ločeno gospodinjstvo, podpora pri odločitvah in ponos nad osamosvojitvijo otrok.

Ločeno življenje generacij je lahko po eni strani dobro, vendar tudi slabo, kadar med njimi ni produktivne komunikacije. Raziskava kaže, da je pozitivno, če sta starejša in mlajša generacija, ki stanujeta v isti hiši, nekoliko samostojni. Mlajši imajo svoj način življenja, starejši svojega, in ta avtonomnost obeh generacij je pozitivna. Takšna situacija omogoča, da generacije živijo v produktivnih odnosih, si med seboj pomagajo in krepijo moč, obenem pa zadržijo avtonomijo, ki tudi pozitivno vpliva na posamezno generacijo.

Kupperschmidtova (2000) meni, da diferenciacije med generacijami so, zato je pomembna določena mera avtonomnosti generacij. Potrebna pa je tudi produktivna komunikacija in sodelovanje med generacijami. To dokazuje naša raziskava.

Naslednja skupina življenjskih prelomnic, ki imajo pomen za medgeneracijsko sožitje, je skupina »kariera in poklicna dejavnost«. V raziskavi smo ugotovili naslednje kode, ki se nanašajo na to skupino: pomoč, delitev dela na kmetiji, učenje, motivacija, odtujenost zaradi študija, pomoč in podpora, nestrinjanje, ponos, nadaljevanje obrti staršev, usmeritev v poklic in finančna pomoč.

Kariera je pomembna za človekov razvoj. Pojavlja se v različnih oblikah: nekdo je lahko uspešen kmetovalec, dober delavec, vodja ali raziskovalec. Gre za razvijanje človekovih resursov. Naša raziskava potrди, da je šolanje, delo v službi ali obrt velikega pomena za posameznika in celotno družino.

Sara Slana (2010) meni, da je vstop na trg dela za oba spola velikega pomena in vpliva tudi na družinsko življenje ter sožitje generacij v družini. Avtorica problematizira neenakost spolov na trgu dela, saj trdi, da so ženske diskriminirane pri kandidaturah za delovno mesto nasproti moškemu spolu. Čeprav omenjenega področja v naši raziskavi ne moremo potrditi, saj ni bil predmet raziskave, pa z raziskavo ugotavljamo, da je služba pomembna življenjska prelomnica, ki vpliva na medgeneracijsko sožitje v družini.

Omeniti je treba tudi vseživljenjsko učenje in izobraževanje, ki ga zahteva trg dela. Krajncéva (2015, 55) razlaga, da je služba za nedoločen čas, ki je bila nekđaj splošna oblika socialne in osebne varnosti, v informacijski dobi redkost oziroma izjema. Danes je v ospredju projektno in timsko delo. Za takšno delo je potrebno vseživljenjsko izobraževanje in učenje, saj so potrebna nova znanja in kompetence za uspešen delovni proces.

Skupina življenjskih prelomnic, ki je pomembna za sožitje generacij v družini, je tudi »soočanje s starostjo«. V naši raziskavi smo identificirali kode oziroma rezultate, ki so pomembni za medgeneracijsko sožitje: povezanost generacij, odobravanje odločitev mlajših, onemoglost, varstvo vnukov, zaščitništvo do vnukov, vmešavanje v družino svojih otrok, odvisnost zaradi bolezni in onemoglosti, odrekanje, močne vezi s starimi starši, vnuki in skrb za starejše.

Rezultate lahko razdelimo v dve skupini: na tiste, ki odražajo pozitivne dejavnike soočanja s starostjo in dobro vplivajo na medgeneracijsko sožitje, in tiste, ki povzročajo težave v medgeneracijskem sožitju.

Povezava generacij, sprejemanje odločitev mlajših generacij, varstvo vnukov, močne vezi med vnuki in starimi starši so rezultati, ki izražajo pozitivna dejstva medgeneracijskega sožitja v skupini življenjskih prelomnic »soočanje s starostjo«.

Družina se uravnoteženo razvija, kadar so zadovoljne vse njene generacije. Pozitivni dejavniki so pomembni in krepijo medgeneracijsko sožitje v družini. Raziskava navaja veliko pozitivnih dejstev in interpretacij, ki spodbujajo pozitiven razvoj družine.

Mansson in drugi (2017) potrjujejo naše ugotovitve v raziskavi in poudarjajo pomen komuniciranja med generacijami. Produktivno komuniciranje je povezano z emocionalnimi in relacijskimi viri v odnosu med starimi starši in vnuki. Avtorji na podlagi regresijske analize ugotavljajo, da sta sodelovanje in komunikacija med starimi starši in vnuki pozitivna in utrjujeta čustvene, medsebojne in družinske odnose.

Avtorici Mahne in Klaus (2017) menita, da je vloga starih staršev pomembna za celotno družino. Vloga starih staršev je v družini zaznamovana z življenjskim prehodom v starostno obdobje, vnuki pa to obdobje obogatijo in izpopolnijo. Ta prehod je pomemben za vso družino.

V raziskavi ugotavljamo, da so vnuki vezivo oziroma povezovalni člen generacij v družini, kar podrobno opisujemo v raziskavi.

Krizne situacije, ki spremljajo skupino »soočanje s starostjo«, so: onemoglost, zaščitništvo do vnukov, vmešavanje v družino svojih otrok, odvisnost zaradi bolezni in onemoglosti. Te negativno vplivajo na medgeneracijsko sožitje.

Nekatere situacije lahko generacije povežejo, druge jim otežijo komunikacijo in sožitje. Kadar se starejši vmešavajo v družine svojih otrok in so zaščitniški do vnukov, lahko pride do medgeneracijskega konflikta, ki potrebuje raziskovalno držo vseh generacij in iskanje dobrih rešitev.

Kompan Erzarjeva (2003) razlaga, da je zaščitniška drža destruktivna za osebni razvoj. Mi pa dodajamo, da je tudi destruktivna za sožitje generacij v družini. Zato je pomembno,

da se generacije soočijo z nastalim problemom in usmerijo v iskanje rešitev, ki bodo pozitivne za vse generacije.

Onemoglost in soočanje s starostnimi boleznimi je lahko za mlado in srednjo generacijo težava, lahko pa generacije poveže. V raziskavi imamo primere, ko sta onemoglost in bolezen starejših spodbudili preostale generacije k produktivnemu sodelovanju. Seveda pa se tudi primeri, ko ta dva dejavnika druge generacije omejujeta. Tak je primer demence starih staršev, ki je zahtevala popolno prestrukturiranje družinskih odnosov. Družina se je soočala s težavami, ki so jih sprožile težke okoliščine, hkrati pa je pridobivala nove izkušnje, ki so bogatile člane družine.

Hvalič Touzeryjeva in Ramovš (2009) s svojo raziskavo potrjujeta naše ugotovitve, da oskrbovanje dementne osebe vpliva na celotno družino. Posledice bolezni dementne osebe povzročajo psihični pritisk na preostale družinske člane in prestrukturiranje njihovih odnosov v družini.

Skupina življenjskih prelomnic »soočanje s starostjo« ima pomen za medgeneracijsko sožitje. Te prelomnice lahko spodbujajo ali zavirajo sožitje generacij v družini.

Skupino življenjskih prelomnic »trenutki moči« označujejo naslednje kode oziroma rezultati raziskave: sodelovanje, skupno praznovanje in družinska srečanja, tolažba, pozitivno mnenje o generacijah, sprava in odpuščanje. Ta skupina življenjskih prelomnic je edina, ki ima samo pozitivno konotacijo. To je razumljivo, saj je sama skupina življenjskih prelomnic usmerjena k pozitivnim načinom življenja.

Pozitivno mišljenje omogoča notranjo duhovno moč, ki človeka opolnomoči za življenje. To poudarja tudi psihoterapevt Kojc (2016, 22), ki pravi, da je človekova misel najmočnejši generator napredka. Avtor razlaga, da s pomočjo misli lahko dosežemo duhovno moč in aktiviramo duhovne resurse, ki nam omogočijo ustvarjanje pozitivnih rešitev.

Verske prakse, kot so prejem zakramentov v cerkvi, molitev, meditacija in drugi načini, lahko verujočega človeka usmerijo h krepitvi duhovne moči in opolnomočenju za življenje in medgeneracijsko sožitje v družini.

Eisman idr. (2016) razlagajo pomen krepitve moči pri osamosvajanju mladih. Mladi potrebujejo notranjo duhovno moč, da lahko izvedejo proces osamosvojitve. K temu jih

ženejo različni cilji, na primer ustvarjanje družine, razvijanje kariere ipd. Ta dejstva pozitivno vplivajo na medgeneracijsko sožitje.

Avtorji Schmolke, Amering in Svetlini (2017) menijo, da koncept krepitve moči oziroma opolnomočenje v medicini omogoča spremembe medicinskih praks, saj se poleg telesne dimenzije človeka upošteva tudi duhovna, v smislu aktiviranja duhovnih resursov, ki človeku omogočajo kakovostno okrevanje in s tem posredno medgeneracijsko sožitje.

S postavljenimi tezami ne zanikamo dosedanjih praks medicine, psihologije socialnega dela in drugih humanističnih ved. Opozarjamo pa na komplementarni pristop, torej da moramo pri uveljavljenih postopkih in doktrinah upoštevati tudi duhovno dimenzijo človeka.

Na raziskovalno vprašanje »Kakšen pomen imajo življenjske prelomnice za medgeneracijsko sožitje?« odgovarjamo takole:

Življenjske prelomnice so pomembne za medgeneracijsko sožitje v družini. Nekatere sprožijo pozitivne odzive in spodbujajo sožitje generacij v družini, spet druge pa medgeneracijsko sožitje na podlagi negativnih interpretacij zavirajo. Zaključimo lahko, da so življenjske prelomnice nujne za sožitje med generacijami v družini.

7.1.4 Razprava in odgovor na raziskovalno vprašanje: Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za soočanje z življenjskimi prelomnicami in sožitje generacij pri raziskovanih osebah

Doživljanje življenjskih prelomnic vpliva na medgeneracijsko sožitje v družini. Interpretacije posameznih življenjskih prelomnic so med drugim odvisne tudi od mnenja drugih ali javnega mnenja. Naša raziskava to potrjuje.

V tem delu raziskave smo upoštevali teorijo simboličnega interakcionizma, ki razlaga, da oseba deluje v določenih okoliščinah in zaznava smisel delovanja (MacKinnon 2005).

Interpretacije in doživljanje življenjskih prelomnic iz vseh določenih skupin je odvisno od mnenja drugih ali javnega mnenja. Javno mnenje v večini primerov vpliva na posreden način in v manjši meri na neposreden način. To dokazuje naša raziskava, saj so izpraševanci na konkretno vprašanje, ali je mnenje drugih ali javno mnenje vplivalo na njihove odločitve in delovanje, v veliki meri odgovorili, da javno mnenje in mnenje drugih

ni imelo vpliva. Iz intervjujev izpraševancev oziroma njihovih življenjskih zgodb v raziskavi pa lahko razberemo vpliv javnega mnenja in mnenja drugih na doživljanje in interpretacije življenjskih prelomnic.

Soočanje z različnimi informacijami sproži revidiranje mnenja in stališča do določene stvari ali ideje. To imenujemo afektivna prelomna točka. Gre za posodabljanje mnenj in stališč, ki ga lahko povežemo s teorijo afektivne ali čustvene inteligence (Redlawsk idr. 2012).

Meier (2000, 52) poudarja, da je javno mnenje vir moči na različnih nivojih življenja posameznika in skupine. Javno mnenje se lahko spreminja, včasih tudi v kratkem časovnem obdobju. Dejstvo, da ima javno mnenje in mnenje pomembnih drugih vpliv na interpretacijo življenjskih prelomnic, moramo upoštevati pri razumevanju življenjskih prelomnic, ki imajo pomen za medgeneracijsko sožitje. Tako lahko postavimo tezo, da je medgeneracijsko sožitje v družini odvisno od javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih. To tezo potrjujemo in pojasnjujemo z našo raziskavo.

V raziskavi smo določili življenjske prelomnice, ki sestavljajo skupino »družina«, in ugotovili rezultate, ki kažejo na pomen javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih ter so opisani v nadaljevanju. Rezultate smo razdelili na pozitiven in negativen pomen javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih.

Rezultati, ki označujejo pozitivne pomene, so: spodbuda in mnenje drugih, sprejemanje navad, skupni cilji, odobravanje mnenj drugih, svetovanje.

Rezultati raziskave kažejo, da javno mnenje in mnenje drugih pozitivno vpliva na dveh ravneh, in sicer na verbalni in neverbalni.

Na verbalni ravni so spodbude, mnenja drugih, ki so dobronamerna, skupni cilji, odobravanje mnenj drugih in svetovanje. Navedeni rezultati pokažejo, da pozitivna mnenja drugih ali javno mnenje človeka opolnomoči in mu daje moč na življenjski poti, ki jo je življenjska prelomnica sprožila. Pozitivna javna mnenja in mnenja drugih imajo pozitiven vpliv na doživljanje in interpretacijo življenjskih prelomnic in medgeneracijsko sožitje v družini.

Na neverbalni ravni pa smo v raziskavi prepoznali naslednjo interpretacijo: spreminjanje navad. Oseba, ki se zaradi partnerske zveze preseli k partnerju, se sooči z navadami in

vrednotami družine, v katero se je preselila. To dejstvo lahko pozitivno ali negativno vpliva na osebo, ki se je priselila. Navade nekega okolja imajo pomen za delovanje in tudi odločitve priseljene osebe, zato jih v raziskavi ne smemo spregledati.

Rezultati, ki označujejo negativne pomene javnega mnenja ali mnenja pomembnih drugih in jih lahko pripišemo skupini »družina«, so: govorice, sprememba obnašanja, napetost, razočaranje zaradi govoric, prizadetost, strah pred mnenjem drugih in laži.

Kot smo ugotovili, lahko pozitivne interpretacije javnega mnenja in mnenja drugih pozitivno vplivajo na osebni razvoj posameznika, celotno družino in medgeneracijsko sožitje, negativna javna mnenja in mnenja drugih pa lahko porušijo harmonijo v družini in ogrozijo sožitje in sodelovanje generacij v njej.

Vsaka družina in generacije znotraj nje morajo biti pozorne, da negativna javna mnenja znajo trezno presojati, se na napakah učiti, hkrati pa v komunikaciji reševati posledice negativnega javnega mnenja in mnenja drugih, saj se v nasprotnem primeru lahko sožitje v družini poruši in sinergija, ki generacije povezuje, lahko uniči, kar povzroči destruktivno stanje in v najslabšem primeru razpad družine ali prepad med generacijami.

Urryjeva in drugi (2011) razlagajo, da mladi upoštevajo mnenja svojih staršev in drugih, če so ta konstruktivna in usmerjena k dobremu. Seveda pa avtorji ugotavljajo tudi negativne učinke, ki jih lahko imajo mnenja staršev, če ta povzročajo psihične in destruktivne napetosti. To potrjuje tudi naša raziskava.

V okviru življenjskih prelomnic, ki sestavljajo skupino »življenjske krize«, smo v raziskavi dobili rezultate, ki kažejo na vpliv javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih ter so opisani v nadaljevanju. Rezultate smo razdelili glede na pozitiven in negativen pomen javnega mnenja in mnenja drugih.

Rezultati, ki označujejo pozitivne pomene javnega mnenja in mnenja drugih v skupini »življenjske krize«, so: sočustvovanje, spodbuda in podpora.

Kadar življenjske prelomnice sprožijo krizne trenutke v življenju je pomembno, da mnenje drugih ali javno mnenje osebo opolnomoči. To je pomembno za nadaljevanje življenja, saj doživljanje življenjskih kriz lahko povzroči apatično vedenje, ki človeka usmerja k destruktivnemu delovanju in vedenju. Pozitivne spodbude, ki jih javno mnenje ali mnenje

pomembnih drugih izraža, lahko osebi pomaga, da prebrodi krizo oziroma se bori in išče ter ustvarja pogoje za dobre rešitve.

To dejstvo potrjuje Trtnikova (2007), ki razlaga, da dober nasvet ustvarja pozitivne in dobre rešitve problema, ki jih v našem primeru sproži določena življenjska prelomnica.

Rezultati, ki označujejo negativne pomene javnega mnenja in mnenja drugih, so: diskriminacija, nerazumevanje drugih, obrekovanje, ksenofobija, privošljivost in šikaniranje.

Negativni pomeni, ki jih lahko izraža javno mnenje ali mnenje drugih, pa – kot smo že ugotovili v skupini prelomnic, ki se nanašajo na soočanje s krizami v življenju – lahko človeku moč odvzema in ga lahko vodi v destrukcijo, kar krizno situacijo še poveča.

Rezultati, povezani s skupino življenjskih prelomnic, ki jo sestavljata skupini »osamosvojitve« ter »kariera in poklicna dejavnost«, kažejo na pomen javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih. Rezultate smo razdelili na pozitiven in negativen pomen javnega mnenja in mnenja drugih.

Rezultati, ki prikazujejo pozitivne strani javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih, so: mnenje prijateljev, vključenost, razumevanje, interpretacije drugih, svetovanje, upoštevanje drugih mnenj, pozitivni odzivi, spodbuda, sprejemanje navad, svetovanje, podpora, učenje iz mnenj in opozorilo.

Osamosvojitve ter kariera in poklicna dejavnost sta pomembni skupini življenjskih prelomnic za osebno rast, rast družine in medgeneracijsko sožitje. Zato je pomen javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih zelo pomemben. Pozitivna mnenja drugih in javno mnenje lahko človeka utrdijo v pravilnosti njegovih odločitev, mu krepijo samozavest in moč. Zato vsak človek potrebuje pozitivne impulze od zunaj, ki ga spodbujajo, da vztraja na začrtani poti in ustvarja pogoje za kakovostno življenje.

Pozitivne spodbude so lahko na verbalni ali neverbalni ravni. Pomembno je, da človeku krepijo moč in ga opolnomočijo za vztrajanje na poti, ki človeka vodi do zastavljenih ciljev. Pozitivno javno mnenje oziroma mnenje pomembnih drugih lahko spodbudi človeka k pozitivnemu delovanju v soočanju z življenjskimi prelomnicami, ki tvorijo skupino »osamosvojitve« ter »kariera in poklicna dejavnost«.

Rezultati, ki izražajo negativne interpretacije javnega mnenja, pa so: manipulacija, prizadetost, škodoželjnost, napačne interpretacije govorice in negativni odzivi.

Negativna mnenja, ki jih ustvarja javno mnenje ali mnenje drugih, lahko povzročijo, da oseba ne razvije sposobnosti in potencialov, ki jih ima. Negativno javno mnenje lahko človeka demotivira pri sledenju zastavljenim ciljem. Takšno destruktivno stanje lahko povzroči nazadovanje oziroma propadanje osebe, če sledi negativnim javnim mnenjem.

Seveda pa lahko negativno javno mnenje sproži tudi dodatno motivacijo, ki osebo spodbudi, da še intenzivneje deluje in sledi svojim ciljem. V takšnem primeru lahko negativne interpretacije ustvarjajo pozitivne rezultate.

Današnji čas je stresen in človeka spodbuja k tveganju. Življenje ne poteka po ustaljenih tirnicah in vzorcih, kot je potekalo nekdanje. Vrednote, ki jih moderni človek sprejema in uresničuje v svojem življenju, so različne od tistih, ki so bile veljavne pred desetletji. Da se človek lahko v družbi današnjega časa znajde, mora razviti sposobnost razumevanja novih situacij na kognitivni, afektivni in konativni ravni (Raven 1991, 1. pogl.). To dejstvo potrjuje tudi naša raziskava.

Pri življenjskih prelomnicah iz skupine »soočanje s starostjo« smo v raziskavi določili naslednje rezultate, ki kažejo na vpliv javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih. V naši raziskavi smo identificirali samo en rezultat, ki se nanaša na skupino »soočanje s starostjo«, to so nasveti drugih.

Človek, ki je v tretjem življenjskem obdobju, ima za seboj že kar nekaj življenjskih izkušenj. Nasveti drugih so lahko dobrodošli in ga utrdijo v prepričanju, seveda pa so lahko mnenja drugih tudi uničujoča in ne krepijo njegove moči oziroma ga ne opolnomočijo.

Pri uresničevanju ciljev mu lahko mnenje drugih pomaga tako, da ga opolnomoči in vodi k smislu. To dejstvo poudarja Frankl (2015, 53–55), ki razlaga, da se vprašanje o smislu začne pojavljati v zrelih letih in ob nepredvidenih življenjskih dogodkih in prelomnicah. Če ima posameznik podporo v obliki pozitivnih in spodbudnih informacij, ki jih izražajo pomembni drugi ali javno mnenje, si lažje postavlja in dosega življenjske cilje, ki ga vodijo k smislu.

Življenjskim prelomnicam, ki sestavljajo skupino »trenutki moči«, smo v raziskavi določili dve kodi, ki kažeta na vpliv javnega mnenja in mnenja pomembnih drugih, to sta mnenje drugih in pohvala.

Mnenje drugih ima velik pomen tudi pri ustvarjanju trenutkov moči. Pohvala človeka spodbudi in ga opolnomoči za aktiviranje psiholoških in duhovnih resursov, ki trenutke moči omogočijo.

Javno mnenje in mnenje pomembnih drugih sta za doživljanje in interpretacije življenjskih prelomnic zelo pomembna. Človek se odloča na podlagi lastnih izkušenj, občutenj, čustev, preudarnosti, hkrati pa upošteva tudi mnenja pomembnih drugih in javno mnenje.

Luhmann (2002, 285) loči javno mnenje od individualnih mnenj. Javno mnenje razume kot medij samoopazovanja nekega življenja človeka ali sistema, na podlagi katerega se lahko posameznik ali skupina uči in načrtuje nadaljnje korake.

Človek ima sposobnost razumskega presojanja. Pri oblikovanju osebnega mnenja upošteva različne dejavnike, kot so tradicija, vrednote ter mnenje družbe in pomembnih posameznikov. Pomen mnenja drugih zasledimo že v mitoloških in dogmatičnih interpretacijah (Druckman idr. 2012).

Na raziskovalno vprašanje »Kakšen pomen ima javno mnenje in mnenje drugih pomembnih oseb za soočanje z življenjskimi prelomnicami in sožitje generacij pri raziskovanih osebah?« odgovarjamo:

Javno mnenje in mnenje posameznikov ima pomemben vpliv na doživljanje in interpretacijo vseh skupin življenjskih prelomnic. V raziskavi izpraševanci v večini primerov na raziskovalno vprašanje odgovarjajo, da ne zaznavajo neposrednega vpliva javnega mnenja in mnenja posameznikov. Z analizo življenjskih zgodb, ki so jih izpraševanci v raziskavi pripovedovali, pa ugotovimo, da ima mnenje posameznikov in javno mnenje posredno, včasih pa tudi neposredno velik vpliv na odločanje, doživljanje in interpretiranje življenjskih prelomnic.

7.2 Preverjanje hipotez

V procesu raziskovanja teoretičnih konceptov smo določili hipoteze, ki smo jih nato v raziskavi preverili in jih bodisi potrdili ali zavrgli.

H1: Ljudje pripisujejo največji pomen življenjskim prelomnicam, ki so povezane z družino, družinskim življenjem in sožitjem v družini.

S kvantitativno in kvalitativno raziskavo smo identificirali šest skupin življenjskih prelomnic. Te skupine so: skupina življenjskih prelomnic, ki neposredno identificirajo družino; prelomnice, ki identificirajo življenjske krize; prelomnice, ki identificirajo osamosvojitve; prelomnice, ki identificirajo kariero in poklic; prelomnice, ki identificirajo soočanje s starostjo; prelomnice, ki identificirajo trenutke moči.

V obeh raziskavah ugotavljamo, da so vse skupine življenjskih prelomnic posredno ali neposredno povezane z družino in medgeneracijskim sožitjem v slovenski družini. Z raziskavo ugotavljamo, da raziskovane osebe dajejo največji poudarek družini in jo identificirajo kot temelj osebnostnega razvoja, socializacije, sprejemanja vrednot in vere, tradicije in navad, ki jih družina ima.

Čačinovič Vogrinčičeva (2008) poudarja, da se v družini odigravajo različne življenjske zgodbe. Gostečnik (1999, 7) poudari, da je družina prostor, ki je zaznamovan z različnimi doživetji. Ki vtisnejo pečat vsem družinskim članom. V družini se naučimo obnašanja, začutimo globino intimnosti, pripadnosti, ljubezni, hotenosti, zaželenosti. Seveda pa lahko v njej tudi izkusimo negativna doživetja in občutke. Ramovš (1990: 20) pa dodaja, da je človek bitje odnosov. Družina v polnosti živi odnose jih dograjuje in prek njih posreduje modele preživetja, življenja in vrednostne sisteme. Brez pristnih odnosov ni srečne družine.

V strokovni literaturi zasledimo različne teorije družine in opise njenih različnih oblik. Družina se je spreminjala, prilagajala glede na zgodovinski kontekst, družbene spremembe in družbeni razvoj oziroma dinamiko. Zato poznamo različne definicije in tipologije za družino (Flandrin 1986, 78–86; Andersen 1994; Ule 1995, 127; Seider 1998, 225; Švab 2001, 155).

Človek je socialno bitje oziroma bitje odnosov. To pomeni, da nismo »imuni« na druge ljudi, na njihovo ravnanje, delovanje in interpretacije njihovih življenjskih prelomnic. Prav

tako smo ljudje drug od drugega odvisni, kar pomeni, da je treba upoštevati interpretacije, doživljanje in ravnanje drugih družinskih članov (Ramovš 2017, 53).

Vsaka oseba je po eni strani avtonomna v doživljanju življenjskih prelomnic, po drugi strani pa odvisna od drugih družinskih članov (prav tam, 53-54).

Vse raziskovane osebe v raziskavi dajejo poudarek družini, ki jo prepoznavajo kot temelj človekovega razvoja, delovanja, socializacije in strategij preživetja.

Na podlagi rezultatov kvantitativne in kvalitativne raziskave potrjujemo prvo hipotezo.

H2: Družinski člani istim življenjskim prelomnicam pripisujejo različen pomen.

Vsak človek je enkrat. Skupno vsem ljudem pa je, da v življenju doživljajo različne življenjske prelomnice.

S kvalitativno raziskavo ugotavljamo, da vsaka oseba na svojstven način doživlja in interpretira življenjske prelomnice. S tem potrjujemo svobodno odločanje, enkratnost in neponovljivost posameznika.

Volčanškova in Pfeiferjeva (2014) razlagata, da se z dolgotrajno kronično boleznijo ali telesno okvaro življenje spremeni oziroma da je potrebna reorganizacija življenja. Nekatere osebe reorganizacijo lahko izvedejo, druge ne; vsaka se sama odloči glede na motivacijo, smisel in voljo oziroma upanje. Zato Polgar (2017, 267–271) predlaga teorijo upanja, ki človeka lahko opolnomoči za iskanje dobrih rešitev in smisla. To dejstvo potrjuje naša raziskava.

Vsaka oseba s svojim specifičnim doživljanjem in interpretacijami vpliva na sožitje generacij v družini. Vpliv je lahko pozitiven, kadar družinski člani sprejmejo doživljanje in interpretacije drugega družinskega člana. Če pa tega ne sprejmejo, se med njimi sproži konflikt, s katerim so morajo soočiti. Če se soočijo s konfliktom na pozitiven način, ustvarijo družinski člani in generacije znotraj družine konstruktivne rešitve in izboljšajo kakovost življenja. Kadar pa se člani in generacije v družini ne morejo soočiti s konfliktom, pride do destruktivne situacije, ki ruši sožitje v družini in medgeneracijsko sožitje.

Na podlagi rezultatov kvalitativne raziskave potrjujemo drugo hipotezo.

H3: V razvoju sožitja generacij v družini se interpretacija in doživljanje življenjske prelomnice pri isti osebi lahko spreminjata.

Vsak človek na svoj način doživlja in interpretira prelomne trenutke v življenju. V družini se vsak sooča s pozitivnimi in negativnimi odzivi družinskih članov na doživljanje in interpretacije življenjskih prelomnic. Vsak posameznik in družina ter generacije v njej lahko prvotno mnenje o določeni življenjski prelomnici, ki jo prepoznajo kot pozitivno ali negativno, v procesu družinskega življenja in osebostne rasti spremenijo.

V raziskavi mati poroča, da je ob novici o rojstvu duševno prizadete hčerke najprej doživela šok, saj se je zavedla, da je njen otrok drugačen. Prvo fazo po rojstvu hčerke je tako ocenila negativno. V procesu družinskega življenja in njene osebostne rasti ter rasti vseh družinskih članov pa se je ta interpretacija spremenila v pozitivno.

Življenjske prelomnice so prelomni dogodki v življenju, ne moremo pa jih označiti kot usodo, na katero nimamo vpliva. Z njimi se moramo soočiti in v vseh primerih iskati dobre rešitve.

Lukasova (2017, 38) razlaga, da usoda nikoli ne pojasnjuje vedenja posameznega človeka kot žrtve, ampak je človek sooblikovalec svoje usode oziroma prihodnosti. To pomeni, da človek ni vnaprej zaznamovan, ampak svojo prihodnost in soočanje z življenjskimi prelomnicami sam usmerja.

V kvalitativni raziskavi, ki vsebuje življenjske zgodbe izpraševancev, je veliko primerov oseb in družin, ki so spremenile svoje mnenje oziroma so se spremenile njihove interpretacije in doživljanje življenjskih prelomnic, kar smo v raziskavi podrobno raziskali in predstavili.

Na podlagi rezultatov kvalitativne raziskave potrjujemo tretjo hipotezo.

H4: Razlage in izražena mnenja drugih vplivajo na osebno interpretacijo življenjskih prelomnic.

Ljudje smo socialna bitja. Socializacija pomeni, da je človek v komunikaciji z drugimi ljudmi, bodisi na verbalen bodisi neverbalen način. Nekatera mnenja človek brezpogojno sprejme, nekatera presoja, nekatera pa zavrača.

Raziskovane osebe v kvalitativni raziskavi so na konkretno vprašanje, kakšen pomen je zanje imelo ali ima mnenje drugih ali javno mnenje, večinoma odgovorile, da ni imelo oziroma nima vpliva. Kljub temu analiza njihovih življenjskih zgodb kaže, da mnenje posameznikov, ki so za osebo pomembni, in javno mnenje vplivata na interpretacije življenjskih prelomnic.

Raziskovane osebe v raziskavi poročajo, da so se odločali na podlagi mnenja drugih, predvsem so to starši, sorodniki, prijatelji in znanci.

V prvi vrsti so pomembni družinski člani, katerih mnenja so v večini primerov pozitivna in druge družinske člane spodbujajo k pozitivnemu reševanju morebitnih problemov, ki jih povzroči neka življenjska prelomnica.

Tudi vloge klasičnih in elektronskih medijev ne smemo zanemariti, predvsem pri generacijah X, Y in Z. Rezultate raziskave potrjuje znanstvena literatura, saj različni avtorji poudarjajo različne vidike vpliva, ki ga ima javno mnenje.

Meier (2000, 52) razlaga, da je javno mnenje eden od pomembnih virov moči na različnih področjih življenja..

Velikega pomena je sposobnost posameznika, da zna presojeti mnenja drugih in javno mnenje. Kadar ga to vodi k pozitivnim rešitvam, ki temeljijo na etični drži, jih tudi sprejme. Seveda pa je lahko v nekaterih primerih mnenje drugih ali javno mnenje manipulativno in tako tudi destruktivno. S tem dejstvom se strinjata Biron in Bamberger (2010), ki razlagata, da je pomembno kontrolirati hotenja in spodbude ter ustvarjati dobre rešitve.

Rezultati raziskave kažejo, da javno mnenje in mnenja drugih ljudi, pomembnih za osebo, vplivajo predvsem posredno in v manjši meri tudi neposredno.

Zato potrjujemo četrto hipotezo.

8 ZNANSTVENI PRISPEVEK DISERTACIJE IN ZAKLJUČEK

V disertaciji z naslovom *Pomen življenjskih prelomnic za medgeneracijsko sožitje v slovenski družini* smo preučevali doživljanje in interpretacije življenjskih prelomnic ter njihov pomen za sožitje generacij v družini.

Življenjske prelomnice so dogodki v življenju slehernega človeka in družine, ki pomenijo prehod v novo situacijo ali ustvarjajo nove okoliščine. Življenjske situacije, ki nastanejo na podlagi doživljanja in interpretiranja teh prelomnic, lahko ustvarjajo pozitivna ali negativna občutja, vsa pa so pomembna za sožitje generacij v družini.

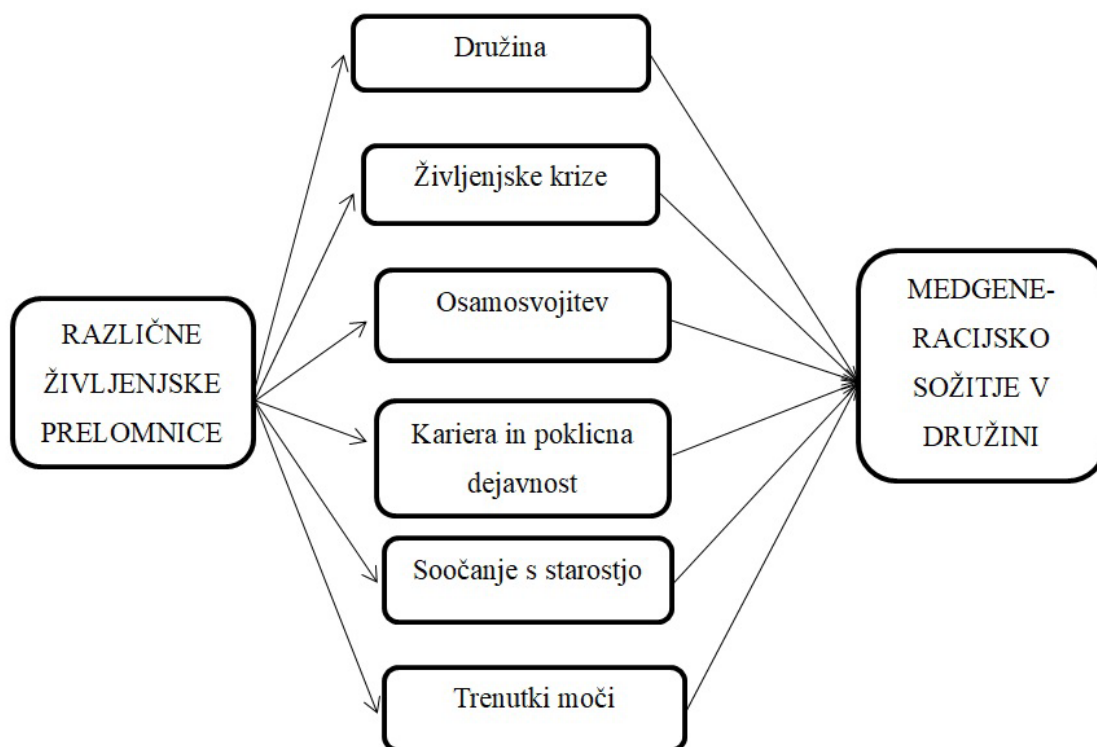
V znanstveni literaturi nismo zasledili raziskav, ki bi neposredno obravnavale življenjske prelomnice, njihovo doživljanje in interpretacije ter njihov pomen za medgeneracijsko sožitje v družini. Zato sinteza raziskovanja oziroma rezultati in interpretacije rezultatov raziskave predstavljajo inovacijo in znanstveni prispevek k razumevanju doživljanja življenjskih prelomnic in njihovega pomena za medgeneracijsko sožitje v družini.

Z raziskavo smo pojasnili vrsto dilem, ki ob soočanju z življenjskimi prelomnicami nastajajo v družini in med njenimi generacijami ter vplivajo na njihovo sožitje. Hkrati pa se pojavljajo nova vprašanja in področja raziskovanja življenja družine in generacij znotraj nje, saj bi bilo treba še marsikaj raziskati in tako prispevati k boljšemu razumevanju te problematike. Pri nadaljnjem raziskovanju bo v pomoč tudi naša raziskava. Zavedati se moramo, da je vsaka družina enkratna, mikro- in makrokozmos obenem, zato vseh globlin in vidikov nismo mogli raziskati. Z disertacijo odstiramo samo del v mozaiku bogastva družinskega življenja.

Disertacija odgovarja na temeljno raziskovalno vprašanje ter dokazuje in utemeljuje pomen življenjskih prelomnic za medgeneracijsko sožitje v slovenski družini. Zato prispeva k razumevanju družinske dinamike, življenja družine in generacij znotraj nje ter osvetli vrsto pozitivnih in negativnih situacij, ki jih v družini sprožijo življenjske prelomnice. V raziskavi predstavljamo dobre prakse, ki kažejo, kako se družine in generacije v njej spopadajo z reševanjem kriznih dogodkov.

V raziskavi smo življenjskim prelomnicam pripisali pomene in ugotavljali, kako posameznik in slovenska družina interpretirajo prelomnice ter kako se soočajo z njimi. Navedena dejstva ponazarjamo z modelom v nadaljevanju.

Slika 15: Model razvrstitve življenjskih prelomnic po skupinah in prikaz pomena za medgeneracijsko sožitje

Vir: Lasten 2017

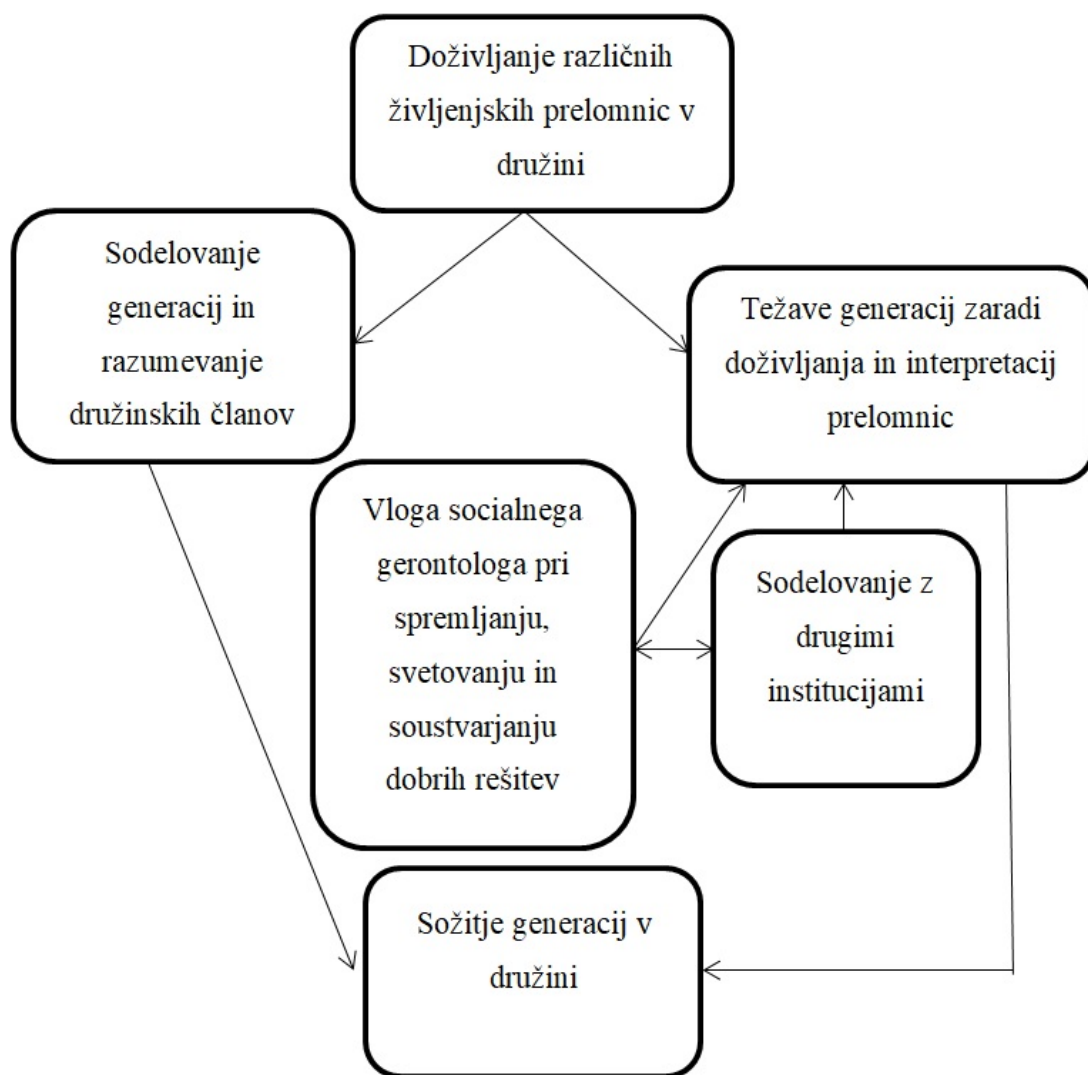
Življenjske prelomnice so različne, zato smo jih v raziskavi razvrstili v skupine, ki jih prikazuje model. Pri določanju skupin smo upoštevali različne faze človekovega življenja. Vsaka življenjska prelomnica ima specifičen pomen za sožitje generacij v družini.

Z raziskavo dokazujemo, da življenjske prelomnice sprožijo pozitivne ali negativne življenjske situacije, ki imajo pomen za sožitje v družini in med generacijami v njej. Vsak je pri interpretacijah življenjskih prelomnic avtonomen, vendar ne smemo zanemariti vpliva mnenja drugih pomembnih oseb in javnega mnenja, ki posredno ali neposredno vpliva na interpretacije in ravnanje posameznika ter celotne družine ob soočanju z življenjskimi prelomnicami. Raziskava potrjuje, da se lahko interpretacije življenjskih prelomnic spreminjajo na podlagi osebne rasti posameznika in rasti ter dinamike celotne družine, kar smo podrobneje opisali v razpravi.

Na podlagi interpretacije rezultatov raziskave umeščamo vlogo socialnega gerontologa v reševanju morebitnih kriznih situacij, ki sprožijo različne interpretacije in doživljanja življenjskih prelomnic. Socialni gerontolog mora poznati pomen življenjskih prelomnic za

sožitje generacij v družini, kajti samo tako bo lahko ustvarjal kakovostne pogoje oziroma komplementarno preskrbo in obravnavo starih oseb ter svetoval družinam, ki jim star človek pripada.

Slika 16: Prikaz modela poslanstva in delovanja socialnega gerontologa pri pomoči družini, ki se sooča z življenjskimi prelomnicami

Vir: Lasten 2017

Z modelom prikazujemo vlogo in poslanstvo socialnega gerontologa pri spremljanju, svetovanju in soustvarjanju dobrih rešitev. Vlogo socialnega gerontologa v primeru soočanja z življenjskimi prelomnicami in medgeneracijskim sožitjem v družini vidimo v spremljanju, svetovanju in konstruktivni podpori, ki temelji na znanju. Socialni gerontolog mora biti v produktivni komunikaciji oziroma interakciji z ostalimi strokovnimi službami, kot so socialni delavci, zdravstvene ustanove in druge.

Socialni gerontolog s strokovnim znanjem ustvarja ustrezne pogoje, v katerih lahko skupaj z družino soustvarja dobre rešitve v kriznih situacijah, ki jih sprožijo življenjske prelomnice. Upoštevati mora koncept krepitve moči, ki opolnomoči vpletene v problemu in jih usmerja h konstruktivnim rešitvam. Naloga socialnega gerontologa ni delitev receptov, kako reševati probleme, ampak se mora družini in staremu človeku, ki potrebuje pomoč, pridružiti v reševanju problema. Pri tem mu lahko pomaga vzpostavitev delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta, ki ga opredeljuje socialno delo (Čačinovič Vogrinčič 2008, 17–24).

V disertaciji smo z raziskovanjem znanstvene literature ter s kvantitativnim in kvalitativnim raziskovanjem uresničili zastavljene cilje in odgovorili na temeljno raziskovalno vprašanje oziroma dokazali, da imajo življenjske prelomnice velik pomen pri ustvarjanju pogojev za medgeneracijsko sožitje v slovenski družini.

9 LITERATURA

1. Al-Qaisy, Lama M. 2012. Mothers' Stress in Families of Children with Mental Handicap. *Asian Social Science* 8 (2): 80–85.
2. Alvesson, Mats in Jörgen Sandberg. 2011. Generating Research Questions Through Problematization. *Academy of Management Review* 36 (2): 247–27.
3. Amar, Dev A. 2004. Motivating knowledge workers to innovate: a model of integrating motivation dynamics and antecedents. *European Journal of Innovation Management* 7 (2): 89–101.
4. Amato, Paul R. in Cassandra Dorius. 2010. Fathers Children and Divorce. V *The Role of the Father in Child Development*, ur. Michael E. Lamb, 177–200. Chichester, United Kingdom: John Wiley & Sons.
5. Amato, Paul R. in Christopher J. Anthony. 2014. Estimating the Effects of Parental Divorce and Death With Fixed Effects Models. *Journal of Marriage and family* 76 (2): 370–386.
6. Andersen, Tom. 1994. Reflection on Reflecting with Families. V *Therapy as Social Construction*, ur. Sheila McNamee in Kenneth J. Gergen, 54–67. London: SAGE Publications.
7. Andrejč, Anja. 2014. Negativni učinki razveze staršev na otroke in mladostnike: Dejavniki tveganja in varovalni dejavniki. *Socialno delo* 53 (1): 25–42.
8. Arnold, Rolf in Henning Pätzold. 2010. Weiterbildung und Beruf. V *Handbuch Erwachsenenbildung/Weiterbildung*, ur. Rudolf Tippelt in Aiga Von Hippel. VS Verlag für Sozialwissenschaften: 653–664. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH.
9. Arsenault, Paul. 2003. Validating generational differences: A Legitimate diversity and leadership issue. *Leadership and Organization Development Journal* 25: 124–141.
10. Attias-Donfut, Claudine. 1995. *Les solidarités entre générations. Vieillesse, familles, état*. Paris: Ed. Nathan.
11. Avsenak, Mirko. 1978. *Ep o Gilgamešu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
12. Bagon, Ivica, Boža Bolčina in Nives Ličen. 2010. Medgeneracijsko učenje na osnovni šoli. V *Izobraževanje – most med generacijami. Priročnik za medgeneracijsko učenje*, ur. Nives Ličen in Boža Bolčina, 1: 79–84. Ajdovščina: Ljudska univerza.

13. Bahovec, Igor. 2014. Sinoda o družini in stanje v Sloveniji: rezultati slovenskega vprašalnika in nekaterih drugih raziskav. *Bogoslovni vestnik*, 74 (3): 461–478.
14. Bajzek, Jože, Mateja Bitenc, Simona Hvalič, Alenka Lokar, Jože Ramovš in Špela Strniša. 2003. *Zrcalo odraščanja*. Radovljica: Didakta.
15. Baltezarević, Vesna, Radoslav Baltezarević in Dragana Jovanović. 2014. Medijska manipulacija kao obmana slobode. *Medijski dijalozi* 7 (19): 153–164.
16. Beck, Ulrich. 1985. *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt am Main: Shurkamp.
17. Beicht, Ursula in Günter Walden. 2014. Berufswahl junger Frauen und Männer: Übergangschancen in betriebliche Ausbildung und erreichtes Berufsprestige. *BIBB report* 4: 1–16. Dostopno na: <http://news.bagkjs.de/media/raw/BIBBreport>. /7. september 2017).
18. Belaj, Vitomir. 2009. Poganski bogovi i njihovi kršćanski supstituti. *Stud.ethnol.Croatia*, 21: 169–197.
19. Beliaeva, Liudmila A. 2006. A Social Portrait of Age Cohorts in Post Soviet Russia. *Russian education and society* 47 (5): 23–45.
20. Bertram, Hans. 1994. Die Stadt, das Individuum und das Verschwinden der Familie. *Aus polotik und Zeitgeschichte* 29/30: 15–35.
21. Beutell, Nicholas J. 2013. Generational Differences in Work-Family Conflict and Synergy. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 10 (6): 2544–2559.
22. Bevk, France. 2000. *Lukec in njegov škorec; Pestrna; Tatič*. Ljubljana. Mladinska knjiga.
23. Bickel, Janet in Ann J. Brown. 2005. Generation X: Implications for Faculty Recruitment and Development in Academic Health Centers. *Journal of the Association of American medical Colleges* 80 (3): 205–210.
24. Bilić, Vesna. 2011. Učenje prek spleta: vztrajnost, potreba po spoznavanju in samoučinkovitost internetne generacije pri pridobivanju znanja. *Sodobna pedagogika* 2/2011: 200–219.
25. Billigs, Andrew G. in Rudolf H. Moos. 1981. The role of coping responses and social resources in attenuating the stress of life. *Journal of Behavioral Medicine* 4 (2): 139–157.

26. Biron, Michal in Peter Bamberger. 2010. The impact of structural empowerment on individual well-being and performance: Taking agent preferences, self-efficacy and operational constraints into account. *Human Relations* 63 (2): 163–91.
27. Blumer, Herbert. 1969. *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Englewood Cliffs: Prentice – Hall.
28. Bogdanowicz, Mauren S. in Elaine K. Bailey. 2002. The value of knowledge and the values of the new knowledge worker: Generation x in the new economy. *Journal of European Industrial Training* 26(2–4): 9–129.
29. Bogičević Milikić, Biljana. 2010. *Menadžment ljudskih resursa*. Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
30. Bonnin, Michael. 2006. The »Lost Generation«: Its Definition and Its Role in Today's Chinese Elite Politics. *Social Research* 73 (1): 245–250.
31. Bossard, James H. S. in Eleanor S. Boll. 1949. Ritual in family living. *American Sociological Review* 14: 463–469.
32. Boudiny, Kim. 2013. Active ageing': from empty rhetoric to effective policy tool. *Ageing Society*, 33 (6): 1077–1098.
33. Bowen, Glenn A. 2008. Naturalistic inquiry and the saturation concept: A research note. *Qualitative Research*, 8 (1): 137–152.
34. Brandt, Martina in Marc Szydlik. 2016. Soziale Dienste und Hilfe zwischen Generationen in Europa / Social Services and Help between Generations in Europe. *Zeitschrift für Soziologie* 37 (4): 301–320. Maria Yellow Horse Brave Heart.
35. Brave Heart, Maria Yellow Horse 2003. The historical trauma response among Natives and relationship with substance abuse. *Journal of Psychoactive Drugs* 35: 7–13.
36. Brečko, Daniela. 2005. Generacijske razlike na delovnem mestu. *Revija HRM* 10: 48–55.
37. Brezenšek, Jana. 2007. *Poglavja iz socialne medicine*. Maribor: Univerza v Mariboru.
38. Britt, Thomas W., Carl A. Castro, in Amy B. Adler. 2005. Self engagement, stressors, and health: A longitudinal study. *Personality and Social Psychology Bulletin* 31: 1475–1486.

39. Broadbridge, Adelina M. Gillian A. Maxwell in Susan M. Ogeden. 2007. Experiences, perceptions and expectations of retail employment for Generation Y. *Career Development International* 12 (6): 523–544.
40. Brumec, Majda. 2010. Zakaj tabu. *Glasiló slovenskega društva hospic*, XV (1): 5–6.
41. Buehler, Cheryl in Marion O'Brien. 2011. Mothers' part-time employment: Associations with mother and family well-being. *Journal of Family Psychology* 25 (6): 895–906.
42. Burguiere, Andre in Francois Lebrun. 1996. The One Hundred and One Families of Europe. V *History of The Family, Volume II: The Impact of Modernity*, ur. Andre Burguiere, Christiane. Klapisch-Zuber, Martine Segalen, Francois Zonabend, 11–95. Cambridge: Polity Press.
43. Burke, Ron Aid J. 1994. Generation X: Meseures, sex and age differences. *Psychological Reports* 74 (2): 555–562.
44. Buswell, Lydia. Ramon B. Zabriskie, Neil Lundberg in Alan J. Hawkins. 2012. The Relationship Between Father Involvement in Family Leisure and Family Functioning: The Importance of Daily Family Leisure. *Leisure Sciences* 34 (2): 172–190.
45. Button, James W. 1992. A Sign of Generational Conflict. *The Impact of Florida's Aging Voters on Local School Tax Referend Social Science Quarterly* 73 (3): 786–797.
46. Carlisle, Sandra, Gregor Henderson in Phil W. Hanlon. 2009. 'Wellbeing': A collateral casualty of modernity? *Social Science & Medicine* 69 (10): 1556–1560.
47. Castellano, Rosetta, Patrizia Velotti, Judith Ann Crowell, in Giulio Cesare Zavattini. 2014. The Role of Parents' Attachment Configurations at Childbirth on Marital Satisfaction and Conflict Strategies. *Journal of Child and Family Studies* 23 (6): 1011–1026.
48. Cavalli, Alessandro. 2004. Generations and Value Orientations. *Social Compass* 51 (2): 155–168.
49. Center za duhovne poklice. *Poklic stalnega diakona*. Dostopno na: <http://cdp.nadskofija-maribor.si/index.php/2013-10-21-17-43-47/stalni-diakoni/36-poklici/stalni-diakoni/73-poklic-diakona> (28. avgust 2017).
50. Chapman, Gary. 2009. *Družina, kakršno ste si vedno želeli: pet poti do njene uresničitve*. Ljubljana: Tuma.

51. Chauvali, Louis. 2004. Social generations life chances and welfare regime sustainability. *Paper for the project On Changing France*: 1–24.
52. Chen, Gilad, Kirkman, Bradley L. Ruth Kanfer, Allen Don in Rosen Benson. 2007. A multilevel study of leadership, empowerment, and performance in teams. *Journal of Applied Psychology* 92 (2): 331–346.
53. Cheng, Cecilia, Hi-Po Bobo Lau in Man-Pui Sally Chan. 2014. Coping flexibility and psychological adjustment to stressful life changes: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140 (6): 1582–1607.
54. Cherlin Andrew J. in Judith A. Seltzer. 2014. Family Complexity, the Family Safety Net, and Public Policy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 654 (1): 231–239.
55. Chossegros, Laetitia. Martine Hours, Pierrette Charnay, Marlène Bernard, Emmanuel Fort, Dominique Boisson, Pierre Olivier Sancho, Sai Nan Yao in Bernard Laumon. 2011. Predictive factors of chronic post-traumatic stress disorder 6 months after a road traffic accident. *Accidents Analysis and Prevention* 43 (1): 471–477.
56. Classen, Timothy J. in Richard A. Dunn. 2012. The effect of job loss and unemployment duration on suicide risk in the United States: A new look using mass-layoffs and unemployment duration. *Health Economics* 21 (3): 338–350.
57. Clousing, Sherry L., Doris L. Kurtz, Judith Prendeville in Janet L. Walt. 2003. Generation diversity – The Nexters. *Association of Operating Room Nurses* 78 (3): 373–379.
58. Coleman, Lester in Fionna Glenn. 2010. The varied impact of couple relationship breakdown on children: implications for practice and policy. Research review. *Children and Society* 24: 238–249.
59. Comacchio, Cynthia. 2000. 'The History of Us': Social Science, History, and the Relations of Family in Canada. *Labour/Le Travail*, vol. 46, Special Millennium Issue : 167–220.
60. Coontz, Stephanie in Peta Henderson. 2016. *Women's work, men's property: the origins of gender and class*. Verso Books.
61. Contreras, Francisco José in Diego Poole. 2011. *Nueva izquierda y cristianismo*. Madrid: Encuentro.
62. Coronelli, Renato. 2007. Appartenenza alla Chiesa e abbandono: aspetti fondamentali e questioni terminologiche. *Quaderni di diritto ecclesiale* 20: 8–34.

63. Corten, Michael. 1999. The Time of Generations. *Time Society* 8: 249–272.
64. Cosandey, Jérôme. 2014. *Generationen(un)gerechtigkeit überwinden. Revisionsvorschläge für einen veralteten Vertrag, Avenir Suisse*. Zürich: Verlag Neue Zürcher Zeitung.
65. Coupland, Douglas. 1991. *Generation X: Tales for an Accelerated Culture*. Canada: St. Martin's Press.
66. Coupland, Douglas. 2010. *Generation A*. London: Windmill Books.
67. Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 1998. *Psihologija družine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
68. Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 2008. *Socialno delo z družino*. Fakulteta za socialno delo Ljubljana.
69. Dahrendorf, Ralf. 1959. *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford, California: Stanford University Press.
70. Davis, Benjamin, Tony Dutzik in Phineas Baxandall. 2012. *Transportation and the New Generation: Why Young People Are Driving Less and What It Means for Transportation Policy*. Record Type: Publication.
71. Dečman, Marjeta in Bojan Bogataj. Delo s starši v vzgojni izobraževalnem zavodu Frana Miličinskega v Smledniku. V *Ptički brez gnezda*, 2002, 21 (40): 38–47.
72. Deindl, Christian, Martina Brandt in Hank Karsten. 2014. *Generationen in Europa. Theo-retische Perspektiven und empirische Belege*. Wiesbaden: Springer.
73. Denk, Gabriele. 2015. Familie und Behinderung. *Zeitschrift für Psychodrama und Soziometrie* 14 (1): 41–51.
74. Deverson, Jane in Charles Hamblett. 1965. *Generation X*. United Kingdom: Universal-Tandem Publishing Co Ltd.
75. Dežman, Jože. 2012. Pozabljena dediščina nemške manjšine v Sloveniji. V *Represivne metode totalitarnih režimov: zbornik prispevkov z mednarodnega znanstvenega posveta Maribor, 9.–10. maj 2012. Totalitarizmi – vprašanja in izzivi* 2, ur. Mateja Čoh in Neža Strajnar, 203–215. Ljubljana: Študijski center za narodno spravo.
76. Dežman, Jože. 2014. Preseganje travmatskih bremen titoizma. *Bogoslovni vestnik*, 74 (4): 611–638.
77. Diener, Ed. 2009. Assessing Subjective Well-Being. Progress and Opportunities. V *Assessing Well-Being. The Collected Works of Ed Diener*, ur. Ed Diener, 25–65. London, New York: Springer.

78. Diener, Ed, Christie Napa Scollon in Richard E. Lucas. 2009. The Evolving Concept of Subjective Well-Being. The Multifaceted Nature of Happiness. V *Assessing Well-Being. The Collected Works of Ed Diener*, ur. Ed Diener, 67–100. London, New York: Springer.
79. Dolenc, Danilo. 2011. *Gospodinjstva in družine, Slovenija. 1. januar 2011 – končni podatki, 30. junij 2011*. Dostopno na: <http://www.stat.si>. (10. december 2016).
80. Draškovič, Urška. 2010. Medgeneracijska komunikacija. *Revija HRM* 37/2010. Dostopno na: <http://hrm-storitve.si/clanki/sistemi-vodenja/medgeneracijska-komunikacija> (25. februar 2016).
81. Druckman, James N. Jordan, Fein in Thomas J. Leeper. 2012. A Source of Bias in Public Opinion Stability. *American Political Science Review* 106 (2): 430–454.
82. Dudel, Christian. 2014. *Vorausberechnung von Verwandtschaft. Wie sich die gemeinsame Lebenszeit von Kindern, Eltern und Großeltern zukünftig entwickelt*. Opladen: Verlag Barbara Budrich.
83. Dumont, Louis. 1981. La genese chretienne de l'individualisme: une vue modifiee de nos origins. *La Debet* 15: 124–146.
84. Louyeh Ebrahimi, Adel, Ali Sohbatiha in Rezaei Zadeh Hodayun. 2014. Social Factors Influencing Alienation among Youth: The Case of Young People Aged 20–30 Living in Khodabande Town. *Iranian Journal of Social Problems* 5 (1): 1–27.
85. Edmunds, June in Bryan S. Turner. 2005. Global generations: social change in the twentieth century. *The British Journal of Sociology* 54 (4): 559–577.
86. Egeland, Byorn in Martha Erickson Farrell. 2004. Linking theory and research to practice. *The Minnesota Longitudinal Study of Parents and Children and the STEEPTM program, Clinical Psychologist* 8 (1): 5–9.
87. Eisman, Andria B., Marc A. Zimmerman, Daniel Kruger, Thomas M. Reischl, Alison L. Miller, Susan P. Franzen in Susan Morrel-Samuels. 2016. Psychological Empowerment Among Urban Youth: Measurement Model and Associations with Youth Outcomes. *American Journal of Community Psychology* 58 (3–4): 410–421.
88. Engels, Friderik. 1947. *Izvor družine, privatne lastnine in države*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
89. Engstler, Heribert in Laura Romeu Gordo. 2017. Der Übergang in den Ruhestand: Alter, Pfade und Ausstiegspläne. V *Altern im Wandel*, ur. Katharina Mahne, Julia Katharina Wolff, Julia Simonson.ž in Clemens Tesch-Römer, 65–80. Wiesbaden: Springer VS.

90. Enright, Robert D. 2010. *Forgiveness is a choice: A step-by-step process for resolving anger and restoring hope*. Washington, D.C.: American Psychological Association. Izdaja Kindle.
91. Erjavšek, Bojan. 2005. Generacije pri delu – Vodenje Veteranov, Bumerjev, Xerjev in Yarjev. *Revija Kadri* XI (14): 58–59.
92. Erskine, Richard G. 2008. Psychotherapy of unconscious experience. *Transactional Analysis Journal* 38: 128–138.
93. Erzar, Tomaž in Katarina Kompan Erzar. 2011. *Teorija navezanosti*. Celje: Mohorjeva družba.
94. Erzar, Tomaž. 2017. *Dolga pot odpuščanja*. Ljubljana: družina.
95. Ette, Andreas/Kerstin in Reiner Unger/Ruckdeschel. Hrsg. 2010. *Intergenerationale Beziehungen: Determinanten, Ambivalenzen und Potentiale*. Kompendium Würzburg: Ergon.
96. Evans-Campbell, Teresa. 2008. Historical trauma in American Indian/Native Alaska communities. A multilevel framework for exploring impacts on individuals, families, and communities. *Journal of Interpersonal, Violence* 23: 316–338.
97. Even-Zohar, Ahuva in Ayala Garby (Tzurit). 2016. Great-Grandparents' Role Perception and Its Contribution to Their Quality of Life. *Journal of Intergenerational Relationships* 14 (3): 197–219.
98. Eversley David in Lucy Bonnerjea. 1982. Social change and indicators of diversity. *V Families in Britain: 75–94*. London: Routledge and Kegan Paul.
99. Eyerman, Ron in Brayan Turner. 1998. Outline of a theory of generations. *European Journal of Social Theory* 1: 91–106.
100. Fallon, Tip. 2009. Retain and motivate the next generation: 7 ways to get the most out of your millennial workers. *Supervision* 70 (5): 5–7.
101. Fietze, Beate. 2009. *Historische Generationen. Über einen sozialen Mechanismus kulturellen Wandels und kollektiver Kreativität*. Bielefeld: Transcript.
102. Fishman, Ann. A. Candidates From Three Very Different Generations Will Produce the Next President. *Press Prweb*, 10. March 2008. Dostopno na: <http://www.prweb.com/releases/2008/03/prweb753104.htm> (16. februar 2016).
103. Flandrin, Jean Louis. 1986. *Družina: sorodstvo, družina in spolnost v Franciji od 16. do 18. stoletja*. Ljubljana: Delavska enotnost.

104. Frankl, Viktor E. 1993. *Kljub vsemu rečem življenju da*. Celje: Mohorjeva družba.
105. Frankl, Viktor E. 2005. *Človek pred vprašanjem o smislu. Izbor iz zbranega dela*. Ljubljana: Pasadena.
106. Frankl, Viktor E. 2014. *Volja do smisla: osnove logoterapije in bivanjske analize*. Celje: Mohorjeva družba.
107. Frankl, Viktor E. 2015. *Zdravnik in duša: osnove logoterapije in bivanjske analize; Deset tez o osebi*. Celje: Mohorjeva družba.
108. Froehlich, Bob. 2006. *Investmenst Megatreds*. New Jersey: John Wiley and sons, Inc.
109. Fujimoto, Tetsushi, Sayaka K. Shinohara in Tsuyoshi Oohira. 2014. Work–Family Conflict and Depression for Employed Husbands and Wives in Japan: Moderating Roles of Self and Spousal Role Involvement. V *Family Relationships and Familial Responses to Health, Issues Contemporary Perspectives in Family Research*, ur. Jennifer Higgins McCormick in Sampson Lee Blair, 8A: 135–162. Emerald Group Publishing Limited.
110. Gerpott, Fabiola H. in Sven C. Voelpel. 2016. Generation X, Y, Z Intergenerationale Lernprozesse in Unternehmen als Instrument der Personalentwicklung. V *Petia Genkova in Tobias Ringeisen. Handbuch Diversity Kompetenz*. Springer Reference Psychologie: 1–14. Wiesbaden.
111. Giddens, Anthony. 1989. *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
112. Gillis, John R., Jasna Sukič, Borut Gombač, Andrej Fištravec in Mirjana Ule. 1999. *Mladina in zgodovina: tradicije in spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes*. Dialogi: humanistična in družboslovna zbirka; let. 2. knjiga 2. Šentilj: Aristej.
113. Glass, Amy. 2007. Understanding generational differences for competitive success. *Industrial and Commercial Training* 39 (2): 98–103.
114. Glasser, William. 2007. *Nova psihologija osebne svobode: teorija izbire*. Ljubljana: Louisa.
115. Goffman, Erving. 1967. *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Garden City, New York: Anchor.
116. Goffman, Erving. 1974. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Hanmondworth: Penguin Books.

117. Goldman, Karen in Kathleen Schmalz. 2006. Builders, Boomers, Busters, Bridgers: Vive la (Generational) Difference! *Health Promotion Practice*, 7: 159–161.
118. Goody, Jack. 2003. *Evropska družina*. Ljubljana: Založba cf.
119. Gostečnik, Christian. 1999. *Srečal sem svojo družino*. Ljubljana: Frančiškanski družinski center.
120. Gostečnik, Christian, Mateja Cvetek, Tanja Pate in Robert Cvetek. 2011. Milost odpuščanja v zakonskem odnosu. *Bogoslovni vestnik*, 71 (4): 595–606.
121. Görgner, Janez. 2012. *Družina, prostor medgeneracijskega sodelovanja in konflikta*, magistrska naloga. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
122. Görgner, Janez. 2017. Rojstvo otroka s posebnimi potrebami in pot k osamosvojitvi v starosti njihovih staršev. *Kakovostna starost*, 20 (3): 3-14.
123. Görgner, Janez in Jurica Ferenčina. 2014. Skrb družine za starostnika. V *Pomen kompetentne obravnave uporabnikov zdravstvenih in socialnih storitev v času krize – zbornik predavanj*. Zbornik 4. Mednarodne znanstvene konference z recenzijo 4: 89–97.
124. Gravett, Linda in Robin Throckmorton. 2007. *Bridging the Generation Gap: How to Get Radio Babies, Boomers, Gen Xers, and Gen Yers to Work Together and Achieve More*. Franklin Lakes, NJ: Career Press.
125. Green, Brent. 2006. *Marketing to Leading-Edge Baby Boomers, Perceptions, Principles, Practices, Predictions*. New York: Paramount Market Publishing, Inc.
126. Grum, Bojan in Alenka Temeljotov Salaj. 2016. Medgeneracijsko sobivanje mladih in starih: medkulturna primerjava. *Urbani izziv*, 27 (1): 76–88.
127. Grünheid, Evelyn in Manfred G. Scharein. 2011. Zur Entwicklung der durchschnittlichen gemeinsamen Lebenszeit von Drei- und Vier-Generationen-Familien in West- und Ost-deutschland. *Eine Modellrechnung, Comparative Population Studies – Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft* 36 (1): 3–40.
128. Guštin, Katja. 2009. Starševska vloga in nosečnost. *Psihološka obzorja* 18 (2): 77–89.
129. Hafford Letchfield, Trish. 2013. Organisational Behaviour for Social Work. *The British Journal of Social Work*, Vol. 43 (1): 192–194.
130. Hammersley, Martyn in Paul Atkinson. 2007. *Ethnography: Principles in practice*. 3. izdaja. New York: Taylor & Francis.

131. Hank, Karsten. in Isabella Buber. 2008. Grandparents Caring for their Grandchildren: Findings From the 2004 Survey of Health, Ageing, and Retirement in Europe. *Journal of Family Issues* 30 (1): 53–73.
132. Hansen, Jo-Ida C. in Melanie E. Leuty. 2012. Work Values Across Generations, *Journal of Career Assessment* 20 (1): 34–52.
133. Haralambos, Michael. 1989. *Sociology: Themes and Perspectives*. London: Unwin Hyman.
134. Haralambos, Michael in Martin Holborn. 2005. *Sociologija: teme in pogledi*. 1. izdaja, 3. natis. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
135. Hardy, Kenneth V. in Tracey A. Laszloffy. 1995. The cultural Genogram: Key to training culturally competent family therapists. *Journal of Marital and Family Therapy* 21 (3): 227–237.
136. Hareven, Tamara K. in Kanji Masaoka. 1988. Turning Points and Transitions: Perceptions of the Life Course. *Journal of Family History* 13 (1): 271–289.
137. Hareven, Tamara K. 1991. The history of the family and the complexity of social change. *American Historical Review* 96 (1): 95–124.
138. Hellert, Ulrike. 2014. *Arbeitszeitmodelle der Zukunft, Arbeitszeiten flexibel und attraktiv gestalten*. Freiburg: Haufe – Lexware GmbH & Co. KG.
139. Herbison, Gerry in Glenn Boseman. 2009. Here they come – Generation Y. Are you ready? *Journal of Financial service professionals* 63 (3): 33–34.
140. Herman, Judith (1997). *Trauma and recovery: The aftermath of violence from domestic abuse to political terror*. Dostopno na: Basic Books. ISBN 0-465-08730-2. (21. oktober 2014).
141. Hershey, Douglas A. in Kène Henkens. 2014. Impact of Different Types of Retirement: Transitions on Perceived Satisfaction with Life. *The Gerontologist* 54 (2): 232–244.
142. Hillborg, Helene, Tommy Svensson in Berth Danermark. 2010. Expectations, visions and sense of empowerment: in the face of a vocational rehabilitation process for people with psychiatric disabilities. *Scandinavian Journal of Disability Research* 12 (2): 109–124.
143. Homer. 1982. *Iliada*. Poslovenil in uvod napisal Anton Sovre. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

144. Homer. *Iliada*. Dostopno na: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Enej_\(mitologija\)#cite_note-2](https://sl.wikipedia.org/wiki/Enej_(mitologija)#cite_note-2) (16. junij 2016).
145. Homer. *The Iliad*. Book XIII, Samuel Butler trans. Dostopno na: <http://www.gutenberg.org/files/2199/2> (30. december 2016).
146. Höpflinger, François. 1999a. *Generationenfrage - Konzepte, theoretische Ansätze und Beobachtungen zu Generationenbeziehungen in späteren Lebensphasen*. Universitäres Institut für Alter und Generationen, Schweiz.
147. Höpflinger, François. 1999b. *Generationenfrage*. Freiburg: Realites sociales.
148. Höpflinger, François. 2011. Intergenerationelles Lernen – Chancen und Voraussetzungen. V *Inter-generationelles Lernen – als Teil einer lebendigen Stadtkultur*, ur. Markus Marquard, Marlis Schabackere-Bock in Carmen Stadelhofer, 43–53. Ulm: Klemm & Oelschläger.
149. Höpflinger, François. 2012. Generationen – eine Begriffsbestimmung zu einem mehrdeutigen Konzept. *Ökonomie, Philosophie und Leben*, 2/2012: 32–37.
150. Höpflinger, François. 2013. Angehörigenpflege im Spannungsfeld traditioneller Familien-bilder und neuer gesellschaftlicher Realitäten. V *Who Cares? Pflege und Solidarität in der alternden Gesellschaft*, ur. Schweizerisches Rotes Kreuz, 66–81. Zürich: Seismo-Verlag.
151. Huber, Ivanka. 2012. *Sociološki vidiki mikrozgodovine družinskega življenja v 20. stoletju na periferiji Srednje Evrope: vas Kančevci in Križevci ter njune družine. Doktorska disertacija*. Maribor: Filozofska fakulteta Maribor.
152. Hubschmid Vierheilig, Elena. 2012. *Generation Y in Switzerland and Russia: the challenge for cross-national employer branding* /online/. Dostopno na: <http://www.iop.unibe.ch/userfiles/file/Lehre/IHRM/Gen%20Y%20in%20RUUnCH.pdf> (10. januar 2014).
153. Hughes, Mary Elizabeth in Angela M. O'Rand. 2005. *Lives and times of the baby boomers*. New York: PRB Russell Sage Foundation.
154. Hughes, Mary Elizabeth, Linda J. Waite, Tracey A. LaPierre in Ye Luo. 2007. All in the Family: The Impact of Caring for Grandchildren on Grandparents' Health. *The Journals of Gerontology: Series B* 62 (2): S108–S119.
155. Hvala, Tea. 2015. Začasni prizorišči vztrajnega upanja: Mesto žensk in Rdeče zore. *Časopis za kritiko znanosti*, 43 (261): 51–62.

156. Hvalič, Simona in Jože Ramovš. 2003. Otroci in družina. V *Zrcalo odraščanja* [mednarodna sociološka raziskava o odraščajočih otrocih], ur. Damjana Ošlaj, 108–127. Radovljica: Didakta.
157. Hvalič Touzery Simona in Jože Ramovš. 2009. Oskrba dementnega človeka v družini. *Kakovostna starost*, 12 (4): 52–72.
158. Isengard, Bettina in Marc Szydlik. 2012. Living Apart (or) Together? Coresidence of Elderly Parents and their Adult Children in Europe. *Research on Aging* 34 (4): 449–474.
159. IZZA. *Medgeneracijsko vodenje: Generacija X, Generacija Y, Generacija Z*. Dostopno na <https://www.izza.si/medgeneracijsko-vodenje-generacija-x-generacija-y-generacija-z.html> (20. april 2016).
160. Izzo, John in Eric Klein. 1998. The Changing values of workers: Organizations must respond. *Healthcare Forum Journal* 41 (3): 62.
161. Jolanki, Outi. 2015. Elderly parent's need for help and adult children's moving decisions. *Journal of Housing for the Elderly* 29 (1–2): 77–91.
162. Juhant, Janez in Vojko Strahovnik. 2010. Pristno delovanje je vzajemnost in sodelovanje. *Bogoslovni vestnik* 70 (3): 351–364.
163. Juul, Jasper. 2009. *Družinske vrednote: Življenje s partnerjem in otroki*. Radovljica: Didakta.
164. Juul, Jesper. 2010. *Družinske vrednote*. Radovljica: Didakta.
165. Juul, Jesper in Jensen Helle. 2009. *Od poslušnosti do odgovornosti*. Radovljica: Didakta.
166. Kalliath, Parveen, Thomas Kalliath in Christopher Chan. 2015. Work–Family Conflict and Family–Work Conflict as Predictors of Psychological Strain: Does Social Support Matter? *The British Journal of Social Work*, 45 (8): 2387–2405.
167. *Katekizem katoliške Cerkve: kompendij*. 2006. Ljubljana: Družina.
168. Katičić, Radoslav. 1989. Hoditi – roditi. Tragom tekstova jednoga praslavenskog obreda plodnosti. *Studia ethnologica* 1: 45–63.
169. Kemp, Candace. L. 2007. Grandparent–Grandchild Ties: Reflections on Continuity and Change Across Three Generations. *Journal of Family* 28 (7): 855–881.

170. Kepic, Barbara in Igor Areh. 2012. *Pogostost in teža duševnih posledic prometnih nesreč, prispevek na konferenci*. Dostopno na: https://www.fvv.um.si/DV2012/zbornik/splosna_sekcija/Kepic_Areh.pdf. (5. avgust 2017).
171. Kessler, Ronald C. in Jane D. McLeod. 1984. Sex Differences in Vulnerability to Undesirable life Events. *American Sociological Review*, 49(5): 620-631.
172. Kiraly, Donald. 2014. *A Social Constructivist Approach to Translator Education: Empowerment from Theory to Practice*. London, New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
173. Klaffke, Martin. 2014. Millennials und Generation Z – Charakteristika der nachrückenden Arbeitnehmer-Generationen. V *Generationen Management: Konzepte, Instrumente, Good-Practice-Ansätze*, ur. Martin Klaffke, 57–82. Springer Fachmedien, Wiesbaden.
174. Klarič, Rudi. 2016. *Duhovno prebujenje in mislena energija*. Dostopno na: http://www.semvem.com/vsebina.php?enota=sem_vem_br_vsebine_pristopa&vsebina=pomen_miselnosti (20. julij 2017).
175. Kluwe, Esther S. 2010. From Partnership to Parenthood: A Review of Marital Change Across the Transition to Parenthood. *Journal of Family Theory & Review* 2 (2): 105–125.
176. Knežević Hočevar, Duška in Majda Černič Istenič. 2010. *Dom in delo na kmetijah: raziskava odnosov med generacijami in spoloma*. Ljubljana: Založba ZRC.
177. Knopf, Detlef. 1997. Dialog der Generationen in der Erwachsenenbildung. V *Generationen im Dialog*, ur. Klaus Meisel, 9–19. Frankfurt am Main: Deutsches Institut für Erwachsenenbildung.
178. Kobentar, Radojka. 2008. Socialni odnosi v starosti. *Socialna pedagogika* 12 (2): 145–160.
179. Kodrun Potočnik, Darja in Tanja Ravnjak. 2013. Prilagoditev družine na napredovalo maligno bolezen. *Rehabilitacija* 12 (2): 18–28.
180. Kojc, Martin. 2016. *Učbenik življenja*. Domus, Ljubljana.
181. Kompan Erzar, Katarina. 2003. *Skrita moč družine*. Ljubljana: Brat Francišek.

182. Končnik Goršič, Nataša. 2004. *Moj otrok odrašča*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
183. Kornhauser, Andreja in Jana Mali. 2013. Priprava starega človeka na življenje v domu za stare ljudi. *Socialno delo* 52 (5): 321–331.
184. Korten, David. 1987. *Community management*. West Hartford, CT: Kumarian Press.
185. Korošec, Brigita. 2013. Motivacija odraslih za religiozno izobraževanje. *Bogoslovni vestnik*, 73 (4): 589–598.
186. Krajnc, Ana. 2010. Spreminjanje družbene strukture in vseživljenjsko izobraževanje – iz industrijske v družbo znanja. *Andragoška spoznanja* 16 (2): 12–25.
187. Krajnc, Alenka. 2015. *Spoznaj sebe in druge. Človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi*. Ponatis. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.
188. Krajnc, Slavko. 2011. Evharistija v pravičnosti in pravičnost v evharistiji. *Bogoslovni vestnik*, 71 (2011) 1, 7—18.
189. Kregelj, Lena. 2015. Izkušnja doživljanja kronične bolezni in strategije soočanja z njo. *Družboslovne razprave*, 31 (78): 41–59.
190. Kreisberg, Seth. 1992. *Transforming power: Domination, empowerment, and education* Albany. New York: State University of New York Press.
191. Kuhar, Metka. 2006. *Družina in njene nove podobe*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
192. Kuhar, Metka. 2013. Analiza dejavnikov podaljšanega sobivanja staršev in otrok v Sloveniji. *Teorija in praksa* 50 (5–6): 5–6.
193. Kump, Sonja. 2008. Nova paradigma medgeneracijskega učenja, *Andragoška spoznanja* 14(3–4): 62–74.
194. Kump, Sonja in Sabina Jelenc Krašovec. 2014. Intergenerational Learning in Different Contexts. V *Learning across Generations in Europe, Educational Gerontology*, ur. Bernhard Schmidt-Hertha, Sabina Jelenc Krašovec, Marvin Formosa, 167–177.
195. Kupperschmidt, Betty. 2000. Multigeneration employees: strategies for effective management. *The Health Care Manager* 19 (1): 58–60.
196. *Kur'an, s prijevodom na bosanski jezik*. 1995. Sarajevo: Bosanska knjiga.

197. Kushner, Margo Anne. 2009. A review of the empirical literature about child development and adjustment postseparation. *Journal of Divorce and Remarriage* 50: 496–516.
198. Lamb, Michael E. 2010. How Do Fathers Influence Children's Development? Let me Count the Ways. V *The Role of the Father in Child Development*, ur. Michael Lamb, 1–26. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
199. Lansford, Jennifer. E. 2009. Parental divorce and children's adjustment. *Perspectives on Psychological Science* 4 (2): 140–152.
200. Lapuh, Lucija. 2011. Geografski vidiki sodobnega izseljevanja iz Slovenije. *Dela* 36: 69–91.
201. Laslett, Peter. 2015. *The World We Have Lost: Further Explored*. London and New York: Routledge.
202. Laub, John H. in Robert J. Sampson. 1993. Turning points in the Life course: Why change matters to the study of Crime. *Criminology* 31 (3): 301–325.
203. Lavrič, Marta in Rudi Klanjšek. 2013. Stanovanjske in bivalne razmere mladih. V *Mladina 2013: življenje v času deziluzij, tveganja in prekarnosti*, ur. Center za raziskovanje postjugoslovanskih družb Maribor: 282–305. Maribor.
204. Lawrence, Erika, Nylén Kimberly in Rebecca Cobb. J. 2007. Prenatal expectations and marital satisfaction over the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology* 21 (2): 155–164.
205. Lawrence, Erika, Alexia D. Rothman, Rebecca J. Cobb, Michael T. Rothman in Thomas N. Bradbury. 2008. Marital satisfaction across the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology* 22 (1) 41–50.
206. Lešnik, Amadeus, Sebastjan Bevc, in Danica Železnik. 2017. Zadovoljstvo oskrbovancev v domovih s kakovostjo življenja. *Kakovostna starost*, 20 (3):15–23.
207. Ličen, Nives. 2008. Učenje ob življenjskih prelomnicah – biografsko učenje žensk ob doživljanju rojevanja, umiranja. V *Pedagoško-andragoški dnevi. Zbornik prispevkov*, ur. Andreja Hočevar, 25. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
208. Ličen Nives, Maja Furlan in Simona Šinko. 2008. Andragogika vsakdanjega življenja – učenje ob doživljanju smrti. *Andragoška spoznanja* 14 (3–4): 75–88.
209. Ličen Nives in Boža Bolčina. 2010. Programi za medgeneracijsko izobraževanje. V *Izobraževanje – most med generacijami*, 1. izdaja, 8–16. Ajdovščina: Ljudska univerza.

210. Liebau, Eckart. 1997. *Das Generationenverhältnis. Über das Zusammenleben in Familie und Gesellschaft*. Weinheim: Juventa.
211. Lipkin, Nicole A. in April J. Perrymore. 2009. *Y in the workplace – managing the "me first" generation*. Franklin Lakes: Career press.
212. Long, Julia. 2012. *Anti-porn: The Resurgence of Anti-Pornography Feminism*. Zed Books Ltd.
213. Losyk, Bob. 1997. Generation X: What they think and what they plan to do, *Futurist*, 31 (3): 39.
214. Louden, Mark L. 1988. *Bilingualism and Syntactic Change in Pennsylvania German*. Ph.D. dissertation, Cornell University.
215. Louden, Bruce. 2006. »Aeneas in the iliad: the One Just Man«, *102nd Annual Meeting of CAMWS, Classical Association of the Middle West and South*. Dostopno na: <http://camws.org/meeting/2006/abstra> (30. junij 2016).
216. Lucas, Kristen. Suzy D'Enbeau in Erica P. Heiden. 2016. Generational Growing Pains as Resistance to Feminine Gendering of Organization? An Archival Analysis of Human Resource Management Discourses, *Journal of Management Inquiry* 25 (3): 322–337.
217. Luhmann, Niklas. 2002. *Die Politik der Gesellschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
218. Lukas, Elisabeth. 2016. *Umetnost spoštovanja*. Ljubljana: Novi svet.
219. Lukas, Elisabeth. 2017. *Osnove logoterapije*. Celjska Mohorjeva družba.
220. Lukes, Steven. 1994. *Power: A radical view*. London: Macmillan Press Ltd.
221. Luzar, Barbara in Kovačič Helena. 2013. Stopnja avtonomije timov v podjetjih. *Teorija in Praksa* 50 (1): 132–153,262.
222. Lüscher, Kurt. 1993. Generationenbeziehungen - Neue Zugänge zu einem alten Thema. V *Generationenbeziehungen in 'post-modernen' Gesellschaften*, ur. Kurt Lüscher in Franz Schultheis, 17–47. Konstanz: Universitätsverlag.
223. Lüscher, Kurt. 1997. Postmoderne Herausforderungen an die Generationenbeziehungen. V *Alt und Jung. Spannung und Solidarität zwischen den Generationen*, ur. Lothar Krappmann in Annette Lepenies, 32–48. Frankfurt: Campus.
224. Lüscher, Kurt in Ludwig Liegle. 2003. *Generationenbeziehungen in familie und Gesellschaft*. UVK Verlagsgesellschaft mbH Konstanz.

225. Lüscher, Kurt, Ludwig Liegle, Andreas Lange, in Andreas Hoff. 2010. *Generationen, Generationenbeziehungen, Generationenpolitik – ein dreisprachiges Kompendium*. Bern, Schweiz: Akademie der Geistes und Sozialwissenschaften.
226. Lüscher, Kurt, Andreas Hoff, Giovoanni Lamura, Marta Renzi, Marian Sanchez, Gil Viry in Eric Widmer. 2014. *Generationen, Generationenbeziehungen, Generationenpolitik. Generationes*, International Network for the Study of Intergenerational Issues, Konstanz.
227. Lyon, Kristin, Stephen Legg in Paul Toulson. 2005/2006. Generational cohorts: what are they and what are the implications for management? *International Journal of Diversity in Organisations, Communities and Nations* 5(1): 89–98.
228. MacKinlay, Elizabeth. 2017. *The Spiritual Dimension of Ageing*. London in Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
229. MacKinnon, Gregory. 2005. Symbolic interactionism: A lens for judging the social constructivist potential of learner-centered chemistry software. *International Journal of Technology in Teaching and Learning* 1 (2): 89–102.
230. Mahne, Katharina in Daniela Klaus. 2017. Zwischen Enkelglück und (Groß-)Elternpflicht – die Bedeutung und Ausgestaltung von Beziehungen zwischen Großeltern und Enkelkindern. V *Altern im Wandel*, ur. Katharina Mahne, Julia Katharina Wolff, Julia Simonson in Clemens Tesch-Römer, 231–245. Springer VS, Wiesbaden.
231. Mandič, Srna. 2007. Odhod v prvo samostojno stanovanje: primerjalna analiza med državami EU. *Družboslovne razprave*, XXIII (54): 7–24.
232. Mannheim, Karl. 1964. Das Problem der Generationen. In Karl Mannheim, *Wissenssoziologie, Soziologische Texte* 28. Neuwied: Luchterhand (ursprünglich: Karl Mannheim, Das Problem der Generationen, Kölner Viertelsjahreshefte für Soziologie, 7. Jg, Heft 2, 1928, Berlin).
233. Mansson, Daniel Hans, Kory Floyd in Jordan Soliz. 2017. Affectionate Communication Is Associated With Emotional and Relational Resources in the Grandparent-Grandchild Relationship. *Journal of Intergenerational Relationships* 15 (2): 85–103.
234. Manzini, Ezio. 2014. Making things happen: Social Innovation and Design. *Design Issues* 30 (1): 57 –66.

235. Maraspin, Ingrid. 2009. Delovne migracije – nov miselni vzorec ali model ekonomske akomodacije. Študija primera slovensko-italijanskega obmejnega območja. *Annales. Series historia et sociologia*, 19 (1): 187–204.
236. Maros, Zorica. 2014. Vpliv kolektivnega spomina na nasilje: spomin kot popravljajanje preteklosti. *Bogoslovni vestnik*, 74 (4): 565–573.
237. Marshall, Bryan, Peter Cardon, Amit Poddar in Rene Fontenot. 2013. Does Sample Size Matter in Qualitative Research?: A Review of Qualitative Interviews in is Research. *Journal of Computer Information systems* 54 (1): 11–22.
238. Marston, Cam. 2007. *Motivating the "What's in it for me?" workforce*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
239. Martin, Carolyn A. in Bruce Tulgan. 2001. *Managing generation Y*. Amherst: HRD Press.
240. Martin, Carolyn A. in Bruce Tulgan. 2006. *Managing the generation mix*. Amherst: HRD Press.
241. Mashuq, Ally. 1996. Islam. V *Ethical Issues in Six Religious Traditions*, ur. Peggy Morgan, in Clive Lawton, 220–258. Edinburgh Univerisity Press.
242. Matthes, Joachim. 1985. Karl Mannheims 'Das Problem der Generationen', neu gelesen. Generationen-'Gruppen' oder 'gesellschaftliche Regelung von Zeitlichkeit'? *Zeitschrift für Soziologie*, 14 (5): 363–372.
243. Maynes, Mary Jo in Ann Beth Waltner. 2012. *The family: a world history*. New York, NY: Oxford University Press.
244. Mäkinen, Ilkka Henrik in Danuta Wasserman. 2009. Labour market, work environment and suicide. V *Oxford Textbook of Suicidology and Suicide Prevention*, ur. Daniel Wasserman in Richard C. Wasserman, 221–229. New York: Oxford University Press.
245. McLanahan, Sara. 2009. Fragile Families and the Reproduction of Poverty. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 621 (1): 111–131.
246. Mead, George Herbert. 1934. *Mind, Self & Society*. Chicago and London: University of Chicago press.
247. Meier, J. Kenneth. 2000. *Politics and the Bureaucracy*. Harcourt College Publishers, Texas A&M University.
248. Mertens, Wolfgang. 1976. *Aspekte einer sozialwissenschaftlichen Psychologie*. München: Ehrenwirth.

249. Mesec, Blaž. 1990. O specifičnosti metodologije v socialnem delu. *Socialno delo* 29 (1/3): 143–149.
250. Mesec, Blaž. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
251. Mesec, Blaž. 2003. Mikro, mezo, makro: ekspanzija, integracija in specifičnost socialnega dela. *Socialno delo* 42 (4–5): 259–270.
252. Mikhailov, Nikolai. 2002. *Mythologica slovenica: Poskus rekonstrukcije slovenskega pogankega izročila*. Trst: Mladika.
253. Milavec Kapun, Marija. 2011. *Starost in staranje – učbenik, gradivo za 2. letnik*. Izdajatelj: Konzorcij višjih strokovnih šol za izvedbo projekta impletum. Ljubljana: Zavod IRC.
254. Milner, Allison, Andrew Page in Anthony D. LaMontagne. 2013. Longterm unemployment and suicide: A systematic review and meta-analysis. *Plos One*, 8 (1): 1–6.
255. Ministrstvo RS za okolje in prostor – Agencija za okolje. 2016. *Pričakovana življenjska doba v Sloveniji*. Dostopno na: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=802. (27. julij 2017).
256. Mlakar, Tjaša. 2015. Stari starši v življenju vnukov. *Kakovostna starost*, 18 (2): 3–21.
257. Moog, Stefan, Veronica Weisser in Bernd Raffelhüschen. 2014. *Altersvorsorge und die Schweizer Generationenbilanz–Lasten in die Zukunft verschoben*. Zürich: UBS AG.
258. Moreno, Levy Jakob in Zerka Teoman Moreno. 2000. *Skupine, njihova dinamika in psihodrama*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
259. Morgan, Luis H. 1981. *Drevno društvo: Istraživanja čovekovog razvoja od divjaštva i varvarstva do civilizacije*. Beograd: Prosveta.
260. Morris, Monica B. 1977. *An Excursion Into Creative Sociology*. New York: Columbia University Press.
261. Muncie, John, Margaret Wetherell, Mary Langan, Rudi Dallos in Allan Cocharne, ur. 1995. *Understanding the family*. London: Sage.
262. Murdock, George Peter. 1949. *Social structure*. Oxford, England: Macmillan.
263. Musek, Janek. 1995. *Ljubezem, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.

264. Myser, Catherine. (2007). Personal journeys: reflections on personhood and dementia based on ethnographic research and family experience. *American Journal of Bioethics* 7 (6): 55–59.
265. Newman, Sally in Alan Hatton-Yeo. 2008. Intergenerational Learning and the Contributions of Older People. *Ageing Horizons* 8: 31–39.
266. Niles, John D. 1969. Homeric Hymn to Aphrodite. *Arion: A Journal of Humanities and the Classics* 8(3): 343–346.
267. Noller, Patricia in Gery C. Karantzas. 2012. *The Wiley-Blackwell Handbook of Couples and Family Relationships*. Blackwell Publishing Ltd.
268. Novak, Bogomir. 2015. Paradigmatski obrat od tehnološke totalizacije do pomena vzgoje za smisel življenja. *Anthropos: Časopis za psihologijo in filozofijo ter za sodelovanje humanisticnih ved*, 47 (1/2): 29–149.
269. Novak, Marjeta. 2007. Medgeneracijske razlike in vloga HRM: "z drugimi ravnajte tako, kot si oni želijo, da ravnate z njimi". *Revija HRM* 5 (19): 30–34.
270. Novljan, Egidija. 2004. *Sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami pri zgodnji obravnavi*. Ljubljana: Zveza Sožitje.
271. Oakley, Ann. 2000. *Gospodinja*. Ljubljana: Založba Cf.
272. Orrell, Lisa. 2007. *Millennials Incorporated*. Deadwood: Wyatt-MacKenzie Publishing.
273. Oshio, Takashi in Mari Kan. 2017. The dynamic impact of retirement on health: Evidence from a nationwide ten-year panel survey in Japan. *Preventive Medicine*, 100: 287–293.
274. Ovsenik, Marija in Milan Ambrož. 2010. *Celovitost in neznatnost organizacije*. Ljubljana: Institut za management.
275. Ovsenik, Mara. 2013. Ustvarjalnost kot izziv časa. *Zbornik: 25. forum odličnosti in mojstrstva Otočec 2013*, 67–78.
276. Ovsenik, Rok in Domen Kozjek. 2015. Vrednote generacij. V *Revija za univerzalno odličnost*, junij 2015, 4 (2): 17–32.
277. Padgett, Deborah K. 2017. *Qualitative Methods in Social Work Research*. Third Edition. United States of America: Sage Publications, Inc.
278. Papež Frančišek. 2016. *Radost ljubezni – Cerkevni dokument 152*. Ljubljana: Družina.

279. Paykel, Eugene S., Jerome K. Myers, Marcia N. Dienelt, Gerald L. Klerman, Jacob J. Lindenthal in Max P. Pepper. 1969. Life Events and Depression A Controlled Study. *Arch Gen Psychiatry*, 21(6): 753–760.
280. Parsons, Talcott. 2005. *The Social System*. Routledge Taylor & Francis Group.
281. Patota, Nancy, Deborah Schwartz in Theodore Schwartz. 2007. Leveraging Generational differences for productivity gains. *Journal of American Academy of Business* 11 (2): 1–10.
282. Perry, Marie. 2017. Social networking and young people. *Humanities & Social Sciences Collection* 42 (1): 36-38.
283. Perša, Anton. 2013. Podjetniška naravnost družinske kmetije z razvojem dopolnilne dejavnosti na kmetiji. V *Zbornik 10. festivala raziskovanja ekonomije in managementa 22.–23. marec 2013, Koper – Celje – Škofja Loka*: 207–213.
284. Petkovšek, Robert. 2014. Nasilje in etika križa v luči eksistencialne analitike in mimetične teorije. *Bogoslovni vestnik*, 74 (4): 575–592.
285. Pietropolli, Charnet G. 2001. *Adolescenti in crisi, genitori in difficoltà*. Milano: Franco Angeli.
286. Pilz, Stefan. 1998. I giovani in una società senza luogo. Partecipazione e codeter-minazione quali strategie contro la perdita di identità. V *La cultura dei giovani europei alle soglie del 2000*, ur. Luigi Tomasi. Milano: Franco Angeli.
287. Pišot, Rado. 2010. Gibanje, šport in etika – med podrejenostjo in potrebo. *Revus* 13: 41–51.
288. Platovnjak, Ivan. 2013. Pokoncilski poudarki na področju duhovnosti v Cerkvi na Slovenskem. *Bogoslovni vestnik*, 73 (2): 205–213.
289. Pleck, Joseph. H. 2007. Why Could Father Involvement Benefit Children? Theoretical Perspectives. *Applied Developmental Science*, 11 (4): 196–202.
290. Pleck, Joseph H. 2010. Fatherhood in Masculinity. V *The Role of the Father in Child Development*, ur. Michael E. Lamb, 27–57. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
291. Polgar, Alexander T. 2017. Hope Theory and Social Work Treatment. V *Social Work Treatment: Interlocking Theoretical Approaches*, ur. Francis J. Turner, 266–276. Oxford University Press.

292. Portnoy, Sanford M. 2008. Psychology of divorce: a lawyer's primer. Part 2: the effects of divorce on children. *American Journal of Family Law* 21 (4): 126–134.
293. Potočnik, Bernarda, 2014. Delovno aktivno življenje po 60. letu v luči »avtentičnega poklica« Delo(vanje) kot dejavnik zadovoljstva z življenjem pri posamezniku. *Andragoška spoznanja* 20 (1): 21–34.
294. Potter, Doug. 2010. Psychosocial well-being and the relationship between divorce and children's academic achievement. *Journal of Marriage and Family* 72: 933–946.
295. Povše, Maja. 2010. *Delovanje za zdravo življenje – učbenik za drugi letnik*. Konzorcij višjih strokovnih šol za izvedbo projekta IMPLETUM. Ljubljana: Zavod IRC.
296. Pritchard, Katrina. 2014. Baby Boomers and the Lost Generation: On the Discursive Construction of Generations at Work. *Organization Studies* 35 (11): 1605–1626.
297. Purnomo, Wahyu Edi, Desi Wahyuni in Widia Paramita. 2016. The Village People Empowerment to Increase Social Welfare. *The Third International Conference On Law, Business and Governance (ICon-LBG)*, 45–49. Lampung, Indonesia: Bandar Lampung University.
298. Puur, Allan, Luule Sakkeus, Asta Põldma in Anne Herm. 2011. Intergenerational family constellations in contemporary Europe: Evidence from the Generations and Gender Survey. *Demographic Research* 25: 135–172.
299. Raines, Claire. 2003. *Connecting generations*. Berkeley: Axzo Press.
300. Rakovec Felser, Zlatka. 2009. *Psihologija telesnega bolnika*. Maribor: Založba Pivec.
301. Ramovš, Ksenija. 2013. Medgeneracijsko sožitje in solidarnost. *Kakovostna starost* 16 (4): 3–33.
302. Ramovš, Jože. 1990. *Doživljanje temeljno človekovo duhovno dogajanje*. Ljubljana: Založništvo slovenske knjige.
303. Ramovš, Jože. 1994. *Sto domačih zdravil za dušo in telo 2*. Celje: Mohorjeva družba.
304. Ramovš, Jože. 1995. Današnja kriza vzorcev vedenja za medgeneracijsko prenašanje vrednot v družini. V *Družina: zbornik predavanj in razprav*, ur. Jože Ramovš, 263–288. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

305. Ramovš, Jože. 2003. *Kakovostna starost, socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
306. Ramovš, Jože, ur. 2013. *Staranje v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
307. Ramovš Jože. 2016. *Varno staranje*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
308. Ramovš, Jože. 2017. *Sožitje v družini*. Mohorjeva družba Celje.
309. Ramovš, Jože. Gerontologija – slovar. Dostopno na: <http://www.instantonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1046.html> (10. december 2015).
310. Ramovš, Jože in Simona Hvalič. 2003. Vrednote. V *Zrcalo odraščanja: mednarodna sociološka raziskava o odraščajočih otrocih*, ur. Damijana Ošljaj, 190–229. Radovljica: Didakta.
311. Ramšak Pajk, Jožica. 2012. Uporaba znanj teoretičnih modelov pri obravnavi družine z novorojenčkom v patronažnem varstvu. V *Patronažno varstvo v obdobju zgodnjega starševstva: zbornik*, ur. Berčan Mateja, 7–13. Krško: Združenje zasebnih patronažnih medicinskih sester.
312. Rant, Maja. 2013. Sobivanje in samovanje v starosti. *Kakovostna starost* 16 (2): 3–12.
313. Raven, John. 1991. *The Tragic Illusion: Educational Testing*. New York: Trillium Press.
314. Redlawsk, David P., Andrew J. W. Civettini, in Karen M. Emmerson. 2010. The Affective Tipping Point: Do Motivated Reasoners Ever “Get It”? *Political Psychology* 31 (4): 563–593.
315. Rejc, Vesna. 2012. *Relevantnost dvofaktorske motivacijske teorije pri generaciji X in Y*. Doktorska disertacija. Nova Gorica: Fakulteta za uporabne družbene študije.
316. Rener, Tanja. 1993. Politika materinjenja ali father knows best: for Him to Plax, for Her to rest. V *Časopis za kritiko znanosti*, 21 (162–163): 15–21.
317. Rener, Tanja 1995. Ideologija krize. V *Družine: različne – enakopravne*, ur. Tanja Rener, Vika Potočnik in Vera Kozmik Vera, 15–23. Ljubljana: Vitrum.
318. Rener, Tanja, Alenka Švab, Tjaša Žakelj in Živa Humer. 2005. *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: Vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje*. Zaključno poročilo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

319. Rener, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
320. Rettie, Ruth. 2004. Using Goffman's Frameworks to Explain Presence and Reality. V *7th Annual International Workshop on Presence*, 117–124. Valencia: ISPR.
321. Režek, Rihard. 2010. Izobražuj se in uspešna kariera ti ne uide. *Vzgoja* 12/1 (45): 25–26.
322. Rober, Peter in Paul C. Rosenblatt. 2013. Selective Disclosure in a First Conversation About a Family Death in James Agee's Novel *A Death in the Family*. *Journal Death Studies* 37 (2): 172–194.
323. Rosenberg, Donna. 1999. *World Mythology: An Anthology of the Great Myths and Epics*. 3rd edition. Lincolnwood, IL: NTC Publishing.
324. Rubin, Allen in Babbie R. Earl. 2015. *Empowerment Series: Research Methods for Social Work*. United States of America: Cengage Learning.
325. Saje, Andrej. 2015. Polno in nepopolno občestvo s katoliško Cerkvijo. *Bogoslovni vestnik*, 75 (4): 691—701.
326. Saleebey, Dennis. 1992. *The Strength Perspective in Social Work Practice*. New York: Longman Publishing.
327. Salzburger, Veronika in Rainer Walke. 2010. Der Zusammenzug mit dem Partner. V *Familie und Partnerschaft in Ost- und Westdeutschland Ergebnisse im Rahmen des Projektes „Demographic Differences“*, ur. Joshua Goldstein, Michaela Kreyenfeld, Johannes Huinink, Dirk Konietzka in Heike Trappe, 26. Rostock: Max-Planck-Institut für demografische Forschung.
328. Schawbel, Dan. 2012. Millennials vs. baby boomers: Who would you rather hire? *Time Magazine*, 29. marec 2012.
329. Schmidt, Lucinda in Peter Hawkins. 2008. *Children of the tech revolution*. Dostopno na: <http://www.smh.com.au/news/parenting/children-of-the-techrevolution/2008/07/15/1215887601694.html> (marec 2017).
330. Schmolke, Margit, Michaela Amering in Alessandro Svettoni. 2017. Recovery, Empowerment, and Person Centeredness. V *Person Centered Psychiatry*, ur. Juan E. Mezzich, Michel Botbol, George N. Christodoulo, Robert Cloninger C. in Salloum M. Ihsan, 97–111. Springer International Publishing.

331. Scholz, Christian. 2014. *Generation Z: wie sie tickt, was sie verändert und warum sie uns alle ansteckt*. Weinheim, Nemčija: Wiley – VCH Verlag & Co. KGaA.
332. Schuman, Howard in Jacqueline L. Scott. 1989. Generations and collective memories. *American Psychology* 54 (3): 359 – 381.
333. Sedláček, Tomáš. 2014. *Ekonomija dobrega in zla*. Ljubljana: Družina.
334. Seibert, Scott E., Wang Gang in Stephen H. Courtright. 2011. Antecedents and consequences of psychological and team empowerment in organizations: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology* 96 (5): 981–1003.
335. Selič, Polona. 2006. Socialna podpora in psihosocialni vidik zdravja v lokalni skupnosti. V *Družinska medicina v skupnosti: učno gradivo 23. učne delavnice za zdravnike družinske medicine*, ur. Rade Iljaž, Janko Kersnik in Helena Turk. Supplement 4: 142–157. Ljubljana: Zavod za razvoj družinske medicine.
336. Settersten, Richard in Barbara Ray. 2010. What's Going on with Young People Today? The Long and Twisting Path to Adulthood. *The Future of Children* 20 (1): 19–41.
337. Shafer, Kevin, Jensen M. Todd in Erin K. Holmes. 2017. Divorce Stress, Stepfamily Stress, and Depression among Emerging Adult Stepchildren, *Journal of Child and Family Studies* 26 (3): 851–862.
338. Sharma, Dhruv. 2015. Social Innovation for Active Ageing (SIFAA). *Dementia Futures*. The Library Lancaster University. Dostopno na: http://eprints.lancs.ac.uk/78237/1/Poster_SIFAA_A0_v2.pdf (27. julij 2017).
339. Shanhong, Luo. 2009. Partner selection and relationship satisfaction in early dating couples: The role of couple similarity. *Personality and Individual Differences* 47 (29): 133–138.
340. Sheldon, Cohen. 2004. Social Relationships and Health. *American Psychologist* 59 (8): 676–684.
341. Sherman, Rose O. 2006. Leading a Multigenerational Nursing Workforce, Issues, Challenges and Strategies. *Online Journal of Issues in Nursing* 11 (2), Manuscript 2.
342. Shulamit, Roman. 1995. Slovenian Social Work: A Case Study of Unexpected Developments in the post-1990 Period. *The British journal of social Work* 25 (4): 513–528.

343. Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis in Znanstveno raziskovalni center.
344. Simon, Valerie A., Julie Aikins Wargo in Prinstein, Mitchell J. 2008. Romantic Partner Selection and Socialization During Early Adolescence. *The Society for Research in Child Development* 79 (6): 1676–1692.
345. Sironi, Maria in Frank F. Furstenberg. 2012. Trends in the Economic Independence of Young Adults in the United States: 1973–2007. *Population and Development Review* 38 (4): 609–630.
346. Skubic, Špela in Brigita Petek. 2014. Dobri medsebojni odnosi. V *Medsebojni odnosi v zdravstveni negi: zbornik prispevkov/6. dnevi Marije Tomšič*, 78–85. Novo mesto: Fakulteta za zdravstvene vede.
347. Slana, Sara. 2010. Enaka obravnava žensk in moških pri zasedbi prostega delovnega mesta. *Družboslovne razprave*, 26 (63): 81–100.
348. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 2008. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Založba ZRC, ZRC SAZU.
349. Smits, Jeroen in Christiaan Monden. 2009. Length of life inequality around the globe. *Social Science and Medicine* 68 (6): 114–1124.
350. Spears, Julia, Stephanie Zobac, Allison R. Spillane, in Shannon Thomas. 2015. Marketing Learning Communities to Generation Z: The importance of face-to-face interaction in a digitally driven world. *Learning Communities Research and Practice* 3(1): Article 7.
351. *Splošni religijski leksikon*. 2007. Ljubljana: Založba Modrijan.
352. Strauss, William in Neil Howe. 1997. *The Fourth turning*. New York: Broadway books.
353. Sujansky, Joanne G. in Jan Ferri-Reed. 2009. *Keeping the Millennials: Why Companies Are Losing Billions in Turnover to This Generation- and What to Do About It*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
354. Sünkel, Wolfgang. 1997. Generation als pädagogischer Begriff. V *Das Generationenverhältnis. Über das Zusammenleben in Familie und Gesellschaft*, ur. Eckart Liebau, 195–204. Weinheim: Juventa.
355. Statistični urad Republike Slovenije. 2016. *Rojeni, Slovenija*. Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6768> (12. oktober 2017).

356. Statistični urad Republike Slovenije. 2016. *Rojeni in umrli*. Dostopno na: www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17/95 (povzeto: 5. avgust 2017).
357. *Sveto pismo stare in nove zaveze*. Slovenski standardni prevod. 2007. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
358. Šadl, Zdenka. 1992. Simbolični interakcionalizem in definicija situacije. *Družboslovne razprave*, 9 (14): 71–83.
359. Šetina, Mik. 2013. Vzgoja kot izhodišče oblikovanja etičnih družbenih odnosov. *Bogoslovni vestnik*, 73 (4), 599–610.
360. Šter, Darja. *Sklenitve in razveze zakonskih zvez, Slovenija*. 2008. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3245 (10. december 2016).
361. Švab, Alenka. 2010. Kdo se boji raznovrstnosti družin? Sociološki pogled/i na sodobno družinsko življenje. *Socialno delo* 49 (5–6): 341–349.
362. Švajger, Andreja. 2010. Notranja moč kot kazalnik izida v poklicni rehabilitaciji. *Rehabilitacija IX* (supl. 1): 93–98.
363. Tapscott, Don. 1998. *Growing up digital: The Rise of the Net Generation*, New York: McGraw – Hill.
364. Tapscott, Don. 2010. *Odrasti digitalno: kako mrežna generacija mijenja vaš svet*. Zagreb: Mate, Zagrebačka škola ekonomije i managementa.
365. Thom, Norbert in Elena Hubschmid. 2012. Intergenerationeller Wissenstransfer: Besonderheiten jüngerer und älterer Mitarbeitenden. V *Brüchiger Generationenkitt? Generationenbeziehungen im Umbau*, ur. Pasqualina Perrig-Chiello in Martina Dubach, 81–93. Zürich: VDF.
366. Thomese, Fleur in Liefbroer, Aart C. 2013. Child Care and Child Births: The Role of Grandparents in the Netherlands. *Journal of Marriage and Family* 75 (2): 403–421.
367. Thornton, Arland. 2005. *Reading History Sideways: The Fallacy and Enduring Impact of the Developmental Paradigm on Family Life*. The University of Chicago Press.
368. Tomšič, Maja. 2010. Medgeneracijske razlike, delo in učenje. V *Izobraževanje – most med generacijami: priročnik za medgeneracijsko učenje*, ur. Nives Ličen in Boža Bolčina, 1. izdaja, 25 – 31. Ajdovščina: Ljudska univerza.
369. Trtnik, Ana. 2007. Soočanje družine z drugačnostjo otroka. *Socialna pedagogika* 11 (4): 491–502.

370. Tschopp, Molly K., Michael P. Frain, in Malachy Bishop. 2009. Empowerment variables for rehabilitation clients on perceived beliefs concerning work quality of life domains. *Work* 33 (1): 59–65.
371. Tulgan, Bruce. 2004. Trends Point to a Dramatic Generational Shift in the Future Workforce. *Employment Relations Today* 30 (4): 23–31.
372. Ture, Ahmed S. 1982. *Islam u službi čovječanstva*. Sarajevo: Starješinstvo islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije.
373. Ule, Mirjana. 1995. *Prihodnost Mladine*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
374. Ule, Mirjana. 1999. Stoletje mladine: spremna študija. V Gillis John R. 1999. *Mladina in zgodovina: tradicije in spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes*. Šentilj: Aristej.
375. Ule, Mirjana. 2000. Mladi v družbi novih tveganj in negotovosti. V *Socialna ranljivost mladih*, ur. Mirjana Ule, 15–90. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
376. Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina in starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
377. United Nations. *Definition of a family*. Dostopno na: [http://www. Un. Org/ disabilities/ documents/ COP/COP3/ Presentation](http://www.Un.Org/disabilities/documents/COP/COP3/Presentation) (20. oktober 2014).
378. Unicef – Slovenski odbor za Unicef. 1995. *Situacijska analiza o položaju otrok in družin v Sloveniji*. Ljubljana: Središče Unicef.
379. Urry, Shirene A., Larry Nelson in Laura M. Padilla Walker. 2011. Mother knows best: Psychological control, child disclosure, and maternal knowledge in emerging adulthood. *Jurnal of Family Studies* 17 (2): 157–173.
380. Ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije. 1974. 6. poglavje: Obramba države. Ljubljana: Uradni list SRS.
381. Urek, Mojca. 2005. Lezbične in gejevske družine v Sloveniji. Implikacije Centra za socialno delo. V *Družboslovne razprave*, 21 (49–50): 155–174.
382. Valenčič Štemberger, Anja in Sonja Čotar Konrad. 2015. Medsebojna povezanost otrok v starostno homogenih in starostno kombiniranih skupinah. *Revija za elementarno izobraževanje* 8 (3): 59–75.
383. Vanassche, Sofie, Gray Swicegood in Koen Matthijs. 2013. Marriage and Children as a Key to Happiness? Cross-National Differences in the Effects of

- Marital Status and Children on Well-Being. *Journal of Happiness Studies* 14 (2): 501–524.
384. Vanier, Jean. 2015. *Vsak človek je sveta zgodba*. Celje: Mohorjeva družba.
385. Vergil Publicij, Maron. 1962. *Eneida*. Kondor 52. Ljubljana: Mladinska knjiga.
386. Vertot, Nelka. 2010. *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3443 (25. december 2016).
387. Vidak, Ivana. 2014. Facebook, Komunikacija 21. stolječa. *Praktični menadžment*, 5 (1): 48–52.
388. Volčanšek, Špela in Marija Pfeifer. 2014. Ugodni učinki telesne dejavnosti na presnovo. *Zdravstveni vestnik*, 9 (83): 603–615.
389. Vučković, Ante. 2008. *Putovi i stranputice praštanja*. 2. izd. Zagreb: Teovizija.
390. Watkins, Nicole K. in Mary Waldron. 2017. Timing of Remarriage Among Divorced and Widowed Parents. *Journal of Divorce & Remarriage* 58 (4): 244–262.
391. Weber, Max. 1946. *From Max Weber*. H.H. Gerth & C.W. Mills. New York: Oxford University Press.
392. Westerman, James W. in Jeanne Yamamura. 2007. Generational preferences for work environment fit. Effects on employee outchome. *Career Development International* 12 (2): 150–161.
393. Weston, Marla. 2001. Coaching generations in the workplace. *Nursing Administration Quarterly*, 25 (2): 11–21.
394. Williams, Angie in Jon F. Nussbaum. 2012. *Intergenerational Communication Across the life Span*. New York and London: Routledge – Taylor and Francis Group.
395. Wikipedia. *History of the Family*. Dostopno na: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_family (16. junij 2016).
396. Wikipedija. *Slovenska mitologija*. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/-_Slovenska_mitologija (28. december 2016).
397. Wilson, George. 2013. Evidencing Reflective Practice in Social Work Education: Theoretical Uncertainties and Practical Challenges. *British journal of social Work* 43 (1): 154–172.

398. Wolin, Steven J. in Linda A. Bennett. 1984. Family rituals. *Family Process* 23: 401–420.
399. *Women and Men in the European Union: a statistical portrait* 1995. Brussels, Luxemburg: Eurostat.
400. Wyatt, David. 1993. *Out of the sixties: Storytelling and the Vietnam Generation*. Cambridge: Cambridge University Press.
401. Yin, Robert K. 2013. *Case Study Research: Design and Methods*. Los Angeles, London: SAGE Publications.
402. Yrle, Augusta C., Sandra J. Hartman in Dinah M. Payne. 2005. Generation X: acceptance of others and teamwork implications. *Team Performance Management: An International Journal* 11 (5/6): 188–199.
403. Yu, Hui Chun in Peter John Miller. 2005. Leadership style - The X Generation and Baby Boomers compared in different cultural contexts', *Leadership and Organization Development Journal* 26 (1): 35–50.
404. *Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS)*. 2005. Ur. l. RS, 542-08/4-3/7.
405. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)*. 1976. Ur. l. SRS, 15-644/1976.
406. *Zakon o vojaški dolžnosti (ZVojD)*. 2002. Uradni list RS, 108/02.
407. *Zakon o kmetijstvu (ZKme-1)*. Ur. l. RS, 45/2008, 57/2012 in 90/2012.
408. Zemke, Ron, Claire Raines in Bob Filipczak. 2000. *Generations at work: Managing the Clash of Veterans, Boomers, Xers, and Nexters in Your Workplace*. New York: American Management Association.
409. Zohar, Danah in Ian Marshall. 2006. *Duhovni kapital*. Tržič: Učila.
410. ZPIZ, starostna pokojnina. 2017. Dostopno na: <https://www.zpiz.si/cms/?ids=content&inf> (1. september 2017).
411. Žabkar, Blaž. 2012. Definicija in pomen vključenega očetovstva. *Anthropos*, 44 (3/4): 311–325.
412. Žibert, Maruša. 2014. *Kaj je prednost generacije Z*. Dostopno na: <https://mladipodjetnik.si/novice-in-dogodki/novice/kaj-je-prednost-generacije-z> (10. junij 2016).

POTRDILO O LEKTORIRANJU

Podpisani(a)

_____ Mojca Benkovič _____

po izobrazbi (strokovni oz. znanstveni naslov)

_____ univerzitetna diplomirana prevajalka in tolmačinja za angleški jezik in profesorica slovenščine _____

potrjujem, da sem lektoriral(a) zaključno delo študenta(ke)

_____ Janeza Görgnerja _____

z naslovom:

_____ Pomen življenjskih prelomnic za medgeneracijsko sožitje v slovenski družini. _____

Kraj: _____ Beltinci _____

Datum: _____ 7. 12. 2017 _____

Podpis: _____

Mojca Benkovič

IZJAVA O AVTORSKEM DELU IN ISTOVETNOSTI TISKANE IN ELEKTRONSKE VERZIJE
ZAKLJUČNEGA DELA

Priimek in ime študenta	Görgner Janez
Vpisna številka	
Študijski program	Socialna gerontologija
Naslov zaključnega dela:	POMEN ŽIVLJENJSKIH PRELOMNIC ZA MEDGENERACIJSKO SOŽITJE V SLOVENSKI DRUŽINI
Naslov v angleščini:	The meaning of life's milestones for intergenerational coexistence in a Slovenian family
Mentor:	Izr. prof. Dr. Jože Ramovš
Somentor:	---
Mentor iz podjetja:	----

S podpisom izjavljam da:

- Je predloženo zaključno delo z naslovom POMEN ŽIVLJENJSKIH PRELOMNIC ZA MEDGENERACIJSKO SOŽITJE V SLOVENSKI DRUŽINI izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- Sem poskrbel/a da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženem delu navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- Se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata, bodisi v obliki dobesednega parafraziranja, bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oziroma ideje predstavljene kot moje lastne, kaznivo po zakonu (Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah, UrL RS št. 139/2006 s spremembami),
- V primeru kršitve zgoraj navedenega zakona prevzemam vso moralno, kazensko in odškodninsko odgovornost,

Podpisani-a Janez Görgner izjavljam, da sem za potrebe arhiviranja oddal/a elektronsko verzijo zaključnega dela v Digitalno knjižnico. Zaključno delo sem izdelal-a sam-a ob pomoči mentorja. V skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Uradni list RS, št. 16/2007) dovoljujem, da se zgoraj navedeno zaključno delo objavi na portalu Digitalne knjižnice. Prav tako dovoljujem objavo osebnih podatkov vezanih na zaključek študija (ime, priimek, leto in kraj rojstva, datum diplomiranja, naslov diplomskega dela) na spletnih straneh in v publikacijah Alma Mater.

Tiskana verzija zaključnega dela je istovetna elektronski verziji, ki sem jo oddal/a za objavo v Digitalno knjižnico.

Datum in kraj:

Sr. Lucij: 13. 4. 2018

Podpis študent/ke:

Görgner Janez